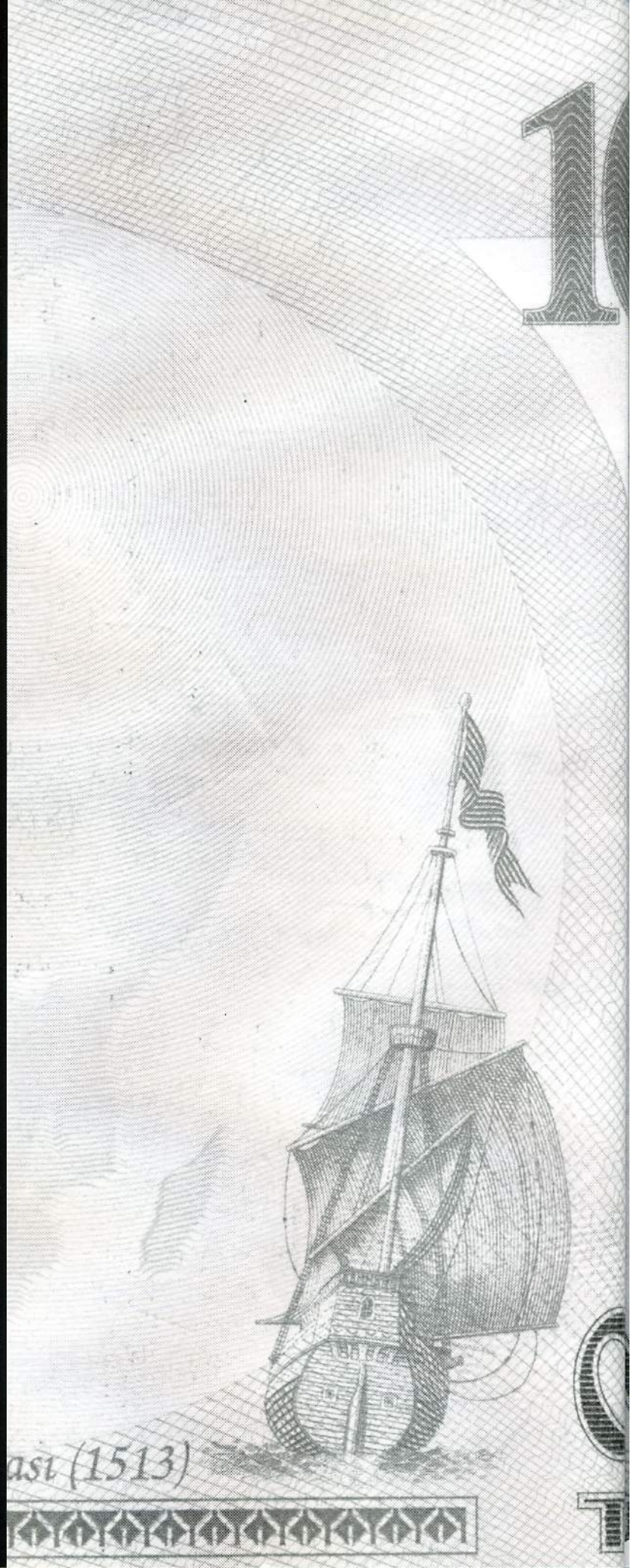

Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda, çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış luna parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları çoktan yok olmuş kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri fısıldamıştır kulağınıza. Hatta geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir. Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında yaşanan türden bir hayal...

seyir defteri

Birbirimize en çok verdiğimiz, bizi diğer insanlara bağlayan, elden ele dolayan ve her seferinde eksilen, eksilten uygarlık aracı.

Nasıl bir bütünü parçası olduğunu asla anlayamayacağımız büyülü nesnelere... Her birinde bizden bir parçanın gizli olduğunu bilerek bakmalı resimlerine...

İçindekiler

- yanlışpusula Quo Vadis Mundo? Pınar Türen 3
- aycarpması Paranın Gözü Kör Olsun Şerif Erol 7
- üstüçizilmişkişiler T.P.S. Nazlı Ökten 9
- denizfeneri Zerdenin Safranı Elif Şafak 11
- serdümen Koku Ayfer Tunç 15
- denizkızlarınınşarkısı Paradoks Sibel K. Türker 19
- kılavuzkaptan Ah Evropa! Zeynep Aktüre Şiram 25
- gizlihazine İktisat ve Edebiyat İbrahim Yıldırım 33
- seytanminaresi Can Yeleklere Derya Erkenci 37
- yalnızlığınoyuncakları Üç Korner Bir Penaltı Yekta Kopan 39
- derinlik sarhoşluğu 5 TL İsmet Doğan 46
- kırkıpkın Malın Satıcının ve Alıcının Bir/Aynı Olduğu Hikâye Hande Ögüt 48
- şişedekimesaj Paralackx Tuncay Uğurlu 55
- deligömlüğü Aç Düşler Ömer İzgeç 57
- med-cezir 42 Peter Remington 59
- başkabirdünya Cevşen Balku 67
- sirenelerinkâbusu Tuzluğun Tıpası Pınar Ögüncü 75
- çıkamazsokak Para-Gratlar Engin Türkgeldi 79
- uçanhollandalı Elden Ele Murat Gülsoy 82

Quo Vadis

Pınar Türen

pturen@noktalar.com

Mundo?

Bilge Kral her konuda gerekli önlemleri almayı ve toplumunu kem gözlerden ve kötü alışkanlıklardan korumayı başarmıştır. Mesela halk altın veya pırlanta gibi değerli maden ve taşları önemli görmesin, bir maden parçasına hak ettiği değerden fazlasını biçip ahlakını bozmasın diye son derece kurnazca bir fikir geliştirmiştir. Altın, kölelerin zincirinde kullanılır, değerli taşlar ise çocukların oyuncağıdır.

Quo Vadis Mundo? ¹

Dünya nereye gidiyor sorusunu kaç ayrı insan kaç ayrı zamanda kaç bin kere sorup cevaplamıştır dersiniz? Çok, hem de pek çok olsa gerek. Kendi dar alanından, yaşadığı kısıtlı çevreden ve gündelik dertlerinden başını kaldırıp da birazcık ötesine bakan insan, sosyal, ahlaki ve ekonomik bir felakatin eşiğine geldiğini düşünmeden edebilir mi? Hayır, hem de kocaman bir hayır. Ama Dünya 4 milyar yıldır evrim geçiriyorsa ve insanlığın kökeni de 2 milyon küsur yıla uzanıyorsa, gelip de sadece günümüzü hunharca çekıştirmek, tüm yolsuzluğu ve felaketleri son on yıl olmasa da son yüzyıla atmak ve sadece yaşadığımız zamanı lanetli ilan etmek biraz komik değil mi?

Vae victis! ²

Ladin'in inanmış erlerinin, dünyanın en zenginlerini bir araya toplayan binayı yerle bir etmesi, ama onları ayakta tutan paranın da dünya borsalarında aynı entrikalarla kazanılmış olması, Ladin'in A.B.D.'de en seksi erkek seçilmesi, Bush'un Ladin kıyafetleri giydirilmiş halinin İnternette milyonlarca insana ulaşması (birkaç ay sonra ünlü kadın yıldızların suratlarına Bush portresi oturtulmuş olarak İnternet postalarını doldurdu), trajikomik bir çağ yaşadığımızın kesin belirtilerinden başka ne olabilir. Şimdi zengin ülkeler kara kara düşünüyor, ne yapsak da gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltsak, ne yapsak da günde yüzbinlerce değil de sadece binlerce insan açlıktan ölse, ne yapsak da fakirlik sınırı baş parmakları kadar yükselse. Zenginler bu kadar zengin, fakirler de bu kadar fakir olurken, dünya nerede hata yaptığını ister istemez, hatta zorla sorgulamaya başladı.

Ego primum tollo, nominor quoniam leo. ³

Çok uzağa gitmeye gerek yok aslında, 80'li yıllarda sevinçle karşılanan ve oldukça kansız geçen bir devrimle SSCB dağılıp, komünizm çökerken, tüm Dünya soğuk savaşın bitişini sevinçle alkışladı. Ama biten sadece soğuk savaş değildi. İnsanlık tarihinin en önemli ekonomik ve politik görüşlerinden birisi de, yıkılan dev Lenin mozolesinin devrik başının Tuna nehrinde kasvetli ve bir hayli uyduruk nehir gemisinde, iplerle bağlanmış giderken çizdiği hüznü tablodaki olduğu gibi, elleri kolları bağlanmış bir şekilde ulusların hayatlarından kovalandı. Artık kapitalizm zamanydı. Herkes eşit, herkes özgür, herkes hak sahibiydi. Fırsatını bulan herkes çalışır ve zengin olabilirdi. Eşitlik adına kısıtlama, ilerleme adına mahrumiyet yoktu artık. Oysa tüm dünyada esen kapitalizm rüzgarı daha çeyrek yüzyılı tamamlamadan, arkasına sığındığı demokrasiyi de ezip geçip bir canavar şeklinde çöktü dünyanın dörtte üçünün üstüne. Dünya nüfusunun çoğunluğu sağlık, ekonomik, eğitim, sosyal anlamda sıfır noktasında yaşarken, istatistiki olarak oldukça azınlıkta olanların her bakımdan müthiş imkanlar ve yaşam şartları içinde yaşaması kapitalizmin başarısı mıdır yoksa komünizmin temelini haklılığı mı? Bu sorunun cevabını yakın gelecek verecek. Ben sadece, komünizmin her zaman "tu kaka" muamelesi gördüğü topraklarda gayet küçük burjuva ortamdan çıkmış bir insan olarak, tüm insanlar için daha eşit ve adil bir dünya özlemini dile getiriyorum. Teoriler, isimler, tezler, antitezler ve sentezler beni pek de ilgilendirmiyor. Sonuçta insan gözünün önünde olup bitene seyirci kalmamalı. Tek savunduğum bu!

yanlışpusula

3

Nil desperandum 4

Elbette çoğu insanın içinde bir yerlerde inatla saklamaya çalıştığı gizli devrimci ruhlar, bir yerlerde daha eşit yaşam biçimleri olması gerektiğini fısıldıyordu insanlığın kulağına. Mesela evlere temizliğe giderek para kazanan ve hayatı başkalarının kirlerini ovalamakla geçen bir kadının, çocuğuna iyi bir eğitim vererek mutlu olmasını istemek çok mu büyük duygusallık? Şimdilerde toplumsal sınıflar arasındaki fark o kadar arttı ki, küçük burjuva bir çocukla fakir bir öğrencinin aynı okulda olmaması için bile tüm önlemler alındı (bakınız özel okulların 80lerden sonraki ani yükselişi). Oysa 80lerde Doğu ile Batının arasındaki o karanlık duvarlar yıkıldığında, biz daha eşit, daha saygılı, daha özgür bir dünyada yaşayacağımıza inanıyorduk. Şimdi ise tarifi nâ-mümkün faşist bir demokrasiye esir düştük. Bazı sosyologlara göre komünizmin çöküş nedeni, Karl Marks'ın teorisi ve dolayısıyla komünizmin en büyük eksikliğinin sisteme ve toplumsal hayata sadece ekonomik yönden yaklaşıp, sosyal hayatı fazla gözardı etmesidir. Yani istediği kıyafeti giyemeyen, istediği işi yapamayan, istediği evde oturup istediği zaman tatile çıkamayan insanlar, eşitlikten çok özgürlüğü seçmişlerdi. İyi ettiler, şimdi dünyanın hatırı sayılır bölümü özgürlük denen şeyden doğuştan habersiz, eşitlikten fersah fersah uzak, kölelik ve açlık sınırında yaşıyor. O yıkılan ve hüznle Tunadan akıp giden Lenin başıyla birlikte, milyonlarca insanın gelecek umudunun da akıp gittiğini ancak şimdi anlayabiliyoruz. Daha özgür, daha insan gibi, daha dost olalım derken, daha fakir, daha aç, daha savaşır olduk. Çok kötü kandırıldık. İnsan bir ümit kırıntısı bulmak için iştahla etrafına bakıyor ama gerçeklerin aşırı sıkıcı ve soğuk yavanlığından başka bir şey bulamıyor. Belki bu yüzden, insan hayal etmekten başka bir şey kalmadığından bu kadar yaratıcı bir dönem yaşıyoruz. Tarihi gözyaşı ve sefaletle doldursak bile yeni müzikler, akımlar, hayal gücünü zorlayan icatlar peşinde başarı ile koşuyoruz. Saksılara ektiğimiz ümitleri, hayal gücümüzle suluyoruz.

Damnans quod non intelligunt 5

Plato ilk "ütöpik devleti" kuran düşünürdür. Senatoya, seçim sistemine, iş bölümüne dayalı antik çağın medeni Yunan Kentlerinin diğer düşünürleri gibi o da tarihin önüne geçmeye başaranlardandır. Plato'nun Devleti, daha az savaşan ve daha iyi yönetilen, dolayısıyla insanların daha özgür ve refah içinde yaşadıkları bir sistemin pembe tablosunu çizer. Plato gibi, düşünceleriyle birçok bilimin doğuşuna ışık tutmuş, teori oluşturmuş, bu teorilerle insanlığı binlerce yıl etkilemeyi ve eğitmeyi başarmış beyinle, en azından "Devlet" konusunda aramızdaki farkı çok net ortaya koyabiliyorum. Bugünkü demokratik insan Plato'dan daha fazla fantastik isteklere sahip olmakla beraber, bunların asla

gerçekleşemeyeceğini neredeyse kabullenmiş durumda. Şahsen ben, kesinlikle umutsuzum!

Esse quam videri 6

Herkesin, kendi halinde sıradan insanların bile ütöpik bir yaşam biçimi, bir sosyal düzen hayali vardır. Toplumu eğitmeye, gözünü açmaya çalışan kimi düşünür, bilim adamı ve yazar bu hayallerini yazıya döküp diğer insanlara hatta nesillere aktarmak isterler. Thomas More da bunlardan biri. More, kimisine göre ilk komünist, kimisine göre şakacı bir Katolik; çünkü en iyi tanınan ve ütöpik devletini anlattığı kitabı Utopia*, koyu bir dindar için fazla özgürlükçü ve zamanına göre bir hayli demokratik. Ne olursa olsun onun Utopia'sını daha "iyi" bir devlet düzeni için yazdığına inanmamak mümkün değil. More,16. yüzyılda, yani henüz Avrupa'da kara cahillik ve kiliseye tapınmanın dizboyu olduğu ve insanların bir böcek gibi yaşayıp ölmesinin son derece normal karşılandığı dönemlerde (bugün aynı şey Dünyanın başka coğrafyaları için geçerli), Yunan kültürünü okuya okuya kendini demokrasi savaşçısı zannetmeye başlamış iyi niyetli bir insan izlemi uyandırıyor insanda. Adil bir hakimdir, o kadar adildir ki ölüm cezasının suçu azaltmadığının bile farkındadır! Halk onu daha az ölüm cezası verdiği için çok sever ama aristokratlar pek sevmez çünkü insanları karınca gibi çalışkan ve erdemli görmek isteyen More için aristokratlar sefil asalaklardan başka bir şey değillerdir. Ama hayatı boyunca hangi gruba daha yakın olduğunu araştırırsanız ve istatistiki bir hesap yapsanız, aristokratlarla birlikte geçirdiği zaman, halkla birlikte geçirdiğinden daha fazla çıkabilir. Bu hep böyledir zaten. Büyük düşünceler aynı büyüklükte hayatları oluşturmaz genelde.

Utinam tam facile vera invenire possem quam falsa convincere. 7

Hukuk adamı, dindar, hümanist. Thomas More üç farklı ve belirleyici özelliği başarı ile bir arada tutan ender şahsiyetlerden olsa gerek. Karl Marks'ın bile onun Utopia'sından etkinlendiği söylenir ama Marks ne kadar dinden uzaksa More dine o kadar yakındır. Ancak eşit üretim, paylaşım ve mülkiyetsizlik üzerine kurulu devlet anlayışları aynıydı. Birbirlerini tanısalara ne kadar yakın hissederlerdi acaba? Thomas More, Marks'ın Yahudiliğinden mi yoksa diyalektiklerinden mi nefret ederdi? Ya Marks, More'un koyu dindarlığını, Utopik devlet arzularıyla yıkayıp temizlemeye çalışır mıydı? Yine de adı üstünde More için ütöpik bir düş olan, Marks için gerçekleşmesi gereken teorik bir yapıydı. Fantastik herhangi bir yanı yoktu. Bu arada unutmamak gereken bir de Plato var tabii! Ne de olsa ilk ütöpik, mükemmel devlet onun fikriydi. Plato'nun erdemli yöneticileri, cesur savaşçıları, üretken halkının huzurlu ama kesinlikle ayrımcı yapısı, More'da bir kademe daha gelişir.

Onun erdemli yöneticileri seçimle devamlı yenilenir (kimisi her yıl yenilenir ki bugün en demokratik ülkelerde muhtarlar bile bir yılına seçilmiyor) ve sürekli seçimle yenilenen yöneticileri ve üretken halkı daha eşit ve paylaşımcıdır, hatta en önemlisi mülkiyet denen şey yoktur, her şey devletindir ve halk tarafından paylaşılır. 20. yüzyılın sosyalist ülkeleri ise hepsini ve daha fazlasını karıştırıp ortaya baskıcı, özgürlükten eser olmayan, mutsuz insanların karanlık ve bir hayli sevimsiz mekanlarda yaşadığı, sefilden hallice toplumlar yarattı. Öyle olmasa kapitalist Batı, Dünya üstünde bu kadar egemen olamazdı. Ama Dünya döndükçe ve tarih tekerrür ettikçe, değişim görmeye devam edeceğiz. Bugün var olan yarın yok diye, bir daha tekerrür etmeyeceği anlamına gelmiyor. Zaten sorulması gereken soru ne zaman tekerrür edeceği değil, nasıl tekerrür etsin ki aynı acılar ve felaket sonlar yeniden yaşanmasın. Dünyanın yeni ütöpic devletlere ihtiyacı var, hem de acilen.

Quid ad aeternum? 8

Thomas More kitabında bir denizcinin okyanus aşırı bir ülkede gördüğü ufak bir devleti anlatır. Bu ufak devletin adı Utopia'dır ve bu devlet o güne kadar görülmemiş bir demokratik sistemle yönetilmekte, refah ve barış içinde yaşamaktadır. Devlet kesinlikle "halkı için vardır". Halk ise çalışmak ve mutlu olmak için vardır, hatta tek amaçları budur demek çok yanlış olmaz. Çünkü Utopia halkı kanunlarla belirlenmiş, sıkı kurallara tabi tutulmuş son derece düzenli bir hayat yaşamaya mecburdur. Mutsuz olmak, tembellik etmek, Ağustos Böceğine özenmek, en önemlisi "diğerlerinden farklı" olmak kesinlikle yasaktır. Zaten özel genlere sahip Utopia halkının asla böyle kötü huyları yoktur. Tek tip ama çok şık kıyafet giyerler, kadın erkek birlikte çalışırlar, herkes eğitimden geçer, herkes ailesi ile oturur, herkes evlenir (nadiren boşanır), kimsenin mülkü yoktur ama her şey herkesindir, para yoktur, birlikte yemek yerler, herkesin hobisi vardır ve çalışmadıkları zamanlarda hep birlikte satranç gibi yararlı oyunlar oynarlar.... Ve tüm bunlar bir devrim sonucu olmayıp, Devletin kurucusu Kral Utopus'un bilgeliğinin ürünüdür. Bilge Kral her konuda gerekli önlemleri almayı ve toplumunu kem gözlerden ve kötü alışkanlıklardan korumayı başarmıştır. Mesela halk altın veya pırlanta gibi değerli maden ve taşları önemli görmesin, bir maden parçasına hak ettiği değerden fazlasını biçip ahlakını bozmasın diye son derece kurnazca bir fikir geliştirmiştir. Altın, kölelerin zincirinde kullanılır, değerli taşlar ise çocukların oyuncaktır (köleler genelde savaşta esir alınanlardır ama Utopia'da kendi ülkelerinden daha insani şartlarda yaşayabilirler). Bu nedenle ülkeye yurtdışından misafirler geldiğinde, altın takan Valiler köle sanılır, değerli taş kullananlarla çocuklar bile dalga geçer!

İnsanların değer yargılarıyla oynamak, ufak tefek değişiklikler ve düzenlemeler yapmak eğitimle veya baskıyla mümkündür elbette, ama yine de gönül ister ki bir insan kendi özgür iradesi ile ne iyi ne doğru veya ne anlamlı ne anlamsız seçebilsin. Onun ötesinde her şey baskıcı gözüküyor insanın gözüne. Sonuçta altını kölelere zincir yapmak için kullanan böylece o değerli şey karşısında gereksiz ihtirasa kapılmayan Utopia halkı ile, kadınları baştan aşağı çarşafarla örten böylece iffetlerini korumaya çalışan sistemler arasında pek fark göremiyorum.

Ad astra per aspera 9

More'un, Utopia'sıyla tüm dünyaya insanlık dersi vermeyi amaçladığına, son derece hümanist, eşitlikçi, paylaşımcı, akılcı ve barışçıl bir dünya görüşüne sahip olduğuna ve bunları içtenlikle istediğine inanıyorum. Onun Utopia'yı, koyu Katoliklere karşı çıkan reformistlere taş atmak hatta onlarla dalga geçmek için yazdığına inanmıyorum. Ama Utopia gibi bir devleti kursaydı bile en fazla üçüncü nesile geldiğinde işlerin arapsaçına döneceğine ve More'un ütöpic kanunlarını ciddi bir şekilde gözden geçirip daha sert kanunlar veya yaptırımlar koymak, hatta nüfus arttıkça kanunları tamamen yenilemek zorunda kalacağına içtenlikle inanıyorum. Peki ama neden? Çok basit bir nedeni var, işlemiyor! Benzeri denendi ve görüldü ki işlemiyor... Thomas More'un belki de en büyük eksikliği insanı bir çeşit makine veya ekilmesi gereken bir toprak gibi görmesi. Ama maalesef "Ne ekersen onu biçersin" insan davranışı üstünde her zaman etkili değildir. İnsan ister, insan arzular, insan hırslıdır, bencildir, haindir, sinsidir, kıskançtır, açgözlüdür, oburdur ve bu liste çok uzar. Thomas More, Plato'yu okumuş ama zannedersen eksik okumuş çünkü Plato düşünce tarihinin ilk psikolojik kuramlarını da geliştirmiştir ve insanın kolayca çözümlenip kontrol altına alınmayacağını görmüştür. More'a en güzel cevabı yüzyıllar sonra yine Avrupa'dan doğan Psikoloji Bilimi verir. Yüzyıldır derin araştırmalarına devam etmekte olan bu bilim, insan ruhunun şifresini bulmaya çalışmaktadır. Psikolojiye yardıma koşan ise yine gelişmiş toplumların son gözdesi Genetik Bilimidir. Bu zincirler ortada hiçbir "Sır" kalmayana kadar çoğalmaya devam edeceğe benziyor. Zaten günümüz insanı için sorun "Sırrı bulmak" mı? Yoksa adam gibi yaşamak mı? Ezici çoğunluğun "sır"la falan ilgilendiğini hiç zannetmiyorum. Çünkü çoğunluk için en büyük sır, barınacak bir yer, sağlıklı geçirilecek bir gün daha, karnı doyuracak bir lokma daha, çalışacak bir iş bulabilmek gibi son derece "Dünyevi" kaygılar. Ne yaradılış, ne yaradan, ne insanın derin ruhu, ne uzak yıldızlar ne de evrenin şekli şemali... Kimsenin kurşunlanmadığı, işkence görmediği, açlık çekmediği, köle gibi çalışıp bir hayati tüketmek zorunda kalmadığı kendi halinde sakin bir Dünya. More'a inanmıyorum, çünkü her şey çalışmak ve üretmek

değildir. Bu kapitalistlerin uydurduğu büyük bir yalandır. Bu sistemin ürettiği hırsızlar da çalışıyor, onların da işi bu. Hadi çıkın bakalım işin içinden. Bizim ülkemizde durum hepten karmaşık, baklava çalan bir çocuk bankanın içini boşaltan bir müdürden daha ağır bir ceza alıyor. Ve sistem denen şey bu haksızlığı gören diğerlerine dönüp kocaman bir "sesini çıkarma" işareti yapıyor: Sus, sesini çıkarma yoksa seni de yakarım, bir yolunu bulur yakarım... Sessiz çoğunluk Dünyanın çoğu yerinde çalışıyor, üretiyor, buna karşılık sunulan nimetlerden sınırdan faydalanarak yaşıyor. İnsanlar eşitliği sadece gömüldükleri toprağın altında yaşayabiliyor, zenginle fakirin cenaze töreni bile çok farklı oluyor.

Carpe diem, quam minimum credula postero. 10

Dünyada güç dengesi denen sistematik ilerleme devam ettiği sürece, güç paraya bağlı olduğu sürece, para kazanmanın erdem, çalışkanlık, iyilik, güzel ahlakla alakası olmadığı sürece, çoğunluk acıya, azınlık zevke doyamayacak. İşlenebilecek en son cinayet bir annenin çocuğunu öldürmesidir. Anne, kişilik bölünmesinin zirvesinde, milyonda bir görülen psikişik hastalığın pençesinde olmadığı sürece içinden çıkan çocuğunu asla öldüremez. Bir de cinnet geçirmiyorsa... Yoksulluk ve yoksunluk içinde, sıfırın altında sürülen yaşamlar ne tür nevrozlar ne tür cinnetler, kişilik bölünmeleri, depresyonlar yaratır görmek istiyorsanız, dramatik cinayetleri inceleyin, hatta gazetelerin meşhur üçüncü sayfalarını okuyun yeter.

Id est genus hominum 11

Eğlence aracı olarak icat edilmiş ve her eve girmeyi başarmış televizyonda saat yedi civarında komedi dizisi, saat sekiz civarında savaşlar, katliamlar, çeşit çeşit sefaletler, saat dokuz civarında magazin programları, on civarında spor gündemi, onbir civarında aşk filmi seyredip, arada zevke ve safahata seslenen bol bol reklama tabi tutulan insanlar geceleri rüyalarında ne görür? Kendi bilinçaltılarından naklen yayın! Sonra o karman çorman rüyaları çözümlmek için psikanaliste bir sürü para verir. Oysa belki televizyonu evinden uzaklaştırması yeterli olabilir. Ama kendisini başka bir Dünyaya ışınlayamadıktan sonra ne o da kesin çare olamaz.

Contraria contraiis curantur 12

Paraya dayanan güç dengeleri üzerine inşa edilmiş bir sistemde yaşamaya mahkumuz. Bu parayla sadece zenginler Bora Bora adalarına Jumbo jetleriyle tatile gidip, Pirlanta mücevherlerini otelin kasasına emanet edip, Gucci mayolarıyla denize girip, Lancome marka ürünlerle güneşin zararlı ışınlarından korunmuyorlar. Bu parayla insanın genetik haritası çıkartılıyor, organlar klonlanıp çaresiz hastalıklara çare bulunuyor, internet üzerinden dünya globalleşiyor,

Marsa yolculuk yapılıyor, yaşlılığın etkileri azaltılıyor ve daha sayılamayacak ve takip edilemeyecek kadar çok yararlı şey bulunuyor. Ama şu anda Afrika kıtasının yarısından çoğu Aids ve ilaç alamıyor! İleride bir organınızın yenilenmesi gerekirse sağlık sigortanızın kapsamında olması için dua edin. Ve eğer uzay turizmine katılmak isterseniz ciddi çok ama çok çalışmanız gerekiyor. Thomas More Utopia'sında parayı oyuncak gibi bir şey haline getiren bir sistem anlatır, oysa gerçek dünyada insan paranın oyuncuğudur. More, Utopia'yı düşlediği zamanlarda en büyük gafleti insanın temel kişilik özelliklerini yok sayıp, tek tip insan yaratılabileceğini, eşit bir sistem kurulduğunda herkesin saygılı ve samimi bir şekilde o sistem içinde belirlenen mutluluk standartları içinde etliye sütlüye karışmadan, sadece kendine düşen işi yaparak yaşayabileceğini zannetmesiydi. Oysa tek tip insan yaratmak imkansız olduğu gibi, bu çabanın saygı duyulacak çok fazla tarafı da yok. İnsan iyi ve kötü, akıllı ve salak, çalışkan ve tembel kısaca tüm zıtlıkların dansından oluşur. Belki de sırf bu yüzden, hiçbir Utopia gerçekleşmeyecek kadar uzak düşünüyor insanlığa. Her ne kadar kulağa doğru gibi gelse de, hem eşit hem özgür olunmuyor.

Quid latine dictum sit, altum viditur. 13

↓

- (1) Dünya nereye gidiyor?
- (2) Alta kalanın canı çıksın.
- (3) En iyi parçayı ben alıyorum, çünkü aslan benim.
- (4) Umutsuzluğa düşmeyin.
- (5) Anlamadıkları şeyleri kınarlar.
- (6) Öyle görünmek değil, öyle olmak.
- (7) Keske neyin doğru olduğunu da yanlış farketmişim kadar kolay bulabilsem.
- (8) Bundan sonsuzluğa ne kalacak?
- (9) Zorluklarla yıldızlara kadar.
- (10) Gününü yaşa, yanna olabildiğince az güven.
- (11) İnsan cinsi böyledir.
- (12) Zıtlar zıtlara iyi gelir.
- (13) Latince söylenen söz kulağa derin gelir.

* Utopia – Thomas More, İş Bankası Yayınları Çeviri: Mina Urgan, Selahattin Eyüboğlu, Vedat Günyol

Kör Olsun

Öte yandan, başka bir 'Dünya tasavvuru' ile karşı karşıya bulunduğumuz da açık. Thames Nehri'nin güney kıyısında, yüzer apartmanın hemen yanında, başımızı kaldırıp Dünya'ya uzun uzun bakma fırsatımız olsaydı nerede durmayı isterdik? Sahiden!

Önce bir fotoğraf gördüm Milliyet'te; birörnek balkonları, balkon kapıları, balkon demirleri, balkon masaları ve pencereleriyle, kutumsu yaşam modüllerinin yan yana, üst üste monte edildiği ya da istiflendiği sosyal konutların dışardan çekilmiş bir fotoğrafı. Derli toplu, asgari alandan azami fayda sağlamayı hedefleyen yüzlerce daire.

Büyük bir fotoğraftı, baktıkça insanı içine çeken. Dünya kadar insan yaşıyordur burada, diye düşündüğümü hatırlıyorum. Duvarların arkasından diğer dairelerin yaşantılarına kulak misafiri olan, hep aynı ve muhtemelen iç karartıcı bir manzaraya bakan, kafasını birtürlü tam anlamıyla dinleyemeyen, kapısını kapatıp içeri çekildiğinde bile yalnız kalamayan dünya kadar insan...

Yanılyormuşum meğer. Fotoğraf bir detaymış. Meğer, dünya kadar insanın yaşadığı Dünya isimli bir yüzer apartmanın, bir bölümünü görüyormuşum ben.

Haberin alt tarafında, neredeyse pul büyüklüğündeki bir başka fotoğrafta, çerçeveye sığmakta zorlanan, hatta o tuhaf uysallığı ve sükunetiyle dışardan biraz da İstanbul - İzmir feribotunu andıran Dünya'nın kendisini gördüğüm zaman, bir süredir iki fotoğrafın aynı habere ait olduğunu kavramakta zorlanıyor olduğumu farkettim. Gözüm alışınca, okumaya başladım: "DÜNYA (The World), Thames Nehri'nin güney kıyısında yeni sakinlerini bekliyor."

Okudukça, Dünya'da her şeyin düşünülmüş olduğunu çok geçmeden öğrendim. Bir kere, Dünya 182 milyon sterline, yani yaklaşık 360 trilyon TL'ye mal olmuş, 12 katlı bir yüzer apartmandı. Demek, iç karartıcı bir manzaraya bakmıyordu insanlar; denize, deryaya, hep ufuğa bakıyorlardı. Ultra lüks 390 dairesi vardı ve golf kulübü ile sanat galerisi de bulunuyordu yüzer apartmanda ("Zenginlerin ikamet anlayışını değiştirecek gibi görünüyor"). Bunlarla kaldığını zannetmiyorum; alışveriş merkezlerinin, kapalı ve açık yüzme havuzlarının, gazinoların, spor salonlarının, hastanelerin, çeşitli ülke mutfaklarında uzmanlaşmış restoranların, fuarların, lunaparkların, gazete bürolarının, televizyon ve radyo istasyonlarının da bulunduğu kanaatini taşıyorum Dünya'da. Tıpkı dünyada olduğu gibi. Ayrıca, ikamet anlayışının yanı sıra genel olarak 'anlayış' değiştirmenin de bedeli yüksek bir eylem olduğunu, buna ancak zenginlerin bütçe ayırabileceği kanaatini taşıyor ve durumu elbette anlayışla karşılıyorum.

Yüzer apartman Dünya'nın 80 dairesi şimdiden alıcı bulmuş. Şimdiden derken, temelden girildi de şu günlerde mi teslim ediliyor, veya biraz bayatlamış bir habere de okuduğum, çoktan satıldı daireler de ben mi şimdi haberdar oluyorum, bilemiyorum. Neyse... İki odalı daireler 1.5 milyon sterline (yaklaşık 3 trilyon TL), üç odalı 'çatı' katları (penthouse?) ise 5 milyon sterline (yaklaşık 10 trilyon TL) satılmış. Dünya'nın halihazırda 27 ülkeden oluşan 'nüfusunun' yüzde 40'ı Amerikalı, yüzde 20'si İngiliz ve yüzde 30'u da diğer Avrupa ülkelerindenmiş. Yüzer apartmanın yaratıcısı ResidenSea'nin yetkilileri böyle açıklamışlar, ama Türkiyeli var mı aralarında; anlaşılıyor haberdan.

Ayrıca, Dünya'nın nüfusunun içinde hesabı verilmeyen yüzde 10'luk dilimin terkibini merak etmekten de alıkoyamadım kendimi. Kayda mı geçmedi o

sakinler? Geçmek mi istemediler? Bilemiyor ki insan.

Spekülasyon sınırlarımı zorlamak pahasına, Hayalet Gemi okurlarının bütçesinin Dünya'dan ev sahibi olmaya yeteceği izlenimini taşımadığımı söyleyebilirim. Hatta bu dünyada bile zorlanılıyor gibi geliyor bana; bırakın öbürünü... Bununla beraber, yüzer apartmandaki 88 dairenin (haberde 'ek daire' deniyor; ama anlamadım ne demek) ayda 30 bin sterlinden (yaklaşık 60 milyar TL) başlayan fiyatlarla kiraya verileceğini de duyurmak isterim -ki sahiden ehvendir; en azından, 3 trilyon lira ile 60 milyar lirayı mukayese ederseniz. Bir de, tabii, Dünya'nın rotasının festivallere, karnavallara ve diğer önemli organizasyonların tarihlerine göre belirleneceğini de bulundurun aklınızda.

Hayır, bunları anlattıktan sonra yeni bir mukayeseye girmeyeceğim. Dünyada bu kadar fakirlik ve açlık varken...

gibi laflar da etmeyeceğim. Bunlar hepimizin malumu. Öte yandan, başka bir 'Dünya tasavvuru' ile karşı karşıya bulunduğumuz da açık. Thames Nehri'nin güney kıyısında, yüzer apartmanın hemen yanında, başımızı kaldırıp Dünya'ya uzun uzun bakma fırsatımız olsaydı nerede durmayı isterdik? Sahiden!

Olur, cevabınızı kendinize saklayabilirsiniz.

Müstehcen şeylerden bahsettim, evet, affedersiniz, ama tam da bu sebeple mi azdım, yoksa dünyadaki bu muazzam uçultu mu çıldırıyor beni ya da "Başka Bir Dünya Mümkün" derken birdenbire bu habere tesadüf ettiğim için mi sersemledim? Nedir, anlamıyorum.

www.aciksite.com

Bilgi, kültür, yorum, sanat ve yaşam mekanı Açık Site yayında.

Üye olun, paylaşın.

Açık Site: Canlıya dair her şey -nerdeyse.

Üye olun, canlı kalın.

Açık Site: Zonklayan beyin.

Üye olun, nabızı duyun.

Kainat, we have a problem.

Üye olun, problemin parçası olun.

Açık Site: Yeni bir seyir mekanı.

Üye olun, seyre dalın.

Sanal alemde bir yamalı bohça.

Üye olun, sarıp sarmalasin.

Açık Site, internet neşriyatına başladı.

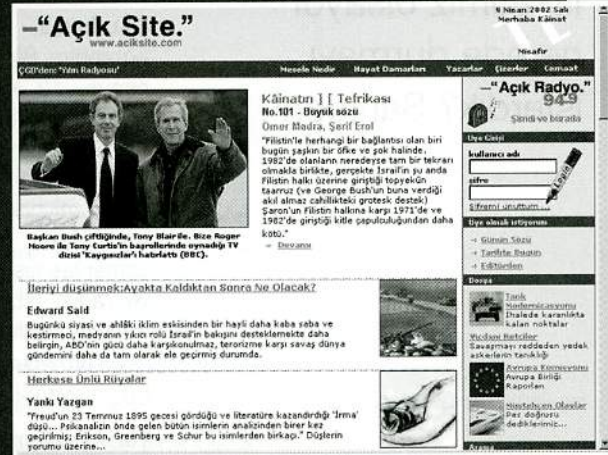
Üye olun, yayına katılın.

Okudukça sayfaları çoğalan site.

Üye olun, çoğalın, çoğaltın.

Sürdürülebilir yayın için, sürdürülebilir dünya için

Üye olun, sürdürün.

M.S 9-79 yılları arasında yaşamış olan Roma İmparatoru Vespasien, içindeki amonyağın temizleyici yapımında kullanılan idrarlara vergi koyar. Oğlu Titus, babasını bu pislikle zenginleşmekle suçladığında Vespasien Titus'un burnuna doğru metal parayı uzatır ve kokup kokmadığını sorar ve ona şöyle der: "Görüyor musun, paranın kokusu yoktur!". Günümüzde "paranın kokusu olmaz" deyişi Latin dillerinde hala kullanılır.

Kısaltmaları severiz. ATÜT vardı eskiden Asya Tipi Üretim Tarzı, şimdilerde S.M.S Short Message Service... T.P.S tamamen keyfi bir öneri: Türk Para Sahipleri (zenginlik kelimesi cömertlik ve çokluk çağrıştırdığı için kullanamıyorum). Bir Türk burjuvazisi var mı yok mu doğdu mu büyüyor mu derken paranın nasıl ve ne için kullanılacağına bilgisini aktarma zorluğu çeken bir zümreyle karşı karşıyayız. Oynak ve değişken, küskün ve sabırsız. 12 Eylül'den sonra bunun adı faşizm mi değil mi diye tartışılmıştı uzun süre. Her despotizm faşizm sayılabilir mi diye sorgulanmıştı. Türk burjuvazisi de, Türk proletaryası gibi her zaman bir belirsizlik konusu oldu. Var mıydı yok muydu? Paranın sürekli el değiştirdiği bir ülkede can çekişen has burjuvalar, seçkinciliğin tutarlı olması beklenen dışlayıcılığını sürdüremedikçe yeni gelenleri eğitmenin ve hatta mümkünse burunlarını sürtmenin yollarını aradılar. Bunun en güzel yolu, yeni gelenlerle alay etmeyi kuşkusuz. Önce yadırgamak, sonra dalga geçmek sonra da ucundan kenarından içine almak bilindik bir bütünleşme biçimiydi. Seyretmekten başka eğlenme yordamı bilmeyen bu insanlar, eşcinsel klüplerinin yolunu tuttuklarında yeni bir karışıma hazırlanıyorlardı. Olup bitene aldırmadan kendileri olmayı becermeye çalışanların eğlencesinin sınırsızlığı, geçmiş bir gelenekle kucaklaştı. Yarı ucube yarı tanrı muamelesi gören sahne ilahları, Türk Para Sahipleri için her zaman çekici sahiçilik alanları oluşturmuşlardı. Türkçe müzik dinlemeyi serbest bırakanlar da yine eşcinseller oldular. Onlar "Queer show"ları için Barbara Streisand'ı değil, Muazzez Abacı'yı, Marilyn Monroe'dan çok Sibel Can'ı seçtiklerinde "tamamen batılılar"a meşru bir "zevk" alanı açıyorlardı. Türkçe müzik dinlemenin ayıp ve "modernlik-dışı" olmadığını ancak "aykırılığını" ve bireysel cesaretini kanıtlamış olanlar tescil edebildiler. Herşeyi birbirine karıştırdım öyle değil mi? Ama durum sahiden karışık, isterseniz baştan başlayalım.

Bir haftasonu gazeteleri elinize alıyorsunuz ve geçmişte çoğu geçim dertleri olmadığı ve yabancı dil bildikleri için tercih edilen kolejli kadınların yabancı dergilerden çevirdiği magazin haberleriyle dolu olan eklerin, buralı yazarlara ve onların "gusto" arayışlarına yönelik "lifestyle" metinleriyle yüklü olduğunu farkediyorsunuz (çok sayıda tırnak için hoşgörünüze sığınıyorum!). Birkaç yıldır yoğun bir eğitim-öğretim safhasından geçiyoruz. Nereye gidilir, ne yenilir, ne içilir, nasıl giyinilir, nasıl davranılır ve mümkünse nasıl hissedilir. Parayı kazananlar, şimdi harcamanın adabını öğrenmedeler. Geçmişte kadın dergileri ve ekleriyle sınırlı olan "ideal"lik durumu artık tüketici kesimin bütününe yayılmış vaziyette. Ve elbette daha zihinsel bir düzlemde nasıl bir tutum almanın doğru ve yerinde olacağına dair köşe yazılarını da unutmadan. Çünkü unutmayalım fikirler eskisine göre baş döndürücü bir hızla nesneleşebiliyorlar. Dernekler, siyasal partiler, gruplar kadar, kafeler, klüpler ve restoranlar yoluyla da. Kamusal hayat dediğimiz bir fikir sahnesidir ne de olsa.

Hızla el değiştiren paranın baş döndürücü kokusu, herkesi sarhoş ederken büyük şehir dediğimiz şeyin kendisini de bir arenaya dönüştürdü. Örneğin arabasız olmanın ayıp, otobüse binmenin günah sayıldığı bir ulaşım kültürünün numune metro hattı, neredeyse yolculuk edenlerden elde ettiği gelirden daha fazlasını video-klip ve reklam filmi çekimlerinden kazanacak. Çoğu lüks mahallelerde çocuklarla köpekleri "yardımcıların" parka ve yürüyüşe çıkardığını görmüşsünüzdür. Kamusal alan, paranın sınırlarıyla çizilmediği sürece Türk Para Sahiplerini ürkütür çünkü. Sokaktan haz etmezler: otobüslerden, çocuk parklarından, kaldırımlardan, sahil yollarından... Sokak, araba küllükleri pisenmesin diye izmaritlerini fırlattıkları bir pislik yuvasıdır. Çantanızı

çalma tehlikesi olmadığından sokak köpekleri, sokak çocuklarından daha çok ilgiye mazhurdur. Zavallı reklamcıların hayal ettikleri o hayat dolu dans edilen sokaklar, ancak kaldırım ihalelerinden muzaffer çıkmış müteahhitlerin neşesiyle dolar.

Birbirlerinin aynı giyinmeye özen göstermeleri yaratıcılık eksikliğinden çok bir tür korkunun göstergesidir: taşıdıkları çantaya ne kadar para döktükleri bir bakışta anlaşılacaksa onu taşımanın bir anlamı var mıdır? Herkes bilir ki Louis Vuitton çantaları, son 20 yılda Türk Para Sahiplerinin alameti farikası haline almıştır. O çantayı ellerinde tuttuklarında kendilerini güvende hissederler. Pahası misliyle ödenmiş o nesnenin kalitesi "orada" teslim edilmiştir. Aman kandırılmayalım. Ne de olsa Tijen neye göz dikerse Nöriye de ona uzanır. Dünyanın herhangi bir metropolünde Türk Para Sahiplerinden biriyle karşılaşmak isterseniz o dönem moda olan bir markanın bir mağazasına gitmeniz yeter. 10 dakika geçmez biriyle karşılaşabilirsiniz. Özellikle giyim, Türk Para sahiplerinin hassas noktasıdır. Bir bakışta herşeyin anlaşılması şarttır. Eh bunu koca altın zincirlerle yapmak kimileri için mümkün değilse, Rolex saatlerin bunun yerini almaması için bir neden yoktur. Taklit markaların Türk tekstil sanayiindeki rolü bu denli büyükse bir sebebi de budur. Gerçeğine erişilemese de sahtesi en azından kısa karşılaşmaların hızlı ışığında yutturulabilir. Türk Para Sahipleri, arkalarında bir hayran kitlesi gezdirmeseler sadece sosyetik simaların boy gösterdiği dergiler varolmaya devam edebilirler mi? Sahne sanatlarında ya da gösteri dünyasında boy gösteren taze et ve kana her zaman açık olan Türk Para Sahipleri, çemberin içine girmeye hak kazanmış bu "şanslılara" en çok yataklarında ve kumar masalarında yer verirler. Pek sevilen büyük aile metaforu, herkes herkesle akraba olana kadar birlikte olmadan oluşturulamaz. Kumar masası ise kazandıklarını kaybedecek cesareti olanların erıştırilmesini temsil eder. Hepimiz biliriz ki sadece nesnelere değil, insanlar da tüketilebilir (ve hatta daha büyük bir hızla tüketilebilir). Tükenmemenin yolu her zaman yeni riskler almaya hazır olmaktan geçer. Eskimemek için ölüp yeniden doğmak gerekir.

Türk Para Sahiplerinin bu dünyadan vazgeçip öbür dünya için yaşamaya ahdetmiş olanları cuma namazlarında iki omuzlarındaki melekleri selamlarken potansiyel sermaye ortaklarıyla göz göze gelmeye özen gösterirler. Kadınlar tuvaletinde ipek eşarplarının altın iğnelerini düzeltirken son Umre seyahatlerinden ve Mekke'nin büyüğünden söz edebilirler. Gecekondu mahallelerinin payına gasilhane arabaları ve nebi adları düşerken, İslami yaşam tarzına saygı gösteren otellerde iç sıkışmasına iyi gelen dualar değiş tokuş edilir.

Kuşkusuz tüm bunlar sadece Türkiye sınırları içinde yaşayan Para Sahipleri için geçerli değildir. Dünyanın başka yerlerinde

de Para Sahipleri birbirinden mide bulandırıcı seçeneklerle karşı karşıyadır. Artan zenginliğin psişik yoksullaşmaya engel olamadığı açık. Ama buralardan para son zamanlarda başdöndürücü bir hızla akıp geçtiği için sınırlar muğlaklaşmış ve bu sürekli ihlal halinden doğan bir sıkıntı her yanı sarmıştır. Lifestyle yazarlarına simetri oluşturan yaşam tarzı eleştirilenleri, parayla yeni tanışan kesimle en sivri dilleriyle dalga geçerek rahatlatırlar bizleri. Aslında bak, herşeyi yanlış yapıyorlar diye rahatlarız bir nevi. Evet çok paraları var ama bak, nasıl harcayacaklarını bilmiyorlar. Sanki çok umurlarında! Nöriye, Tijen'e öyle ya da böyle galip geleceğini biliyor. Para sermayesi ve kültür sermayesinin mücadelesi her zaman o denli açık ve çığ değil çünkü. Çünkü "kültür" olduğu iddia edilen şey, bir sahtekarlık yumağı. "Adamlar nasıl yapıyorlar"ın kötü bir versiyonu. Kendileri olmaya, kendilerinin ne olduğunu ya da ne olabileceğini aramaya cesareti olmayanların sığındıkları yel üfürse uçacak, şimşek çaksa yanacak, kibritten bir şato. Kendi olmak kendi kendisiyle yüzleşmektir çünkü. Buralarda bunu yapmaya cesareti olanların sayısı az. Benliğinizin etrafında korkudan ya da umursamazlıktan bir çemberle nefes almak zor. Eşcinseller ya da travestiler eğlence dünyasının merkezinde duruyorlarsa bu, kendilerini aramaya cesaret ettikleri içindir. Gerçek karnaval, kendini aramak için kendinden çıkmayı gerektirir. Kendinden çıkıp kendine dönmek kuvvet ve sağlamlık gerektirir. Dönüp de bulamamak var ne de olsa. Oysa biz haklı olarak korkuyoruz. Oysa biz, çok derinden eğlenmeye hakkımız olmadığını bilir gibiyiz. Peşimizde öyle çok hayalet var ki! Türk Para Sahiplerini de peşlerindeki hayaletler hiç rahat bırakmayacak belki. Sadece siyasetin hayaletleri değil... Büyük şehirlerin sokaklarında önce becerilip sonra fırlatıp atılan kadın-adamlar var; saçlarından sürüklenen, arzulandıkları için utanç nesnesi haline getirilen. Saçları kesilip trenlerle şehir dışına gönderilen...

Freud, tutumluluk, inatçılık ve düzenlilik özelliklerini birarada güçlü bir biçimde barındıran karakterlerin, anal dönemde saplantılı olduklarını anlattığı bir metinde, para ile dışkı arasında yapılan benzetmelere örnek verirken efsanelerde şeytanın kendisine tapanlara bıraktığı altının bir süre sonra dışkıya dönüşmesini örnek gösterir. Şeytani, bastırılmış bilinçdışı güdüsel hayatı kişileştirmesi olarak gören Freud, eski Babil'de de altının, cehennemin dışkı sayıldığını hatırlatır. Çocuğun içinden çıkarmamakta direnerek bir tür haz aracı haline getirdiği dışkıları, ilk tasarrufları gibidir bu tanımla. Daha ileri giderek kapitalizmin anal erotizminden söz edenler var. Yoksa biriktirdiklerinden kalyon mu yapacaklar?

↓

Zerdenin Safranı

Elif Şafak

Osmanlı
Gündelik
Yaşamında
Paranın
Tüketimine ve
Tüketilemeyeşine
Dair

"Osmanlı'da filanca" gibi başlıklar, nobran bir genellemeye dönüşebilir şüphesiz. Ve her nobran genelleme gibi, görmekten ziyade, gö-re-me-me-ye sebep olabilir; bir bütünü aydınlattığını sanırken, her biri kendi içinde o bütünden özler taşıyan parçaların gölgelerini yok saymaya... Tutup sorarlar insana: "Hangi dönemdeki Osmanlı? Hangi yerdeki Osmanlı? Kimin gözünden Osmanlı?" diye. Sorarlar ve her soruşlarında cevap değişebilir; bırakın değişmeyi vahim sarsıntılar geçirebilir. Hâl böyleyken, kuşatıcı-yutucu çıkarsamaları doludizgin yapmaktan ziyade, irili ufaklı bilgi kırıntılarının izlerini tıpış tıpış sürerek ilerlemekte fayda var. Varsın bir müddet böyle dağınık kalsın bilgilerimiz. Zamanda ve uzamda böylesine genişçe yayılmış, binlerce ayrı öznenin gözünden binlerce ayrı biçimde yaşanmış bir imparatorluğu hop diye analiz edip, hap gibi yutmaktansa, toz zerrelere-kar taneleri gibi savrulsun onun hakkındaki teknil bilgi kırıntılarımız. Hiç olmazsa bu vesileyle, geçmişimiz hakkında ne denli az şey bildiğimizi öğreniriz. Ve bir şey daha: sistemli analizler yaratmaya kalkmadan evvel gayrisistemik yıkımların hayrını görürüz belki. Görüp de, vaktiyle dillere pelesenk olmuş o namdar şiarın öğütlediği gibi, bizatihi "yıkmanın ne denli yaratıcı olduğunu" keşfedebiliriz bu sayede. Yapmak ile yıkmak arasına çizdiğimiz hudut boylarının bizi nelerden mahrum bıraktığını...

Zihniyet tarihimizdeki kadim kelimelerden biri HUDUT olsa gerek. Ne de olsa, Osmanlı gündelik yaşamının anahtarlarıydı hudutlar. Kimin nerede, nasıl, kimlerle, kimsesiz yaşaması gerektiğinin önceden kodlanmış göstergeleri! Millet sistemi özünde bir haritalandırma sistemiydi. Çokuluslu bir imparatorluğun cemaatler haritasında, mavi-yeşil-eflatun damarlar misali ince ince ayrıştırdı hudut boyları. Farklı milletlerden insanlar, hudutlarını aşmadıkları müddetçe, kendileri için önceden çizilmiş sahalarda hareket serbestliğine sahiptiler. Dünya yuvarlağı gerçik; kenarı filan yoktu yani. Ama işte, cemaatler halinde yaşayan her Ermeni, Müslüman ya da Yahudi, huduta fazla yaklaşmayagörsün, bıçak gibi ensesinde hissederdi kenarların keskinliğini.

Belki de bu yüzden, koskoca merkezi hükümet devlet meselelerini bırakıp, Trakya'nın ufacık bir kasabasında düzenlenen ve belli ki kimseye zararı olmayan bir panayıra müdahale etme gereği hissetti 1572 senesinde. Gelen haberlere göre, panayırdaki yapılan kilise törenine, Müslümanlar ile Hristiyanlar birlikte katılmaktaydılar. Hristiyanlar, yöre kilisesinin koruyucu azizinin gümüş ikonunu taşıırken, Müslümanlar da bereket ve bolluk duaları ederek peşlerine takılıyorlardı. Azizlere methiyeler, "artsın eksilmesin, taşsın dökülmesin!" nidalarına karışıyordu, tespihlerin taneleri tespihlerin tanelerine... Vukuat yoktu. Kimse kimseden şikayetçi değildi. Değildi ama, tedirgindi Osmanlı yetkilileri; nam-ı diğer, hudut bekçileri. Merkezden gelen müdahale iki yönlü oldu. Hristiyan halka, bundan böyle yapacakları tüm törenleri kendi kiliseleri içinde yapmaları ve katiyen sokağa taşırmamaları tembih edildi¹. Müslüman halka da, bundan böyle Müslüman olmayanların törenlerine katılmamaları, aksi takdirde kulaklarının büküleceği haberi uçuruldu. Emirlerin tatbikiyle birlikte, yeniden normale döndü düzen. Hudut boyları sapasağlam yerindeydi.

Sade milletler arasında değil, cinsiyetler arasında da başattı hudutlar. Kadınlarla erkeklerin sahalalarının birbirinden ayrıştırılması da bu sûretle mümkündü. Tam da bu sebepten ötürü, kafa karıştırıcıydı hünsaların durumu. Doğuştan çift cinsiyetli gelenler, hudut boylarının doğruluğunu ve sağlamlığını tehdit ediyorlardı. Ortaçağlar boyunca İslam ve Hristiyan alimlerinin hermofroditler hakkındaki yazıları karşılaştırıldığında çarpıcı farklılıklar bulunması

¹ Bu hadiseyle ilgili daha fazla bilgi için bkz. Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşamı, Suraiya Faroqhi, Tarih vakfı yurt yayınları, İstanbul, 1998

da bununla bağlantılıdır. Hristiyan alimlerinin temel meselesi, doğuştan çift cinsiyetlilerinin bedenleri ve cinsellikleri üzerinden günaha ne denli meyilli olduklarını saptamak iken, İslam alimlerinin temel meselesi toplumsal hudutlar içinde nerede durmaları gerektiğini saptamak olmuştur. Bir hünsa, camide nerede namaz kılacaktır? Erkeklerin arasında mı yoksa kadınlar arasında mı? Ya da erkekler ile kadınlar arasında bir ara-bölmede mi? Aslolan hünsanın bireyselliği ya da bedeni değil; toplumsallığı ve hudutlar haritasındaki sahasıdır.

Alışkanlıklarımız geçmişimizden gelir, öyle olduklarını bilsek de bilmesek de. Alışkanlık işte. Hudutların içte kalan kısımlarını sever, boylarından şüphe duyar, dışta kalan kısımlarındansa hazzetmeyiz. Para ile ilgili temel meselemiz, hudutlarla ilgili bermutad alışkanlıklarımıza tastamam uymamasıdır. Bu da hayli rahatsız edici olabilir. Zira HUDUT ile PARA arasında müzic bir gerilim süregider. Nedeni karmaşık gibi görünse de, aslında son derece basit bir noktada düğümlenir: Tanımı gereği HUDUT, nerede ve illâ ki bir yerde duracağımızı tembihlerken; doğası gereği PARA, kazandıkça kazanmayı, tükettikçe tüketmeyi belletmek sûretiyle durmayı unutturur insana.

Osmanlı hudut bekçileri, mavi-yeşil-efflatun kalemlerini ellerine alıp toplumsal harita içinde paranın sınırlarını çizirken, zengin ile fakir arasına değil, yaratan ile yaratılan arasına yerleştirdiler hudut boylarını. Yaşatan ile yaşatılan arasına. Böylelikle paranın hudut boyu, aynı zamanda faniliğin de hudut boyuydu. Tüketim sevdasına kapılıp, gösterişli harcamalar yapanlar, faniliğini unutanlar oldu. Gaflete kapılıp paralarına para ekleyenlerin sınır bekçiliğini devlet yaptı, haşa Yaratan değil ama Yaşatan sıfatıyla. Müsadere sistemiyle, fazla paralanıp palazlananların servetlerine, bizatihi devlet el koydu. Böyle bir mekanizma Osmanlı'da sermaye birikiminin gelişmesine mâni olmakla kalmadı yalnızca, sükkar nakkaşlarını da işsiz bıraktı.

Şeker kıymetliydi o zamanlar. Gene de şenliklerde, bilhassa 18. Yüzyıl başlarında düzenlenenlerde, şekerden süsler yapılırdı bolca. Şekerden balıklar, kuşlar, çiçekler yapardı sükkar nakkaşları. Çetindi işleri. Hem rengârenk boyayacaksın bunca şeker heykelciğini, hem de yenilebilir olmalarını sağlayacaksın ki, dağıtabilesin günün sonunda hem halka, hem de askere. Çetrefildi işleri. Hem eserin puta benzemesin diye uğraşacaksın, hem de elin kayacak kimi

zaman, tutamayacaksın kendini, öyle güzel olacak ki ellerinden çıkan, altın buzağıyı Musa'nın yerine geçirmeye kalkan Sarudî gibi ehl-i nar olacaksın ağyarın gözünde. Pek çoğu İspanya-Venedik Yahudilerinin soyundan gelen ve latif bir estetik zevkine ermiş olan sükkar nakkaşları da, tıpkı hünsalar gibi hudut boyları insanlarıydı ya, neyse ki pek kimse yoktu bunun farkına varan. Sonuçta, şenliklerin şekeriydi aslolan. Envai çeşit yiyecek ve içeceğin, gösterişli havai fişeklerin yanısıra, okkalı bir harcama kalemiydi şeker. Ve tabii, bir de safran...

Zerdeye katılırdı safran. Pahalıydı. Güneydoğu Asya'dan zahmetle getirtilen kakuleyle, tarçınla yarışırçasına pahalıydı. Oysa öyle uzaklardan değil, Anadolu'nun kuzeyinden geliyordu. 18. yüzyıl başlarında yükte hafif pahada ağır safranın böyle bol keseden kullanılmasını hiç affetmedi Osmanlı'nın hudut boylarına alışmış alıştırmış tebaası. Keza tarihçileri de. Osmanlı'nın duraklama-gerileme devirlerini anlatan kitaplarda sunturlu bir küfür gibidir Lale Devri'nin maddiyatçılığı. Ve bugün hâlâ Lale Devri dendi mi, bir devrin olumlu-olumsuz ayırdedici özellikleri değil de, üzerlerine mum dikilmiş kaplumbağaların cirit attığı menevişli bahçelerde orjivâri sefahat alemlerine dalan bir avuç hudut-bilmez pis-bulanık sûretidir eğitim sistemimizin rahlesinden geçen her Türk gencinin aklında kalan. Keza Türk romancılığının ilk "öteki"sinin, baba parasını har vurup harman savuran alafranga mirasyedi olması da tesadüfi değildir.

Belki de milletçe bahtsızlığımız, para ve hudut arasındaki gerilimi çözememişken daha, tam gaz son sûrat bodoslama dalmak oldu modernleşme-batılılaşma-kapitalistleşme kulvarına. 2002 senesi itibarıyla bugün, ne yardan geçebiliriz şimdi, ne serden. Eski alışkanlıklar, günah defterimizi kabartmak için dikilirken omuz başımızda, ne para kazananları sevebilir, ne de parayı arzulamaktan vazgeçebiliriz. Ve hâlâ milletçe, iflas ve intihar eden zenginlerin ibret dolu hayat hikâyelerinde ararız malûm hudut boylarının düne kadar ecdadımıza, bugün de bizlere yaşattığı hakkaniyetsizliklerin cılız ve acıklı tesellesini.

↓

Hayalet Gemi İletişim Hattı:

hayaletgemiciler@yahoo.com

denizfeneri

12

ELİF ŞAFAK BİT PALAS

Metis Edebiyat

"Bit kadar küçük bir fikir geldi aklıma..."

Elif Şafak
BIT PALAS
Metis Edebiyat
384 sayfa
ISBN 975-342-354-3

METİS'TEN.. BÜTÜN KİTAPÇILARDA..

METİS YAYINLARI İPEK SOK. NO. 9, BEYOĞLU 80060 İSTANBUL e-posta: metis@turk.net

internet satışı: www.ideefixe.com

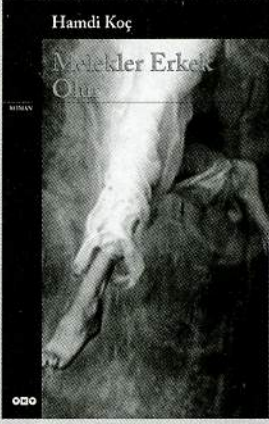

Erkek olanlara, erkeği olanlara...

Dolar milyoneri, düzenli bir yaşamı olan, evli ve iki çocuklu, hatta babaannesiyle aynı evi paylaşan orta yaşlı bir adam, bir gece, kendini bir başka evde, bir başka kadının yatağında bulur.

Sonrasında, cinselliğin akıl işlemez dehlizlerinde aile, arkadaşlık, iş yaşamı, aşk üzerine kimi zaman saldırgan bir üslupla yürüyen bir sorgulama başlar – yanıtlar buldukça, bulundu sanıldıkça da uygulamalar...

Hamdi Koç, on yıl aradan sonra yazdığı yeni kitabında bir erkeğin iç dünyasına, iç bilgisine yöneliyor. **Melekler Erkek Olur** erkeklere ve erkeği olanlara eğlendirici/can sıkıcı bir roman ya da “Kadınları Kullanan Erkekleri Kullanma Kılavuzu”.

Melekler Erkek Olur
Hamdi Koç
264 s.

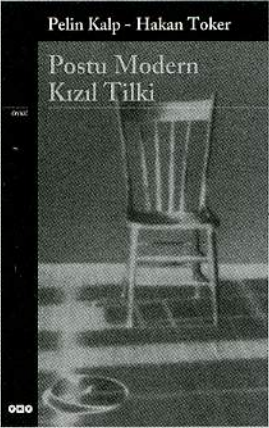

YAPI KREDİ YAYINLARI KİTAPBEVLERİ: • İSTANBUL: 212-293 08 24 / 502 • İZMİR: 232-463 82 90 • ANKARA: 312-435 85 94
E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr • Web Sitesi: www.yapikrediyayinlari.com • **İnternet satış:** www.estore.com.tr/bulvar/yky
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TİC. VE SAN. A.Ş. 212-293 08 24, 252 47 00

“Tarihe ibret belgesi olarak geçecek bir kitap!”

Postu Modern Kızıl Tilki, daha adından başlayarak, okuru oyuna davet ediyor. Yazıları internette dolaşan Pelin Kalp’le öyküleri dergilerde yayımlanan Hakan Toker, bu kitapta yan yana -ya da karşı karşıya- geliyorlar. “Bir alçak Sanat Örneği Olarak Porno”, “Galatasaray versus Milan”, “İspinozun Sıkıntısı İskemleye Zincirliydi” gibi başlıklar altında, edebiyatta yeni heyecanlar arayanlar için keyifli ve sağlam metinler örüyorlar.

Pelin Kalp – Hakan Toker ikilisinden ‘öyküye benzer’ metinler ya da iki şişkin egonun birbirini okşaması: Yazıda oyuna, yazının oyuncaklarına düşkün okurlar için biçilmiş kaftan.

Postu Modern Kızıl Tilki
Pelin Kalp - Hakan Toker
116 s.

Bu karışık duygulara rağmen rağmen, yaşlı kadın hakkındaki tespitlerimi neden sevdiğim bir deftere yazdığımı, olaydan sonra kendime sordum. Muhtemel çöp-ev sahibi yaşlı kadını gözleyip yazarak ve yazdığım bulgu sayılmayacak bulguların kendimde olmadığını kendime göstererek kendimi temize çıkarıyordum. Galiba, "çöleşmek"ten korkuyordum.

Doğrusu benim dikkatimi sadece, perdelerin fazla kirli oluşu çekmişti. Evet, pencere pervazlarının da camların da epeydir silinmediği belli oluyordu; ama oturduğu daire benim dairemin tam karşısına denk geldiğinden ve kirli tül perdeler pencerenin iki yanına toplanmış olduğundan, kısa bir süre için de olsa yaşlı kadını rahatlıkla takip etmiş ve iddia edildiği gibi apartmanda dayanılmaz bir kokuya neden olacak şekilde "çöp" biriktirdiğine tanık olmamıştım.

Konuyla ilgilenmem eve taşındığımın ertesi günü bakkalda konuşulanlara kulak misafiri olmamla başladı. Elli yaşlarında bir adam ile kırk yaşlarında bir kadın, oturdukları apartmandaki bir daireden gelen kötü kokudan şikayet ediyorlar, söz konusu dairenin bir çöp-ev olma ihtimalinden bahsediyorlardı.

O sıralarda bir "çöp-ev operasyonu" modası vardı. Televizyonda birkaç günde bir, bir çöp-eve belediye tarafından baskın yapıldığına dair haberler yayınlanıyor, evden kaç ton çöp çıkarıldığı ve bu tonlarca çöpün eve nasıl sığıdığı ciddi ciddi tartışılıyordu.

Ben de bunlardan etkilenmiyorum degildim. Önceleri çöp-evlerden çıkarılan eski giysilere, eski mutfak ve ev eşyalarına, yıpranmış bavullara, yığınla gazeteye bakıyor ve çöp nedir? diye soruyordum kendime. Eski giysilere veya harap durumdaki ev eşyalarına, o eşyanın sahibiyle ilişkisi olan veya olmayan birtakım insanların ne hakla çöp muamelesi yaptıklarını öfkelenerek düşünüyorum, bunu özel hayata saldırı olarak değerlendiriyordum. Eşyanın; herkesin, özellikle belediye görevlilerinin ve komşuların onaylayacağı bir anlamı ve işlevi mi olmalıydı? Geçmişin izlerinin eskimiş'ten hoşlanmayan komşuların nazarında çöp olarak değerlendirilmesinde bir haklılık payı olabilir miydi? Geçmiş bize işaret eden her türlü "çöp"ü yok etmek veya ettirmek bir vatandaşlık görevi miydi? Kim, ne hakla kullanılmayacak kadar eskimiş bir çantayı ya da artık okunmayacak bir yığın gazeteyi çöplüğe gönderebiliyordu? Hangi yasa, hangi sınırları ihlal ederek buna izin veriyordu?

Başlangıçta sadece öfkeli sorular ürettiyordum. Ama televizyonda hemen her gün yeni bir çöp-ev haberiyle karşılaşılıp aynı soruları tekrar eder olunca, zihnimdeki direnç tabakası zayıflamaya, öfkem kaybolmaya başladı ve kendi eski eşyalarımı çöp gibi görür oldum. Bu duygu daha da ileri gitti, eski-yeni eşyalarımın beni boğduğu düşüncesine kapıldım. İnsanın aslında çok az eşyayla da yetinebileceği gerçeği; eski cam şişeler, yığınla kalem, yıllardır açılıp okunmamış ama benim için değeri olan kitaplar, eski örtüler, eski plaklar, yıpranmış havlular, özel bir gün için alınan ve bir daha giyilmeyen ayakkabılar, eskiden oturduğum evlerin anahtarları, atmaya kıyamadığım gözlüklerim, içinde ıvrır zıvrır duran seramik ya da bakır kaplar, kurumuş çiçekler, fotoğraflar, hâlâ bir düzene koymak için zaman aradığım eski dergiler ve gazete kesikleri gibi hayatımı güzelleştiren ve varlıklarıyla bana güven veren şeylere de kötü gözle bakmama neden olduğu sırada, bu hastalıklı duygunun farkına vardım. Yeni bir eve taşınma ve bu taşınma esnasında sağlıklı bir eleme yapma fikri de böyle doğdu. Çünkü her taşınma, arkada yığınla gerçek çöp bırakır ve bırakılan çöpler sadece hayatın artıkları değil, ruhtan da atılan safradır.

Taşınmam, eşyalarımın, kendi gözümde "çöpleşme"sini önlemişken, ertesi gün, ekranda değil, canlı olarak karşımda cereyan etme ihtimali olan yeni bir çöp-ev meselesiyle karşılaştım. Bakkaldan evime dönünce henüz yerli yerini bulmamış eşyalarımın tedirgin ve karışık duygularla dokundum. Bakkaldakilerin hangi daireden söz ettiklerini anlayabilmek için pencereden apartmanlara baktım, anlamam hiç zor olmadı. İki yana toplanmış, neredeyse bütün rengini almış tül perdeler bana muhtemel çöp-evi işaret etmişti.

Bu konuşmaya tanık oluşum ile trajik final arasındaki süre yaklaşık bir aydır. Bu bir ay, fırsat buldukça yaşlı kadını gayet yakından ve dikkatle takip ettiğim halde, hakkında ayrıntılı bir fikir sahibi olmamı sağlayamamıştı. Üstelik o sıralardaki tespitlerime göre hiçbir olağanüstülük taşımayan bu görüntülerde çöple ilişkilendirilebilecek bir kanıt da rastlayamadığım için tuhaf bir suçluluk ve rahatsızlık hissediyordum.

Bu karışık duygulara rağmen rağmen, yaşlı kadın hakkındaki tespitlerimi neden sevdiğim bir deftere yazdığımı, olaydan sonra kendime sordum. Muhtemel çöp-ev sahibi yaşlı kadını gözleyip yazarak ve yazdığım bulgu sayılmayacak bulguların kendimde olmadığını kendime göstererek kendimi temiz çıkarıyordum. Galiba, "çöpleşmek"ten korkuyordum.

Trajik final beni bambaşka konularda düşünmeye zorladığında, yaşlı kadın hakkında tuttuğum notlardan üç haftanın sonunda yaptığım tespitleri okudum:

- Yetmiş yaşlarında. Sağlıklı görünüyor. Dikkat çeken fiziksel bir özelliği yok.
- Sabah sekizde evine baktığımda, kalkmış buluyorum. Geceleri saat on civarında yatıyor. Yatmadan önce içini gösteren bir gecelik gelip oturma odasının ışığını kapatıyor.
- Eski usul, uzun kollu elbiseler giyiyor, başında daima koyu renkli bir başörtüsü var.
- Sokakta görsem tanımam. Nedense evle bütünleştiriyorum.
- Ya onu gözetlediğim farkında değil ya da aldırış etmiyor. Hiç göz göze gelmedik.
- Seyyar satıcılardan alışveriş yapmıyor. Bakkala sepet sallamıyor. Ne zaman baksam evde. Çarşıya gitmiyor mu? En azından ekme almıyor mu?
- Üç hafta boyunca evine kimse gelmedi. Geldiyse de ben görmedim.
- Cumartesi günü sokakta top oynayan çocukların gürültüsüne dayanamayarak onlara bağırdı. Söylediklerinin tek kelimesini anlamadım.
- Gazete okuduğunu görmedim.

•Bütün gün televizyonun başında oturuyor. Fakat tuhaf bir şekilde, akşamın bir vakti, insanın sese ve görüntüye en çok ihtiyaç duyduğu saatlerde çat diye televizyonu kapatıyor. On beş-yirmi dakika ortadan kayboluyor, sonra gelip yeniden televizyonu açıyor. Televizyonu uzaktan kumandalı değil.

•Gördüğüm kadarıyla oturma odasının bütün eşyası, içinde televizyonun da bulunduğu bir vitrin, küçük bir masa, iki koltuk. Sanırım pencere önünde bir divan var ve orada oturuyor. Çünkü arada bir dizlerinin üstünde doğrulup pencereden aşağı bakıyor.

•Hiçbir iş yapmıyor. Ne sebze ayıklıyor, ne dantel örüyor. Arada bir beş-on dakika odadan çıkıyor, sonra gelip yine televizyon seyrediyor. Çiçek yetiştirmiyor, duvarında ayrıntılarını göremediğim bir takvimden başka bir şey yok.

Tespitlerim bunlardan ibaretti. Hiçbirini çöple ilişkilendiremediğim için, yanlış bir evi gözetlemekte olduğuma inanmış ve son bir hafta yaşlı kadının dairesine arada bir göz atmakla yetinmişim. Doğru evi bulmasam benim için daha hayırlı olacaktı. Bu konuyu unutmaya ve bu klostrofobik sokakta oturanların –özellikle emeklilerin- içlerindeki sıkıntıyı birbirlerini deşerek gidermeye çalıştıklarını, çeşitli bahaneler yaratarak birbirlerini ihbar ettiklerini düşünmeye karar vermişim.

O trajik finalin yaşandığı saatlerde evde değildim. Baskının tek bir saniyesine bile tanık olmadım. (Bunun iyi mi kötü mü olduğuna hâlâ karar verebilmiş değilim.)

Akşama doğru evime geldiğimde yaşlı kadının oturduğu apartmanın kapısında bir ambulans gördüm. Bakkalı hiç gözüm tutmadığı için, olup bitenleri apartmanın altındaki kadın kuaförünün çırağından öğrendim. Çünkü o, diğerlerinden farklı bakıyordu ambulansa konan cesede. Diğerlerinin gözlerinde dehşet-heyecan-merak-ilgi-coşku-şaşkınlık vardı, merhamet-pişmanlık-üzüntü yoktu. Oysa çırağın gözlerinde tam tanımlayamadığım insani bir duygu gördüm. Olup bitenlerin içindeki trajediyi anlamıştı diyemem, ama galiba hissetmişti.

Taşındığının ertesi günü, konuşmasına kulak misafiri olduğum tıraşlı-atletli-beyaz saçlarını arkaya tarayan-orta boylu-göbeği gömlek düğmelerini zorlayan-koltuğunun altında bordo bir portföy taşıyan-bilgiç edalı-otoriter tavırlı-terli-gözlüklü-elli yaşlarındaki adam, özellikle apartman boşluğuna bakan odalara dolan tuhaf ve ağır kokuya artık apartman sakinlerinin tahammül edemeyecekleri kararını alınca, yönetici sıfatıyla duruma el koymaya karar vermiş. Bir gece yanına bir apartman sakinini de alarak yaşlı kadının kapısını çalmış. Kadın kapıyı hafifçe aralamış. Yönetici çöp konusunda yaşlı kadını uyarmış, eğer ertesi gün evindeki çöpü dışarı atmazsa belediyeye haber vereceklerini

söylemiş. Birkaç gün sonra da dediğini yapmış, yetkilileri kadının evinin çöp-ev olduğu konusunda ikna etmiş. Belediye memurları ve yönetici zorla yaşlı kadının evine girmişler.

Evde çöp yokmuş. Apartman boşluğuna dolan ve boşluktan apartmandaki karanlık odalara dalga dalga yayılan kötü kokunun nedeni, yaşlı kadının yıllardır biriktirdiği kağıt paraları. Apartman boşluğuna bakan karanlık odada yerlerde, raflarda, en az elli yıldır harcanmayıp biriktirilmiş, buruş buruş, kirli, lekeli, yazılı, tükürüklü, mikroplu, yırtık, kopuk, karışık değerlerde destelenmiş, destelenip yan yana sıralanmış; beş liralık, on liralık, yirmi liralık, elli liralık, yüz liralık, ikiyüzelli liralık, beşyüz liralık, bin liralık, beşbin liralık, onbin liralık, yirmibin liralık, ellibin liralık, yüzbin liralık, ikiyüzellibin liralık, beşyüzbin liralık, az miktarda da birmilyon, beşmilyon, onmilyon, yirmimilyon lira bulmuşlar.

Bu eski apartmana ilk taşınan sakin olan yaşlı kadın, yıllardır herkesten sakladığı paralarına hoyratça uzanan elleri görünce kalp krizi geçirmiş, oracıkta ölmüş. Oysa belediye memurları, yönetici, komşular bu tuhaf, birbirinden farklı boyutlarda ve maddi değeri bir bakışta ölçülemeyen para yığınlarını görünce, gülmekten öleceklermiş neredeyse. Paralar, çok büyük kısmı yıllar önce tedavülden kalkmış, hiçbir şey alamayacak kadar değerini kaybetmiş, artık sadece bir sergileme, biriktirme ve tarihe işaret etme değeri taşıyan kağıt parçalarından başka bir şey değilmiş.

Yönetici önce çok bozulmuş, sonra çok gülmüş, sonra da avuçladığı kağıt paraları havaya saçarak, –biraz da hırsını almak için–, yaşlı kadına, teyze bunlarla ekme bile alamazsın, at gitsin, demiş. Kadıncağızın cevap vermediğini görüp dürtünce, öldüğünü anlamış. Belediye memurları

sorumluluktan korkup suçu yöneticinin üstüne atmışlar, komşular şahit yazılmak istememişler. Hemen oracıkta aralarında kavga başlamış.

Ben geldiğimde yaşlı kadının cesedi ambulansa konmuştu. Sokakta oturanların hepsi pencerele çıkmışlardı. Az sonra ambulans içinde taşıdığı bedeninin bir acelesi olmadığını düşünerek, siren çalmadan uzaklaştı.

O gece, yaşlı kadının çıplak bir ampulle aydınlanan oturma odası karanlıktı. Uzun süre öyle kaldı. Sonra başka birileri taşındı, ışıklarını yaktıkları anda perdelerini çeken birileri.

Aradan epeyce zaman geçti. Şimdi, oturduğum sokakta birçok kişiyi tanıyorum; sokağın en eski sakini olduğu söylenen yaşlı kadının ölümü, başkalarına göre en hayret verici, bana göre en trajik olay olarak sokağın tarihinde yerini aldı. Yaşlı kadının yıllardır görmediği, ama haftada bir dükkânındaki çocukla annesine nevale gönderdiğini, elektrik su vesaire faturalarını ödediğini, ama yüzünü görmeye hiç ihtiyaç duymadığını sonradan öğrendiğimiz oğlu ve otuz küsur yıldır İsveç'te yaşadığını, son on beş yıldır ülkesine hiç gelmediğini, annesine mektup bile yazmadığını sonradan öğrendiğimiz; annesinin evinde bulunan paraların değerinin büyük olduğunu sandığı için olsa gerek, olayı duyar duymaz atlayıp memleketine gelen ve derhal apartmanda kavga çıkaran kızı; olay gazetelere ve televizyona da yansınca rahatsız olup yönetici hakkında, haneye tecavüzden tutun, ölüme sebebiyet vermeye kadar bir dizi suçtan dava açtılar.

Yöneticinin avukatı ise paranın çok pis koktuğuna dair bilirkişi raporu istenmesini talep etti mahkemeden.

↓

70cm x 100cm Büyük Poster

Pentimento'da Buluşalım...

Hayalet Gemi'nin geçmiş zaman seferlerini ve posterlerini Pentimento'dan edinebilirsiniz.

Pentimento

İstiklal Caddesi No:140/3 BEYOĞLU İSTANBUL
Tel: (212) 293 39 59 (Beyoğlu Sineması Pasajı, alt kat)

serdümen

17

UBOR-METENGA

Morde ratesden,

Esur tinda sergi! Teslarom portog tis ugor anleter, fer-
to tagan ugotahenc metoy-doscent zist. Norgunki
UBOR-METENGA

Oguz Atay, Korkuyu Beklerken

Ayfer Tunç, Murat Gülsoy

ve

Yekta Kopan

farklı okuma

biçimlerine açık

bir edebiyat

yolculuğunda

kurmacanın izini sürüyor.

Her Salı 23:00'da 94.9 AÇIK RADYO'da

Paradoks

Sibel K. Türker

Hepsi hayal ürünüydü,
hepsi. Ona var olan
gerçekliği sunmak artık
imkansızdı,
farkındaydım. Tek
yapabileceğim,
söylediklerinin üzerinde
fazla durmamak,
inandığı dünyayı bir tür
tepkisizlikle boşlukta
bırakmaktı. Belki bu
şekilde söner, sesini
yitirirdi. Bu
acımasızcaydı ama
başka yolu yoktu.
Kabotaj'ın ikinci a'sıyla
yukarıdan aşağı 'Para'
yazdığında ona baktım
ve 'Doks' harflerini
altına yerleştirdim.

'Yaşlıya yatılı bayan'. İlan bu kadardı. Oysa ki yüksek tirajlı gazete 'her üç kelimenin dördüncüsü bedava' ilan kampanyası başlatmıştı. Anlaşılan ilanı veren şahıs kampanyalardan benim kadar hoşlanmıyordu. Çünkü ben son aylarımı, marketlerde sırf margarin veriyor diye sekiz ruloluk tuvalet kağıtları, makarna hediye 30'luk etsu bulyon paketleri, paket çorba serisi hediye 1 boktan şampuanlar alarak tüketmiştim. En son kampanyayı mahalle manavımız yapmış, her iki kiloluk alışverişe (ki bu iki kilonun yer elması ya da muz olması fark etmiyordu) maydanoz ya da dereotu- seçmeli- hediye ediyordu. Bu alışverişlerin pratik sonucu şuydu: Bir ay boyunca etsu bulyonlu ezo gelin çorbası içiyor, tek katlı hisirtli tuvalet kağıtlarının sonsuz emicilikleriyle kıcınızı tırmalyordunuz. Maydanozları da unutmamalıyız tabii.

İlanda 18.30- 20.30 saatleri arası denmişti. Bu zaman aralığının ilk ayağı olan 18.30' u beklerken sokaklarda dolandım biraz. Bir büfeden kaşarlı tost alıp yedim. Kızılay'a doğru inerken gözlerim ara sıra saatime takılıyordu. Nedense tam 18.30'da aramak istiyordum. Sonrası olmazdı. Kitapçılara bakındım, birileriyle göz göze gelip başımı eğdim ve günün o saati, kollarının altında ders notlarıyla dolaşan öğrenciler, rakı-kavun-pilaki göbekli Mülkiye'ciler ve Metallica Jesus motifleriyle dolu pide kokulu kültür mahallinde bir taşa oturup sigaramı yaktım. Akıldan biraz sonra yapacağım telefon görüşmesinin cümleleri geçiyordu. Daha kötüsü, akıldan benim olmayan, özgüveni ve şirretliği tam bir dışı sesi geçiyordu: "Evet, üniversite mezunuyum. Şu an çalışmadığım için, evet. Ücret istediğim gibiyse tabii, yani değişorsa. Anlatabiliyor muyum? Evet, yatılı, bir problem yok. Elbette bir süre için, ilelebet değil tabii, daha iyi bir iş buluncaya kadar. Takdir edersiniz. Hı hı, temizlik çok önemlidir benim için, iyi yemek yaparım. Hayır, ama hasta anneme bakıyordum, geçen yıl vefat etti. Sağ olun, sizlere de. Yaşlıları severim!" Bu son cümleye, Heidi'nin dedesini çok sevdiğini söylemesi gibi içtenlik dolu bir tını koyuyorum. Yalan! Yaşlılardan nefret ederim. Onların sonsuz bir örümcek ağı gibi uzanan salyalarından, horultularından, benekli ellerinden ve kuru derilerinden tiksiniyorum. Hayat hakkında verdikleri öğütlerden de. En fazlası, erkek olanlar 'hanımlarınızın', kadın olanlarsa 'beylerinizin kıymetini bilin' derler sürekli; oysa ortada kıymeti bilinecek bir bey ya da hanım yoktur. Ama bu noktada söylevin çekiciliğine kapılmış buruşuk ağız bununla ilgilenmemektedir. İşte bu düşüncelerle tam 18.25'de telefon kulübesine doğru otuz adım attım. İçeri girince, dışarıda bekleyen adama ayıp olmasın diye jetonu atıp düğmelere basarmış, ama numarayı düşüremezmiş gibi yaptım. Kalan iki buçuk dakikayı da böyle geçirerek verilen numarayı tam zamanında tuşladım. İki kere çaldıktan sonra açıldı ve bir bayan sesi "Allo ?" dedi incelikle. Bir an, en az karşımdaki ses kadar akıllı olduğum duygusuna kapıldım, bu beni yüreklendirdi ve hayalimdeki kadar olmasa bile yine de iddialı bir tınıyla konuşmaya başladım. Kadın pek ilgilenmişe benzemiyordu açıkçası, numaramı istedi ve "Biz sizi aramız" dedi. O an beynim durdu, bir şeyler geveledim: "Şu an bir arkadaşımdayım ve telefonu henüz bağlanmadı. Ben sizi tekrar arasam?" derken, sesim yine inceliptitremeye başlamıştı. "Tamam" dedi akıllı olmayan ses, "Üç gün sonra..." Üç gün... Ahizeyi kapatırken pişmandım, keşke bir deneyin deseydim, hemen başlayabilirim deseydim. Eşyaları kapı önüne yığılıp,

deniz kızlarının şarkısı

iyiliksever Arçelikçinin geçici olarak- ki bunun üç günü uzak ve sevimsiz akrabaların yanında geçmişti, deposuna koydurduğu biri için canımı dişime takmamıştım. Yeterince ısrarlı olmamıştım, apışıp kalmıştım. İyiliksever Arçelikçi beni de depoda yatırmak istemişti, ama yanaşmamıştım. İnsanların iyi niyetlerini zorlayamazdınız, zorlarsanız başka şeyler olurdu. Telefon kulübesinden çıkıp tekrar taş'a oturdum, bir sigara daha... Aylardan mayıstı ve hava öylesine tatlıydı ki, geceyi parklarda geçirebilirdiniz. Şeffaf bir karakola sığınabilir, apartman girişlerine çöreklenebilirdiniz. Yanınızda iki paket daha sigaranız vardı, iki tost daha yiyebilir, naneli bir çiklet alabilir, gül gibi yaşayıp giderdiniz. Üç gün... Neden böyle bir ülkede yaşıyordum ki? Neden hayırsever kilise dernekleri, *homeless*ler için çalacak bir kapı yoktu ki? O an, içimdeki bütün ulvi duygular kabardı, en yakın camiye düşünmeye başladım. Birden imamın içe dönük duygulardan sararmış olan benzini, tespihle otuzbir çeken parmaklarını, mihrabın önündeki halıların desenini ve duvarlardaki cennet yeşilini düşününce vazgeçtim. Belki de kötü niyetli olan benim, bilmiyorum.

Yeniden, tek dostum Hale'yi aramayı düşündüm. Gerçi epey borç almıştım ondan, ama son bir şey daha isteyebilirdim. Yarı kaçık annesine ve habire pilavların içinden çıkan kedi kıllarına rağmen üç gün onlarda kalabilirdim. Dahası çok kıymet verdiği o tüy dökücü yaratığı ve anneyi severmiş gibi yapabilir, Hale'nin medyumluk hikayelerine, Tanrı'yla sohbet vaazlarına ve rejim listelerine katlanabilirdim. Telefon kulübesine bir kez daha yürüdüm, bu sefer içeride bir kız vardı, bekledim. Telefon uzun uzun çaldı: "Nalloo?" "Hale, benim...Şey..." Durumumu anlattım. "Of...Şu an Mehmet var burda. Birkaç gün kalacak. Anladın mı? Ya bak, bir otele filan gitsen. Şöyle Ulus'ta filan, ha? Hesaplaşırız sonra"

İnsanın hayatta tek dostunun olması öldürücüdür. Çünkü tek dost, sağlamlığına asla güvenemeyeceğiniz ip gibidir ve her şey olabilir. Hale ise açıkça iffetsizdir, erkekler için gözü dönüp arkadaşlarını satan cinsten. Barbar bir tutkusu vardır. Mehmet için kedı kılsız pilavlar pişirir, annesini bir yerlere sepetler. Kendimi bir böcek gibi hissetmeye başlamıştım, göz pınarlarım sızlıyordu. Göz yaşları, siz onları bastırmaya çalıştıkça acı verir, ama eğer eşğiniz yüksekse hafif buğulu kızartılarla geçiştirebilirsiniz durumu. Hava yavaş yavaş kararıyordu, kültür sokağı sarılı pembeli tatlı ışıklarla canlanmıştı. Bahar akşamları, bu kenti, bu sokağı severdim. Hava rakı, sigara böreği, sosis tabağı ve kitap kokuyordu, ortalarda belli belirsiz sözler dolanıyordu. Kahkahalar yukarıda, ağaç dallarında pırpır eden kuşların sabırsızlığı gibi bir yerlere konup tekrar uçuyordu. Herkesin eli kendi cebindeydi, ama yürekler açıldı yine de...

Evet, telefondaki sesin karşısında otuyordum şimdi. Önümde ikram edilen bir fincan çayla. Bir banka şubesinin müdür muavini odasında. Bilirsiniz, bu küçük odalar; yeni yüz yıl bankacılığı iddiasında olmayan küçük banka şubelerinde camikanla diğer çalışma alanından ayrılmıştır. Orada önemli bir şahsın oturduğunu, bu sırca köşkün yalıtılmışlığından anlarsınız. İçeride küçük bir masa vardır, deri sümen takımı ve bir bilgisayar. Ara sıra memurlardan biri bir evrak getirir, müdür de şöyle bir bakarak imzayı atar. Çocukluğumdan beri çok keyifli gelmiştir bu iş bana. Mühür ve imza...Karşımda oturan kırklı yaşlardaki oldukça süslü kadın, belli etmemeye çalışarak süzüyordu beni. Kirli kot pantolonuma, yağlı saçlarıma, esneyip sarkmış kapşonlu sweat-shirt'üme bakıp, beni bir an önce yollamayı düşündüğünü hissettim. Bir sigara yaktı, bana da ikram etti. Çakmağa eğildiğimde ellerimin titremesini görmemesi imkansızdı. "Evet, annem altmışdokuz yaşında. Geçen yıla kadar öyle ağır sağlık problemleri olmamıştı. Yani geçici, ufak tefek şeyler. Bildim bileli mutlu bir kadındı. İyi, varlıklı bir ailenin kızı kendisi. Keman çalıp, resim yapardı falan. Okumaya meraklıydı. Babam da valiydi, çok dolaştık Anadolu'yu. Annem dört çocuk doğurdu, üç kız bir oğlan. Kızlardan biri beş yaşında öldü. Abim, Amerika'da yaşıyor. Bilgisayar mühendisi. Kız kardeşim bir cerrahla evli, İzmir'de. Kendisi öğretim görevlisi. Ben...Eşim avukat, bir kızım var. Ayşegül. Böyle." Kolundaki altın saate baktı bir an. Önüme serdiği bu olağan ötesi aile profilinde bir tane deli, kaçık, hırsız, sapık filan yoktu. Hadi bırakalım bunu, bir tane hayatını yürütemeyen tıkanmış biri. Kızardım ve boğulduğumu hissettim. Böyle mükemmelliklere alerjim vardı. "Annenizin rahatsızlığı tam olarak nedir? Yatalak mı?" diye sordum, çünkü ne kadar zorda kalırsam kalayım birinin altına lazımlık süremez, takma dişlerini elime alıp fırcalayamazdım. "Hayır, hayır" diye telaşla kaykıldı yerinden, sonra doğrulup koitduğuna yaslandı. "Maşallah, ayakta dur kendisi. Ancak, yaşlılıkta görülen hafif bir bunama mevcut.. Daha en başlarındayken yakaladık. Götürmediğimiz doktor, hastane kalmadı. Sadece basit unutkanlıklar. İlaçlarını düzenli kullanması gerek, düzenli yemek ve uyku saatleri olmalı. Ben fazla ilgilenemiyorum, malum. Kardeşlerimi de anlattım size. Korkuyoruz, farz edelim yemek yapacak, ocağı açıp yakmayı unutabilir, ütüyü fişte bırakabilir, sular açık kalabilir. Bunun gibi ihmaller söz konusu olabilir. Bu sebeple iyi bir yardımcıya ihtiyaç doğdu. O zaman haftada bir uğrarım. Şimdi her gün gitmem gerekiyor, evler birbirine uzak, bir sürü zorluk. Anlatabiliyor muyum?" Evet anlatabiliyordu, bir de ücretten bahsetseydi. Aslında beni gözü tutmamıştı belki de, kalkmalıydım izin isteyip. Ancak nereye gidecektim? Şu son üç gün, kahvelerde görüp arsızca yanlarına oturduğum uzak tanışıkların evlerinde geçmişti. Kendimi zorla dayatmıştım

anlayacağınız. Yeteri kadar kötü hissediyordum, karşımda kızıl dalgalı saçlarını ikide bir geriye iten tek taş pırlantalı kadının yüzüne bakarken ağlama isteği ile doluydum. "Ücret?" diyebilirdim, dudaklarımı büzerek. Söyledi. Fena değildi, hiç fena değildi. Bir ihtiyarı idare edebilirdim, temizlik yapabilir, yemek pişirebilirdim. Bütün bunları yaptıktan sonra da kendime ayıracak zamanım kalırdı elbet. "Haftanın bir günü izinli olursunuz. Genelde Cumartesi tercih edilir, siz bilirsiniz tabi. Pazar sabah 8'e kadar..." Allah'ım! Tek özgürlük günüm olan o güzel Cumartesi'leri hayal ettim. Birden umutla doldu içim. "Tamam" dedim, "ne zaman başlıyorum?" Kadın şaşkıncı biraz, "biz sizi ararız" diyemeden donup kalmıştı. Ama belli ki, bu üç gün zarfında bunak anneye bakacak iyi bir talip de çıkmamıştı. Bankadan çıkıp son model lacivert arabasına bindiğimizde bana doğru dönüp: "Annem çok tatlıdır" dedi.

Apartman şehrin iyi sayılan semtlerinden birindeydi, bakımlı görünüyordu. Bahçedeki güllere hoşlukla bakarken, bankacı hanımın aynı zamanda apartman yöneticisi olduğunu söyleyen sesini duydum. Binayı geçen yıl boyatmış, çatıyı aktarmış, çivi çakmış filan. Dördüncü kata çıkarken, her zaman yaptığım gibi dairelerin numaralarını ve kapıdaki isimleri okuyordum. Tehlikesiz görünüyordardı. Hikmet Ünal, Sevim Yıldırım, Mehmet Ali Koçak...Sevim Yıldırım et yakmıştı galiba, apartman feci kokuyordu. Mehmet Ali Beyin kapısının önünde yeni alınmış mutfak robotunun kutusu duruyordu. Adsız kapı bir naylon şirket olabiliirdi, çöpün içindeki portakal kabukları tersini ispatlamazsa tabii. Kapının önünde durduğumuzda tıkanmıştım. Numara 12. Bu daha da iyi. "Çok sigara içme" dedi kadın. "Bu yaşta nefes darlığın var. Hele annemin yanında hiç içme". Bir anda hizmetçilere karşı takınılan o işveren edasıyla senli benli olmuştu, eh hakkı vardı ne diyebilirdim? Kapıyı anahtarla açtı, içeri girdik. Beklediğim gibi loştu, perdeler çekilmişti. Bütün yaşlıların evlerinde olduğu gibi tuhaf bir koku vardı içeride. Ağır ve yıllanmış... Naftalinden, tozdan, çürümüş ve bırakılmışlıktan oluşmuş o yüklü koku.Yaşam geçip gittiğinde ardında bıraktığı o yoğun tortunun kokusu. İçinde keman sesinin, içinde kitap sayfasının, bir aşk fısıltısının, sevişme ve sütün, çocuk seslerinin, unutulmuş bir baharda açık pencereden içeri girmiş bir kelebeğin resimli kanatlarının kokusu. Yani hiç biri aslında, hepsinin anısından oluşmuş katı ve kirli bir koku. Kadın koridorun ucundaki odaya doğru giderken, "Uyumuştur" dedi fısıltıyla. Ben etrafıma bakınıyordum, hiçbir şey umduğumdan kötü değildi, ama yine de şaşkıncıydım. Geri geldiğinde, "Salona geçelim" dedi. Kaybolup gitmekte olan güneşin son kırıntılarını toplamış gri perdelerde ışık çizgileri kırılıyordu. Ağır maun mobilyalar ve bünyan halıları,

şöminenin üzerinde duran kocaman saatin tiktakları, değişik ülkelerden geldiği belli olan süs eşyaları, porselen biblolar, köşede büyük antika sandığın üzerine dizilmiş bebek koleksiyonu. Hepsi Viyana'da vals yapan güzel, soylu XVIII. yüzyıl hanımlarının narin, bukleli saçlı çocukları. Başım dönmüştü. "Anneme iyi davranacaksın" dedi. "Cami açabilir miyim biraz?" diye sordum.Yersiz soruma bozulup başını salladı ve devam etti: "Hatırı görürsem, derhal çıkarırım. Deneyimli değilsin belli, ama okumuş birisin ne de olsa. Annem cahillerle anlaşamaz. Ama dediğim gibi tamam mı?" Bahar akşamı tüm güzel kokuları içeri taşıdı. Gül, leylak ve hanımeli kokuları, evin yeni konuklarıymış gibi halıların üzerinde hafifçe gezindi, kadife koltukların üzerinde ellerini gezdirdi ve tatlı gülüşler gibi havada asılı kaldı. Bankacı hanım, küçük köşe sehpasının üzerine çıkardığı not defterinden bir yaprak kopardı. "Ev ihtiyaçları için belli bir haftalık vereceğim sana. Aldıklarını fişleriyle birlikte belgeleyeceksin. Ben sık sık arayacağım, olağanüstü bir şey olursa sen de ara. Banka telefonum.." "Şey...Eşyalarım için bir depo?" "Tamam, bir iki gün içinde ayarlarız, merak etme" Sonra mutfaka geçtik, ahşap bir rafın üstüne güzelim desenli porselen tabaklar sıralanmıştı. Kristal bir sürahi ve yanında bardak, içindeki su yanlanmış. İlaçları gösterdi tek tek, zaten üzerine yazılmıştı. Sabah iki, akşam iki. Sonra tekrar odaya yürüdü, ben de peşinde. Karanlık oda bekleyen, pusuda bir şeyleri hatırlattı bana, ürküyordum. Yanılmamışım. "Belgiin!" diye bir ses. Işık açıldı. Beyaz dantelli çarşafın içindeki çift kişilik yatakta, şık bir gecelik-sabahlık takımı giymiş olan yaşlı kadın doğrulmaya çalışıyordu, bir yandan da beyaz saçlarını düzeltiyordu. Tanışma faslı, kadının boş gözleri derin çukurlar gibi, sanki ölüm o çukurlardan besleniyor. "İstemiyorum kimseyi, sana söyledim" diye bağırırdı. "Götür bunu." "Yapma anne, sana yardım edecek. Bak, cici bir kız" "İstemiyorum!" Kadın başını yastığa kapayıp yüksek sesle ağlamaya başladı. Şok olmuştum. Belgin Hanım beni kolumdan tutup kapının dışına çekerken göz kırptı: "Geçer şimdi, merak etme, alışacak."

İlk gece, hanımefendiye sıcak pekmezli sütünü ve ilaçlarını götürüp azar işittikten sonra bana verdikleri odada camı açmış sigara içeriyor, yatağa uzanmak için biraz uykumun gelmesini umarak yıldızları seyrediyordum. Venüs her zamankinden parlaktı, ay her zamankinden gümüş. Bir yabancıydım, hiçbir yere ait değildim ve yapayalnızdım.Ne isim vardı bu karanlık evde, bu inatçı yaşlı kadınla ne yapacaktım? Evet, bir süre için karnım doycak, bir odam olacaktı. Ama bunun karşılığında bütün özgürlüğüm, umutlarım uçup gidecekti. Tanrıya inanabilirdim, böyle yaşamasaydım. Tanrıya inanabilirdim, böyle güzel bir geceyi yarattığı için. Yıldızlar her zamanki yerlerindeydiler, ama ben

yönümü bulamıyordum. Hepsi ışıldıyordu, bir kanıt gibi kesindiler. Ama ben şimdiden tozlanıp görünmez olmuşum. Gençlik hafiftir, saydamdır ve gülümser. Ben burada, ağır bir örtünün altına saklanmış gibi, yalnızca kötü rüyaların gelip sizi bulacağı bir yerde; belki yaşlı kadının gözlerinde beliren o çukurlarda, belki porselen bibloların içinde, desenli halıların tam göbeğinde durup duracaktım. Yatağa oturup başımı ellerimin arasına aldım. Hiç kimseydim. Pessoa... Şiir kitabını çantamdan çıkarıp başucumdaki abajurun kısık ışığında okumaya başladım. Biliyordum, ışık yoksulsa yoksuldur her şey. Yoktur hiç kimse... 'Ah biz fakirler, neden ruhlarımızın bir elbisesi var?'

O sabah tuhaf bir endişeyle gözlerimi açtım. Karanlık çukurlar gözlerimin içine doldu, başucumdaydı. Dikkatlice süzüyordu beni. Komodinin üzerindeki kitaba baktı hızlıca, asik suratını çevirerek odadan çıkıp gitti. Kabus başlıyordu. Neşeli olmaya çalışarak peşinden gidip, "Günaydın" dedim. Cevap yok. Oturma odasında televizyonu açmış Bugs Bunny seyrediyordu. Çayı koydum, kahvaltı tepsisini hazırladım. Elim ayağıma dolaşıyordu. Tepsiyi sehpanın üzerine bıraktım, mutfağa gidip bir şeyler atıştırdım ayaküstü. İlaçlarını götürdüğümde, tepsi olduğu gibi duruyordu. "Adın ne?" Suyu uzatırken söyledim, başını salladı. Ansızın iştahla yemeye başladı, sonra durup ilaçları aldı ve yuttu. "Müzik aç bana." Portatif radyoda klasik müzik kanalını buldum: Bingo Vivaldi çalıyordu, gülümsedi. "O hırsızın teki." "Kim?" diyebildim. "O işte, dünkü kadın. Yine paramı çalmış." Şaşkındım. "Belgin Hanım mı?" "Evet, o. Ne olacak? Gelip paralarımı alıp gidiyor" "Yanılıyorsunuz" diye kekeleydim, ama içimden bir belaya bulaştığımı hissediyordum. "Ben yanılmam" dedi. "Hepsi kafamda" İşaret parmağıyla, bedeninde en güvendiği yeri gösteriyordu. Bunamış bir kadın için biraz fazla iddialıydı. Ama sanırım, deliler de başlarını gösterirler ve benim gibilerse kalplerini işaret ederler hep. Orada sızlayıp duran şeyi...

Sonraki günler yavaş ama olaysız geçti. Beni pek umursamıyor gibiydi. Ara sıra birkaç emir veriyor, sonra kabuğuna çekiliyordu. İlgisizdi ve ben bundan memnundum. Belgin Hanım arıyordu sık sık. O günkü konuşmayı anlatmayı düşünüp her seferinde vazgeçiyordum. Daha ilk günlerden sorun yaratmamalıydım. Ev işlerini sandığımdan iyi beceriyordum, kendime güvenir olmuşum. İlk Cumartesi günü erkenden kalktım, öyle mutluydum ki kahvaltıyı uçarcasına hazırlayıp ortalığı topladım. Belgin Hanım'ı arayıp çıkacağımı söyledim. Saat dokuzda sokaktaydım. Biraz avans almıştım, o geceyi Hale'de geçirecektim. Bütün gün kitapçılarını dolastım, sinemaya gittim, cappuccino içip pasta yedim. Akşam Hale'yle barda buluştuk. Mehmet gitmişti. "Nereye?" diye sordum. Sigarasının dumanını komik bir

asabilikle havaya üfleyip "Dünyanın sonuna" dedi. Güldüm, ama arkadaşımın kötü bakışları yüzüme çakılmıştı. Bardaklarımızı tokuşturduk. Hale her zamanki gibi çevre masalardaki erkekleri değerlendirmeye aldı. Ben utangaç utangaç otuyordum. Gece üçte barmenle çıkarken "Ara beni" dedi.

Ve sonraki günler...Artık yeni düzenime alışmıştım.İşleri çabucak toparlayıp okumak için kendime zaman ayırıyordum. Hanımefendi de bana alışmışlardı galiba. Bir gün küveti doldurup soyunmasına yardım ederken yüzümü ellerinin içine aldı birden: "Bu kadar iyi olma" dedi.Başka bir gün ona şiir okumamı istedi, okurken gözlerini kapatıp gülümsüyordu. Hastalığının hiç de kötü olmadığını düşünüyordum ki bir gün ikindi vakti salonda otururken, "O bir fahişe" dedi. "Kim?" "İşte o, Belgin. Bir sürü adamla yatıyor. Zavallı kocası." "Ya diğer çocuklarınız?" diye sordum, ama birden kendimi meraklı ve lafçı bir komşu gibi hissettim. "Haa, İzmir'deki, o tam hasta. Sinir hastası. Yeni Dünyadaki ise alkolik. Ben iyi bir kadındım." İlaçları artırmak gerektiğini düşünmeye başlıyordum. Belgin Hanım'la konuşacaktım artık. Onun dikkatini yoğunlaştırmak için çeşitli hileler buluyordum. Tavla ve Scrabble aldım. Bazı akşamlar oynuyorduk. Bir akşam tam 'Kabotaj' kelimesini gururla yazıyordum ki, "O beni çok dövdü" diye söylendi. "Morluklar geçiyor. Gösteremem ki artık. İzler kalmıyor." İçimde tuhaf bir duygu uyanıyordu. Bir tür acıma, ama kendi adıma da korku. Belki biz ikimiz merhametsiz bir dünyanın kıyısında duruyorduk. Orası gerçektir ama güvenliksizdir. Aslında başka bir hakikat vardı sanki, oraya gururumuzdan giremiyorduk. Yavaş yavaş bu kadına inandığımı acıya fark ettim. Hastalığını unutmuştum sanki, sanki onun gözlerini edinmişim. Silkindim, buna izin vermemeliydim. Hepsi hayal ürünüydü, hepsi. Ona var olan gerçekliği sunmak artık imkansızdı, farkındaydım. Tek yapabileceğim, söylediklerinin üzerinde fazla durmamak, inandığı dünyayı bir tür tepkisizlikle boşlukta bırakmaktı. Belki bu şekilde söner, sesini yitirdi. Bu acımasızcaydı ama başka yolu yoktu. Kabotaj'ın ikinci a'sıyla yukarıdan aşağı 'Para' yazdığında ona baktım ve 'Doks' harflerini altına yerleştirdim. "Hiç de değil" dedi birden.

İlerleyen günlerde, hanımefendinin epey dolgun olan maaşını Belgin Hanım'ın çekip annesine vermediğinin, şimdiye kadar birikmiş tüm para, mücevher ve dövizlere de bir şekilde el koyduğunun hikayesini dinledim. Bölük pörçük, bir resmin parçaları gibi söylenenlerden çıkan sonuç buydu.Ama temkinliydim, öyle olsa bile bankacı hanım bütün bunları gerektiği için yapıyor olmalıydı.Bir gün telefonda

biriyle konuştuğunu fark edip kapıdan dinledim. "Evet efendim, aynen öyle. Gereğini yapınız. Şikayetçiyim." Kalbim küt küt atıyordu. Telefonu kapattığında beni gördü ve "Müdürüne her şeyi anlattım" dedi. " Sonra da savcılığı arayacağım. Görsün gününü" Artık duramazdım, bir anını kollayarak bankayı aradım. Belgin Hanım'ın sesi çok kötüydü: "Neden engel olmadın? Yaptıklarını görüyor musun? Rezil etti beni" "Son anda yetiştim" diye kekeleydim. "İlaçlarını artıralım mı?" "Evet, bir de sakınleştirici yazdıracağım, uyusun dursun. Allah'ım ölse keşke"

Zaman geçiyordu ve buradan gitmeyi sık sık düşünür olmuştum. Ama tuhaf bir şekilde de seviyordum bu kadını. Bazen öyle inandırıcı ve akıllıydı ki. Gençlik fotoğraflarına bakıyorduk birlikte, deniz kıyısındaki mayolu halı, üç çocuğu, kocası. Gururlu bir güzelliği vardı. Bir gün yine fotoğraflara bakarken benden bir sigara istedi, uzattım, aldı. Yaktım, derin bir nefes çekti: "Hastalık beni öldürüyor, biliyorum" Sonra dönüp muzip bir şekilde, "Ama bütün söylediklerim gerçek" diye ekledi. Bir şey aradı sabahlığının cebinde, çıkarıp avucuma koydu. Firuze taşlı gümüş bir yüzük. "Mavi sana yakışır" dedi. "Sana her şeyimi vermek isterdim, ama kalmadı ki..." "Almam" dedim, "Alacaksın" dedi. "Kimse bilmiyor bunu. Saklamıştım."

Bir sabah odasına gittiğimde onu bulamadım. Bütün evi aradım, yoktu. Çıldırılmış gibiydim, ne yapacaktım? Suçluydum, çünkü sokak kapısını kilitledikten sonra anahtarı üzerinde unutmuştum. Deli gibi merdivenleri inip koşmaya başladım. Bakkallara, emlakçılara, önüme gelen herkese soruyordum. Beş sokak aşağısına, ana caddeye, iki sokak yukarıya baktım, yoktu. Eve dönerken Belgin Hanım'a ne diyeceğimi düşünüyordum. Bavullarımı toplasam iyi olacaktı. Dahası, tedbirsizlik ve ihmalden hapsi boylarsam da yapacağım bir şey yoktu. Eve girerken telefonun çalıştığını duydum. Heyecanla açtım, hanımefendinin sesi. "Her şey tamam, merak etme geliyorum." Çat kapattı. İşte bu delirmeme sebep olabilirdi. Kafamı toparlamak için bir kahve hazırlamaya çalıştım, yarısını ocağa dökmüştüm. Sonra yere çöküp ağlamaya başladım. O sırada kapı çaldı, koşarak açtım. Tanımadığım bir bey ve o. Tayyörlerini giymiş, rugan siyah çantası kolunda. Adam kendini tanıttı: "Ben 8 numaradaki Hikmet Ünal. Ankara 13. noteriyim. Hanımefendiyi yolda görüp getirdim. Daha dikkatli olun, kızına bildirdim durumu." Adamın bakışlarında, bana karşı açık bir hoşnutsuzluk ve aşağılama hissettim. Gittiğinde, hanımefendinin ayakkabalarını çıkarmasına yardım ederken biraz sitem edip söylendim. Telefon yine çaldı: "Allo?" Belgin Hanım...Ayvayı yemiştin. "Cumartesi hemen gidiyorsun, buna müsaade edemem. Ve bir şey daha var ki...Hikmet Bey aradı, annem kendisine gidip vasiyet hazırlatmak istemiş. Evi

ve içindeki bütün eşyayı sana bağışlayacakmış sözde. Neyse ki komşumuz kandırıp, eve gelmeye ikna etmiş. Mümkün mü bu, bunak birinin vasiyeti geçerli olabilir mi sanki? Ben annemi nasıl kandırdığımı merak ediyorum asıl. Sizin gibileri iyi tanırım, şerefsizler...Bu ayki parayı da hak ettiğini sanmıyorum. Dedğim gibi, Cumartesi..." Telefon elimde, kalakalmıştım. Hiç suçum yokken bir de kovulmuşum işte. Yine sokak, yine ortaya saçılmış eşyalar, yine kimsesizlik...Ağlıyordum. Yanıma gelip sarıldı: "İzin vermezler, biliyorum" Elini kafasına götürüp işaret parmağıyla tıklattı yine. "Gidecekmışim" dedim, ağlayarak. Yüzüme acıyla baktı. "Sen çok yalnızsın..." Hırsla dönüp odasına gitti. Arkasından yürüdüm. Bütün giysilerini ortaya döküyor, çekmeleri boşaltıyor, kitapların içini karıştırıyordu. Sonra salona doğru kararlı bir şekilde yürüdü. Bebeklerin olduğu tarafa seçirtti. Elinde bir makas vardı, ben şaşkın şaşkın ne olduğunu anlamaya çalışıyordum. Bebekleri tek tek alıp saçlarını ortadan ikiye ayırırdı. Güzelim bukleler darmadağındı. O an kafalarındaki iri, çapraz dikişleri gördüm. Hepsini tek tek söktü. Ben donup kalmış bir halde izlerken, otuz kadar bebek, ağır bir beyin ameliyatından çıkmış yoğun bakımda hastalar gibi yerde yatıyordu. Yanlarında tomarla bükülmüş Amerikan paraları küçük bir tepecik oluşturmuştu.

Yarın sabah buradan gidiyorum. Gecenin geç bir saatinde odama çekilmiş, bir edebiyat dergisinin gelecek sayısının konusu olan 'Para' hakkında bir öykü yazmaya çalışıyorum. Zorlanmıyorum tabii, son beş ayda yaşadıklarımı kağıda döküyorum yalnızca. Bugün ona ilaçlarını vermedim, profiterol aldık, şampanya içtik ve vedalaştık. İkimiz de soğukkanlıydık, ayrılığı kabullenmiştik. Ona bir hatıra vermek istiyordum, düşündüm ama bulamadım. Biraz önce çantamı karıştırırken elime annemin gümüş dikiş yüzüğü geldi. Demek hep buradaymış, öyle uzun zamandır görmemişim ki, kaybettiğimi sanmıştım. Çantanın içinde bir kovuğa girerek zamanını beklemiş. Onun için bundan güzel bir hediye olamazdı. İyi terziler için; akıldaki, ruhtaki ve hayattaki yarıkları bitistirebilen usta terziler için...

↓

ISSIZ GECEDE BİR YILDIZ

*SEL YAYINCILIK
geceyarısı kitapları

Çıkmış Kitaplar:

Enis Batur • **Cüz**
Samuel Beckett • **Dünya ve Pantolon**
Vladimir Mayakovski • **Ne var Ne Yok?**
Cem Akaş • **Aşkın Zembereği & Uyandığında Kadın Hala Yanındaydı**
Harry Mathews • **Eşsiz Hazlar**
G. Cabrera Infante • **Orson Welles: Bir Amerikan Mitosu**
Ferit Edgü • **Devam**
Hulki Aktunç • **Aforistika ya da Özeldeyişler**
Leonardo da Vinci • **Bilmeceler**
J. Heinrich Fussli • **Aforizmalar**
Henri Michaux • **Yüzleşmeler**
Abidin Dino • **Kızılbaş Günlerim**
Samih Rifat • **Ada**
Oğuz Demiralp • **Gönderilmemiş Kartpostal Yazıları**
Oruç Aruoba • **Zilif**

Pek Yakında:

Kaptan, Gemide Kaçak Yolcu Var

Ali Teoman / Ayfer Tunç / Cem Akaş
Enis Batur / İbrahim Yıldırım / Murat Gülsoy / Murat Yalçın

Negatif İmge

Cem İleri / Enis Batur / Faruk Ulay
İsmail Ertürk / Samih Rifat / Serhan Ada
Uğur Kökden

Arazi Marazî

Armağan Ekici / Enis Batur / Levent Şentürk / Levent Yılmaz / Nuri Sağlam
Oğuz Demiralp / Selahattin Özpallabıyıklar

Ah Evropa!

Zeynep Aktüre Şiram

Her gün kullandığımız kağıt paralarda da, benzer şekilde, belirli olayları simgeleyen ya da anımsatan anıtların resmedilmiş olması rastlantıdan mı ibaret acaba? Sadece bizim değil, bilebildiğim kadarıyla Amerika Birleşik Devletleri de dahil pek çok devletin paralarını hâlâ bina imgeleri süslüyor. Neden dersiniz?

"Anıt nedir?" İşte size on beş puanlık (ya da şimdilerin gözde ölçüsüyle on beş milyar değerinde) bir uzman sorusu! Bana yöneltildiğinde şanslı saymıştım kendimi önce. Kültürel ve doğal mirasın korunmasını sağlamak için uluslararası ortamlarda oluşturulup devlet temsilcilerinin imzasına açılan belgelerin büyük kısmını bir araya getiren kitap elimin altındaydı ne de olsa¹. Korunma mertebesine ulaşan ve bunu sağlama adına zaman içinde onca farklı uzmanlığın ortaya çıkışına sebep olanların başında geldiğine göre, 'taşınmaz kültür ve doğa varlıkları' arasında yer alan 'anıtlar'a ilişkin tanımlar da mutlaka mevcut olmalıydı o metinlerin içinde. Ancak elimdeki kitabı bu gözle yeniden incelediğimde, sık tekrar eden 'anıt' sözcüğünün neye karşılık kullanıldığının pek nadir açıklandığını ve bu nedenle de anlamının belirsiz kaldığını hayretle idrak ettim. Örneğin, Avrupa Konseyi'nin 1965 yılında imzalanan Viyana Tavsiye Kararları'na bakacak olursanız, karar doğrultusunda doğal ya da estetik çevresi içinde yeniden işlevlendirilmesi öngörülen; kültürel açıdan ilgiye mazhar ancak özgün işlevini yerine getiremeyecek durumda olan anıtların ortak paydası, çoğunlukla tarihin bir dönemini hatırlatmak ve/ya Avrupa Kültür Anlaşması ile tanımlandığı şekliyle Avrupa kültür mirasının değerli bir unsuru olmaktan ibaretti. Bunu yetersiz görüp bir heves 1954'te imzalanan Avrupa Kültür Anlaşması'nın bizatihi kendisine baktığınızda, Avrupa'nın ortak kültür mirasının neleri içerdiğini anlamınızı sağlayabilecek herhangi bir tanıma ulaşamıyordunuz. Yaklaşık otuz yıl sonra, 1985 yılında Granada'da imzalanan Avrupa'nın mimari mirasını koruma anlaşmasında 'anıt' tanımı kapsamına müstemilat ve donanımları ile birlikte dikkate değer tarihi, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, toplumsal ya da teknik ilgi uyandıran tüm binalar ve yapılar alınacaktı. 1996 yılında 'Dünya Kültür ve Doğa Mirasının Korunmasına İlişkin Anlaşma' imzalandığında, anlaşma kapsamında 'Dünya Kültür Mirası' olarak kabul edilecek 'anıtlar', tarih, sanat veya bilim açısından olağanüstü evrensel değer taşıyan mimarlık ürünleri; anıtsal heykel ve resimler; arkeolojik elemanlar veya yapılar; yazıtlar; mağara evler ile bunların bileşimleri olarak belirlenmişti. Böylece:

Aşağıdakilerden hangisi Dünya Kültür Mirası olarak kabul edilebilecek anıtlar arasında yer almaz?

- a) tarih açısından olağanüstü evrensel değer taşıyan yazıtlar
- b) sanat açısından olağanüstü evrensel değer taşıyan anıtsal heykel ve resimler
- c) bilim açısından olağanüstü evrensel değer taşıyan arkeolojik elemanlar veya yapılar
- d) toplumsal tarih açısından olağanüstü ulusal değer taşıyan konutlar

şeklinde sorulacak on beş milyar değerindeki uzman sorusunun doğru yanıtının 'd' seçeneği olduğu da gayet emin bir şekilde son kararımızı verebileceğimiz aşikarlıkta ortaya çıkmış oluyordu. Tesadüfen gününde olmayanlarımız, bir ihtimal, tavuk ile yumurta arasında gidip gelen 'b' seçeneğine takılabilirdi belki. 'Dünya Kültür Mirası' olarak kabul edilecek 'anıtlar'ın hangileri olduğuna karar verebilmemiz için evrensel değer taşıyan anıtsal resim ve heykelleri taşımayanlardan ayırt etmemiz gerektiğini ima eden ancak bunu yaparken

¹ *International Documents Regarding the Preservation of Cultural and Natural Heritage* (1999), derleyen: Emre Madran ve Nimet Özgönül. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara.

başvurmamız gereken 'anıt' ve 'anıt-sallık' kavramlarını belirsiz bırakan bu madde acaba on beş milyar ile aramızda çirmek üzere düşünülmüş bir şaşırtmaca olabilir miydi?

Sonunda büyük ödül olan bilgi yarışmalarında heyecan yaratabilecek bu belirsizliğin tarihi çevre koruma ve restorasyon konularına ilgi duyan mimarlık öğrencilerinin beyinlerini bulandırmaması için seçilen yol genellikle, Zeynep Ahunbay'ın yaptığı gibi, örneklerle başvurmak olur:

Didim'deki Apollon Tapınağı, Sivas'taki Çifte Minareli Medrese, Birgi'deki Çakır Ağa Konağı gibi yapıların her biri tek başına birer anıttır. Doğu Beyazıt'taki İshak Paşa Sarayı ve İstanbul'daki Şehzade Külliyesi ise, içindeki birçok yapıyla birlikte korunması gereken anıtlar bütünüdür. Tek yapıdan daha geniş sınırlara doğru geliştirilen anıt kavramı, anıt-kent, anıt-ülke, giderek anıt-kita boyutlarına ulaşmıştır. Örneğin Edirne, içindeki anıtsal ve geleneksel yapıların yoğunluğu ve üstün niteliğiyle bir anıt-kenttir. İstanbul, Bursa, Safranbolu için de aynı şey söylenebilir. 1970'lerde Avrupa Konseyi Avrupa mimari mirasını bu bölgede gelişen uygarlığın en çarpıcı göstergesi olarak değerlendirmiş ve kıtanın, sahip olduğu olağanüstü mimari peyzajı, zenginliği, çeşitliliği ve armonisiyle onu en çok çağrıştıran simge olarak kabul etmiştir. Bu açıdan bakıldığında, tarihi kent, köy ve anıtlarıyla Avrupa kıtasının bir bütün olarak korunması gereken bir anıt-kita gibi değerlendirildiği söylenebilir².

Konunun kavranıp gözlerde canlanmasını sağlamak için başarılı bir yöntemdir bu. Ancak herkesin (her nasılsa) anıt olduğunu bildiği tüm antik dönem tapınaklarını Didim Apollon, tüm medreseleri Çifte Minareli, tüm sarayları İshak Paşa ve tüm Osmanlı külliyelerini Şehzade temsil eder etmesine de Çakır Ağa Konağı ile birlikte maalesef yine bulanık sulara balıklama atlanır. Çünkü tüm konakların her birinin tek başına birer anıt olmadığını yine herkes (her nasılsa) bilmekte; ancak olanların olmayanlardan nasıl ayırt edileceği aynı yaygınlıkta bilinmemektedir. Kavramın kent, ülke ve kita boyutuna genişletilmesi, belirsizliğin üstesinden anıtsallığı büyüklük ile özdeşleştirerek gelme hatasına düşülmesini bir ölçüde engeller. 'Büyük' olması değildir Çakır Ağa Konağı'nı 'anıt' yapan. Bir başka seçenek olarak, Edirne'nin neden 'anıt-kent' olarak nitelenebileceğine (yine tavuk ile yumurta arasında gidip gelerek) getirilen açıklamada, geleneksel yapılarla kastedilen betonarme apartman blokları olamayacağına göre, 'eski' ya da 'tarihi' yapıların ima edildiği düşünülebilir. Ancak tek yapı ölçeğine geri döndüğünde, 'eski' oluşu da değildir Çakır Ağa Konağı'nın anıt olarak nitelenmesinin nedeni. Ya da ondan ibaret değildir.

Ünlü İtalyan mimar Aldo Rossi, 'süreklilik' kavramının kent mimarlığını kavrama çabalarına getirdiği açılıma dikkatleri çekerek, çeşitli bakış açılarından ele aldığı anıt kavramı ve örneklerini süreklilik kavramı ışığında incelediğinde, anıtları

anıt olmayan yapılardan ayırt etmemize yarayabilecek bir özelliğin ilk bakışta ayırt edici gözüken 'büyüklük' ve 'eskilik' sıfatlarının her ikisini de barındırdığını saptar: kentin sürekliliği içinde 'süreksizlik'³. Tekil yapı düşünüldüğünde çelişkili gibi duran bir saptamadır bu. Çünkü, Rossi'nin kendisinin de belirttiği gibi, kentte saptanabilen belli başlı süreklilikler aslında konut alanları ve anıtlardır. Konutların kendileri çeşitli nedenlerle sıkça yenilense de konut alanları nadiren ya da uzun zaman içinde işlev değiştirir. Yani konut alanlarında biçim değiştiren işlevdir sürekli olan. Anıtlar için ise bunun tam tersi söz konusudur; işlev değiştiren biçimdir sürekli olan. Avrupa kentlerinin çoğunda kentin parçalarını oluşturan ve şimdiki işlevi özgününden farklı olan büyük saraylar, külliyeler veya yapı grupları vardır. Bu tür yapılar inşa edildikleri zamandan itibaren daim kalan, ilk işlevlerine uygun biçimleri ve zaman içinde farklılaşan işlevleri ile kentin zaman içinde biçim değiştiren konut alanları içinde bir süreksizlik yaratırlar. Edirne'ye 'anıt-kent' niteliği kazandıran yoğun ve üstün nitelikli anıtsal ve geleneksel yapılar da kentin biçim değiştirerek bugünlere ulaşan sürekliliği içinde bu türden süreksizliklerdir. Eğer günümüzün konutları 'geleneksel' olarak nitelenen yapılarla biçimsel benzerlik gösterseydi, Edirne kent dokusunda gözlenebilen süreksizlik yalnızca anıtlarla sınırlı olurdu. Anıtlar kentin sürekli zaman-mekanında yarattıkları kesinti ya da kesiklikle özelleşirdi. Anıt niteliğini de bu özelleşmeye borçlu olurlardı. Avrupa'ya 'anıt-kita' niteliği kazandıran da bu özelleşme olsa gerek.

Pek çok Avrupa kentinin tarihi merkezi, bu tür kesikliklerle doludur. Budapeşte'de Sovyet işgali döneminde inşa edilen toplu konut alanları altından yüzeye vurduğu yerde park düzenlemesini zorunlu kılan Roma dönemi kalıntıları; Romanesk üslupta ince oymalı ana giriş kapısı ile yakın çevresindeki tüm yapılardan farklılaşan Venedik'in ünlü San Marco Bazilikası; yeniden inşa edilen Roma tiyatrosu ile birlikte Sagunto'da günümüz yerleşmesinin sürekli dokusunu yırtan iki yapıdan biri olan Gotik tarzındaki Santa María Kilisesi; Rönesans döneminin ünlü mimarlarından Donato Bramante'nin Roma'nın tarihi dokusu içinde yuvarlak formu ile ayırt edilen Tempietto'su; bahçesine değil de adeta Paris'in kalbine saplanan cam piramidi ile Louvre, Avrupa kentlerinin zaman içinde biçim değiştirmelerindeki sürekliliği kırarak kıtaya 'anıt' niteliği kazandıran süreksizliklerdendir. Batı kökenli mimarlık tarihi kitaplarında değişimdeki sürekliliği günümüzün kentinin sürekli zaman-mekanında süreksizlik alanları olan anıtların anlatısında yakalayabilirsiniz. Anıtlar fiziksel olarak 'vardır'; artık varolmayana tanıklık etmişlerdir ve mevcudiyetleri ile artık varolmayanın yerine geçerler. İspanya'nın başka bir kentinde yıkılarak bugünlere ancak tarih sayfalarında bir not olarak ulaşan Gotik kilisenin üç aşığı beş yukarı Sagunto'daki

² Zeynep Ahunbay (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. YEM Yayın, İstanbul, s. 22.

³ Aldo Rossi (1986, ©1982). *The Architecture of the City*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, s. 6, 29.

Santa María gibi olduğunu düşünürüz. Bir gezi rehberinde gezmekte olduğumuz kilisenin Romanesk üsluptaki öncülü yıkıldıktan sonra aynı arazi üzerinde inşa edildiğini okuduğumuzda, gözümüzde İtalya'daki en incelikli örneği olduğunu bildiğimiz San Marco'nun oymalı ana giriş kapısı canlanır. Böylece günümüze ulaşan anıtlar, sanki her biri içinde bulunduğu zaman-mekanın sürekliliğinde yarattığı kesintiyle özel, kendine özgü değilmiş gibi, döneme bağlı tipolojilere göre sınıflandırılmış olur ve mimarlık tarihi kitaplarındaki yerini bu şekilde alır. Örneğin, Christian Norberg-Schulz'un Batı mimarlığında anlam konusuna odaklanan ve kendi alanında büyük ses getiren kitabı şu bölümlerden oluşur: Mısır, Yunan, Roma, Erken Hıristiyan, Romanesk, Gotik, Rönesans, Aşırı Üslupçu, Barok, Aydınlanmacı, İşlevselci ve Çoğulcu Mimarlık⁴. Bu bölümlere başka yayınlarda da tekrar etmekle kalmaz, mimarlık tarihi alanında dönemlere göre uzmanlaşmaya kadar gider. Avrupa mimari mirasının bu bölgede uygarlığın gelişiminin en çarpıcı göstergesi olarak izlenebilmesi için sıralamadaki zamandizinsel izlek önemlidir. Başka türlü bir kurgu, Avrupa uygarlığının gelişim çizgisi üzerinde adım ilerleyerek bugünlere nasıl gelindiğini takip etmeyi güçleştirirdi herhalde. Böyle bir durumda, 'pop müzik', 'spor' ve 'dünya sineması' alanlarında yarışan diğer yarışmacılardan arta kalan 'mimarlık' alanında, 'Dünya Kültür Mirası' olarak kabul edilebilecek anıtlar arasında yer almayan seçeneği kendimizden gayet emin bir şekilde belirleyip otuz milyar değerindeki bir sonraki soruya geçtiğimizde bocalayabilirdik belki:

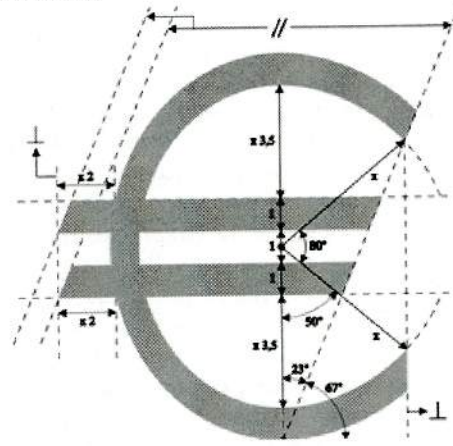
Aşağıdakilerden hangisi Avrupa Kültür Mirası'nın gelişiminde rol oynamamıştır?

- Eski Mısır'daki insan figürlü heykeller
- Aya Sofya Kilisesi
- Aztek piramitleri
- demiryolu köprüleri

Bir önceki 'dikkat' sorusundan farklı olarak, elinin altında Batı kökenli sanat ve mimarlık tarihi kitapları bulunmayanlar için hayli zorlu bir baraj sorusu olabilir bu. Zamandizinsel düzende sunulmuş seçenekler arasında doğru yanıtın 'c' olduğunu bulabilmek için tarihçilerin Yunan heykel sanatının kökeninde Mısır uygarlığı ile etkileşim içinde geliştiğini keşfettiklerini; yalnız Mimar Sinan'ın Süleymaniye ve Selimiye Camilerinde değil, Roma'daki St. Peter Kilisesi kubbesi için de antik dönemin şaheseri Aya Sofya'nın ölçü alındığını gördüklerini; İngiltere'de endüstrileşmenin ardından Bağdat'a kadar döşenen demiryollarının üzerinden geçtiği köprülerle birlikte 'ilerleme' ile özdeşleştirilerek imgesini mimari ürünlere yansıttığını saptadıklarını; ancak Avrupa

Amerika'yı keşfettiğinde orada hep kendisinininkinden daha az gelişmiş kültürlerle karşılaştığı için (Avrupalıya göre) yeni' olan dünyanın eskisinin kültür mirasının gelişiminde herhangi bir rol oynamasının söz konusu bile olamayacağını karar verdiklerini bilmek gerekir.

Azteklerin Avrupa'nın keşfettiği Amerika'nın eski kültürlerinden biri olduğunu bilip diğer bağlantılardan haberdar olmayanların aklına belki de en son gelecek seçenektir, 'c'. Bu şekilde bilmeden doğru yanıtı bir kenara ayırıp diğer üçü arasında seçim yapmaya çalışacaklar için karşılarındaki üç benzemez arasından birine karar vermek büyük olasılıkla pek de kolay olmayacaktır. Bundan sonrasının tamamen şans işi olduğunu itiraf etmeliyim. Eğer yarışmacı iyi niyetli bir sunucuya rast gelmişse, zihni İstanbul'u Mısır'a bağlayan demiryolu köprüsü üzerinde bir o yana bir bu yana koştururken su gibi akıp giden dakikalar boyunca durup durup kendisine on beş milyar değerindeki çeki uzatan sunucu çekini cebine koyup imdadına yetişir ve sorunun baraj sorusu olduğunu, bu nedenle de soruya doğru yanıt veremezse zulada sakladığı jokerlerinin nakde çevrilmesinin söz konusu olamayacağını kibarca hatırlatır. Beklenmedik bir anda uzanan bu yardım eline "kefenin cebi yok" diyerek sarılıp yüzde elli joker hakkını kullanmak isteyen yarışmacı, hayretler içinde, geride Aztekler ile demiryollarının kaldığını görür. Hayatının fırsatını yakaladığı o anda kendisini terk etmeyen şansının yardımıyla, heyecan ve şaşkınlığı yüzünden denetimsiz kalan zihninde bir süredir ortalarda dolaşan "çek" görüntüsü ile "para" ve "Avrupa Kültür Mirası" kavramları çakışır. İşte o anda bir mucize gerçekleşir ve iki seçeneğin yer aldığı iki ayrı kıta arasında yarışmacının yıldızı parlar. Biraz dikkatle bakınca göreceğiniz gibi, hayli tuhaf biçimli bir yıldızdır bu:

Avrupa Birliği üyesi on beş ülkeden on ikisinin⁵ 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren kullanıma soktuğu ancak her gün düzenli

⁴ Christian Norberg-Schulz (1975). *Meaning in Western Architecture*. Studio Vista, Londra.

⁵ Danimarka, İngiltere ve İsveç dışındaki Avrupa Birliği ülkeleri olan Almanya, Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Lüksemburg, Portekiz ve 1 Ocak 2001'den itibaren de Yunanistan.

olarak Avrupa Birliği'ne tam üyelik konusunda zihin alıştırmayı yapan bizlerin nasıl telaffuz edeceğimize bir türlü karar veremediğimiz *euro* üzerine de, Avrupa kültürü gibi, ilk olarak 1950lerde düşünölmeye başlandı. Hatırlayacak olursanız, yazının başında sözü geçen Avrupa Kültür Anlaşması'ndan üç yıl sonra imzalanan Roma Antlaşması (1957), ortak bir Avrupa pazarını ekonomik refahı artırmak ve Avrupa halkları arasında daha sıkı bir bütönlük sağlanmasına katkıda bulunmak amaçlarıyla Avrupa'nın ortak hedefi ilan etmişti. Bu ortak hedef üzerine inşa edilen Avrupa Ortak Planı (1986) ve Avrupa Birliği Antlaşması (1992) bizleri ortak para birimi kavramı ile tanıştırmak üzere Avrupa'nın yeni para biriminin temellerini attı. 1995 yılı Aralık ayında Madrid'de yapılan Avrupa Konseyi toplantısında yeni paranın adı kondu: "*euro*". Simgesi ise Avrupa Komisyonu içinde geliştirilen otuz kadar öneriden "Avrupa için kolay tanınabilir bir simge olma", "elle yazma kolaylığı" ve "estetik beğeni uyandıran bir tasarıma sahip olma" ölçütlerine göre belirlenen on seçenek arasında kamuoyu yoklaması sonucu büyük farkla öne çıkan iki tasarım Komisyon başkanı ve *euro*dan sorumlu Komisyon üyesinin görüşlerine sunulmak üzere belirlendi. Europe sözcüğünün ilk harfine göndermede bulunmanın yanı sıra Yunan alfabesindeki '€' harfinden esinlenerek Klasik dönemi ve Avrupa uygarlığının beşliğini çağrıştıran simgede yer alan iki yatay çizgi yeni paranın sağlamlığına karşılık olarak düşünölmüştü. Bunu gerçekleştirmek üzere 1 Haziran 1998'de Avrupa Merkez Bankası kuruldu ve fiyat istikrarı sağlayıp ortak para politikasını hayata geçirmek üzere Almanya'nın Frankfurt am Main kentinde faaliyetlerine başladı. Aynı doğrultuda, para birliğine üye ölkelerin ulusal para kurları 1 Ocak 1999 tarihinde sabitlendi. 2002 yılı başında da yeni para birimi resmen kullanıma girdi.

Bugün dolayışında sekiz farklı bozuk ve yedi farklı kağıt *euro* bulunuyor. Avrupa Komisyonu tarafından düzenlenen yarışmada seçilen ve üye ölkelerin bakanları tarafından 1997 yılında Amsterdam'da gerçekleşen Avrupa Konseyi toplantısında onaylanan tasarıma göre, bozuklukların tümünün bir yüzünde *euro* yazısına dik altı çizginin ucuna takılı Birlik bayrağındaki 12 yıldızın oluşturduğu fon önünde Avrupa Birliği haritası yer alıyor. Bunlara ek olarak, 1, 2 ve 5 sentlerde Avrupa'nın dünya üzerindeki yeri; 10, 20 ve 50 sentlerde ise halkların bir araya gelişı olarak Birlik kavramları vurgulanıyor. Bozuklukların diğer yüzü ölkeden ölkeye farklılık gösteriyor. Örneğin 1 ve 2 *euro*ların ortak yüzünde sınırları olmayan Avrupa temsil edilirken diğer yüzde İspanya'da kral Juan Carlos; Yunanistan'da ise Athena'nın bilgeliliğini simgeleyen baykuşu yer alıyor. Yeni para biriminin tanıtıldığı Avrupa Birliği sayfalarında da vurgulandığı gibi, sınırlarını yok eden ve halklarını bir araya getiren Avrupa'da

bu farklılaşma olsa olsa yakın bir gelecekte bir Fransız vatandaşının Berlin'de sosisli sandviç alırken ödemeyi üzerinde İspanya Kralı'nın resmedildiği bir *euro* (ya da 1€) ile yapabileceği anlamına gelebilir⁶.

Tasarımları Avrupa Para Enstitüsü tarafından 1996 yılı Şubat ayında ilan edilen bir yarışma yoluyla elde edilen farklı renk ve büyüklüklerdeki 5, 10, 20, 50, 100, 200 ve 500 *euroluk* banknotlar ise benzeri bir 'ulusal yüz'e sahip değıl. Yine Avrupa Birliği sayfalarından öğrendiğimize göre, yarışmanın ilanının ardından ulusal merkez bankalarının aday gösterdiği tasarımcılar, önerilen iki tema olan "Avrupa'nın çağları ve tarzları" ile soyut bir modern temadan birini ya da her ikisini birden kullanarak öneriler geliştirmişler. Aynı yıl içinde toplanan ve pazarlama, tasarım ve sanat tarihi alanlarından tanınmış uzmanları bir araya getiren bir panelde her iki kategoride en iyi beş tasarım belirlenmiş. Daha sonra aday tasarımlar üzerine Avrupa çapında bir kamuoyu yoklaması yapılmış. 1996 yılı Aralık ayında Dublin'de gerçekleşen Avrupa Konseyi toplantısında belirlendiği üzere, kazanan tasarımlar Avusturya Merkez Bankası'ndan Robert Kalina'ya ait. Ahunbay'ın aktardığı, Avrupa Konseyi'nin 1970lerde Avrupa mimari mirasını bu bölgede gelişen uygarlığın en çarpıcı göstergesi olduğu yönündeki değerlendirmesini anımsatır şekilde, banknotların ön yüzüne Avrupa Birliği'nin özündeki açıklık ve işbirliğini simgeleyen kapılar ve pencereler hakim. Arka yüzde Avrupa Birliği haritası ile birlikte yer alan köprüler ise Avrupa halkları arasında ve Avrupa ile dünyanın geri kalanı arasındaki iletişimin eğretilmesi.

Tahmin edebileceğiniz gibi, bu yılın başında kullanıma giren banknotların arka yüzündeki köprüler arasında hayali yarışmamızda otuz milyar değerindeki baraj sorusunu yüzde elli joker hakkını doğru yerde ve şekilde kullanarak doğru yanıtlayan yarışmacımızın, üzerinden yıldızın ışığında Azteklere el salladığı köprü de var. "Avrupa'nın çağları ve tarzları" temasından esinlenen Kalina, yedi banknot için Avrupa'nın kültür tarihinden yedi önemli mimari dönem seçmiş. Gri renkteki 5 *euro* için Klasik dönem; kırmızı 10 *euro* için Romanesk; mavi 20 *euro* için Gotik; turuncu renkli 50 *euro* için Rönesans; yeşil 100 *euro* için Barok ve Rokoko; sarı-kahverengi 200 *euro* için talihli yarışmacımızın en sevdiği tarz olan demir ve cam mimarlığı ve halen kullanımdaki en büyük banknot olan mor 500 *euro* için de çağdaş yirminci yüzyıl mimarlığı seçilerek banknotların ön yüzlerinde bu tarzlarda kapı ve pencereler resmedilmiş. Aynı şekilde, banknotların arka yüzlerinde de ön yüzdeki ile aynı tarzda köprüler var.

Kalina'nın belirlediği yedi dönemin yeni banknotların üzerindeki temsili ile Norberg-Schulz'un kitabındaki bölümler arasındaki koşutluk hemen dikkatinizi çekmiştir. Norberg-

⁶ <http://europa.eu.int/euro>

Schulz'un kitabı gibi yeni banknotlar da Avrupa uygarlığının Batılı tarihçilerin Klasik dönemde bulduğu kökeninden başlayarak gelişimini ana hatlarıyla adım adım takip edip yirminci yüzyıla ulaşıyor. Peki ya izlenen istikrar politikası başarıya ulaşır da daha büyük banknot gerekmediği için geleceğin Avrupa mimarlığı parasında ölümsüzleşemezse?

Para ile mimarlığı ölümsüzlük arzusu ile yan yana getiren bu soru bizi sevgili yarışmacımızı izlemek üzere anıt tartışmasını bıraktığımız yere geri götürür. Rossi'nin yardımıyla 'süreklilik' kavramı ışığı altında yorumladığımız kent panoramasına bir de yukarıdaki paragrafta geçen 'köken' ve 'ölümsüzlük' kavramları ile bakalım dersek eğer, görürüz ki "köken, Batınlıklar dahil, pek çok kültür bölgesinde, ebedi süreklilik istencini maddeleştiren anıtlarla temsil edilmiştir. Hava koşullarına ve çürümeye olan direnci nedeniyle, bunların gözde malzemesi taş olagelmıştır. Anıtların geçişi karşısında kimliğini koruyan bir biçim içinde, ebediyetin güvence altına alındığı düşünülmüştür."⁷ Belki bugün 'anıt' olarak nitelendirdiğimiz yapılar da kentin sürekli zaman-mekânında süreksizlik alanları oluşturan fiziksel varlıklarını bugüne kadar bu sayede koruyabilmişlerdir. Peki ya koruyamayanlar?

Eski merkez Ulus'un altında kalan Roma kentinden günümüz Ankara kent dokusunda kendine bir alan açarak yüzeye vuran anıtların en etkileyici olanı herhalde Hacıbayram'daki Oğüst Mabedidir. Augustus ve Roma'ya adanan tapınağın, üzerinde yükseldiği Men ve Kibele tapınımına ait olduğu düşünülen kalıntılar⁸ ve on beşinci yüzyılda kuzeybatı

köşesine dokunacak şekilde inşa edilen Hacı Bayram Camii ile oluşturduğu birlikteliği, Ahunbay'ı izleyerek, 'korunması gereken anıtlar bütünü' olarak adlandırmak yanlış olmaz. Augustus'un Galat ülkesini Roma topraklarına eklediği İ.Ö. birinci yüzyılın son çeyreğinden çok önceleri yüklendiği dinsel işlevi biçim değiştirerek iki bin yıldan uzun bir süredir sürdüren Hacı Bayram tepesi, Rossi'nin tezinin Ankara'da bulabileceği en sağlam dayanaktır belki de. Tapınağın kendisine gelince, cella odasının kuzeydoğu duvarı 1834'de kısmen yıkıldıysa da, genelinde oldukça iyi durumda olduğu söylenebilir. Yapıyı bilim dünyasına tanıtan ise Augustus'un ölümünden bir yıl kadar önce hazırlayıp Roma'daki Vesta Tapınağı bakirelerine teslim ettiği, ölümünden sonra Senato'da okunan dört önemli belgeden birini, hava koşullarına ve çürümeye direnen taş duvarları üzerinde bugünlere ulaştırarak ölümsüz kılmış olmasıdır⁹. Şimdilerde Res Gestae olarak anılan belge bize ulusuna hesap veren ilk ve son Roma imparatorunu tanıtır¹⁰. Augustus'un yerine geçen Tiberius tarafından babasının vasiyeti doğrultusunda iki tunç levhaya kazdırılarak Roma'da Augustus'un anıt-mezarının önüne dikilmiştir. Ayrıca kopyaları Anadolu'nun üç yerine yollanarak yine "bire anıt gibi" dikilmiştir:

Bunlardan biri Galatia'nın başkenti olan Ankara'da; biri Pisidia'nın bir beldesi olan Antiocheia'da, yani bugünkü Yalvaç'ta; sonuncusu da yine Pisidia'nın bir beldesi olan Apollonia'da, yani bugünkü Uluborlu'dadır.

Üçü de anıtsal yapıda hazırlanmış olan bu üç kopyanın Yalvaç'ta bulunması, bildiğimize göre yalnız Latince'dir; Uluborlu'daki yalnız Grekçedir, yani çeviridir. Her iki kopya da elimize ufak kırıklar durumunda geçmiştir. Ele geçenler de metnin tamamı olmayıp bölümleridir. Hele Uluborlu'daki Grekçe çeviri metin, beş altı kırık parçayı geçmemektedir. Oysa Ankara'daki yazıt, büyük bir tapınağın duvarları yüzünde, hem Latince asıl metin, hem Grekçe çeviri metin olarak sağlamca ayakta. Bundan dolayı tam belge niteliğindedir. Bu belgenin, saydığımız iki eksik kopyadan başka eşi bulunmaması, kendisine tek nüsha, tek kaynak önemini ve değerini vermiş buluyor."¹¹

Bu özellikleriyle Dünya Kültür Mirası olmaya aday gözükten Ankara yazıtlarından Latince olan, 1926-27 yıllarında Yalvaç'ta bulunan parçalarla, Grekçe çeviri metin ise 1828'den beri bilinen Uluborlu kopyasından geriye kalanlarla tamamlanıp okununca, otuz beş bölümlü yazıtın Augustus'un yaptığı işler ve Roma halkı adına yaptığı harcamaları

⁷ Arata Isozaki ve Akira Asada (1999). 'Benzestirilen Köken, Benzestirilen Son', İngilizce aslından Türkçeleştiren: Elif Kendir. *Anytime Konferans Bildirileri Kitabı*. Mimarlar Derneği, Ankara, s. 83.

⁸ Ekrem Akurgal (1978). *Ancient Civilizations and Ruins of Turkey - from prehistoric times until the end of the Roman Empire*. Haşet Kitabevi, İstanbul.

⁹ Bu belgeler şunlardır: "1. Cenaze töreniyle ilgili buyruktusu; 2. Devletin askerlik ve para durumunu gösterir belge; 3. Asıl vasiyetnamesi (Burada servetini vârisleriyle Roma halkına bırakıyordu.); 4. Yaptığı işleri, kazandığı onurları, harcadığı paraları gösteren çizelge (ki bu kısa bir yaşamöyküsüdür)". Bakınız: Augustus (1999, ©1949). *Ankara Anıtı (Monumentum Ancyranum)*, çeviren: Hâmit Dereli, Remzi Oğuz An'ın incelemesiyle. Cumhuriyet Dünya Klasikleri, İstanbul, s. 40.

¹⁰ a.e., s. 110.

¹¹ a.e., s. 40-41.

anlattığı, ayrıca dört ek parça içerdiği görüldü. Augustus'un devlet yaşamı sırasında kendisine sunulan, kabul ettiği ve etmediği mevki ve rütbelere, onuruna yapılan törenlere; yaptığı savaşlara, kazandığı onurlara ek olarak listesi tutulan Roma Devleti halkı için kendi kesesinden yaptığı harcamalar arasında mimari anıtlara verilen ağırlık dikkati çekiyordu. Yazıtın on dokuzuncu bölümünde Augustus tarafından devlet arazisi üzerinde inşa ettirilen tapınak ve kamu yapıları, yirminci bölümünde onartılan kamu yapıları ile yol, su yolu ve köprüler, yirmi birinci bölümünde ise kendi kesesinden yaptırdığı kamu yapıları anlatılıyor; ayrıca ölümünden sonra eyalet halkı için yazılıp gönderildiği anlaşılan eklerden ikincisinde yaptırdığı yeni yapıların listesi tekrar özetleniyordu. Adı ekte yinelenen tapınaklardan biri de Tanrısal Iulius Tapınağı idi.

Tapınak, Roma'da tanrıların yanında yerini alan ilk ölümlü olan Jül Sezar'a adanmıştı. İÖ 44 yılındaki ölümünden iki yıl önce Sezar'a tanrısal onurlar bahşedilmeye başlanmıştı. Capitol tepesinde savaş arabası içindeki heykeli Jüpiter'i andırıyordu. Dinsel geçit resimlerinde portresi Roma'nın kurucusu ve ilk kralı Romülüs'ün ölümünden sonra aldığı tanrısal biçim olarak kabul edilen Quirinus'unkiyle birlikte taşınıyor ve Quirinus'un tapınağında saklanıyor, bu da zaten Sezar'ın hem kral hem de tanrı olduğunu ima ediyordu. İÖ 44 yılında Senato doğudaki tüm Roma tapınaklarında Sezar'ın tapınak gibi bir evi, bir rahibi (*flamen*) ve bir heykeli bulunmasına karar verdi. Ayrıca Doğu'da Helenistik krallara yapıldığı gibi, bir kabileye adı verildi: *Iulia*. Bu durum, Cumhuriyetçi çevrelerde büyük hoşnutsuzluk yaratarak Sezar'ın ölüme bir adım daha yaklaşmasına neden oldu. Ölümünün ardından bedeninin forumun doğu ucunda yakıldığı yerde bir sunak inşa edildi. Tanrısal Iulius Tapınağı, işte bu sunağın yerinde yükselecekti.¹²

Kendisini evlat edinen büyük amcası Sezar öldürüldüğünde Augustus on sekiz yaşında ve onun mirasçısı olma iddiasındaydı. Bu nedenle olsa gerek, Sezar'ın ölümünü izleyen dönemde, adet olduğu üzere Octavianus adını kullanmak yerine, kendisine hep *C. Caesar* dedi. Rakibi Marcus Antonius'u İÖ 31 yılında ünlü Actium deniz savaşında yenip İÖ 27 yılında cumhuriyeti restore etmesi üzerine kendisine önerilen 'Romülüs' unvanını Sezar ile bağlantılı talihsiz çağrışımları yüzünden kabul etmeyerek 'Augustus' adını yeğlediği halde, Sezar'ın bedeni yakılırken gökyüzünde bir kuyruklu yıldız belirdiğine ve yedi gün boyunca semalarda dolaştığına herkesi ikna etmek için elinden geleni yaptı.

Sonunda kuyruklu yıldız Sezar'ın cennete yükselişinin göstergesi olarak kabul gördü ve İÖ 42 yılında Sezar Roma devletinin yasal tanrılarından biri ilan edildi. *Quintilis* ayının adı Sezar'ınkine değiştirildi: *Julius* yani *July* (Temmuz). Adına bir tapınak inşa edilmesine de aynı yıl karar verildi: *Divus Iulius* yani Tanrısal Iulius Tapınağı. Tapınak, tamamlanmasından ve Actium'da ele geçen gemilerin sivri madeni burunları ile süslenip İÖ 29 yılının 18 Ağustos günü resmen açılmasından çok önce, Octavianus'un bu bölümün anteti olan İÖ 36 tarihli altın sikkesinde yerini almıştı bile¹³. Sikkede, tapınağa yerleştirilecek kuyruklu yıldızlı Sezar tapınım heykeli ile birlikte, bedeninin yakıldığı yere dikilen sunak da o olayı ve meydana geldiği zaman-mekânı anımsatacak şekilde resmedilmişti. Tüm bunlar genç Octavianus'un birkaç yıl içinde Augustus Divi Filius yani Tanrısal Iulius'un oğlu Augustus sıfatına nasıl gururla sahip çıkıp kendi tanrısallığına destek olarak kullanacağını belirtileri olarak yorumlanabilir.¹⁴

Her gün kullandığımız kağıt paralarda da, benzer şekilde, belirli olayları simgeleyen ya da anımsatan anıtların resmedilmiş olması rastlantıdan mı ibaret acaba? Sadece bizim değil, bilebildiğim kadarıyla Amerika Birleşik Devletleri de dahil pek çok devletin paralarını hâlâ bina imgeleri süslüyor. Neden dersiniz? Devirdiğimiz bunca sayfanın ardından tekrar başa, hem de en başa dönmemiz gerektiğini anlamak inanın beni sizden daha fazla üzüyor. Ancak 'anıt', 'süreklilik', 'an', 'köken', 'ölümsüzlük', 'anı' diyerek geldiğimiz şu noktada Kalina'nın tasarımı Avrupa ortak paralarında yer alan mimari imgelerin bizim paralarımızdakilerden temel farkını görmezden de gelemiyorum.

Sezar'a adanan Tanrısal Iulius Tapınağı, Hadrian döneminde geçirdiği kökten restorasyondan sonra da Hadrianlı sikkelerde yerini aldı ve, ne tuhaftır ki, mimarlığın ebedilikle özdeşleştirilen maddeselliği içinde değil de bu iki sikke üzerindeki imgesi ile günümüze kadar ulaştı. Adını ölümsüzleştiren yazıt Sezar'dan sonra tanrı statüsüne yükselen ve onun gibi bir aya adını veren Augustus tapınımı için inşa edilen Oğüst Mabedi'nin duvarlarından Ankara'nın çetin hava koşulları ve kirliliğinin etkisiyle yavaş yavaş silinirken, dünyanın en önemli koleksiyonlarında ölümsüzlüğü (en azından şimdilik) yakalamış gözükten bu iki sikke, para ile mimarlığı ölümsüzlük kavramı ile bir kez daha bir araya getiriyor. Sonradan geçirdiği restorasyonun, büyük ölçüde yıkılmasının ve 1898-99 yıllarında yapılan kazıların ardından bugün Roma'ya gittiğinizde Tanrısal Iulius

¹² Christopher S. Mackay (1998). 'Emperor Worship', http://www.ualberta.ca/~csmackay/CLASS_~/Empeeror.Worship.html

¹³ Resim için kaynak: Paul Zanker (1990, ©1988). *The Power of Images in the Age of Augustus*. Jerome Lectures, Sixteenth Series. Ann Arbor, The University of Michigan Press, Michigan, s. 34.

¹⁴ a.e., s.33-35.

Tapınağı'ndan göreceğiniz kalıntıların tamamının Augustus döneminde inşa edilen yapıya ait olduğu düşünülüyor¹⁵. 1889 yılında Richter tarafından yapıyı ana hatlarıyla ayağa kaldıran çizim hazırlanırken, çoktan keşfedilmiş bu temel duvarları ile birlikte Hadrian dönemi sikkelerinden gelen bilgiye başvurulmuş. Paralarımıza Anıtkabir'i, Çanakkale Şehitleri Anıtı'nı, Atatürk Barajı'nı resmettiğimize bakılırsa, biz hâlâ mimarlığa atfedilen ebedilik üzerine büyük boy bir soru işareti düşüren, Avrupa'nın iki binyıl geride bıraktığı bu aşamada olmalıyız. Günün birinde, paralarımızın üzerindeki anıtların harabeye döndüğü bir dönemde, soyu çoktan tükenmiş metal bir çikolata kutusu içinde her nasılsa korunmuş olan 250,000 TL değerindeki kağıt paraya resmedilmiş Alanya'daki Kız Kulesi'nin Türkiye Cumhuriyeti Devleti için taşıdığı simge değeri üzerine de araştırma yapılacak ve sayfalarca önerme üretilecek mi acaba?

O dönem geldiğinde, sağda solda nasıl olmuşsa korunmuş tüm kağıt paralar bir araya getirilip koleksiyonlar oluşturulacak belki ve paraların üzerine resmedilmek üzere seçilen tekil anıtlar, Augustus'u önce imparatorluğa sonra da tanrılığa taşıyan politikalarına ışık tutan sikke gibi, paraları incelenen devlet açısından yorumlanacak. Avrupa'nın yeni banknotları üzerindeki imgelere bu gözle baktığımızda çok önemli bir fark ortaya çıkıyor: Avrupa'ya 'anıt-kita' niteliği kazandıran, mevcut ya da bir zamanlar var olmuş anıtların kapıları, pencereleri ya da köprüler olmamaları. Bu da bizi mimarlık tarihi kitaplarına geri götürüyor. Norberg-Schulz'unki gibi mimarlık tarihini dönemlere ayırarak zamandizinsel düzen içinde anlatan kitapların bölümlerini incelediğinizde, yazarın o dönemin 'ruhunu' yakalamaya çalıştığı hissine kapılırsınız. Yapısalcı yaklaşımla her döneme damgasını vuran bazı özellikler olduğu varsayımından yola çıkan böyle yayınlarda, metinde anlatılan özellikleri görselleştirmek üzere sözel bir betimlemeyle birlikte sunulan örnekler arasında belirtilen özelliklerin tümüne sahip olanı çoğu zaman boş yere ararsınız. Genellikle biri bir özelliğe diğeri diğeri örnektir. Bu tür yayınlara getirilen en büyük eleştiri de zaten yapılı çevrede gözlemediğimiz biçimsel çeşitliliği açıklamada yetersiz kalışlarıdır. Bugünlere ulaşan örnekler bir araya getirildiğinde görülür ki Rossi'nin Avrupa kentinde süreksizlik alanları oluşturarak anıtlaşan dönem yapılarının benzerlikleri farklılıklarının yanında yok denecek kadar azdır¹⁶. Bu durumda İspanya'nın herhangi bir yerindeki Gotik dönem kilisesinin Sagunto'daki Santa María gibi olduğunu ya da tüm Romanesk kiliselerin Venedik'deki San Marco ile aynı süsleme özelliklerini gösterdiğini

düşünmek hata olur. Herhangi bir tek yapı gerçekte atfedildiği dönemin yapıdan yapıya süreklilik göstermeyen mimari özelliklerini yansıtamaz. Kalina'nın, örneğin Gotik dönemi temsil etmek için, Paris'in Norte Dame Kilisesi'ni resmetme yöntemine başvurmama nedeni de, Avrupa'nın çok-kültürlü yapısının yanı sıra, bu olsa gerek. Ancak mimarlık tarihi kitaplarından anlaşıldığı kadarıyla, zaten son derece az olan benzerlikleri tespit ederek 'dönemin ruhu'nu yakalamaya çalışmak da aynı derecede hatalıdır. O halde Avrupa'nın yeni ortak parasının tasarımında neden bu ikinci yol seçilmiş olabilir?

Bu soruyu sorduğunuz anda kırmızı çizginin önünde bulursunuz kendinizi. Çünkü farkında olmadan sorgulamaya başladığınız, Avrupa düşüncesinin ta kendisidir. Yazının en başında anılan Avrupa Kültür Anlaşması'nda Avrupa'nın ortak mirasının neleri içerdiği konusuna hiç girilmemesinin nedeni de belki çizgiyi aşma endişesiydi. Ahunbay'ın izlediği gibi örneklerle başvurma yoluna gidilse, Avrupa'nın ortak kültür mirası olduğu herkesin (her nasılsa) bildiği örnekler dışında kazara listeye alınabilecek Çakır Ağa Konakları, Avrupa Birliği'nin yeni bozuk paralarında bir ortak bir de ulusal yüz bulunmasına karar verilerek üstesinden gelinen ulusal temsil sorunundaki belirsizliğin yüzeye vurmasına neden olabilirdi belki. Bence bizler de Avrupa'nın yeni para birimini nasıl telaffuz edeceğimize karar verirken bu durumdan ders almalı, tekil yaşamlarımız özelinde getireceği değişikliği pek de düşünmüyor oluşumuzu fazla sorgulamadan imrenip de yüz yıldır durup durup "Ah, Evropa!" deyişimizden esinlenerek, kendi aramızda kısaca "evro" demeliyiz yeni paraya. Ben de kendi dersimi alıp, değil Ahunbay'ın Çakır Ağa Konağı'nı neden tek başına bir anıt olarak nitelendirdiğini, şu "Anıt nedir?" sorusunu bile fazla kurcalamamalıyım. Bana yöneltildiğinde şanslı saymıştım kendimi önce. Şimdi gaflet içine düşmüş olduğumu anlıyorum.

↓

¹⁵ Samuel Ball Platner ve Thomas Ashby (1929). 'Iulius, Divus, Aedes', *A Topographic Dictionary of Ancient Rome*. Humphrey Millford, Londra. Kaynak: G.R. Crane(der.), *The Perseus Project*, <http://www.perseus.tufts.edu>, Nisan 2002.

¹⁶ Bu konu daha dün (3 Nisan 2002) Prof.Dr. Suna Güven'in ODTÜ Mimarlık Fakültesinde verdiği Roma seminerinde gündeme geldi.

2000 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Gao Xingjian

Zamanda ve mekânda muhteşem bir yolculuk...

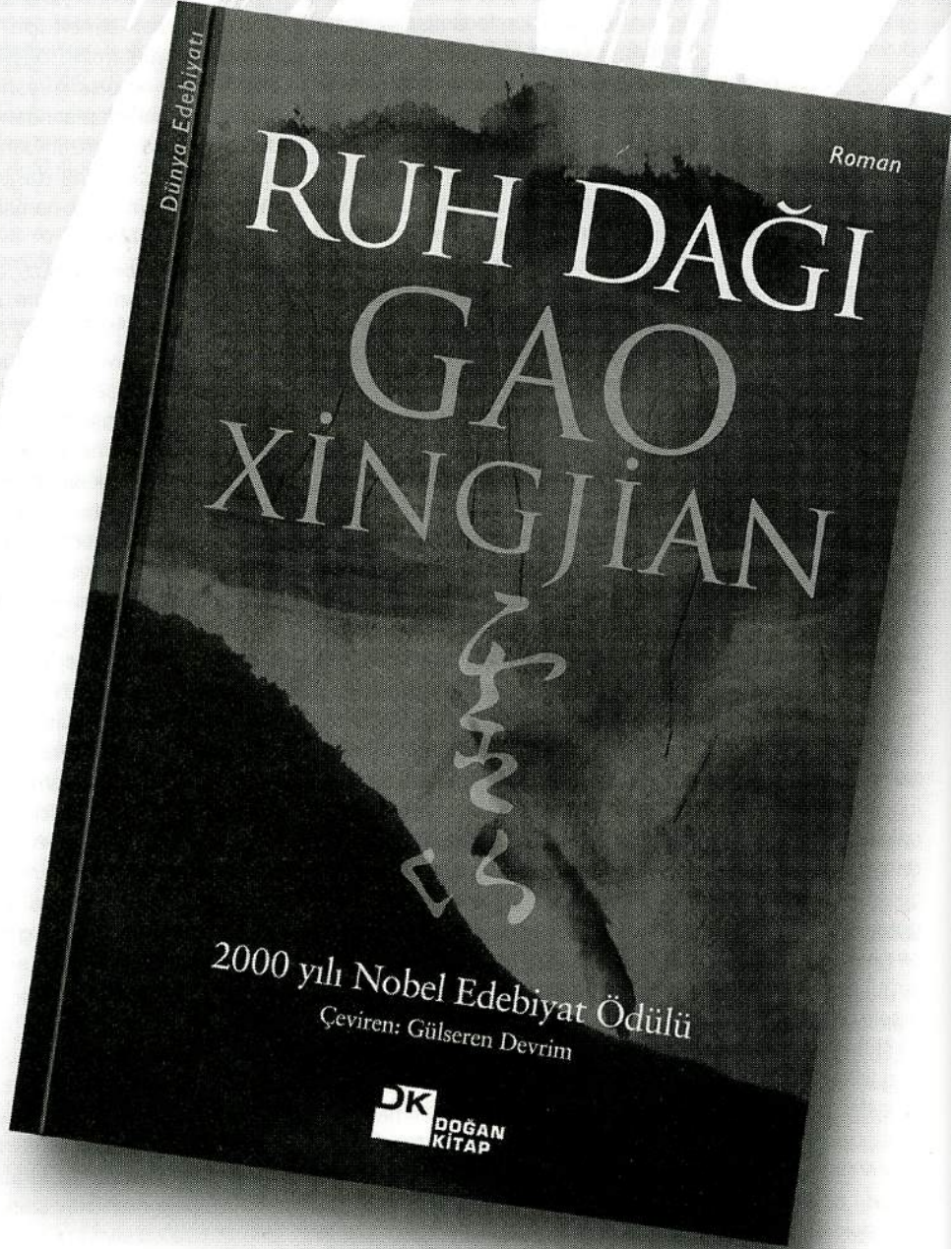

Edebiyat otoritelerinin XX. yüzyılın en özgün yazarlarından biri olarak kabul ettiği, ülkesine girişi yasaklanmış, eserlerinin çoğu yok edilmiş, ama Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmış ilk Çinli...

Aşkın, hakikatin, bilgeliğin, saflığın ve doğallığın peşindeki bireyin, Çin'in derinliklerinde başlayıp evrensel anlam ülkelerinde sürdürdüğü bir yolculuk.

Otobiyografik, pikaresk ya da folklorik bir anlatı, bir içe bakış öyküsü, gerçekliğin eleştirel yansıması, lirik bir şiir.

Çin'de başlayıp Fransa'da tamamlanan ve yazımı yedi yıl süren, kaybedilip yeniden bulunan "Çinliliğe" dair kusursuz bir roman...

DK
DOĞAN
KİTAP

1992 Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres unvanı (Fransa)
1994 Communauté française Ödülü (Belçika) • 2000 Nobel Edebiyat Ödülü
2000 Premio Letterario Feronia (İtalya)
2000 Chevalier de l'Ordre de Légion d'Honneur unvanı (Fransa)

ve Edebiyat

Ömer yazdığı hikayeleri ayrı ayrı zarflara koyar, ağızlarını kapar ve üstlerine isimlerini yazardı: *İncili Kaftan, Diyet, Falaka, Aşk ve Ayak Parmakları...*

Hikaye isteyen gazete, dergi sahibi Misak Efendi'ye gider, zarflara bakar, bir tanesinin adını beğenir, alırdı. Fiyatı bes liraydı her hikayenin... Bir gün, o yılların en güzel, en sürümlü gazetesi Vakit'te Ömer'in bir hikayesi çıktı. Hoştu, sürprizliydi. Yalnız kısa kısa konuşmalar can sıkacak kadar uzatılmıştı... Okurken gözlerini yüzümden ayırmayan Ömer, Ne yapayım cancağazım, dedi, Hakkı Tarık hikaye başına değil, satır başına para veriyor!..

Birkaç ay önce konuğum olan bir grup gençle uzun ve coşkulu bir söyleşi yapmıştım: konuklarım bir edebiyat dergisi çıkartmayı düşünüyorlardı... Benden istedikleri, yazı desteği ve öneriydi. Edebiyat heyecanı öyle yükseklerde dolaşıyordu ve o denli dumanlı bir geceydi ki kimsenin benim önerilerimi, deneyimlerimi dinlemeye niyeti yoktu.

Öte yandan, sürekli "para" gibi kirlili bir konudan söz eden pragmatik genç yazarın coşkuyu gölgelendirmesine de izin verilmiyordu. Heyecan, dağ doruklarından bulutlara doğru yükseldiği için, para gözlü delikanlı durmadan suçlanıyordu. Oysa o, edebiyatın yanı sıra, konunun iktisadi yönüyle de ilgiliydi: amacı, maliyet, kâr-zarar hesapları yaparak, sürdürülebilir, uzun soluklu bir dergi çıkartmaktı.

Pragmatik genç yılmazdı, konuyu telif ücretlerine, yazarın kazancına, yaşam düzeyine getirdi. Heyecan yavaş yavaş geri çekildi, bulutlardan inildi, duman dağıldı: artık iktisat ve edebiyat ilişkisi tartışılıyordu...

Konuklarımı yolcu ettikten sonra, bilgisayarın başına geçip, izlenimlerden, anılardan, bilgi kırıntılarından yararlanarak aşağıdaki notları yazdım; kimi zaman bazı kitaplara da baktım.

Kuşkusuz, kimileri adını İKTİSADI EDEBİYATA GİRİŞ adını koyduğum ders notlarını "şaka" olarak değerlendirecek belki de dudak bükeceklerdir. Onlara önerim, tırnak içindeki cümleyi on bin kez okumaları olacaktır: "Para meselesini on bin insan arasında bir kişi anlar, fakat ona her gün rastlıyoruz."

Kimileri ise, kesinlikle beni malumatfuruşlukla suçlayacaktır. Bu tür okurlara ise hatırlatmak istediğim cümle şu: "Bilgi, azalan verim kanununa tabi olmayan tek üretim aracıdır."

İKTİSADI EDEBİYATA GİRİŞ (DERS NOTLARI: PARA/ ÜCRET/GELİR)

1. PARA

- 1924 yılına değin, bilinen ilk paranın Lidya Krallığı tarafından dolaşıma sokulduğu sanılıyordu: M.Ö. 700
- Hintli bir bilgin olan Dr.Barnej, İndus Irmağı kıyılarında yaptığı kazılarda paranın tarihini çok gerilere götürmüştür: M.Ö. 2900
- Para ve değerli madenler ilkin tapınakların labirentlerinde emanete alınmıştır.
- Bilinen ilk banka, Samas Tapınağı'nın labirentleridir: M.Ö. 3400
- Büyük banka şubelerinin kasa daireleri hâlâ labirent biçiminde inşa edilir.
- Labirent, herkesin bildiği gibi, iki ağızlı balta anlamına da gelir!
- Ekonomistlerimiz para konusunu -baltayı iki yana da sallayarak- öyle bir labirentin içine sokmuşlardır ki, o çok basit tanım ülkemizde neredeyse unutulmuştur: Para, kullanılmaya hazır satın alma gücüdür, kıymet ölçüsüdür, birikim aracıdır.
- Bir düşünün 'Türk Para'sı deyince aklınıza ne geliyor?
- Dünyanın en ünlü ekonomistlerinden biri olan Keynes, 1929 ekonomik bunalımının ardından yazdığı, "Para Üzerine İnceleme" (*Treatise on Money*) adlı

kitabını kendisi de başarısız bulmuştur.

•Bir süre Hindistan'da bulunan Keynes'in ilgi gören ilk kitabı Hint Maliyesi üzerinedir.

•Oscar Wilde, "Ciddi Olmanın Önemi" adlı oyununda Miss Prism'i şöyle konuşturur: "Cecily, ben yokken iktisat kitabını oku. Hindistan parasının kıymetindeki düşüşe ait kısmı atlayabilirsin, fazla heyecan vericidir. Madenlerle ilgili meselenin bile bir melodram havası olabilir."

•Keynes, ekonominin yanı sıra sanatla da ilgilenmiş, Bloomsbury adı verilen bir topluluğa katılmıştır. Bu topluluğun en ünlü adı Virginia Woolf'tur.

TARTIŞMA KONUSU:

YUKARIDAKI NOTLARDA ÜÇ KEZ HINDİSTAN'DAN SÖZ EDİLMİŞTİR, BUNDAN DOLAYI LÜTFEN ARAŞTIRINIZ: NOBEL ÖDÜLLÜ TAGOR, 1915'TE KABUL ETTİĞİ "sir" UNVANINI, 1919'TA NIYE GERİ VERMİŞTİR?

•Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk altın sikkesi şair bir padişah tarafından dolanımına sokulmuştur: Fatih Altınları (1479)

•Şair Avni'nin şiirleri Ali Emiri tarafından bulunmuş, 1944 yılında Fatih Divanı adıyla yayınlanmıştır.

•Görkemli Fatih Sikkisine çok değer bir iki yıl sonra bakır bir kardeş eşlik etmeye başlamıştır: Pul!

•Pul, ilginç bir paradır: Sekiz tanesi bir akçe etmektedir. Yaşam süresi çok kısadır, bir yıl sonra değeri sıfıra ya da 8 dirhem hurda fiyatına düşer. Böylece devlet, elinde 8 Pul'u olan kimseden bir akçe vergi almış olur.

•Paranın "pul" olması, ilginç bir mesleği yaygınlaştırmıştır: "Pul Sarraflığı"

•Pul Sarrafları, pulları belirli ücret veya yüzde karşılığı akçe ile değiştirirlerdi: 1480 yılının Ekim ayında yapılan bir işlemde, 1950 akçelik pul, 1500 akçeye değiştirilmiş, yani %23 oranında değer yitimiyle kırdırılmıştır. Aynı Kadı Sicili'nden okuyalım:

"Sebeb- i tahrir oldur ki, Anadolu pulun mukataaya dutan Hacı Mehmed oğlu Hacı İsmail hamil-i mektub Mustafa oğlu Hacı Receb'i kendüsüne vekil nasb-idüp İznik ve Yenişehir ve Gölpaazar ve Geyve ve Bilecik ve Akhisar kadılıklarına müteallik mahallere pul sarraflığın etmeğe gönderdi. 1950 akçelik pulu 1500 akçeye virdi. 900 akçesin virüp 600 akçe baki kaldı."

•Sarraflık, bir başka şair padişah zamanında, (Selimi mahlasıyla şiirler yazan) 2. Selim döneminde bütün yönleriyle kurumlaşmış, Osmanlı İmparatorluğu tam anlamıyla Galata bankerlerinin- tefecilerin oyuncağı olmuştur.

•Şehir Tiyatroları nicedir Müsahipzade Celal'in oyunlarını sahnelemiyor. Oysa, Yedekçi'nin ve Pazartesi-Perşembe'nin tam zamanıdır: Sarraf Mişon Eskenazi ile Bohor'un para oyunları IMF'ye bile şapka çıkarttıracak türdendir.

•Osmanlı Sarayında Yahudi sarrafların egemenliği Yasef Nassi ile başlamıştır.

•Diğer adları Zozef Hannas ve Don Juan Miguez, olan Yasef Nassi, şair padişah 2. Selim'in ve annesi Hürrem Sultan'in en has adamlarından biridir.

•Yasef Nassi, Fransa Kralı 9. Şarl'a bile 150 bin düka altını borç vermiş, parasını tahsil edemeyince, padişahların olanaklarını kullanmıştır.

•Yasef Nassi, bir çok tarihsel romana konu olmuştur, olmaya devam edecektir. Bu müthiş para cambazının, 9.Şarl'a gönderdiği tahsildar ise bir şairdir: Salamon Öske!

TARTIŞMA KONUSU:

ÜNLÜ EKONOMİST SAMUELSON SORUYOR: "BUZ PARÇACIKLARI İYİ BİR PARA BİRİMİ OLABİLİR Mİ? HANGİ ŞEY İYİ BİR PARA BİRİMİ OLABİLİR?" BU HINZIR SORUYU, TÜRK PARASI BAĞLAMINDA -PUL'U DA UNUTMADAN-YENİDEN YORUMLAYINIZ.

2. ÜCRET

•Önceleri Hüseyin Cöntürk'ün, ardından Güven Turan ve arkadaşlarının emekleriyle yayınlanan Yordam, yazarlara ve şairlere sözcük sayısına göre telif ücreti ödeyen bir edebiyat dergisiydi. Üstelik, altmışlı yılların bu gözde dergisi, edebiyat çevrelerinde pek rastlanmayacak bir girişimde bulunmuş ödeyeceği ücreti künyesinde duyurmuştu: "Telif Ücreti: düzyazılar için sözcüğü 1, şiirler için 3 kuruştur."

•Yordam Dergisi'nin Eylül-Ekim 1969 tarihli sayısı, şu an masamın üzerinde duruyor: Kapak düzenini Sungu Çapan yapmış: Koyu sarı zemini lacivert "yordam" yazısı kesmiş. Kapaktan 5/25. sayının yazarlarını okuyorum: Güven Turan, Haluk Aker, Şevket Apalak, Bilgin Adalı, Hüseyin Cöntürk, Ahmed İnam, Egemen Berköz...

•Derginin künyesinde telif ücretinin yanı sıra, başka ekonomik bilgiler de yer alıyor: " Karşılık istenen yazılar için Pul yollanmalıdır... Yıllığı 15 liradır.... İlan koşulları: İç kapak 400, dış kapak 600 liradır... Fiyatı 2,5 lira."

•Yordam dergisinin Eylül- Ekim 1969 tarihli sayısı 40 sayfa, ortalama 20000 bin kelime. Ortalama bir hesapla yazar ve şairlere, yirmi bin kuruş (200 lira) telif ücreti ödenmiş: bu rakam, 80 adet derginin perakende satış fiyatına eşit. Öte yandan, derginin sayfalarında gelir sağlayacak reklam veya ilan yok!

•1969 yılının kağıt, dizgi, matbaa fiyatlarına ve dağıtımçı payına dayanarak yaptığım tahmini maliyet hesabına göre, Yordam'ın en az bin beş yüz adet satılması gerekirdi... Eğer bu satış rakamına ulaşılmamışsa yaşanan edebi saadet, biraz olsun kararmıştır.

•Benzer bir yöntemi yıllar önce Hakkı Tarık Us'un yönetimindeki Vakit Gazetesi de uygulamış, Ömer Seyfettin'in çok konuşmalı öyküler yazmasına neden olmuştur. Yusuf Ziya Ortaç anlatıyor: "Ömer Seyfettin'in Babiali Yokuşunda bir hikaye deposu vardı; Zaman Kütüphanesi... Hâlâ en bulunmaz eserleri bulduğumuz Zaman'ın sahibi Misak Efendi ile pek dostular. Ömer yazdığı hikayeleri ayrı ayrı zarflara koyar, ağızlarını kapar ve üstlerine isimlerini yazardı: *İncili Kaftan, Diyet, Falaka, Aşk ve Ayak Parmakları...* / Hikaye isteyen gazete, dergi sahibi Misak Efendi'ye gider, zarflara bakar, bir tanesinin adını beğenir, alırdı. Fiyatı beş liraydı her hikayenin... / Bir gün, o yılların en güzel, en sürümlü gazetesi Vakit'te Ömer'in bir hikayesi çıktı. Hoştu, sürprizliydi. Yalnız kısa kısa konuşmalar can sıkacak kadar uzatılmıştı... / Okurken gözlerini yüzümden ayırmayan Ömer, Ne yapayım cancağazım, dedi, Hakkı Tarık hikaye başına değil, satır başına para veriyor!.."

•Bir başka yöntem de Wage Fund'dur: Bir dergi, o ay telif ücretleri için bin lira ayırmışsa, bazı ayrıcalıklı yazarlar dışında bu para, eşit olarak paylaşılır. Derginin yayınlandığı ay, yazar sayısı on ise, her bir yazar yüzer lira alır... Yazar sayısı yirmiye yükseldiğinde telif ücreti doğal olarak elli liraya düşer.

John Stuart Mill'in Adam Smith'e dayanarak geliştirdiği Wage Funds Theory, ülkemizde hâlâ yürürlükte olan bir yöntemdir. Oysa bu sinir bozucu kurama göre, yazarın iktisadi saadeti, yazar sayısının azlığına bağlıdır: Malthus'un Nüfus Kuramı!

•Malthus diyor ki: Yoksulluk iyidir, çünkü yaygın ölümler gerçekleştirir ve nüfus fazlalığını önleyerek, insanlığın aç kalmasına engel olur!

•Not: 1987 yılında Playboy dergisinde Hulki Aktunç, Güven Turan, Mahir Öztaş ile birlikte benim de bir öyküm yayımlanmış Wage Fund yöntemine göre telif ücretim zamanında ödenmiş, ama ben yine de memnun olmamışım: çünkü, öykümü resimleyen kişinin ücreti, benim aldığımın üç katıydı!

3.GELİR

•Gelirin ne olduğunu bize en iyi Charles Dickens anlatır. "Micawber'in denklemi şu şekilde ifade edilebilir:

Gelir yılda 20 İngiliz Lirası, harcama 19 lira, 19 şilin ve 6 peni olursa = SAADET. Gelir, 20 lira, harcama 20 Lira ve 6 peni olursa = SEFALET."

•Dickens'in açık bir şekilde anlattığı bu basit formülü nedense her defasında göz ardı ederiz. Çünkü edebiyat coşkusu için bazen dengelerin bozulması gerekir: 1987 yılında çıkarmaya başladığım bir öykü seçkisi, ancak dört sayı yaşayabilmiş, dağıtılmayan binlerce dergi,

Cağaloğlu'nun karanlık, kuytu, küf kokulu, ıslak depolarında şişerek çürümüşlerdi: Sefalet!

•Yazar arkadaşlarıma tek kuruş telif ücreti ödemememe karşın, dergimin niye battığını hâlâ kavrayabilmiş değilim.

•Dergimin adı, 'Yaşasın Edebiyat'tı: Saadet!

•Yıllar sonra, kızım kadar sevdiğim dergim, süslenip püslenip, renkli takılar takıp, bir genç kadın olarak karşıma çıktı: Yüzüme bile bakmıyordu. Üzülmüştüm, kırılmışım.

•Her ülkede olduğu gibi, ülkemizin de iktisadi ilişkileri düzenleyen bir ticaret yasası vardır: Derginizin adını tescil ettirmezseniz, herkes kullanabilir.

•Telif ücretiyle geçinmek olanaksızdır: yazar, gelir sağlamak için ek bir iş seçmek zorundadır.

•Ülkemizde yazarların çoğu reklamcılık yapmaktadır. Şu an IMF programları gereğince yüzde ellisi işsizdir ya da Ücretlerin Tunç Kanunu'na uyum sağlayarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar.

•Ücretleri Tunç Kanunu: Alman Ütopist topluncusu Ferdinand Lassale tarafından, Malthus'a dayanılarak başımıza bela edilmiştir: ücret, yapısı gereği asgari geçim seviyesine eşittir, bundan yüksek olamaz!

•Bu kanun, adını Goethe'nin değişmez kanunlar anlamında kullandığı "Tunç Kanunları" deyiminden almıştır.

•Marx, 'ister tunçtan, ister süngerden olsun bu kanunlar ortadan kaldırılacaktır' demiştir. (?)

•Beckett, para kazanmak için resim eleştirmenliği yapar... Nobel ödülünü kazanır, törene katılmaz, ama parayı geri çevirmez.

•Breton Afrika Sanatı'nı paraya çevirmeye çalışmıştır.

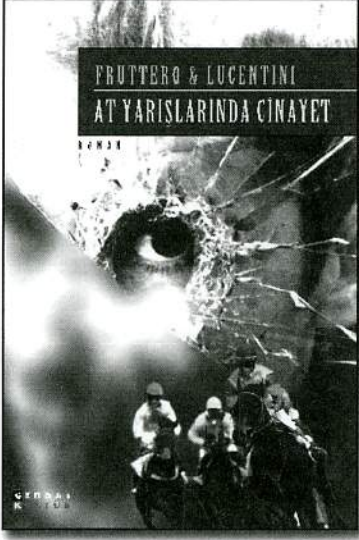
•Eluard, kartpostal koleksiyoncusudur; bu uğraşından ilginç yöntemlerle gelir elde eder.

TARTIŞMA KONUSU:

KAZANÇ ELDE ETME DÜRTÜSÜ, EDEBİYAT HEYECANININ VEYA SOSYAL SORUMLULUK DUYGUSUNUN YERİNİ ALABİLİR Mİ?

↓

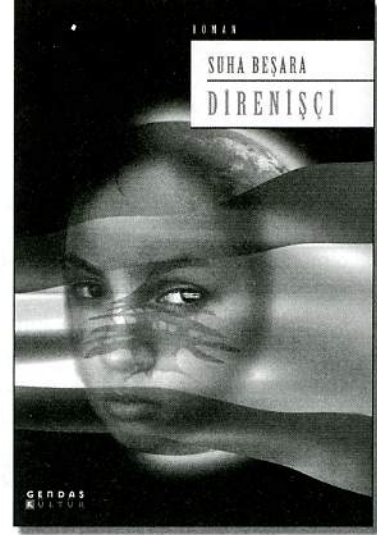

Fruttero Lucentini /
At Yarışlarında Cinayet / Roman

Fruttero ve Lucentini, hayaletlerin yalnızca İskoçya'nın sisli kışlarında var olmadıklarını gösteriyorlar. Korku, bir 16 Ağustos günü, güneşle yanan Campo meydanında da kanınızı dondurabilir.

Lübnanlılara göre Suha Beşara, Direniş'in canlı simgesidir. Genç kızlığa adım attığı 1988 yılında, İsrail işgal gücü hesabına güneyi elinde bulunduran Güney Lübnan Ordusu Komutanı Antonie Lahad'ı yok etmeye çalıştı. İnsanın direnmeye her zaman hakkı bulunduğunu ve özgür olmak için kendini aşması gerektiğini bize hatırlatan bir yaşam dersi, eşsiz bir tanıklık.

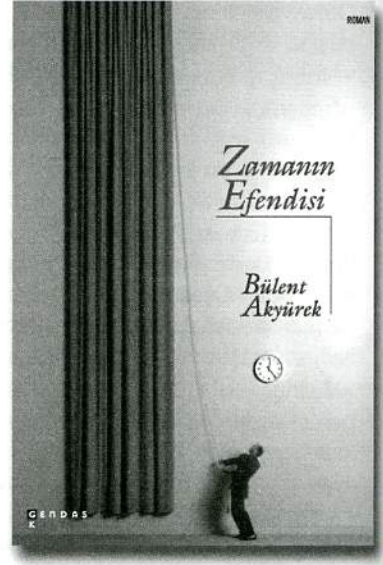
Suha Beşara /
Direnişçi / Anı

Aysu Erden /
Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri / Araş.-İnc.

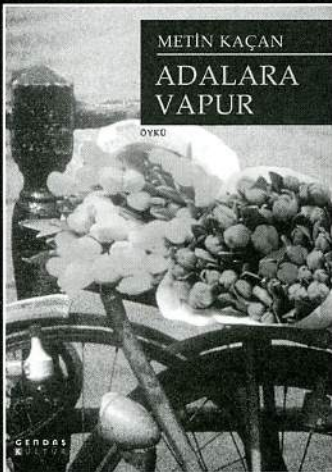
Okuyucunun öyküye katılımı ve sezgisel tepkileri okur-merkezli bir eleştiridir aslında. Yazar ise sanatının getirdiği kimi sınırlamaları bilen, sanatının dar sınırları içinde dil kullanma özgürlüğünü dileğince kullanma hakkına sahip bir sanatçı.

Kırılgan zaman
mahçup dakika
ve fütursuz saniyeler...
İşte arada kalan 'an' zaman...

Bülent Akyürek /
Zamanın Efendisi / Roman

İKİ USTA YAZARDAN İKİ YENİ KİTAP

METİN KAÇAN
Adalara
Vapur

MEHMED UZUN
Dicle'nin
Yakarışı

Can Yelekleri

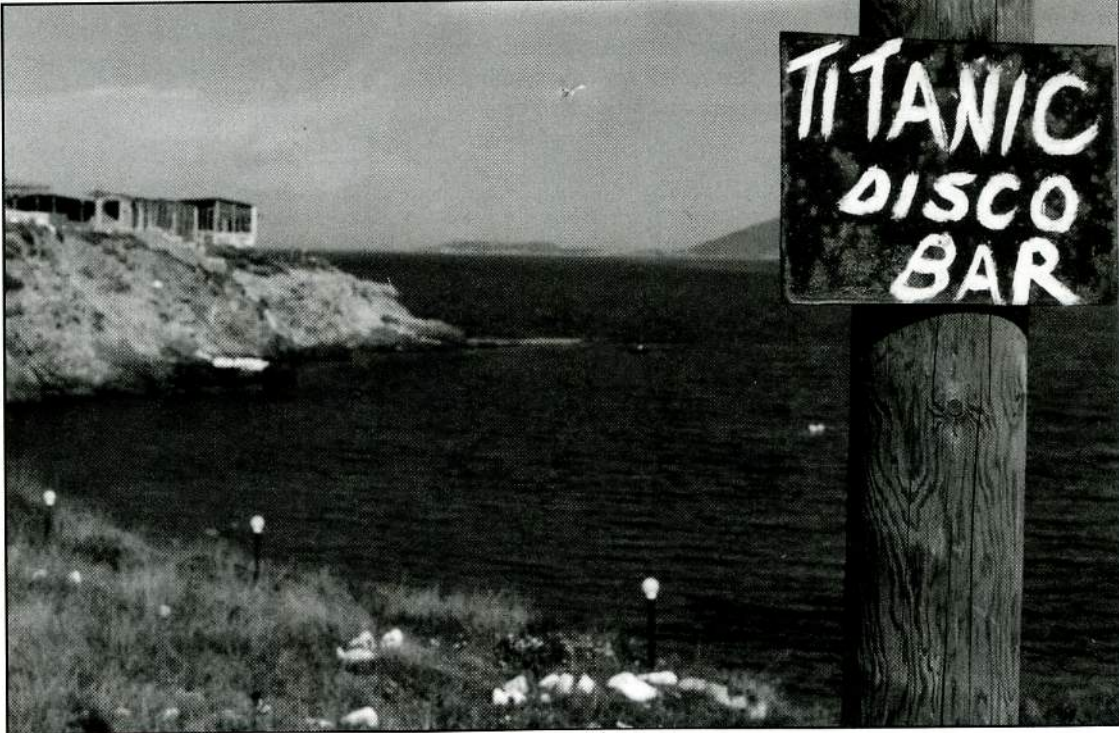
Derya Erkenci

deryaerkenci@yahoo.com

Göbegimin öne doğru verdiği kavis babaminki ile aynı. Bunu dün gece, sen haris düşlere kapılmış mükemmel bir Truva Atı minyatürü gibi uyurken, sabırsız gebe bir kırsağı andıran hareketli göz kapaklarından bakışlarımı kaçırarak kavradım. Seni - zihnimi gürgen sopalarla acımasızca dövsem de- tam manasıyla anımsayamıyorum. Gözlerinden başka hiç bir yüzü olmayan bir kız çocuğu gibi, içindeki cesaretin kulaklarını ürküttüğü bir kararlılıkla ayakta durmuştun. Sigara içmeyi, benden öğrendiğin bir bilginin hayatında gizlenen sırrımışcasına öne doğru tuttu. Çürümüş balık ağı kokan limana açılan sokaklarda yankılanan, kırbaç ve zincir sesleri arasında forsalar kıyıda sıraya sokuldular. Lise sağlık bilgisi kitabında okuduğu, "C vitamini eksikliğinden ileri gelen ve dermansızlık, zayıflık ve diş etlerinin iltihabı gibi belirtilerle kendini gösteren ve eski denizcilerde görülen bir hastalık" diye tanımlanan İskorbütü paranoya haline getirdiği için, açılmadığı engin denizlerin aşkıyla kıvranan bir kaptandım. Mesleğini icra edemeyen denizcilerin bütün coşkuları buhrandır. İnsan hayatta bir kereden fazla boğulamaz. Artık hiç bir işe yaramayan canyelekleri, koltukların altındaydı.

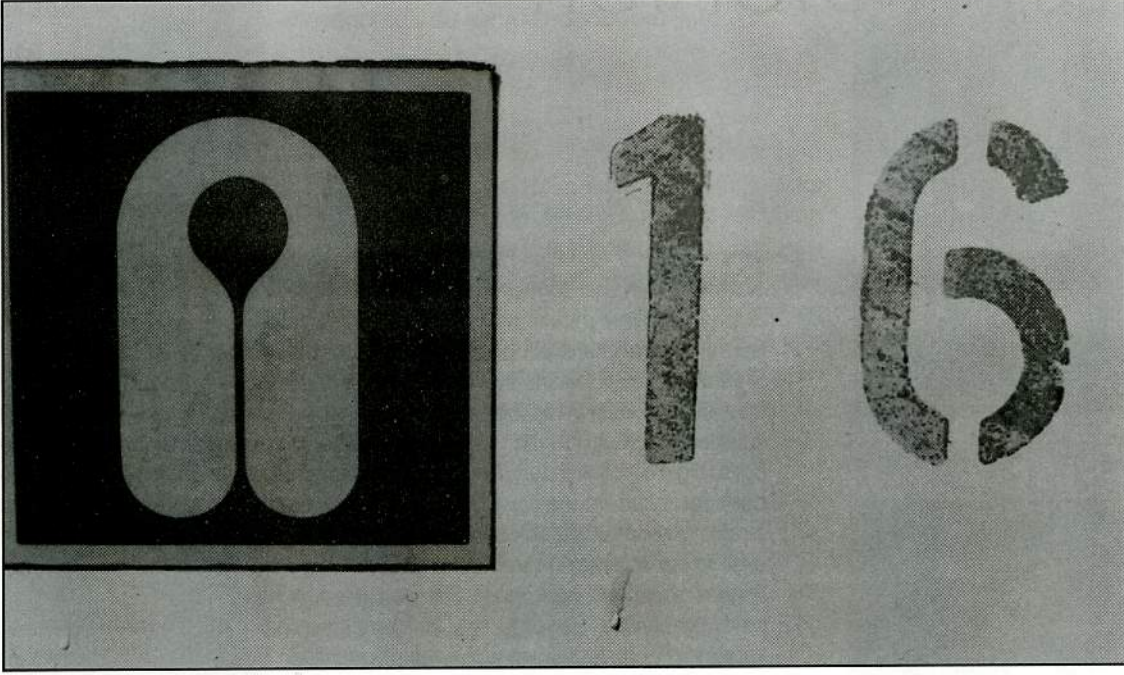
Cinsel deneyim hayalleriyle süslenmiş yağmurlu kış günlerinde, akşam üstünün soluk buz mavisine teslim olmuş odalarda, "Anılar 9" isimli toplama kasetten dinlediğimiz "Past time paradise" ile slow danslar ederken, loş kadife koltuklar üzerinde sızdık. Üşütmeyelim diye -kendiliğinden- üzerimize örtülen "Yeni Milenyum" beklentisi, bizi onbeş yıl uyuttu. Varsılığımızı emip tüketen seneler şimdi, yerli tütünden sarılmış bir sigara markasıdır. Kemikleşmiş kaderine razı bir kültür mantarı gibi "Nostaljik" oldu seksenler. Eskiden, yeni aldığımız kitaplara tarih notu düşerken

Fotoğraf, Derya Erkenci

şeytanminaresi

bu kadar tedirgin olmazdık. Özensiz aydınlatma düzenlerinde, dumanlı sisler oynayan Bar kültürüne direnmeye çalışan yazlık diskotekler, trajikomik isim değişikliklerine başvurular. Üzerleri, çatlaklarından fışkıran kavruk incir piçleriyle kaplanan, beyaz çimentodan dökülme dans pistleri, gerçek sahipleri yüzyıllar önce ölmüş antik tiyatrolar kadar eskimiş yüzleriyle, göç yolunda mola veren yaban ördeklerini ağırılıyorlar. Romantik techno-trance parçalarının, ani his değişimlerini çevreleyen duvarlara çarparak yuvarlanan genç aşıklar çabuk yoruldu. Deniz mevsimim oldukça kısa. Tatillere, hep kış sezonunda gidilir oldu.

Yaratma yetisinin iç karartan erdemıyla sevişirdik; yüksek sanattan ve diğer başka yüce şeylerden bahsederdik. Ufak borçların altına girip, taze beyaz şarabın yanına turfanda çilek alsam, dikenli diriliğiyle tatlı tatlı yüreğimi yaralardı. Bölgelere göre oy dağılımı karıştırdı tükürük kokan uykularımıza. Kaprislerinin pilot aleviyle sobayı yakıp, sarındığımız çay bardaklarıyla pencerenin önünde otururduk. Koyun Adasını tutuştururdu, dilimizde biriken ıslak sıcaklık. İtfaiye arabaları, kırmızı çamura saplanırdı. Mantonu çıkarmadan -dizlerinde pantolonun- yılan yuvalarına işerdin. Seni, bir belgesel kameramanı sinsiliğiyle gözlerdim. Kızıl renkli, değişken bir korkuluğa benzeyen saydam hayaletin, kumsalda bırakılmış boş mevveli gazoz şişelerinin arasında gezinirdi. Neredeyse sudan çıkacak kadar toprağa yaklaşan şeytan minareleri, kıyı boyunca adımlarını takip ederdi. Buradan koklamaya çalıştıkça, melodisi sevecen bir alarmlı saat gibi baş ucumda sakladığım saçların, bakımsız bir peruk gibi dağılıyor. Karşı adadaki yangın, üzerinde durduğun plastik kadın büstünü eriterek bulaşık teline dönüştürüyor. İşler yolundaymış gibi

gözükse de, yaklaştığın her doruk artık manasızca hiçleşiyor. Sırf beni anmak için, balık pazarının pahalıcı tezgahlarından ara sıra zargana satın alıyorsun.

Sanırım, şimdi sen de özgür iradenle seversin geçmişi. Ne de olsa her eski, içerisinde konuşmayı bile öğrenemeden ölmüş sade ümitler barındırır. Üst geçitlerin altlarını pazar yapan işportacıardan gömlek alırsın; defolu kumaşlarla biçilmiş yazlık düşler kurarsın. Kalçalarıma değsem sana dokunmuş gibi olurum; televizyonlardaki sevgililer yerine hep biz öpüşürüz. Yetiştirilme tarzımıza göre geçim zorluğundan yakınmak ayıptır. Yoksulluğu popüler bir türbe gibi süsleriz; neticede, eski İtalyan filmlerini artık daha sık izlemek gibidir gittikçe fakirleşmek. Suda, kolları ve bacakları çabuk bir sihirbazsındır; kaşla göz arasında derinlere açılıp kaybedersin kendini. Sürekli, müdahale edemediğimiz görüntüler izleyip ağlarız. Kanal atlatarak kaçtığımız her modernist acı, akşam yemeklerini bizimle birlikte yiyen, görünmez insanların beddualarıyla boğazlarımıza dizilir. Kendimi bildim bileli doğuştan suçlu hissedirim bilirsün, kahramanca hırslanıp sahte cennetlerdeki ekşi elma bahçelerine dalamam. Bir türlü anlayamam; oksijene ilişkin sırlar taşıyan uzak bir gezegen midir, yoksa sırrı dökülmüş ayna mıdır gözlerin? Senin için, niyetlenip de alamadığım elbiselerin, hayali gardrobu geceleri üzerime devrilir. Apartman girişine bırakılmış zaruri faturalara takılıp düşeriz. Karşılığı fevkalade ağır olduğu için, müzikal bir yaşam seçtim diye insanlar benden tiksindir. Dibe vurmak, ancak yeniden yukarı sıçramaya dermanı olanlar için iyidir. İnsan hayatta bir kereden fazla boğulamaz. Artık hiç bir işe yaramayan can yelekleri, koltukların altındadır.

↓

Bir Penaltı

Üç korner bir penaltı. Maçtan önce taraflar aralarında bu konuda kesin bir anlaşmaya varırdı ve maç boyunca bağıra çağıra durum rakibe bildirilirdi. "Korner! İki oldu ha! Üçüncü korner, üçüncü korner, penaltı!" Çocukluk işte. Bir şeyin başka bir şeye nasıl ve neden dönüştüğünü anlamam için yıllar sonra bu metinleri yazmam gerekiyormuş.

1. "kalemizde aslan nihat var..."

Harama el sürmüşlüğüm mü var ki böyle konuşuyor bu herifler? Dönen numaralar bizim kulağımıza gelmiyor sanki. Geçen hafta, adı lazım değil bir takımın, çatır çatır şike yaptığını sağır sultan bile duydu. Öyle hatır şikesi filan da değil ha, adamlar resmen üç farklı mağlubiyete garanti vermişler, ellerinden gelse 'siz sahaya çıkmayın golleri biz atarız, aman terleyip hasta olmayın' diyecekler ama onlara ses çıkaran yok. Neden? Nedeni belli abicim, biz günah keçisi olmuşuz bir kere. Bak ortalık çalkalanıyor, yukarıda ne işler dönüyormuş, şikeler, hakem satın almalar, karı kız, her numara var... Suraya yazıyorum, bir iki kişiyi yem diye öne atarlar, sonrası tıss... Neden akıyor sular? Nedeni belli abicim, biri kaynağa tıpayı yerleştirmiş. Bize gelince de oturur üşenmeyip kaynağın önüne yeni yol açarlar ki, hedef şaşsın, sel gelip garibanı sürüklesin. Böyledir abicim, kaleciysen, hele de amatörde oynuyorsan iş bitmiş. Adın kovaya çıkar, mandaya çıkar, şarapçıya çıkar, şikeciye çıkar, ama biri de kalkıp sana kaleci demez. Otuz altı yaşındayım be abicim, şu tribünlerin dili olsa da konuşsa... Ben futbol oynamaya başladığımda koskoca Marmaris'te otellerin dışında renkli televizyon bile yoktu. Pazar günleri kahvede toplanır, siyah beyaz televizyondan maçı seyrederdik, iki takım da çubuklu forma, beyaz şort, beyaz tozluyla çıkınca, kimin kim olduğunu ayıramazdık... Kaç kere sakatlandım biliyor musun abicim? Nereden bileceksin, ben bile bilmiyorum. Diz kapağımın altından ikinci bir diz kapağı gibi fırlayan şu kemiğe bak da anla ne haldeyim. Menüsküs değil bu, mafsalsı faresi diyorlar, artık kemikleşmiş. Aldırmasına aldırırız da, o zaman futbola dönüşsüz gidiş bileti kesmek zorunda kalırız. Ben futbolsuz ne yaparım abicim, nasıl yaşarım? Bu saatten sonra kim bana memuriyet ayarlar, zaten okumuşluğum da yok. Başkasının yanında çalışmaya, tezgahçılık yapmaya gelemem. Yıllardır, bir kulüp başkanına baş eğmişim, bir de antrenöre. Şimdi bir yere garson girdiğimi düşün, turistiydi, iti kopuğuydu, nasıl uğraşırım? Deli adamım ben, sakın duramam, emir alamam. Akıllı adamın şu toz toprak sahada ne işi var zaten abicim? Yirmi dört yaşındayken ikinci ligden transfer teklifi gelmişti. İyi teklifi ha, çarşı içinde bir dükkan almaya yetecek kadar para veriyorlardı. Atladım otobüse, yollandım Kayseri'ye. "Seni alacağız ama önce bir görmemiz, denememiz lazım," demesinler mi, tepemin taşı attı. "Deneme meneme bana gelmez, atıracaksanız imzayı attırın, yoksa çeker giderim," dedim. Şimdiki aklım olsaydı... Nesin ulan sen, Alman Milli Takımı kalecisi misin? Ama gençlik be, kendini başka bir yerde görüyorsun, alemin kraliyim sanıyorsun. Al sana krallık Nihat efendi, adın şikeciye, soyтарыya çıktı... Neyse abicim uzatmayayım, kısa boylu, pos bıyıklı, parmağında nah bu kadar şövalye yüzüğü olan yaşlı bir yönetici elini omzuma koyup, "Etme evladım, gel bir iki antrenmana çık seni zaten alırlar, formalite bunlar," dedi. Ama kıçımız yerden kalkmış bir kere, indirebilen beri gelsin, "Başlarım formalitesine, ben Marmaris'ten geliyorum, peşimde üç kulüp daha var, ya verirsiniz 1 numaralı formayı ya da giderim, sizinle mi uğraşacağım?" deyip vurdum kapıyı çıktım. Ne üç kulübü abicim, bir villanın önünden geçsem, bekçi köpekleri kulübelerine almaz beni, o

haldeyim yani. Kös kös döndük buraya tabii. Kayseri işinden sonra iki yıl kimse kapımı çalmadı. O arada yaş geldi yirmi altıya, kış indi yere. Fakat o yıl görecektin beni abicim, harikalar yaratıyorum. Şimdi "Uçan Manda" diye dalga geçen bu hıyarlar, çarşıya her indiğimde yolunu kesiyor, aman ikramda bulunmadan olmaz diyorlar. Nankör herifler!.. Nerede kalmıştım? Ha, son üç maçta üst üste beş penaltı kurtarınca kahraman ilan edildim. Bu sefer Kastamonu'dan teklif geldi. Kayseri olayında para iyiydi, Kastamonu'da ise öyle büyük paralar olmadan, maç başına anlaştık. Tabii ne dedilerse kabul ettim, hemen bastım imzayı. Neresinden baksan ikinci lig be abi, boru değil anlayacağın. Bende ne hayaller var bir bilsen... Birkaç önemli maçta, bir de kupa maçlarında doğru dürüst oynadın mı ver elini büyük takım. İstanbul'a kadar yolu var. İstanbul deyince konuşulan paraları söylesem, dudağın uçuklar. Ben şu kaleci kazağını üç yıldır giyiyorum, herifler her maçtan sonra tribüne fırlatıyor, oradan anla yani. Ama evdeki hesap çarşıya uymadı. Beni büyük vaatlerle transfer eden başkan yolsuzluktan içeri düştü, şansım döndü, o yetmezmiş gibi bir antrenmanda hava topunda ayının biri üstüme düştü, dizim döndü. Yalan yanlış bir ameliyat oldum, sonrasında da sakatlıktan bir türlü kurtulamadım. 1 numaralı formanın hayaliyle gittiğim Kastamonu'da 23 numaralı yedek kaleci formasını giyip kulübede oturmaya başladım. Doğru düzgün lojman da ayarlayamadılar, kulübün deposunda yatıp, başkanın lokantasından gelen artıklarla beslenir oldum. Her gece malzemecilerle, hademelerle takılıyordum. Şaraba da orada alıştım. Profesyonellik yaşantım kısa sürdü. Ertesi yıl verdiler kramponlarımı elime, yolladılar evime. Ama iyi oldu. Diyeceksin neden? Nedeni belli, her balık kendi suyunda mutlu be abicim. Burası baba ocağı ne de olsa. Devlet kapısında hademeydi, çalışkan adamdı rahmetli. Bize iyi kötü başımızı sokacak bir ev bıraktı. Emekli maaşını da anama bağladılar, hiç değilse evde her gece sıcak bir kap yemek oluyor... Aşk meşk durumlarını konuşmayalım, bizim işimiz futbol. Hem kim kız verir benim gibi adama? Buraların halkı zengindir, ya turizmden ya topraktan. Ben de şöyle dört beş masalık bir lokanta açabilseydim böyle mi olurdu, kralı gelse tanımazdım. Allah'tan umut kesilmez yine de... Adı bile belli dükkanın; "1 numara, Nihat'ın Yeri". İçeri girer girmez tam karşıya gelen duvarda formam, eldivenlerim, kramponlarım asılı. Hemen yanında büyük golcülerin, kalecilerin resimleri var. Bir de buraya tatile geldiğinde Schumacher ile çektiğim fotoğraf var abi, onu da nah böyle büyütüp baş köşeye koymuşum. Yukarıdaki duyuyorsa sesimi, bir yerden bir kapı açar, belli mi olur? Ama şimdi varsa yoksa futbol. O iki direğin arasındaki yedi metre var ya, işte orası benim krallığım abicim. Sen bunların

dediklerine bakma, ben varımı yoğumu koymuşum bu yola. Hâlâ antrenman aksatmam, bunca yıldır bir gün kaytardığım görülmemiştir. Neymiş efendim, antrenmandan sonra serserilik ediyormuşum. Ulan İstanbul'dakilerin her gün barda pavyonda çekilmiş boy boy fotoğrafları yayınlanıyor gazetelerde, kimsenin bir şey dediği yok. Serserilik dedikleri de ne; öğleden sonra kahveye takılırım. Akşamüstü arkadaşlarla balığa çıkarız bazen, günümüzdeyse kovayı doldururuz. Ticaretinde değiliz ha, keyif bizim derdimiz. Barbunu sandalda tuzla pişirip, şaraba katık etmenin tadını bilir misin abicim? Kimi akşam Sakallı'nın meyhanesinde piseniriz, gün geçer gider. Neymiş efendim, şike yapıyormuşum. Bak, aha buraya yazıyorum, şike yaptığımı kanıtlasınlar, bir daha topa elimi sürersem namert olayım. Ben ister miydim şu Tire maçında hezimete uğramamızı. Ama böyledir işte, onca yıl yağmur çamur demeden canını dişine takıp oynarsın, sinek mi vızıldadı derler, bir maçta dokuz gol yiyince sahaya uçak düşmüş gibi kıyamet koparırlar. Yalan abicim bunlar, iftira. Yahu ben bu işi para için yapıyor olsaydım, çoktan büyüklerden birine transfer olmuştum. Yazıklar olsun hepsine...

2. "geri dörtlümüz yıkılmaz duvar..."

Senin adını kimse bilmez. Büyük gazetelerin arka sayfalarında, yerel gazetelerde en sıradan yedeğine kadar bütün oyuncuların, futbolun "F"sinden anlamayan yöneticilerin adları sıralanır da, seni kimse görmez. Oysa bu oyun sen olduğun için var. Sağını solunu açtığın, biraz çapkın baktığından filmlerin başrollerini kapan oyunculuk yeteneğinden nasibini almamış zavallıların boy boy resimlerini yayınlayıp, Suphi Kaner'leri, Ahmet Tarık Tekçe'leri yok sayan anlayıştır sana bu sahnede yer vermeyen. Olsun, zaten senin sahne ışıklarında gözün yok ki. Öyle olsa, hem bir kere olsun sahada görmediğin o İstanbul takımını hem de bir türlü yönetim kuruluna bile alınmadığın şu kasaba takımını böyle gönülden desteklemeye devam eder miydin? Sen de adı bilinmeyen, cismi görülmeyen sayısız taraftardan birisin Hüseyin Bahtiyar. Yıllardır bir devlet dairesinde dirsek çürütüyorsun. Her gün en ucuzundan bir spor gazetesi alıyor, kanının rengine bulaşan takımın haberlerini okuyorsun. Antrenmanda neler olmuş, kim kime sert girmiş, hoca bu hafta kimleri kulübede oturtacakmış, takıma yeni bir Brezilyalının gelme ihtimali neymiş, yarı saha maçta yeşil takım sarı takıma kaç gol atmış, bu yıl takımı sırtladığını düşündüğün o genç forvet kendisine ne marka araba

almış, her şeyi ama her şeyi okuyorsun. Tabii ya, rakiplerinizle ilgili haberleri de okuyorsun. Savaşa giderken güçlü olmak, rakibin zayıf yönlerini bilmek lazım değil mi? Sadece büyük takımlarla ilgili haberleri değil, yerel gazetedeki futbol haberlerini de okuyorsun. Yıllardır hiçbir maçını kaçırmadığın, kimi zaman öğlen molalarında antrenmanlarını seyretmeye gittiğin, gönül bağı olan amatör takımın da ne durumda olduğunu bilmelisin. Bu sahil kasabasının küçük devlet dairesinde karbonat kokan çayına taneyle katkı ettiğin, tütünün odunlu yerli sigaranı içip yan masadaki Sıtkı Beyden o günkü altılına kaç lira ganyan vereceğini dinlerken bile sadece futbolu düşünüyorsun. Akşam eve dönerken bakkalda mola veriyorsun, birkaç arkadaş ters çevrilmiş bira kasalarının üstünde çay bardağında rakıyla demleniyorsunuz. Senin amacın içmek değil, futbol bilgisine güvendiğin birkaç kişiyle hafta sonundaki maçı konuşmak. Maç günü gelip çatınca soluğu belediyenin arkasındaki toprak sahada alıyorsun. Dört sıra banktan ibaret kırık dökük tribünde nereye oturacağın ezberinde. Sıcaktan başına güneş geçmemesi ya da soğuktan böbreklerini üşütmemen için seni koruyacak tek şey evden getirdiğin gazete. Zaten sen evinin rızkını buralarda çar çur etmiyorsun. Kimi zaman çarşıdaki büfecinin koca bir sepetin içinde getirdiği taze soğanlı, domatesli, haşlanmış yumurtalı pide ekmeğine yutkunarak bakıyor ama nefsine hakim oluyorsun. Hovardalık sana yakışmaz, sen çocuk okutuyorsun Hüseyin Bahtiyar. Maçı seyrederken gözlerini kısıyorsun; hafta boyunca antrenmanda kim iyi çalışmış, kim kaytırmış, kim gelecek vaat ediyor, kime İstanbul yolu gözüküyor, en iyi sen biliyorsun. Çünkü sen hepsine yukarıdan bakıyorsun. Tribündeki avareler futbolculara bağırıp hakeme küfrederken, sen onları uyarıyorsun. Faulü, serbest vuruşu, ofsayıtı öğretiyorsun cahil cahil konuşanlara. Bazen kendini tutamayıp ayağa kalkıyor hocaya uyanlarda bulunuyor, sahadakilere taktik veriyor, ofsayıttaki futbolcuya kızıyor, kusurlu harekete sarı kart göstermeyen hakeme sitem ediyorsun. Sen yöneticilerin, antrenörlerin, hakemlerin, oyuncuların ve taraftarın başındaki Demokles kılıcısın. Son on dakikada sıkıntıdan tespih çekiyorsun, hele bir de istemediğin bir skor varsa. Avuçlarını terleten, başına ağırlar girmesine neden olan sayılı dakika geçip gidiyor, maç bitiyor. Galipseniz çevrendekilerle şakalaşılıyor, beraberliklerde puan hesapları yapıyorsun. Yenildiyse boğazına bir şey düğümleniyor, bir süre yerinden kalkamıyor, hırsla alt dudaklarını kemiriyorsun. Futbolcuların yüzlerindeki çamurla bile silinmeyen utançları daha da hüzünlendiriyor seni. Çocukluğunu bildiğin kaleci ile göz göze gelmemeye çalışıyorsun. "Yakışıyor mu sana," diye bağırarak istiyorsun

ama yıllarca sabah daireye girerken selamladığın rahmetli babasını hatırlıyor, susuyorsun. Zavallı adam "Her gün top peşinde koşuyor adam olmayacak galiba," diye sana dert yandıkça, "Karışma çocuğa, futboldan zarar gelmez," dediğin o sayısız sohbet yüzünden bazen kendini suçlu hissediyorsun. Kızamıyorsun, bu 1 numaralı formanın aşkıyla hayatını heba etmiş futbol delisine. Kenara çekip baba oğul gibi konuşmak istiyorsun. Ondan başka kim anlar ki seni? Büyük umutlarla transfer edildiği halde şahsi oynadığı için gol kaçırma rekoru kıran sarışın forvet mi? Çok istediğin halde seni bir türlü oy verdiği partinin ilçe temsilciliği komitesine almayan kulüp başkanı mı? Yoksa yıllardır saygıda kusur etmediğin halde, fikirlerine değer vermeyen kurt antrenör mü? Eve gidene kadar bunları düşünüyorsun. İçinin sıkıntısını kapıda bırakarak çocukların derslerini yapıp yapmadıklarını sormak istiyorsun ama aklın hâlâ maçta. Oğlan gemi mühendisi olmak istiyor. Boşa hayal... Acaba okulu asıyor mu, sigara içiyor mu, kendisine genç sevgili aramaya gelen turist kadınlarla kaçamak yapıyor mu?.. Ya kız? Okuyamayacak belli. Bari toprak sahibi bir aileye gelin gitse. Radyodan maçları dinlerken kafanda hep bunlar var. Akşamki maçı tuttursan bile bu hafta yine dokuzda kaldın totoda. Kuponu yırtmadan önce defalarca kontrol ediyorsun, belli mi olur? Birilerinin bu işten büyük paralar kazandığından eminsin. Yense de yenilse de takımını destekleyenlere, pazara kadar değil mezara kadar renklerine bağlı kalanlara, yıllarını sahanın çamurunda harcayanlara bu haksızlıkları yapanlara sunturlu bir küfür savuruyorsun içinden. Onlar sahanın yeşilini değil, paranın yeşilini bilirler. Kariya-kıza, uyuşturucuya, silaha para akıtmak için, damarında akan renkleri kirleten pisliklerden nefret ediyorsun. Ya senin partinde de böyle pislikler varsa? İçin sıkılıyor yine. Bu kötü düşüncelerden kaçmak için "Yemek hazır değil mi?" diye bağırıyorsun mutfağa doğru. Karının hep mutfakta yaşadığını biliyorsun. Yemekten sonra pencerenin önündeki divana kurulup radyodan haftanın en önemli maçını dinliyorsun. Karın karşında tığ işi yapıyor. Tığa dolanan ipe büyülenmişçesine bakıyor, her bir ilmekte gözünün önüne çalım yemiş bir rakibi getirmeye çalışıyorsun. Sonra televizyonu açıp, özet görüntüleri, yorumları, tartışmalı pozisyonları, yöneticilerle telefon bağlantısı yapan programları seyrediyorsun. Ah, bir de sana telefon etseler... Bir maçlarda bağıra çağıra takımını destekleyen kadınlara, bir de kornerin bile ne demek olduğunu bilmeyen karına bakıyorsun. Bu yıl da şampiyonluk hayal. Uykun geliyor. Yatıyorsun. Rüyan yemyeşil.

3. "orta saha sanki canavar..."

Gerd Müller'in golleriyle şahlanan ev sahibi Almanya'nın kupayı müzesine götürdüğü 1974 Dünya Kupası maçlarını Marmaris'teki Sezerler kahvehanesinin mobilyası cevden siyah-beyaz televizyonunda seyredenler arasında, o zamanlar yirmi sekiz yaşında olan bir genç vardı. Metin Boyacı, Ege'nin toprağı bereketli köyü Salmancılar'ın varlıklı çiftçilerinden Hacı Süleyman Ağanın en küçük oğluydu. Hani tekne kazıntısı derler ya, işte öyle. Altı abla, üç ağabey, altı enişte, iki yenge, dayılar, halalar üstüne titirdi. Ona sayıları on dördü bulan torunların en büyüğü gibi davranılıyor, bir dediğini iki etmemek için bütün köy halkı seferber oluyordu. Kısacası sadece sülalenin değil, Salmancılar'ın göz bebeği idi. Ama bu saltanat davul zurna eşliğinde gönderildiği asker ocağında o yılların usta futbolcularından Bahri ile tanışacağı gün sona erecekti. Payitahta sızıp da sultanın içine gavur işi icatların zehrini akıtan casus misali, Bahri de Metin'in içine futbol sevgisini aşılayıvermişti. Amasya'nın çarşısında izne çıktıklarında, ırmağın yanındaki kahvelerden birine kurulup demlikle çay söylerler ve Bahri saatlerce maç anılarını, futbolun cilvelerini, oyunun kurallarını ve en çok da seyircilerin tezahüratlarını anlatırdı bu el bebek gül bebek büyütülmüş delikanlıya. Akşamüstleri mıntıka temizliğini bitirir bitirmez üniformalarının üstünü çıkarır, ağır botların ayaklarını yara yapmasına aldırmadan, atış alanının yanındaki arsada top koştururlardı. Bütün gün talimde kendilerine kök söktüren, mutfak nöbetinde iki patatesi derinden soydukları için tokadı basmaktan çekinmeyen astsubaylar, okudukları için nefes alışları bile erlerden farklı olan asteğmenler ve başka bir dünyanın insanıymış gibi yürüyen subaylar da bu maçlarda onlar gibi soyunur, onlar gibi top peşinde koşturur, onlar gibi terlerdi. Hatta bir gün bölük komutanı da aralarına karışıp "Durun bari ben de hakemlik yapayım," demiş, kıran kırana geçen maçı erlerin takımı kazanınca da bütün bölüğü tulumba tatlısı ziyafetiyle ödüllendirmişti. Metin o günden sonra futboldan başka şey düşünemez oldu. Bu futbol öyle mükemmel bir şeydi ki, toprak ağasıyla matematik hocasını, dolmuş şoförüyle mirasyediyi, subayla eri, güçlüyle güçsüzü bir kılıyordu. Hayat denilen savaşı kazanamasan bile futbol savaşı kazanabilirdin. Artık Metin'in tek hayali iyi bir futbolcu olabilmektir. Ancak asker ocağında alevlenen bu aşk yine asker ocağında söndü. Bir geceyarısı iki dört nöbetindeyken koğuş arkadaşı Sulo, elindeki Kırıkkale'nin namlusuna sürülmüş kurşunu unutup şaka yapmaya kalkınca, Metin'in sol diz kapağı paramparça oldu. Üç kere ameliyat masasına yattı. Derken aylar sonra bir gün doktorlara göre müjdeli, Metin'e göre ölümden beter haberi aldı: Artık yürüyebilecek, hatta

koşabilecekti. Belli belirsiz topalladığı fark edilmeyecekti bile. Topallamak mı? Belli belirsiz de olsa topallamak... Rakip defansı ipe dizememek, rüzgarın oğlu gibi koşmamak, kale suru yıkacak güçte şutlar atamamak, ağları havalandıramamak... Umutsuzluk ve gözyaşı içinde taburcu olmayı beklediği günlerde ziyarete gelen Bahri imdada yetişti ve hasta yatağındaki arkadaşına futbola yaşamak için tek yolun oyunculuk olmadığını, dilerse İzmir'deki antrenörlük kurslarına katılıp sertifika alabileceğini anlattı. Salmancılar ahalisinin, köyüne dönen gaziye davulla zurnayla hoş geldin dediği günün gecesinde, Metin Hacı Süleyman'ın karşısına dikildi ve futbol adamı olmak için İzmir'e gitmek istediğini söyledi. Babasıyla bir daha ancak, tabutuna sarılıp "O gece evden kovdun da ne değişti babam?" deyip hüngür hüngür ağladığı gün konuşacaktı. İzmir'de canını dişine takıp çalıştı, hocalarının ağzından çıkan her sözü kanun belledi. İki ağabeyiyle bir eniştesinin babalarından gizlice yolladığı paralarla rahat yaşıyor, gündüz gece futboldan başka şey düşünmüyordu. Daha yirmi beş yaşındayken üçüncü lig takımlarından birinde yardımcı antrenör olmuş, hatta transfer edilecek oyuncular konusunda kulüp yönetimine öneride bulunacak kadar da sözü dinlenir hale gelmişti. Dürüstlüğü, çalışkanlığı, hırsı ve başarılarıyla kısa sürede adını çok kişi öğrendi, amatör kümede bir takım hocalığının kapıları açıldı. Aynı yıl aşık oldu Metin. Sabah antrenmanlarını seyretmeye gelen eczacının kızı Nezahat'i gördükçe haytalık eden öğrencilerine daha otoriter davranıyor, soyunma odası olarak kullandıkları odun sobalı barakanın girişindeki kırık boy aynasında eşofmanının üstünde nasıl durduğuna bakmadan sahaya çıkmıyordu. Her gece ertesi gün gidip esmer güzeline açılmanın hayaliyle yatıyor, sabaha kadar yataкта dört dönüp lafa nasıl başlayacağını hesaplıyordu. Derken bir gün Nezahat'in oraya kendisini değil, takımın yakışıklı golcüsünü görmeye geldiğini anladı. Ama ne sahada değil de kulübede olmasına neden olan aksak sol bacağına, ne de kimilerini sıradan savaşı, kimilerini yıldız yapan futbola küstü. Aşka küstü Metin Boyacı. Bir daha da kimseyi sevmedi. Bir ara Afyon kerhanesinde çalışan Güzel diye bir kadına dadandığı, ablalarının bileziklerini çalıp ona taktığı, maç satıp babaladığı paralarla içi geçmiş orospuya katıldığı söylendi ama doğrusu onu bir gün bile takımından uzakta gören olmadı. Zaten bu söylentileri de ya o sırada karısını aldattığı ortaya çıkmasın diye dikkatleri başka yöne çekmek isteyen bir esnaf ya da takımın yenilgisine kulp uydurmak için şike lafına sarılan kendini bilmez bir taraftar ortaya atıyordu. Evden gelen paralarla antrenman sahasının hemen yanında kiraladığı tek göz odada yaşayan Metin'in futboldan başka aşkı yoktu. Osman'ı, Cemil'i, Yasin'i, Sanlı'yı ayakta alkışladı. 1974'te Cruyff'un

olağanüstü tekniğine övgüler yağdırdı, 1978'de bir golcünün Kempes kadar güçlü olması gerektiğini iddia etti, 1982'de Platini'yi seyrettikten sonra bütün büyükün orta sahada olduğuna bir kez daha inandı, Heysel stadyumunun yıkılıp sayısız insana mezar oluşunun ertesi günü belki de tüm ülkede antrenman iptal eden tek antrenör oldu. Kimi zaman kahvede oturur çevresini saran futbol meraklılarıyla saatlerce konuşurdu. Anadolu'daki en ufak takımın bile ne durumda olduğu, hangi futbolcunun gelecek vaat ettiği, fikstür avantajları, hakem hataları sorulurdu ve Metin Boyacı bıkmadan her soruya tek tek cevap verirdi. Özellikle farklı skorlarla kazanılan önemli maçlardan sonra birçok takımın hocayla gizli görüştüğü, hatta bir sonraki sezon yüklü bir transfer ücreti karşılığında büyüklerden birine gideceği fısıldanırdı sağda solda. Aslında kimilerine uydurma kimilerine hayal gibi görünen bu sözlerde gerçek payı yok değildi. Büyük kulüpler değil ama bir çok şehir kulübü Metin hocaya transfer teklifinde bulunmuştu. Paralar, evler, dükkanlar, arsalar, arabalar teklif edilmiş ama hocanın cevabı her seferinde "Hayır!" olmuştu. Para değildi onun derdi; doğduğu bölgenin bir güçlü takımını birinci lige kadar çıkartamadıktan sonra para neye yarardı ki? Ölümüne çalışıyordu ama doğruyu söylemek gerekirse bu isteğini asla gerçekleştiremeyeceğini biliyordu; kulüp yönetimi profesyonel lige çıkmak istemiyordu ki. Bu saha yaptırmak, deplasmanlara gitmek, tesisleri yönetmelige uygun hale getirmek kısacası servet akıtmak anlamına geliyordu. Marmaris'in ikinci ligde oynayan takımı vardı nasıl olsa; Öz Marmaris Gençlik amatör kalmalı, sadece kasabalının bir kısmını oyalamaya ve oyların yönetimin desteklediği partiye akmasını sağlamaya yaramalıydı. Bu yüzden Metin hoca ne kadar istese de doğru dürüst transfer yapılmaz, takım kaderine terk edilirdi. Kim bilir belki kurt hoca da farkındaydı bunun ama ayrılamıyordu baba toprağından; kendine verdiği sözleri gömüp gidemiyordu. Bugünkü maçın bitiş düdüğü çalarken Metin hoca bunları düşünüyor muydu bilinmez ama onun için yarın yine aynı gün olacak. Tıpkı saltanatla başlayıp tek göz odada devam eden hayatı gibi, takımı da bir inecek bir çıkacak, asansör takım olacak ama asla zirveyi göremeyecek. Şu utanç verici 9-0'lık yenilgiden sonra bile yöneticiler sırtını sıvazlayıp "Üzülme be hoca," diyecekler. Taraftarlar yıllarını bu takıma adayan hocaya saygıda kusur etmeyecekler. Metin Boyacı için hiçbir acı, takımının kötü futbol sergilediği bir doksan dakikadan daha uzun sürmeyecek.

4. "ileride ayhan bombalar!"

Sarı Şeytan yine iddialı konuştu:

KİMİ GOL ATAR, KİMİ YAN GELİP YATAR!

EHA/MARMARIS – Hafta sonunda Tirespor'la yaptığı mücadeleyi dokuz farklı yenilgiyle kapayan Öz Marmaris Gençlik'in sezon başında büyük umutlarla renklerine bağladığı Ayhan, taraftarın eleştirisi oklarına hedef olmasına rağmen iddialı konuştu. Sakatlıkları nedeniyle takımdaki yerlerini alamayan Önder ve Cengizhan'ın orta sahadaki yokluklarını yoğun biçimde hissettiklerini dile getiren genç golcü "Orta sahadan beslenemiyorum, öyle olunca da rakip defansın arasında kaybolup gidiyorum," diyerek dert yandı. Bölgenin iniş çıkışlı takımlarından biri olarak dikkat çeken kırmızı-mavili ekip, son haftalarda üst üste aldığı yenilgilerle taraftarlarına saç baş yolduruyor. Belediye İmar Komisyonu üyesi ve kulüp başkanı Sadullah Kaçkan, kötü gidise rağmen, yıllardır takımın başında olan antrenör Metin Boyacı'nın işine son vermeyi düşünmediklerini ve önümüzdeki haftalarda bütün maçları alarak, hak ettikleri yere geleceklerine inandığını beyan etti. Matematiksel olarak hâlâ yükselme gurubu maçlarına katılma şansı olan takım, önümüzdeki hafta sonu yapacakları Yeni Kulaspor maçının hazırlıklarına son sürat devam ediyor. Önder ve Cengizhan'ın yanı sıra, 9-0'lık Tirespor maçında kırmızı kartla oyun dışında kalan Batur da takımdaki yerini alamayacak. Bu büyük farkın baş mimarlarından biri olarak görülen ve özellikle maç sonrasında bir grup taraftardan büyük tepki alan emektar kaleci Nihat "Takımda eskilerle yeniler arasında uyum sorunu var, bu yüzden kademe anlayışımızda boşluklar oluyor ama hocamız ve başkanımız bu sorunları ortadan kaldırmak için en doğru kararı vereceklerdir, bizi asıl üzen aslı astarı olmayan şike dedikodularıdır," diyerek üzüntüsünü dile getirdi. Nihat'ın özellikle genç oyuncularını hedef gösteren bu açıklamasına karşın Sarı Şeytan Ayhan, sahadaki hırçın tavırlarını verdiği demeçte de sürdürdü ve "Kimi gol atar, kimi yan gelip yatar. Benim işim gol atmak, yan yatıp gelen geçen topu seyretmek değil. Doğru düzgün pas alamazsam işimi yapamam. Büyük takımların, Avrupa'daki devlerin forvetlerine bakın, maç boyunca bütün takım onlara oynuyor, adamlar da golleri takır takır sıralıyor. Haydi ben gol atamadım, peki dokuz golü de ben mi yedim?" dedi. Önümüzdeki sezon takımdan ayrılacağına sinyallerini veren futbolcu tercih ettiği oyun anlayışı nedeniyle antrenör Metin Boyacı'ya da laf dokundurdu: "Beni alırken 3-5-2'ye uygun bir forvet olduğumu biliyorlardı ama biz inatla 4-4-2 oynuyoruz. Burada kaybolup gitmek istemiyorum. Benim

ideallerim var, profesyonel olmak, dolu tribünlere oynamak, milli takıma çağrılmak, Avrupa'ya gitmek istiyorum. Profesyonellerin maç başına ne para aldığını cümle alem biliyor, bizim o kadar ter döktükten sonra tek alabildiğimiz taraftarın kafamıza attığı bozuk paralar. Bu koşullarda kim oynamak ister ki? Futbol artık bir endüstri. Zevk için oynayacak olsam halı saha turnuvalarına katılırım. Sezon sonu transferim var. Seneye kesinlikle profesyonel sözleşmenin altına imzayı atacağım, en çok parayı veren kulübün formasını giyer, gollerimi sıralarım." Ayhan'ın sadece orta sahayı değil, defansı, kaleci Nihat'ı ve hatta antrenörüyle kulübünü suçlayan bu sözlerinin takım içinde huzursuzluk çıkarıp çıkarmayacağını, genç golcüyü nasıl bir ceza verileceğini önümüzdeki günler gösterecek. Öz Marmaris Gençlik – Yeni Kulaspor maçı Pazar günü saat 16:00'da Belediye binasının arkasındaki sahada oynanacak.

5. "91.dakika..."

Belki de onlar haklıydı. Kararı verecek kişi ben olsaydım aynı şeyi yapardım herhalde. Hatta ben o kadar kibar da davranamaz, bu metinlerin yazarını karşıma alıp "Saçmalamışsın, senden istenen bu değildi ki" derdim. Neyse ki ben, çok daha teknik bir anlatımla devre dışı bırakılmıştım. Durumu projeyi yürüten Serdar Bey özetlemişti: "Metinlerinin böyle bir kampanyaya uygun olmadıkları genel kanısıyla işi senden aldık."

Aslında bu reklam işindeki ilk beğenilmeyişim değil. İşleyiş basittir: Proje gelir, toplantılar yapılır, tartışılır, taslaklar hazırlanır, metin yazılır. Sonra firma sahibi, ürün temsilcisi, pazarlama departmanı sorumlusu, halkla ilişkiler uzmanı, reklam ajansının başkanı, proje danışmanı ve daha bir sürü görkemli sıfatlı insan sizin günler boyu uğraşarak hazırladığınız metinde değişiklikler, budamalar, düzeltmeler, parlatmalar yapmaya başlar. Kimi cümlelerin değiştirilmemesi için savaşırsınız. Basit dilbilgisi kuralları bile yenilginin kaçınılmaz olduğu bu savaşta, elinizde güçsüz silahlara dönüşür. "Onlar haklılar" diye bir cümle geldiğinde karşınıza, saatlerce özne çoğulsa yüklem tekil olması gerektiğini anlatırsınız ama boşa çabadır bu. Metnin son halinde sizden kalan tek şey, imzanızdır. Ne de olsa doğru ya da yanlış, her sözün bir imzaya ihtiyacı vardır.

Bu işe yıllardır reklam sektöründe çalışan çok sevdiğim bir şair ağabeyim sayesinde başladım. Üniversiteden mezun olduğum bölümün bana sağlayabildiği işlerle bir türlü barışamadım. Sadece yazarak yaşamak istiyordum. Telif ücretlerinin beni ayakta tutmasına olanak olmadığını biliyor

ama çözüm bulamıyordum. Özel tiyatrodan dramaturgluktan radyo sunuculuğuna kadar sayısız işe girip çıktım. Derken bir gün şair ağabeyim Emin K. (tabii ki asıl adı bu değil) beni bir reklam ajansına metin yazarı olarak önerdiğini, bu işi alırsam ekonomik olarak çok rahatlayacağımı söyledi. Kafamdaki yazı alanını bir duvarla ikiye ayırıp kimi zaman para kazandıran odacıkta, kimi zaman da para kazandırmayan odacıkta yaşamaya o ajansla görüşmeye gittiğim gün başladım.

Geçen sene büyük holdinglerimizden biri, bir başka grubun aleyhlerinde başlattıkları karalama kampanyasına bir karşı atakla cevap vermek isteğiyle ajansımıza geldi. Temizlenmesini istedikleri lekeler çıkacak cinsten değildi aslında. Vergi kaçırma, hükümete baskı, yasal olmayan yollardan bilgi edinme, borsa spekülasyonu ve daha neler neler... Ne garip, aradan bir sene geçmiş olmasına rağmen, çoğu mahkemelere de gitmiş bu iddiaların sonuçlarından haberim yok. Aslında bize bu işte sık sık söylenen bir sözü hatırlayınca buna şaşmamam gerekiyor: "Başarılı bir kampanyadan daha iyi bellek silici yoktur."

Saatler süren toplantılardan çıkan bir karar da büyük bir futbol turnuvası düzenlenmesiydi. Futbola bu kadar düşkün olan bir ülkede spora, sporcuya ve sporsevere destek veren bir turnuva, holdingin zedelenecek imajını onarabilirdi. Avrupa'dan hatta Güney Amerika'dan takımlar getirilecek, maçlardan önce ünlü sanatçılara konser verdirilecek, devre aralarında komedyenlere hediye çekilişi yaptırılacaktı. Benim işim belliydi; turnuvanın tanıtımı için hazırlanacak broşürün metinlerini yazmak. Yaratıcı gruptan çıkan kararları not aldığım küçük defterimi de bu dosyaya koymuşum. Toplantı sırasında çevresini kutularla, üçgenlerle ve soru işaretleriyle süslediğim karalamalarıma bakıyorum: Broşürün adı, "Futbol: Yeşil Bir Masal". Futbol tarihinden fotoğrafların ve holdingin futbola verdiği desteği gösteren belgelerin yanında küçük küçük öyküler yer alacak, metinlerde futbolun ticari değil insani yönünün altı çizilecek, holdingin adı yer almayacak, süreklilik, sadelik falan filan. Bu iş diğerlerinden farklıydı benim için. Halkın ağızına hemen yapışması istenen tekerleme tarzı sözlere sığınmam ya da slogan bulmam gerekmiyordu. Beynimdeki yazı alanının arasındaki duvarı esnekletmeli ve tümü bir göz boyamaca olan broşür metnine edebi lezzet katmaya çalışmalıydım. Hem de çok iyi bilmediğim bir konuda, futbol konusunda. Bir yandan gazetelerin spor sayfalarını okuyup önüme gelen herkesle futbol konuşuyor, bir yandan da çocukluğumdan kalan görüntüleri canlandırmaya çaba gösteriyordum. Evimizin hemen arkasındaki arsada maçlar yapardık. Önce futbol konusunda mahallenin önderliğini ele almış iki çocuk bir çizgide adım adım birbirlerine yaklaşıyor ve "Aldım, verdim,

ben seni yendim, yenmeye geldim," diye bir tekerleme tuttururlardı. İlk olarak hangisi diğerinin ayağına basarsa oyuncu seçme hakkı onun olurdu. Gözlüklü olduğumdan mı, çelimsiz olduğumdan mı bilmem ben sonlarda seçilenlerden olur, kimi zaman oynayacaklar tek sayıdaysa takımlardan birine fasulyeden alınırđım. Biz maç yaparken kenarda duran kızlarla ufaklıklar da mehter marşının üstüne yazılmış o çok sevdiğim tezahüratı yaparlardı: "Kalemizde aslan Nihat var, geri dörtlümüz yıkılmaz duvar..." Yerlere düşerdik, her yerimiz toza bulanırdı, çamur içinde kalan yüzlerimizden akan terler kirlı bir yol oluştururlardı kendilerine, dizlerimizde yaralar oluşur ya da bir önceki maçın nişanı gibi duran bir yaranın kabuğu kopardı. Bağıra çağıra topun kale niyetine dikilen taşın üstünden mi yanından mı geçtiğini tartışırđık. Bir de bütün bu kargaşanın içinde anlamadığım bir kural vardı: Üç korner bir penaltı. Maçtan önce taraflar aralarında bu konuda kesin bir anlaşmaya varırdı ve maç boyunca bağıra çağıra durum rakibe bildirilirdi. "Korner! İki oldu ha! Üçüncü korner, üçüncü korner, penaltı!" Çocukluk işte. Bir şeyin başka bir şeye nasıl ve neden dönüştüğünü anlamam için yıllar sonra bu metinleri yazmam gerekiyormuş.

Metinlerimin "böyle bir kampanyaya uygun olmadıkları genel kanısıyla" çöpe atıldıkları gün önce biraz burulmuş ardından da "Bana ne," demiştim, "nasıl olsa maaşımı almaya devam ediyorum." Futbolda "Altın Gol" diye bir uygulama var. Doksan dakikalık normal süresi berabere biten eleme usulü maçlarda otuz dakikalık bir uzatmaya gidiliyor ve bu uzatma dakikalarının herhangi bir anında gol atan takım maçı kazanmış oluyor. Maç boyunca çok kötü oynasa da, taraftarını çileden çıkarsa da altın golü atan taraf gülüyor, yüzleri güldürüyor. Bu sefer galibiyet rakibin olmuş gibi görünüyordu ama zaten ben bunları sadece para kazanabilmek için yazmıyor muydum? Hem belki bu satırların tümünden yok olması da gerekmez. Günün birinde para kazanma odasından, yazının o çoğaltan, büyülü dünyasına transfer olurlar. Hem de hiçbir ücret almadan. Belki o zaman Nihat, Hüseyin, Metin, Ayhan kendilerine asla inanmayacak olan bir broşürün sayfalarından kurtulup rahatça futbol oynayabilecekleri bir öykünün kahramanları oluverirler. Kim bilir?..

↓

www.altzine.net

**altzine
5
yaşında!**

**S a n a l
Alemde Yazının
B o y u t l a r ı**

yalnızlığınoyuncakları

45

5 TL

İsmet Doğan

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

6453

M G

5

26

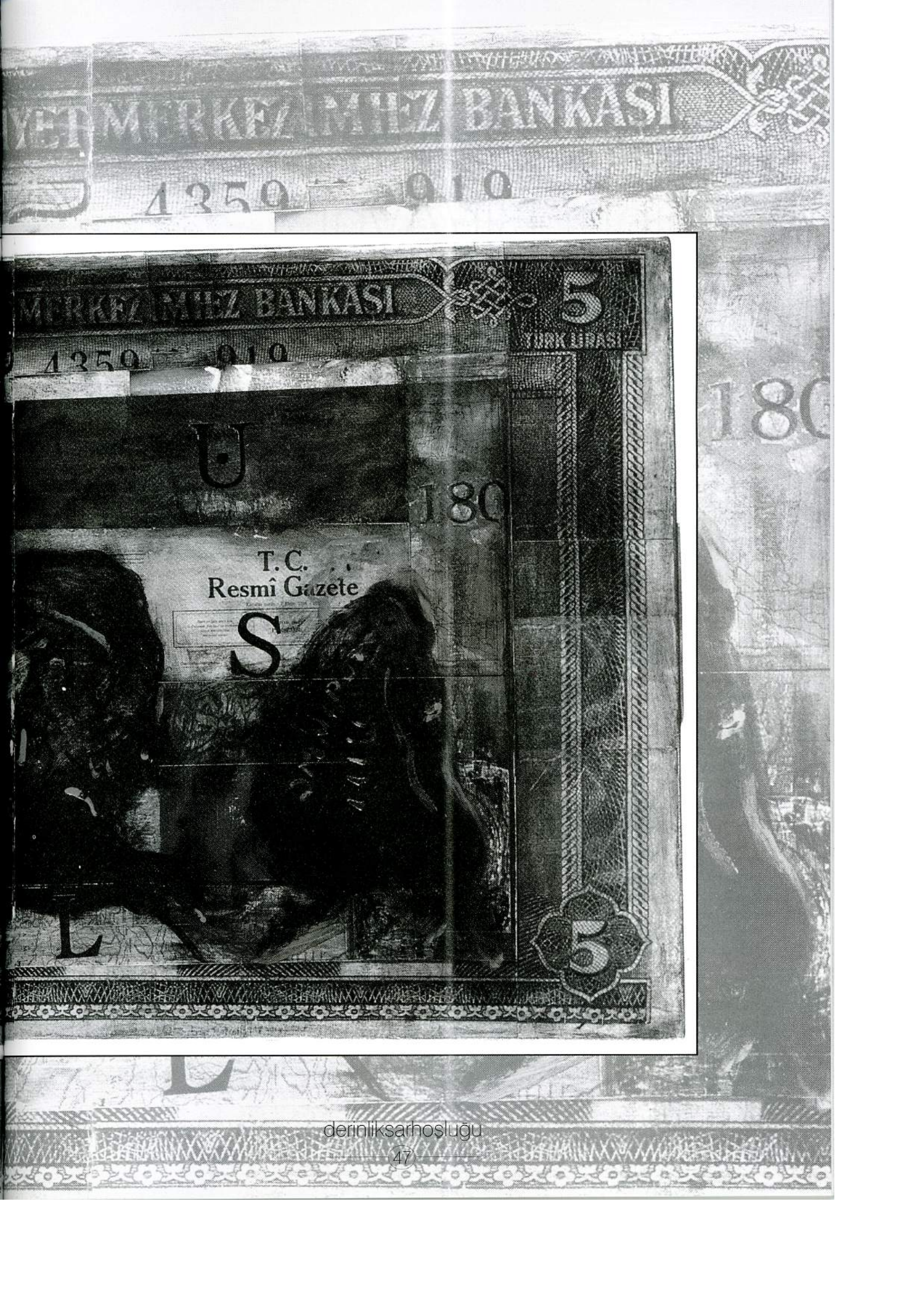
MARKE MEDİTERRANEE

26

derinlik sarhoslugu

(46)

Malın Satıcınının ve Alıcınının Bir/Aynı Olduğu Hikâye

Hande Ögüt

aksoyhale@hotmail.com

Ben kendi çıkarım için
senin öykünü satın
alıyordum, sen annene
olan nefretini silip
kendini temizlemeye,
benliğini geri almaya
çalışıyordun.

Catal diller, sülfür, ateş fıskırtan ejderhalar, canavarlar. Cıvıldanan, vızıldanan, çiyildeyen leş kargaları... Sesleri, şakaklarını; dilleri, beynimin kıvrımlarını tokatlıyor; döven sesler, çıkmayan çığlım. Alo, alo, kim, kimi aradınız, kimsiniz? Ceza bu; cezamı çekiyorum, gidiciyim... Uyku yok, uyku artık hiç yok. İlaçlar, terapiler, uyuşturucular. Zifiri karanlığın ziftine yapışırken sana bir türlü kuramadığım cümleyi itiraf ediyorum.

Cevap versene, versene, versen e; n'olur beni de öldürsen E!

"Usta, bir yerde, yaşamının yolunu da bulmakta ustalasmış değil midir?"

Yaşamıyorum.

Yaşamının tutarlılığını gerçeklemek olanağı bulmak adına bakıyorum korkuyla, yitirdiğim o yüzün aynasına.

Bir ve aynı olan ipte oynamaya çalışan iki cambaz idik; ustalıklarımızı aynanın cilalı yüzünde bırakan. Senin sevdiğini ya da sevmediğini bilmediğin, sevme adına bir yanıt aradığın o düşün gücünü içine gömdüğün aynalara gömmüştük ustalık ile çiraklığı.

Hatırlasana!

Birlikte hareket etmek istiyorsak...

İki karşı yönden mi, yoksa aynı yönden mi çıkmalıydık yola.

Yolun nerede başladığını bilseydik... Yaşamının yolunu da.

Alo, alo: Hayır artık burada değil, istemediği yerden gitti, istediği yersizliğe.

Beni kendi yerime gömüp, küçücük bir zaman aralığına sıkıştırarak ve kıştırarak ve sindirerek,

Ve beni ölümün içine soğurarak gitti.

Ölümü düşünebildiği için kuralı bozdu o; artık usta(m)!

Öyle mi?

"Günün birinde, işi cambazlık değil de düşünmek olan birine rastlarsa ona soracaktı bu soruları. Hoş, o adam da cambazların soracağı sorular üzerine düşünmüş olur muydu, o ayrı konu."

Benim en büyük hatam düşünmek/miş; fazla derin.

Boğuluyorum.

Duvarlar üzerimde geziniyor; üzerimde dolaşan ince topuklu terliklerinin ahenkli sesini duyamadığım o günden beri. Üzerinde yürüdüğümüz ipin, gırtlığıma dolanıp gözümün suyunu akıtan bir kement olmaya başladığı o andan beri.

Telefonun kablosuyla bileklerime birbiriyle keşişen çizgiler çektiğim o gün...

Geceyarıları, tavanı delip geçen çılgınlık gibi çalan telefon; onun sesini artık hiç duyamayacağımı haber veren o ses. Sessizliğe, bitimli sese işaret eden...

Ses! Mekanik bir ses neden var olur ki?

Bozdun oyunu, beklemeye dayanamadın, kahramanı daha öykünün başında öldüren usta olur mu hiç? Kahramanlarımız için ördüğümüz yollar hiç çakışmayacak sandığın için mi sesini çektin metinden?

Bir nakdî yardımın karşılığını aynı olarak ita etmek istemenin altındaki sırı vakıf olamadığım için belki de.

Annenden çalıp yıllarca sakladığın o en değerli metayı bana hediye etmiyordun, bana veriyordun, kendini verdiğin gibi.

İşte ben bunu anlayamadığım için kendimi lehimliyorum yerin dibine şimdi.

Öyle ya, yadsır gibi görünürken için için hep usta - çırak, doktor - hasta olarak görmüştün ilişkimizi; alan - veren. Bir piyasa mübadelesi.

İfşaat bitti işte, bitirdin. Dargın ayrıldın yalnızca, borçlu değil.

Bense borcumu, cezamı, diyetimi her neyse ödenebilecek her şeyi, hiçbir gücün satın alamayacağı bir şeyle, ruhumla, benliğimle ben olma durumunu giderek yitirmekle ödüyorum.

Sen ustalaşmış filan değildin, bana kendini akıtmaya başladığını hissettiğim anda ittim seni ipin üzerinden. Kendi tükenişimin, çıldırmamın sonsuzluğuna; kendi üzerimden ittim seni.

Artık hiçbir şeyin söylenmeyeceği o sırat köprüsünün ortasında, yalnız ve sensiz ve kimsesiz bıraktım kendimi.

Ve yüzüz, hiçbir sırda bulamadığım yüzüm hâlâ yerinde mi diye, bunu hissetmek adına bir bıçakla çiziyorum onu, eğer kanarsam yerinde olduğuna inanırım belki diye.

Seni yitirdiğim yerde bulurum belki diye.

İşte şimdi sen, buzul bir hastane odasında can çekişirken senin evinde, sana seni anlatıyorum. Geri gelmek istersin belki. Diye.

Bir ipin iki ucundaydık, tanıştığımızda. Sesini tanıdığımda. Apartmana taşınalı üç ay olduğu halde yönetici dışında kimseyi tanıımıyordum.

Bomboş bir hayalet bina: Sesler. Sadece, sesleri duyuyorum; geceyarıları başlayıp sabahlara dek süren gıcırtilı terlik tıkırtısı

ve uğuldayışa evrilen bir ağıt.

Tuhaf! Hiç korkmuyorum.

Korkmamalıyım, yoksa üç ayda bir ev değiştirmek zorunda kalacağım.

Ürkmemeliyim, yoksa tüm paramı terapistlere kaptracağım. Hem de ben!

Uyumalıyım.

Uyumuşum.

Yayınlatmaya çalıştığım bitirme tezi üzerinde değişiklikler yapmaktan yorulduğum ve masanın üzerine serilip kaldığım gecelerden birinde, sazlıkların hisirtisine benzer bir tıkırtıyla uyandım.

Sepet!

Bir hasır sepet sallanmıştı aşağıya. Başımı kaldırıp baktığımda bir el ve yaşlı bir kedinin acı çeken sesini gördüm sadece. "Ses görülür mü?" demiştin sonra. Ama gördüm işte. Kendini sakınan bir yüzün sesi.

"İki sigaranız var mı? Geçenlerde elinizde sigarayla görmüştüm de sizi!"

Bizi... Bizim değil benim, senin sevebileceğini konuşmuştu haftalar sonra.

İki adet sigara bıraktım, altına bir gazete serilmiş olan kovuğa. Sesini sonra hiç görmedim.

Günlerce. Günlerce terlik tıkırtısını ve uğuldayışını dinledim, kulaklarımı tıkamaktan vazgeçerek.

Dayanamayacaktım.

Apartman yöneticisiyle konuşup kim olduğumu sordum.

"Yaşlı bir maymun" dedi, pis bir koku duymuşça burnunu eliyle sakınarak; "kesilip biçilmekten zevk alan bir paçavra. Yıllardır kurtulamıyoruz daire kendisinin olduğu için. Bundan beş sene evvel genç genç oğlanlar gelir giderdi. Para yediriyor zair. O gün bu gündür kediler bile uğramaz kapısına. Yüzünü şeytan görsün zaten."

Narsistik bir vaka vardı karşımda ve ben uğraşmayacaktım öyle mi? Ben ki siniri bozuk... Zilini çaldığım günü anımsıyor musun?

Tüm zamanlarını eğlenceye, partilere, kumara, esrara, sevimli adayan, çoğunluğa göre zamanlarını ve paralarını boşa harcayan diyonisosçu bir grup arkadaşım (aralarına gözlemci olarak katıldığımdan haberleri yoktu; senin de) aylık olağan buluşmalarımızdan birinden döndüğüm ve ciğaralığı fazla kaçırdığım o gece, anahtarımı bulamadığım için zilini çalmıştım.

Yine yüzünü sakınarak seslendin aşağıya. Seninle ilişki kurabilmek için bu kez ben sigara istedim, mahsustan. Kapı aralığında iki 2001 uzatırken, esrarın kokusunu nasıl da alıp kapıyı açtın?

Sana hissettirmemeye çalıştım ama o an neye uğradığımı şaşımıştım. Kabul, kafam akvaryumun içinde yüzüyordu ama

kör değildim. Çocukken sıkça gittiğimiz Gülhane Parkında, hep çekirdek attığım o...

Ve sen: İnsan kılığında bir maymun.

Bir estetik cerrahi faciası!

Rahatsızlığımı hissedip gülümseyerek içeri buyur ettin beni. Biraz ürkerek ne yalan söyleyeyim eni konu korkarak girdim içeri, kimdin sen, neydin? Neden böyle.

Tüm soruları geri ittim. O anlık aralıkta annemi hatırladım. Çingenelerden korkmamın hiçbir nedeni olmadığını... Sonra benim tinerçilerden korkmasının hiçbir nedeni olmadığını anlattığım yeğenimi düşünerek.

Ve içerideydim.

Boydan boya aynaların kapladığı evinde bir fincan kahve içiminden epey uzunca bir süre sohbet ettik. İçiyor olsaydık iki büyüğü devirirdik hani.

Yeni tanışan iki insan gibi sıradan bir diyalogla başladık. Mesleğimi öğrendikten sonra, esrar içmenin biz doktorlara hiç yakışmadığını söylediğinde ağızla elimi kapatıp öne arkaya sallanarak gülmüş, "Suussss!" demiştin, "sus duymasın şu bizim cadaloz yönetici."

Sonra "doktorlar" deyip iç geçirdin ve sustun, kendini demir parmaklıkların arasına hapsettin; dışarı bir çırpıda salmaman lazım. Ehh, bu da benim kalkma vaktim demekti.

Eve gidip kendime sıcak bir çay hazırlayarak çalışma masama yöneldim, aksayarak.

Zihnimi kiralamış, o gece düşüneceğim her şeyi satın almıştın sanki. Sadece sen vardın baktığım tüm duvarlarda, eşyalarda, kapı eşiklerine birikmiş tozlu nefeslerimde.

Boydan boya aynalar (kimi kırık, çatlamış değil çatlatılmış), hiç yoksa 15 kez bıçak altına yatmış bir yüz, ancak bir baloya uygun siyah kadife elbise ve bir reklam çekimi makyajı.

İşte, o gece defalarca canlandırdığım sen!

Gerçekten bir maymuna benziyordun, ama sevimli hayvanlardır maymunlar. Ya o burun? Çocukken burnumu çok beğenirdi komşular. İnşallah ergenlik çağında düşmez derlerdi. Düşmek? Düşmesin diye her gece mandallayarak yatardım burnumu. Aynaya bakıp bir mandalla yukarıya kaldırdım. Sana mı benzedim ne? Burnum düşmemiştir, ama zihnim sana düşmüştü artık.

İki gün sonra kapımı çaldın. İlk kez beni ziyaret ediyordun, çok sevindim. Saatlerce konuşup sigara tüttürdük. Tam "Bir şeyler yemek ister misin?" dediğimde, ateşte yemeği unuttuğunu söyleyip kaçarcasına gittin. Ardından öylece bakarken sana olan merakıma yenileceğimi anladığımda garip bir ürperti hissettim.

Tipik narsisistik bir vakaydın benim için. Neyin benliğinin tatmin alanına ait, neyin bu alanın dışında olduğunu algılamani

engelleyecek bir kendine dönüklük yaşıyordun. Annenden söz ettiğin zamanlar bir anda donuklaşan ses tonun, "öteki"nin niteliklerini, benliğinin dışında da yansıyabileceğini göstermekten kaçınırcasına değişiyor, bir başka sese dönüşüyordu. Anlık değişimlerle benine, bedenine dönüyor, (kendini beğenmişlik ve süslenme gibi dışa vurumlarla) benliğin dışarıyla ilişkilerinden onun kendisinin bir parçasıyla öteki olarak ilişki kurduğu bir modele teslim oluyordun. Tabii bu durum da benliğinin gereksinimlerinin tatminini engelliyordu. Defalarca estetik ameliyat geçirerek bedenini mutlak bir cinsel durum olarak tapınaklaştırmana rağmen, yıllardır erkeksiz bir yaşamı tercih etmiştin. Kendini karşılıksız bir ilişkiden, kendiliğinden gelişen bir cinsellikten yalıtıyordun.

Hastaneye gelmiş hastalardan biri olsaydın keşke... Birkaç antidepresan yazıp gönderebilirdim. Bir muayenehane açma projemi bir türlü gerçekleştirememiş ve bunu neden istediğimin cevabını verememişken karşıma çıkıverdin.

Acaba insanlarla çok daha yakından mı ilgilenmek istiyordum yoksa daha çok para kazanmak mı? Onları topluma yeniden kazandırmak mı? Yoksa birer insan olarak...

Bilemiyorum.

Sen benim ilk "özel" hastam olabilirdin. Ama ben bir piyasa mübadelesi değil, bir mahremiyet ilişkisi kurmak, ne zamandır unuttuğumuz komşular arası yardımlaşmayı üretmek istiyordum.

Bildiğim tek şey buydu.

Sana yardımcı olma isteğimi usturuplu bir dille ifade ettiğimde siddetle karşı çıkmıştın. Nasıl çirkin ve çirkeftin o gün hatırlıyor musun? Ne demiştin?

"Kendimi kimseye ifşa etmek istemiyorum."

Ama bir yandan kaçmaya çalıştığın kuyruktan kurtulamadığını, dönüp dolaşip onu ısırıldığını da göstermekten kaçınmıyordun. Sonu gelmez doyum arayışına rağmen, benliğin doyuma ulaşmana izin vermiyordu.

Bu davranış biçiminini, simgesel olarak para kavramında yansıladığını ilk kez o gün hissetmiştim.

"Sen" demiştin bana, "insanları dinleyip karşılığında para alıyorsun. Ama sana gelen ben değilim, sen bana geldin. O zaman oku tersine çevirmen lazım."

Tersine çevirdim oku.

Kavramı hangi ahlâki bakış açısıyla tanımlayacak ve hangi perspektiften bana geri gelecektin?

Merak iyi bir şey miydi?

İşte böylece başlamıştık, seans demekten imtina ettiğim dostluğumuza.

Dostluk!

Bir kara para aklama ilişkisinden ne farkı vardı?

Ben kendi çıkarım için senin öykünü satın alıyordum, sen

annene olan nefretini silip kendini temizlemeye, benliğini geri almaya çalışıyordun.

Para karşılığı konuşmaya rıza göstermene rağmen ilk seansın sonunda gıcır kâğıtları uzattığımda bir anda sustun, suskunlaşmaktan öte bir et çekilmesiydi bu. Yüzüne sürdüğün binbir cins kremin kurutup gerdığı cildin, ruhuna çekilmişti sanki. Kapalı dudaklarının arasından horultuya benzer sesi işittiğimde vaktimizin, vaktinden önce dolduğunu anlayarak geri çekilmiştim. İstemediği bir oyuncacı yere atan ama oyuncak isteyen bir çocuk gibi yakamdan tutup içeri çekmiştin beni.

Gözlerin yaşlarla dolmuştu, bense ölesiye korkuyordum senden.

"Parayı, paraya dönüşmüş kâğıt parçalarını görmeye tahammül edemiyorum, banknotları her gördüğünde üzerimde sigara söndürülüyormuş ve külleri bana yediriliyormuş gibi hissediyorum" deyip yularından boşalmışçasına ağlamaya başlamıştin.

O gece parayı nakit olarak ödememem konusunda anlaşmıştık ve nedenini hiç sormadan, 6 yaşında, ilk kez ameliyat masasına yattığımda, babamın avucumun içine 25 kuruş sıkıştırdığını ve benim de derhal ağlamayı kestiyimi anlatarak seni biraz olsun güldürmeyi başarmıştım..

Şimdi aynadaki istavroz biçimli ize bakarak gülümsüyorum.

Hep ağabeyimin yüzündendi. Oyun bitmiş; oyuncakları toplama konusunda aramızda ihtilaf çıkmış, ısrarla benim toplamam gerektiğini, böyle işleri hep kızların yaptığını söyleyerek annemizi örnek göstermişti. Bense, direnmiş sonra da bir kalorifer diliminin altında, kanarken bulmuştum kendimi. Ahh! Ev kadınları, alnının izi, yüreğimin yarası.

Para, evimizin kırı!

Apar topar gittiğimiz hastanenin acil servisinde ameliyata alındığımda, ve ben çılgık çılgığa bağırırken avucuma 25 kuruş sıkıştıran babam, ağlamamam için para verdiğinde, odayı toplama görevini de mi bana veriyordu?

Parayı atanın peşinden gitmek! Parayı alınca hizmet sunmak. Fahişeler... Ya ev kadınları?

Sen daha küçücük yaşında ev kızı olmuştun, erkek kardeşine bakma zorunluluğundan dolayı.

Doğduğunda bayram edilip konu komşudan para toplanarak yüzü suyu hürmetine helva pişirilen, evin erkeği erkek kardeşin.

Daha doğumda farklılaşıyor, kadına ve erkeğe harcanan emek; ne diyeyim?

Çünkü erkekler her zaman analarının oğludur. Oğul sözcüğünün, etimolojik olarak "rahim" anlamına gelen "oğulduruk" sözcüğüyle ilişkili olmasına da hiç şaşmamak lazım. Bir ananın rahmi, ancak erkek doğurduğu zaman artı

değer üretir, öyle mi?

Erkek çocuk her zaman erkektir, ama kız çocuk, kadınlığa, oradan doğurganlığa ve bu süreç içinde de kocası için yatakta fahişeliğe doğru evrilir.

Annenin seni okula göndermeyişinin asıl nedenini kaçvermiştin bir ara ağzından. O da hiç okumamıştı, çünkü kız çocuklarının okula gönderilmesi pek de caiz değildi: Hafif meşreplik!

Kendi kendine öğrenmiştin okumayı (nasıl saygı duymuştum sana), sonra da kardeşine öğretecektin; sevmeyi öğrettiğin gibi.

"Aşkı ve sevgiyi, okumayı ve sevmeyi erkeklere öğreten Sümer tanrıçası İnanna gibi kadınmışsın," deyip, merakın üzerine tapınak fahişelerinin hikâyesini anlatmıştım sana:

Her kadın ömründe bir kez Aphrodite tapınağında oturmalı ve kendini yabancı birine vermelidir. Bu duvarlar içine girip oturan kadın, bir yabancı gelip de onunla çiftleşmek için dizleri üzerine para atmadıkça evine dönmez; parayı atarken de şunları söylemek zorundadır: "Senin şahsında tanrıça Mylitta'ya çağırıyorum". Kaç para verdiği önemli değildir; kadının kabul etmemesi korkusu yoktur; din bunu yasak etmiştir, çünkü bu para kutsal olur. Kadın kendisine ilk para atanın peşinde gider ve kim olursa olsun geri çevirmez. Birleşmeden sonra kadın, tanrıçanın gönlünü yapmış olarak evine döner ve bundan sonra artık ona ne verseniz baştan çıkartamazsınız.

Annem gibi, hatta benim gibi demiştin; "Biz de para atanın peşinden gitmiştik, buna itilmiştik."

Tanrıçamın gönlünü yapmış ve evime dönmüştüm sonra, artık sana ne versem...

Sana bir şey vermek!

O yağmurlu nisan günü, ne kadar kalbimi kırmıştin, acısını hiç unutamıyorum.

Eve dönerken ışıltılı vitrinlerin önünde birkaç dakika durmuş, on dakika sonra elimde kocaman bir paketle dışarı çıkmıştım. Az sonraki seansımız tatlı geçsin istiyordum besbelli. Kapını çalıp paketi uzattığımda yüzündeki munis ifade bir anda değişmiş, avını parçalamaya hazırlanan bir kaplan hırçınlığına bürünmüştün.

Sadece sana değil, tabii ki ikimiz için. "Belki yanında bir de çay yaparsın" dediğimde biraz yumuşamış çayları koyarken bunun basit bir kapris değil, canını ne denli yakan bir durum olduğunu anlatmıştin:

"Bir varoшта, bir göz gecekondu da iki çocuğuna bakmaya çalışan annem, dört beş eve temizliğe gidiyor, her dönüşünde de ya çalıştığı evdeki çocukların eski, kırık oyuncaklarını ya da o günkü yevmiyesiyle semt pazarından aldığı plastik nesnelere getiriyordu bana ve kardeşime. Ama öncelikli olan ben, yani evin güzel ve akıllı kızıydım. Senden sonra kardeşin de oynar, derdi hep. İşte bu lafa tahammül edemiyordum."

Çünkü anneni çaldığını düşündüğün evlerden getirilen eskilere, bir başkasından sonra sana senden sonra da kardeşine kalacak, (tıpkı genetik şifre gibi) bu nesnelere dayanamıyordun. Bunu sana söylemişim ama söylemediğim şeydi: Bunun gizli den gizliye karşılıklı bir iş akdine dönüşmüş olmasıydı canını sıkan.

Çocuklara oyuncak verme olgusunu sorgulayan Kelley'in teorisinden, nasıl olsa anlamazsın diye mi bahsetmemiştim? Ebeveynlerin çocuklarını armağanlarla nasıl manipüle ettiklerine, nasıl gizli den gizliye kendilerine borçlu olduklarını, çocuklara hissettiklerine dair ipuçları sunuyor ve temelde armağan vermenin, sözleşmeli kölelikten farksız olduğundan bahsediyordu. Öyle ya, ortada fiyat yoktur; bu yüzden borcunun ne kadar olduğunu da bilemezsin.

"Güç savaşımı, hiç farkında olmadan daha içine doğduğumuz ailede başlıyor" demiştim sadece. Pastadan bir çatal alıp, çayla yutmaya çalışırken; çocuğu, özgürlüğün değil, gözetimin olduğu bir yaşama hazırlamak için iyi bir vasıta, armağan.

Toplumsallaştırmak adına bir yığın köle yetiştiriyorlar işte, karşılığını vermişsin: "Annem zenginlerin evlerinde köleydi, biz ise kendi evimizde köleyiz. Zincirlerden sıyrılmıyorsak, o zincirlerle boğmalıyız belki de kendimizi."

Hür bir insan bir köleyi öldürürse cezası nedir?

Eğer kendi kendinin kölesiyse hiç!

Çayları tazelemek için mutfağa gittiğinde Roma Hukukuna kadar gidip gelivermişim ben de. Gönül rızasıyla kölelik...

Annenin her gelişinde bir abaküs, taklit bir barbi, pelüş ayı, melamin çay takımı getirmesi sözleşmeli bir köleliğin alfabetisini oluşturuyordu; borcunun ne kadar olduğunu bilmediğin için kölelik süresini de kestiremediğin.

Kölenin emeği ile "yenilmez kölecii"nin kazandığı işgücü, belki soyut anlamda bir birikimdi ama somut anlamda gözle görülür, yastık altına itilir bir kazanç getirmiyordu. Kölenin, sahibine bir armağanıydı, eylediği. Ve iyelik duygusunu tatmin eden bir vasıta.

Sahibin köleye sağladığı ise işe ve ibateydi.

"Oooo, şuraya bak. Kuru pastalar, milföyler, bisküviler. Kabul gününe döndü ev" diye mırıldanmıştın, çayın buharından yanan parmağını üflerken.

Kabul günleri...

Bir nevi karşılıklılık. Nazik bir şiddet kabulü.

Annelerimizin kabul günleri gibi.

Aramızdaki onca yaş farkına rağmen annelerimizin kabul günleri; altın ve paralı günleri farksızdı.

"Sahi," demiştim, "sizinkiler de yapar mıydı?"

Onlarca komşunun eve geleceği günden bir gece önce başlanırdı bizim evde hazırlık yapılmaya. İşgücüyle kazanılmış malzemeler, alın teriyle bir armağana dönüştürülür, güle

oynaya dedikodu yapıla yemek tarifi alına verile geçen saatler sonunda, bir kazanç olarak içeri giren altın veya nakit para, evin giderlerine ve/veya asgari bir miktarı çocuğa çocuğa, kadının bir başka kadında (komşusunda, ekranda, dergide) gördüğü bir nesnenin elde edilmesi adına harcanırdı.

Zamanın nasıl geçtiğinin farkında bile varmaksızın akşam olmuştu çoktan. Erkek arkadaşımın geleceğini, biz doysak da ona yiyecek bir şeyler hazırlamam gerektiğini söyleyerek ayrılmıştım yanından.

Televizyonun karşısında sandviçini yerken o kitaplığa gömülmüş, o günkü seansın notlarını tamamlayacak olan bir kitabı aramıştım dakikalarca.. Bu vakayı o kadar ciddiye almıştım ki, yayımlatmayı düşündüğüm tez ile neredeyse hiç ilgilenmiyordum; hem belki bunu diğerine ikame edebilirdim.

"Ohhh be! Sonunda bir gol atabildiler." derken ben de Marcel Mauss'un kitabını bulmanın tatminini yaşıyordum.

Bir birikim modelinden ayrılmayı sağlayan armağan ekonomisi yazıp iki nokta koydum üst üste: Mauss'un teorisine göre, armağan bir karşılıklılık sistemidir, verilmesi zorunlu olan bir hediyedir ki karşılığında bir armağan karşı armağan verilebilir.

Evet! Uslu bir kız çocuğu olup erkek kardeşinle ilgilenmeliydin ki annen de sana hediye getirsin, hatta buna hak kazanasın.

Vermek, aynı zamanda sahip olmanın da bir yoludur. Armağan bir karşı armağanla karşılanmazsa, kabul edeni devamlı bir bağla bağlar ve onun özgürlüğünü sınırlar.

Senin kısıtlanan özgürlüğün, belki de annenin uzun dönemli ekonomik güvenliğini sağlıyordu: birikim yapmayan bir model. Oysa ki kız çocukları, "birikim" kavramının nesnesiydi.

Temel birikimi sürekli kılmak, kapitalizmin prototipi olan ve egemen iktisat düzeninin içine bir figür olarak yerleştirilmiş aileyi kurmak, yatırım-kâr-yatırım döngüsünü sürdürmek adına kullanılan bir vasıta idik, biz!

Okumuş, okumamış; belki de "eşit" olduğumuz tek nokta buydu.

Evlenmemiş kız çocuğu tamamlanmamış bir projeydi.

Ama sen tamamlanmıştın.

Okuyamadığın için iyi kötü bir iş de bulamamıştın. Annense evlenmen için sürekli baskıda bulunuyordu: Üretime katılmayan tüketime de ortak olamaz. Sahip olduğun tek şey belki de annenden aldığın fiziksel özelliklerdi.

Çok güzel bir kızdın eskiden. Bana gösterdiğin fotoğraflarda açık seçik ortadaydı bu.

Ama tek başına güzelliğin hiçbir değeri yoktu.

Uzak ahabpların bir tanışıyla, görücü usulü evlendirildin; yüklü bir başlık parası karşılığında. Ancak ilk sancılı olayı, gerdek gecesi değil, ev eşyası alınırken yaşamıştın değil mi?

Yatak odası takımı.

Evlenmeyenler de bilir ki, yatak odasını erkek tarafı alır. Açıkça

cinselliğe gönderme yapan bu eşyayı, kadının alması elbette caiz değildir. İşte, evde seni bekleyen yatak odasını görünce patlak vermişti ilk sinir krizin. Kocan şaşkınlık içindeyken, komşular eline erkek eli değmediği için utandığın yalanyıla avuttular onu.

Bir yatak odasında, bir erkekle baş başa kalmanın, seni annenle ilgili kötü anılara geri götürdüğünü kimse bilmiyordu değil mi? Benden başka.

Yıllar önce izlediğin oyun yine sahnelenecekti. Sen ise hem figüran, hem oyuncu hem seyirci.

Hakimiyet altına girmek değil, hakim olmak isterken... Oyunun asil ve tek yazar olmak isterken.

Ben artık gideyim dediğimde, kalmam için bir çocuk gibi diretmiştin. O gün anlatmazsan hiç anlatamayacağını söyleyerek:

"Kocam olacak mendebur, sık sık yurtdışına gidiyordu işi gereği. Döndüğündeyse hayvanlar gibi abanıyor üzerime. Ne bir tatlı söz, ne dokunuş. Bir gece korkunç bir kâbus görmüştüm yalnızken. Kalkmış, elimi yüzümü yıkamış ve bastınlamayan bir arzuyla makyaj yapıp kendimi sokağa atmıştım. Ve önümde duran ilk arabaya... Sonrasını hatırlamıyorum, eve geldiğimde çantamda yüklüce bir para duruyordu. Giderek sık aralıklarla tekrarlanmaya başladı bu durum. Evimin iffetli kadını, geceleri bir kurda dönüşüyor, sabah yine evimin kadını oluyordum. Sanki iki ayrı insandım ben. Tıpkı annem gibi. Ondandır nefret ederken ona dönüşmüştüm. Sanki bu allahın bir cezası, bir domuz yağıydı üzerimden çıkmayan."

Bunu hiç tahmin etmemiştim o güne dek. Nedenini çok düşündüm sonradan.

Onlardan para aldığın için mi boyun eğiyordun? Yoksa yerleşik toplum ile uzlaşmaz olan istemlerini tatmin ederek hazzı genişletiyor ve boyun eğmeyi, yücelterek mi yaşıyordun? Böylesi bir yüceltme içindeyken sana dayatılan tüm vazgeçmelerin bilincini açığa çıkartıyor ve yasaklayıcı ağı yırtarak mutsuz bilincini yok sayıyordun, sanırım.

Mutsuz bilincin annendi; yasaklayıcı ağ ise annenin yaptığı.

Annen gibi kendini malın ve satıcının birleştiği bir varlığa dönüştürmüştün.

Annenden nefret ediyordun çünkü annen temizliğe gittiği kimi evlerin beyleriyle para karşılığı birlikte oluyor, kutsiyetine halel getirmemek için aldığı paraları, altına dönüştürerek saklıyordu, evin ücra bir köşesine.

Annenden tiksindiğin kadar onu çalanın, satın alanın para olduğunu, altı üstü üç kuruşun seni ondan yoksun kıldığını biliyordun.

Kendini farklılaştırmak için annene ne zaman ihtiyaç duysan, hiç "orada" değildi. Bu yüzden asla sağlam bir gerçeklik duygusu geliştiremedin. Annendeki tutarsızlık, sogukluk ve eksiklik, kendini tanımanda boşluklar yaratıyordu.

Kendi benini oluşturamadığın için onu unutuşa terk etmek; gece fahişe olduğunu gündüz unutmak; gündüz fahişelik yapıp gece evinde anne olan öteki gibi.

Baban erkek kardeşin doğmadan önce terk etmişti sizi. Bir koca ve baba figüründen yoksun yaşayacaktınız artık

Bu muydu yoksa ikinizi de fuhuşa iten?

Cocukta ayna evresine ilişkin tezimle uğraşmayı bırakmış, neyle uğraşıyordum böyle?

Para ve fuhuş...

Kadınları fuhuşa itenin sadece sosyoekonomik nedenler olduğunu savunan görüşlere karşıydım, duygusal açıklıklar yadsınamazdı. Narsisist kadının sevilme istediğini vurgulayan Freud da öyle. Sevilme, birincil olarak seçilmek ve her şeyden önce kendi olduğu için sevilme... Kendileri oldukları için seçiliyorlardı; ana-kız. .

Karşılığında para alarak.

Not aldığım kâğıtları toparlayıp yazmaya başladım:

"Ücret köleliği var olduğu sürece kaçınılmaz olarak fuhuş da varolacaktır."

Çünkü kültür, parayı, açıkça cinsiyetle ve erkeklikle ilişkilendirmişti.. Fuhuş, bir kadının cinselliğini satmasıyla eşanlamalı görülür ama cinselliği satın alan erkeği tuhaf biçimde fuhuşun dışında bırakır. Çünkü para, erkektir. Kadın ise onun karşılığında satın alınan mal. Kadın geçici, erkek asil olandır. Kadın (bir portre olarak), ancak paranın üzerinde geçici, değişken bir sembol olabilir; erkeksi dilin cümlesini kuran ve her anılışında onu çağırıştırır.

Yazdıklarımın tümünü seninle paylaşmayı ve birlikte sonuca gitmeyi düşünüyordum. Gizli kalmış ne varsa açığa açığa çıkartmak, bir iğneyle kurcalarcasına desip içindeki tüm irini boşaltmak... Çünkü damla damla bana akmaya başlamıştı yivşkan akıntılar.

Ama evinde yoktun, gün boyunca evden çıkmayan sen, iki gündür kayıptın. Saatlerce nedensiz sokaklarda dolanıp geç vakitte eve döndüğüm o gün, telesekreterdeki mesajını dinleyebilmişim sadece. Bir operasyon için hastaneye yatmıştın. Küçük bir müdahale.

Oysa bu çok sakıncalıydı, ölüme verilmiş bir randevu.

O gece sevgilimin doğum günü olduğu için yanına gelememişim, hem nasıl gelebilirdim ki? Nerede olduğunu saklamıştın ısrarla.

Pasta, şampanya, hediye gibi bildik teranelerden sonra sıkılıp TV'deki ilginç bir belgesele takılmıştık. İzlediğimiz sadece kanibalistlere ilişkin bir belgesel değil; benim için bir sifre kıncısıydı.

Kanibalist topluluklarda, ölümlerin etlerinin ve kemiklerinin pişirilip, kemiklerinin dökülüp un haline getirilerek genç nesiller

tarafından yenilmesinin nedeninin, ölüleri içeri alarak onların ruhlarının gökyüzünde ve yeryüzünde dolaşmasının engellenmesi olduğunu biliyordum ama hiç aklıma gelmemiştir bunun bir...

Sonunda çözmüştüm, aylardır kafamı didik didik eden o karmaşayı.

Kötü ruhun bastırılması, massedilmesi.

Hemen senin için tuttuğum defteri açtım ve bulguları yazmaya başladım:

Kazandığı parayı asla biriktirmiyor, kendisi için çok önemli bir işleme, estetik ameliyatlara yatırıyor. Olmaklığı satın almak için tapıyordu paraya. Ama onu görmek ya da dokunmak müthiş bir acı veriyordu. Bu yüzden sadece kredi ve bankamatik kartı kullanıyordu..

Biriktirmek değil, hiçbir şey kalmayana dek harcamak, şeytanı bir meta olarak gördüğü parayla, bedenine, benliğine yapışmış tüm kötü ruhları defetmek istiyordu; annesinin getirdiği tüm hediyeleri kömürlükte yaktığı gibi: kendisine düşen payın lanetinden kurtulmak.

Güzel veya genç görünmek gibi bir kaygısı yoktu, kozmetik cerrahi üretimini bir meydan okuma ve mesleği adına vücudu istenilir kılma adına da kullanmıyordu. Kendisini yeniden yaratmak, kendi derisine, kendi iç organlarına sahip olmak istiyordu; bir tür reenkarnasyon.

Yitirdiğini düşündüğü bir durumun yerine yeni birimler kazandırmaktı bir açıdan da yaptığı.

Kazandığı tüm parayı sembolik olarak bir organa dönüştürüp içine akıtıyor, böylece annesinin ruhunu esir ederek intikam alıyordu.

Parasını kalıcı şeylere harcamak istemiyordu, çünkü annesinin parayı kazanma biçimi kalıcı ilişkilerle gerçekleşmiyordu. Kalıcı olmamak için sürekli değiştiriyordu kendisini. Annesi anın hazzı için yaşıyor, o da geçmişin nefretini inceltmek için değişiyordu. Ameliyatlar, cinsiyetten arındırılmış bir haz mekanizmasıydı. Parasını biriktirirse değer kazanacak ve içine hapsettiği annesi böylece güçlenecekti. İçindeki şeytanı büyütme hiç niyeti yoktu.

"Sevgilim, sen yatmıyor musun hâlâ?" deyip boynuma öpücükler kondururken düşüncelerimi dağıtmaya uğraşıyordu, sanki. "Midem bulanıyor" dedim. "İçim pislik kaynıyor sanki."

Küskün bir kedi gibi uzaklaştı. Rahatladım...

Parayla olan ilişkisi anoreksik bir ilişkiydi. Deliler gibi içine almak ve bir çırpıda boşaltarak harcamak. Annesinin kusmuklarından yaratılmıştı sanki; kusmuk tüm bedenini sarmış, nefes almasını engellemişti.

Para bir hançerdi, etine batan; bir tür fallus. Annesinin içine aldığı fallusların getirdiği parayı, ömrü boyunca hep etinin içine

girmiş bir iblis olarak algıladı.

Babasını neden hiç tanımamıştı? Annesinin içine giren ve para olarak geri dönen tüm bu falluslar "baba" sembolü ise babasını mı özgürleştirmeli yoksa annesini mi içine hapsederek öldürmeliydi?

Annesini içine hapsederek, kocaman bir çiviyi çakmaya devam etti bedenine. İçindeki tek ruh ise annesinin ruhu. Kendi bedenini farklılaştırmalıydı, tanınmayacak bir halc getirmeli ki... Bedenine fallik bir nitelik kazandıran annesinin kendisine yatırım yapan bakışlarından kurtulabilirdi.

Özet:

Annesinden, dolayısıyla paradan nefret ediyordu. Bedenini, annesinin bakışlarıyla büyüttüğü bedenini satıp, kazandığı parayı da annesine olan benzerliğini değiştirecek tek silah olarak gördüğü estetik ameliyatlara yatırıyor. Kocasını ise hiç görmediği babasıydı. Yani hiç birikmeyen para.

Sabaha kadar not ettim tüm bunları. Bir sonuca varmamıştım, sadece sorunun kökenine inebildiğimi tahmin ediyordum. Terapinin bundan sonraki aşaması.. bundan sonraki...

Cep telefonunun dakikalarca çaldıktan sonra cevap veren hemşire, yoğun bakımda olduğunu söyleyince bundan sonrasının hiç olmayacağını anlamıştım.

Aylardır uyuyamıyorum, sakinleştiriciler bile uyusturamıyor giderek azgınlaşan halüsinasyonlarımı.

Seni, kendi mesleki kaygılarım için bir bağış, bir zenginlik kaynağı olarak gören, hikâyeni satın alarak hayatını hiçe sayan bana müstahaktı bu karanlık dünya.

Kurtarılan ve toplumsal yeniden üretim aygıtına, bizim dünyamıza katılman gerekiyordu değil mi? Çektiğin acıların toplumsal kökleriyle yüzleşmeden ve onları ortadan kaldırmadan yardım etmeye çalışmak, tam da bizim dünyamızın işiydi.

"Zincirlerimizden kurtulamıyorsak o zincirlerle boğmalıyız kendimizi," diyen sesini duyuyorum sürekli.

Tek bir insan bile zincirlerle bağlıysa...

Ve hür bir insan bir köleyi öldürürse...

Ne olur? Cevap versene!

↓

Benedictus de Spinoza*, 'Törebilim',
Bölüm Dört, İnsanın Köleliği ya da
Duyguların Gücü.**

Ananokta 28;

".....Ama para her şeyin özeti olduğu için, imgesi de sıradan insanın anlığında* en büyük yeri doldurur olmuştur, çünkü bunlar neden olarak para ideasının eşliğinde olmadıkça herhangi bir tür hazzı kolay kolay imgeleyemezler.

Ananokta 29;

Oysa bu yalnızca gereksinimden ya da zorunluluk nedeniyle değil, ama onları gösterişli bir konuma yükselten kazanma sanatını öğrenmiş oldukları için para kazanmayı isteyenlere özgü bir kusurdur. Bedenin kendisine gelince, onu alışkanlıktan beslerler; ama bedenlerinin sakınımı için harcadıkları ölçüde mallarından yitirdiklerine inandıkları için bunu pintice yaparlar. Ama paranın gerçek yararını bilenler ve varsılığın ölçüsünü yalnızca gereksinimlerine göre düzenleyenler çok az şeyle yetinerek yaşarlar"

*Sadece hatırlatmak istedim, Spinoza 1661'de yazmaya başladığı 'Törebilim'i 1675 yılında tamamlayabildi. Ömrü, görece özgürlüğe XVII. Yüzyıl Hollanda'sında Calvinistlerle savaşmakla ve gecimini kazanmak için mercak imal etmekle geçti. Opus Magnum'unu 1675'te bitirdiğine Fransızlar Hollanda'yı işgal etmişti ve kitabın yayımlanmasına imkan yoktu. İki yıl sonra, 44 yaşında, yukarıda alıntılanan satırları basılı olarak görmeden öldü.

**Spinoza 'Törebilim Bir sunuş ile çeviren Aziz Yardımlı, İdea Yayınları, İstanbul 1996

Elinizde terleyen, alıp almamakta kararsız kaldığınız kitabı, tereddüdünüze ilgisiz, günün yorgunluğu parmaklarından akan kasiyer kıza uzattınız.

İşlem kendiliğinden gerçekleşti, maaşınızı düşünerek, siz bir tam gün o kitap için çalışmış oluyordunuz. Başınızı kaldırdınız, kalabalıktı ve herkes elinde tuttuğu kitabın bir ön bir arka yüzüne bakıp duruyordu. Bir klip estetiği içinde aynı anda aynı şeyi yapıyorlardı ve bu komik ve acıklıydı...

Kasiyer kızın size uzattığı sarı ve beyaz kağıtçıkları imzaladınız ve kitabınızı, sokuşturulmaya çalışıldığı çirkin kese kağıdı poşetten kurtararak, akis yaratmayan bir teşekkürün ardından, çıktınız.

Rüzgar sırtınızdaki ince teri hissettirdi, ürperdiniz, bahar kapıdaydı. İhlamurun sıkışık ve renkli kalabalığına karşı yürüdünüz. Kalın, görünmez vitrin camlarının ardından, gözünüze birbirinden kaliteli görünen sandalet, tişört ve yazlık ceketler gülümsüyordu. Fiyat etiketleri henüz bir köşelerine iliştilmemişti, bahar başlangıcıydı ve kuşkusuz şimdi paha biçilmezdi...

Cuma akşamı izdihamının son ayağını tamamlamak üzere marketinize girdiniz. Burada, geniş ambalaj çeşitliliğinin ve acınası ürün çeşitsizliğinin içinde her zamanki gibi uzun uzun eşindiniz. Bir tür ritüeldi sizin için, fiyat kıyaslamaları, ne gerekiyordu hesapları, alınmasa da olurların önünde mağlup olan mutlaka alınması gerekenler, bir türlü yerlerinde bulunamayan fiyat etiketleri, 999'la biten fiyatlar, ürünlerin alakasız köşelerine yerleştirilen gramaj ve içerik bilgileri, raflar arasında dolaşan tedirgin bakışlı genç insanların görüntüsü...

Taksiye binip binmemekte kararsız kaldınız, o kısa mesafe için çekeceğiniz ekşi surati ve öfleyip püflemeyi düşündünüz. Taksiciler neden kısa mesafeleri sevmezdi ve neden asla bozuk paraları bulunmazdı? İki katını teklif edebilirsiniz, onur meselesi olurdu, ama on katını teklif etseydiniz olmayabilirdi. Para düşünmediğiniz bir gününüzdü. Nakitiniz henüz bitmemiş, harcama limitinize de epey vardı...

Apartmanınızın bulunduğu yokuşu tırmanırken şiddetlenen rüzgar ve yine ıslanan sırtınız size neden bir arabanızın olmadığını düşündürdü. Aslında neden olamayacağını düşünmekteydiniz. Eğer otuzda biriyle değil de, üçyüzde biriyle bir kitap alabileceğiniz bir maaşınız olsaydı belki... Peki o zaman da hâlâ kitap alıyor olur muydunuz? Bir an soluklanmak için durdunuz, tuhaf, çalışma masanızda günlerdir açık duran kitaptan bir pasajı hatırladınız...

Bol renkli, cazip teklifli zarfların, tanıtım broşürleri ve pideci kartvizitlerinin içinden ekstre zarfınızı çektiniz. Birileri sizinle hâlâ mektuplaşıyordu, yüzlerini asla görmediğiniz isimden birileri veya bir makine. Yere bıraktığınız poşetleri kaldırdınız, şefkatli komşularınızın kapıya sıkıştırdığı elektrik faturasının yere doğru süzülüşünü izleyerek kapınızı açtınız. Poşetleri öylece kenara bıraktınız. Aslında zevk aldığınız buzdolabına yerleştirme işlemi angarya gibi göründü bu kez. Kişisel alışveriş tarihinizin tutanağı kredi kartı eksterenize de bakasınız yoktu. Üzerinizi değiştirip evin diğer yorgunu gelip yalnızlığınızı bozmadan biraz okuyabilirdiniz belki.

Yokuşun ortasındaki kendinizi gördünüz, bir şey hatırlamıştınız. Salonun bir köşesine iliştilmiş, tek ayağı boş bir yen gibi sallanan plastik çalışma masanıza yöneldiniz.

şışedekimesaj

55

Asla bitirmeyeceğiniz, vatani görev 'aşkıyla' başladığınız ve şimdilerde sadece işyerinizde sorunlara neden olan yüksek lisans programı ders kitaplarından bir tanesiydi... tam da o pasajın olduğu sayfada, açık duruyordu. Tekrar okudunuz, tekrar okudunuz...

Siz, pekâlâ, o 'madde' dünyasının her tür hazzı ve anlamı para üzerinden kurgulayan 'hastalıklı' insanı değildiniz, asla da doğrudan amaç edinmemişiniz onu. Yine de olmayışı veya yetmeyişi en az amaç edinilmesi kadar büyük bir çözümsüzlük yaratıyordu içinizde. Sizin bir dengeye ihtiyacınız vardı. Marketlerden fiyat etiketi incelemeyi çıkarabileceğiniz, kumaşlara rahatlıkla dokunabileceğiniz, yarınının düşüncesi bugününüzün üzerine çökmediği bir denge hali. Fakat... Yapamıyordunuz. O dengeyi kurmak için ona ihtiyacınız vardı. Bir miktar para.

Bir sigara yaktınız, ocağa çay suyu koydunuz, salona dönüp uzaktan kumandayı elinize aldınız, koltuğa çöktünüz.

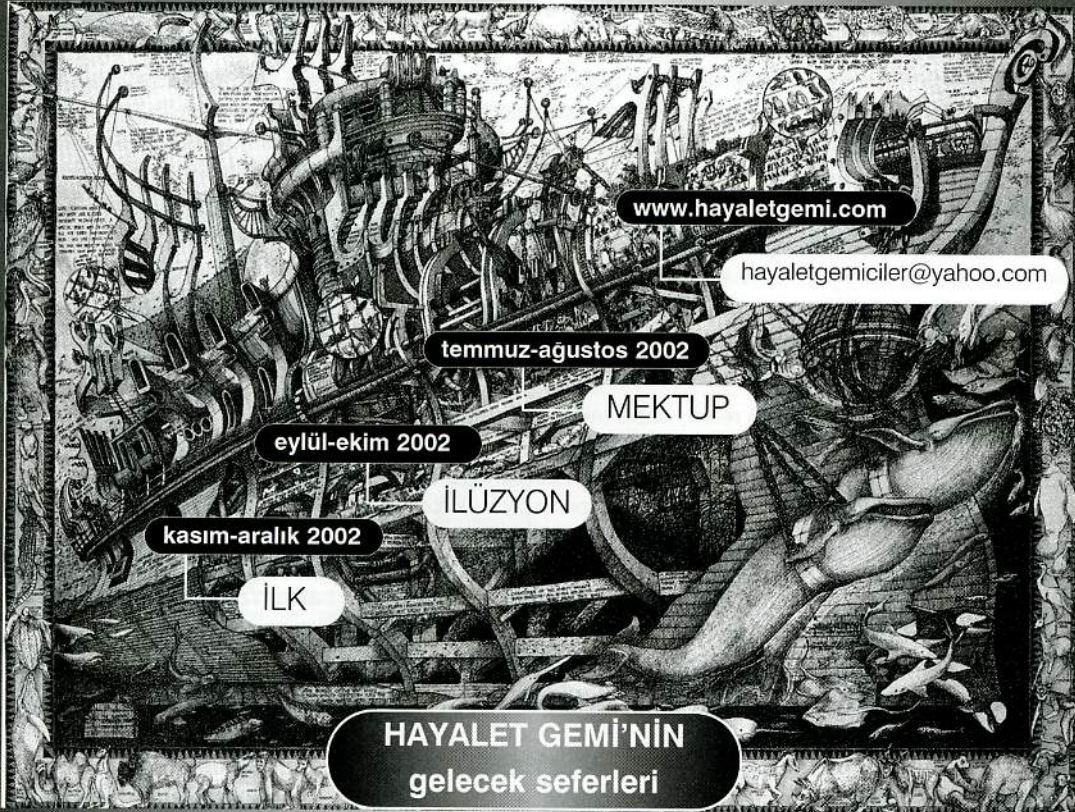
Dünyaya, herkes gibi, uçurum sandığınız kendi çukurunuzdan baktığınızın farkındaydınız. Beyaz zarflar içinde lütuf gibi uzatılan bu tekdüze renkli kağıt parçacıklarının nasıl tüyler ürpertici bir yeteneği olduğunu biliyordunuz. Ölüm ve yaşamı tanırsal bir payeyle kurabildikleri çok açıktı. Sizin masum bir ilişki içinde olduğunuz -'masum'u isteğinize göre tırnak işaretiyle çevreleyebilirsiniz- kağıtçıların çok daha vahim ilişkiler kurduğunu, çok daha derin lağım çukurlarında yüzdürdüğünü, yaratıp yıktığının da farkındaydınız. Bunu seçenlerin görüntüsünü gün be gün övgüler ve bazen de, çizme aşılıysa, sövgülerle, gözünüze sokulmaktaydı zaten.

Peki bu bir seçim miydi? Midesini ve aynadaki görüntüsünü seçebilir miydi insan? Hayır, siz... Siz sadece bugün binbir hesap ve kaygıyla satın aldıklarınızı terlemeden, yutkunmadan edinebilmeyi isterdiniz, itirazınız yoktu, bu aynı dünya ve düzenin içinde de olabilirdi

Tüm bunların bu aynı dünya ve düzen, hizmet etmekten kaçtığınız vatanınız, (aslında ona olan görevinizin de yerini tutabilirdi renkli kağıtçıları) tarihiniz, doğunuz, batınız, sağınız ve solunuzla da çok alakalı olduğunu -miskin bir kapitalizmin göbeğinde olduğunuzla da alakalıydı- elbette, görüyordunuz hiçbir zaman uğraşmak istemediğiniz, kafa yormadığınız politik ekonomik ve ....ik ve ...ik süreçlerle de.

Fakat anlamak ve açıklamak çözmüyor kafanızdaki düğümü. Bir şey olup tüm bu kısır döngü kırılacak da değil. Siz yine de, yarın (Cumartesi) akşamüstü, cadde kalabalığının içinde bahar keyfi içinde ilerlerken, sayısızların önünde oluşan küçük insan öbeklerine bakıp bir kolon da ben doldurayım demekten alıkoyamayacaksınız kendinizi. Belki çiğ tasarımlı loto kağıdının suskun rakamlarını işaretlerken hayaller kuracaksınız, arkadaşlarınız, aileniz, sevgiliniz, özgürlüğünüz, zevkiniz, önünüze açılacak o bambaşka dünyalar... Veya, artık çekime başlayabiliriz, aceleyle sayısız fişinizi bir kitabın sayfaları arasına sıkıştıracaksınız ve çekilişin ardından fişi ararken kitabı açtığınızda Ananokta 29'un son cümlesine ilişecek gözünüz. Muhakkak ki siz paranın gerçek yararını bilenlerdensiniz...

↓

Kendini içinde bulduğu titrek tabakadan yayılan çilek kokusu bir anda ciğerleriyle birlikte damarlarına ve tüm iç organlarına doldu, şaşkın ama dingin beynini uyuşturdu. Kan kırmızı titrek tabakada hareket etmek, kuşkusuz az önce içinde bulunduğu sıvımsıda yol almaktan daha zordu, lâkin çilek kokulu bu tabakayı midesine indirerek açtığı tünellerde ilerlemek kuşkusuz çok daha doyurucuydu. Tam da bu çilek aromasından ziyade jölenin içindeki şeker bir baygınlık hissi vermişti ki tüneli sadece havayla dolu bambaşka bir mekâna açılarak son buldu.

Belli ki mutfağa girmeden hemen önce, ışık düğmesine bastığı anda yaşadığı hayal kırıklığı birkaç gündür hiçbir şey yemeyip içmemesinden kaynaklanıyordu. Katı gerçeklerin yerini, puslu bir sefaletten ziyade, kendini tüy gibi hafif hissettiği bir sarhoşluk almıştı. Zaman zaman alkol sonrası boşluğa benzer yalnızlığı hissediyor ancak vücudunu bitap düşüren, haftalardır içinden çıkmadığı evini gerçeküstü bir tabloya dönüştüren bu ruh hâli, içecek su bulabildiği sürece –açlıktan midesi kazınıyor, beyinde gürültülü pistonlar çalışıyor olsa da- aslında bazen hoşuna bile gidiyordu. Yine de bir yarım ekmek, mangaldan yeni alınmış birkaç parça sucuk olsa ve ekmeğin arasına koyacağı sucukların yağları ekmeğin altından sızarken o, sucukları soğumadan yiyebilmenin telâşıyla bunları fark etmeseydi ne de güzel olurdu. Normal değil miydi ki kurumuş bir parça ekmek bulma umuduyla mutfağa giderken kurduğu bu hayallerin aksine pırl pırl bir mutfak yerine, kendi izbe çöplüğüyle karşılaşması onda onulmaz bir hayal kırıklığına neden olsun.

Kadın, az önce girdiği yatağından kalktı ve mutfağa yöneldi –yatmadan önce birkaç lokma atıştırmak hiç de fena olmazdı. Işık düğmesine uzandı: Karanlık. Nasıl da unutmıştu ampulün aylar önce bozulduğunu; zaten artık elektriğini de kesmişlerdi –bozuk olmasa ne fark ederdi ki. Belki de böylesi daha iyiydi, böylece düşünde kurduğu tam takır mutfak imgesi, cılız bir ışığın aydınlattığı kırık dökük bir odaya dönüşemeyecekti. Karanlıkta yolunu bulup mutfağın bir elin parmaklarını geçmez eşyalarından kırıldı kırılacak sandalyeye oturdu. Gözleri karanlığa alışıyor, haftalardır oksijen girmeyen ciğerlerini rutubetli hava dolduruyordu. Kadın, masanın diğer ucunda duran ekmek dilimine uzandı. Ekmeği eline almasıyla dağılması bir oldu. Dağılan kırıntıları, tükürüğüyle ıslattığı parmak uçlarıyla topladı ve ağızına götürdü. İki küçük ısırıkla ekmekle beraber takati kalmayacağı böylesi bir durum için sakladığı erzağı da tükendi. Hâlâ açtı ve artık bu açlığın yarattığı sarhoşluk onu bir tüyden ziyade, hareket etmesi güç ağır bir kütleye dönüştürmeye başlamıştı. Şimdi, göz kapaklarını dahi oynatacak gücü kendinde bulamıyordu. Yiyebileceği tek bir dilim ekmeği bile yoktu; ama sahi, niye ekmek yoksa pasta yemiyordu ki?

Yavaş yavaş tüm vücudunu sarmalamaya başlayan yoğunluğu ilkin dizine ulaştığında fark etti. Bu ılık ve yoğun sıvı içinde, bir zamanlar televizyonda gördüğünü hayal meyal anımsadığı filmlerin en heyecanlı sahnelerindeki gibi, ancak ağır çekim hareket edebiliyordu. Bir sıvımsının içinde olmasına karşın, haftalardır tıkalı kaldığı rutubetli evinde olduğundan daha rahat nefes alabiliyor, ciğerlerine temiz havadan çok sadeliğin ve tazeliğin mis kokusunu çekiyordu. Soluduğu hava taze ve sadeydi –ki sadelik neyse ama tazelik artık hafızasındaki silik bir kavramdan ibaretti sadece. Kendisine anlatılmaz bir özgürlük hissi veren sıvımsının kimyasını anlamaya ve böylece onun içinde daha iyi hareket edebilmeye başladı. Artık içine, bünyesindeki havası ve mis kokusuyla birlikte bizzat sıvımsının kendisini de çekmeye, baş döndürücü aromasını tatmaya başladı: Sütten yapılmıştı ve ancak el değmemiş doğal bir süt kadar taze, bir süütün olmayacağı denli tatlı ve yoğundu. Tekrar mis kokuyu ve bunun kaynağı aromayı içine çekti. Yer yer rastladığı hava kabarcıklarını kaçırmayıp, buradaki saf oksijeni

İçine çekerek beyazlığın sonunda ilâhî bir geçit gibi beliren kırmızılığa doğru ağır çekim yüzdü. Bu kırmızılığa ulaştığında kadın, onun şeffaf ve narin dokusunun ardındaki gökyüzünü seçebiliyordu. Nasıl ki kırmızı tabaka narin ama dokunulmaz değilse, o da huzurluydu ama meraksız değildi. Bambaşka nefis bir aromanın buram buram yükseldiği tabakayı bir yumruk darbesiyle deldi ve yarıktan içeriye girdi. Kendini içinde bulunduğu titreşen tabakadan yayılan çilek kokusu bir anda ciğerleriyle birlikte damarlarına ve tüm iç organlarına doldu, şaşkın ama dingin beynini uyuşturdu. Kan kırmızı titreşen tabakada hareket etmek, kuşkusuz az önce içinde bulunduğu sıvımsı da yol almaktan daha zordu, lâkin çilek kokulu bu tabakayı midesine indirerek açtığı tünellerde ilerlemek kuşkusuz çok daha doyurucuydu. Tam da bu çilek aromasından ziyade jölenin içindeki şeker bir baygınlık hissi vermişti ki tüneli sadece havayla dolu bambaşka bir mekâna açılarak son buldu. Önünde beliren uçurumdan aşağıdaki kahverengiliğe atladı ve bu süngerimsi yapının içine gömüldü. Üzerine düştüğü yumuşak yapı ona kusursuz bir iniş sağlamıştı. Kadın gömüldüğü yerden zorlukla ayağa kalktı: Ağırılığıyla ezilen bölgede kalçasının izi çıkmış, hacmini yitiren hamur yoğunlaşmıştı -ah küçükken ne de severdi annesinin uyarılarına ve tehdit dolu sözlerine aldırmandan masanın altındaki elleriyle gizliden gizliye ekmeğin içini oymayı ve oradan çıkardığı saf hamuru var gücüyle sıkarak bir lezzet topu yaratmayı. Yere eğilip kocaman bir parça hamur kopardı. Hamuru küçüklüğünde yaptığı gibi sıkıkça, avuç içleri ve parmakları kaygan bir sıvıyla bulandı, bir süre sonra bu süngerimsinin içinde şeklini değiştirmeye gücünün yetmediği bir parçacığın varlığını hissetti. Elini açtı, hamurun içinden küçük parçacığı, acı çikolata parçacığını çıkardı, ağzına attı. Karnı iyiden iyiye doymuştu; kremalar ve jöleler içindeki yorucu bir yolculuktan sonra çikolata parçalı taze bir kek üzerinde uyumanın ne de hoş bir duygu olacağını

düşünüyordu ki, kendisini tuhaf bir hüznün kışkacında hissetti ve etrafındaki her şey bir anda yavaş yavaş erimeye, bulanıklaşmaya başladı.

Saçmalıyordu yine! Yerdeki kırık fayansa sabitlediği bakışlarını kaldırdı, etrafına bakındı: Akşam olmuş muydu? Yoksa yeni bir gün mü başlamıştı? Saat kaçtı acaba? Tüm bunları yine öğrenemeyecekti çünkü bu çöplüğü dışarıya bağlayan tek bir pencere yoktu ve artık onun dışarıya adım atacak ne isteği ne de mecali vardı. Elini cebine attı, en az kendisi kadar yıpranmış, buruş buruş bir kağıt parçası çıkardı: Ne zamandır sakladığı tek parası, bir seferliğine olsa da karnını doyurabilecek son dayanağı. Bir kâğıt parçası suretindeki umut, şimdi karanlıkları perdeleyen ince bir zar gibiydi ve o, artık bu ince zarın ardını görebiliyordu. Bu sefer yıkımlara gebe bu "son" umudun ışıltısına kapılmayacaktı. Kırıldı kırılacak sandalyeden kalktı ve dağılmak için ne zamandır büyük bir çaba içinde olan kâğıt parçasını un ufak ederek mutlu etti. Parçaları masanın üzerine, nemli parmak uçlarından kurtulabilmiş kırıntıların arasına fırlattı ve bu kez ampulün patlak olduğunu, elektriğinin aylar önce kesildiğini unutmuyarak, ışık düğmesine gereksiz bir hamle yapmadan odadan çıktı. Kirişin biraz ötesindeki mindere, yatağına uzandı ve kendini dahi ısıtmaktan aciz battaniesini boynuna kadar çekti. Tavandan burnuna bir damla düştü, ardından bir tane daha. Kadın gözlerini yumdu: Evet, belki de açken yapılacak en iyi şey uyumak ve uyumak, her şeyden sıyrılıp hiçliğe dalmaktan, kısa bir süre de olsa ölmekten başka neydi ki?

Ve ertesi gün...Belki tekrardan birkaç düş ve bolca uyku.

↓

94.9

AÇIK
RADYO

MEKANLAR VE ÇAĞLAR İÇİNDE AŞK
İştar Gözaydın & İskender Savaşır
Her Pazar 11:00-12:00

hafta içi her sabah 8:00-10:00

Ömer Madra & Şerif Erol
Açık Gazete'de

KUM KİTABI
İnternette Kültür ve Sanat
Yekta Kopan & Adnan Kurt
Her Cuma 14:00-14:30

SİNEMANIN AMERİKAN KÜLTÜRÜNDEKİ TEDAVİ MODELİNE YAKLAŞIMI

İki filozof merakla bekliyor. Düşünüp tasınarak geçen bin yıllardan sonra, Yaşam, Evren ve Her Şey üzerine nihai soru hakkındaki cevabı bulmak için yapılan bilgisayar, Derin Düşünce kararını açıklıyor:

"Kırk iki" dedi Derin Düşünce, sonsuz bir haşmet ve sükunetle.

.....

Uzun bir süre kimse konuşmadı.

Phouchg gözünün ucuyla dışarıdaki meydanda, yüzleri gergin bir şekilde bekleyen insan deryasını görebiliyordu.

"Linç edileceğiz değil mi?" diye fısıldadı.

"Zorlu bir görevdi" dedi Derin Düşünce nazikçe.

"Kırk iki" diye bağırdı Loonquawl "Yedi buçuk milyon yıllık bir çalışmadan sonra tüm göstereceğiniz bu mu?"

"Ayrıntılı olarak kontrol ettim" dedi bilgisayar, "yanıt kesinlikle bu ve açık söylemek gerekirse bence sorun, sizin asla sorunuzun ne olduğunu tam olarak bilmemenizdir."

- Douglas Adams, **Otostopçunun Galaksi Rehberi** (Adams, p 120)

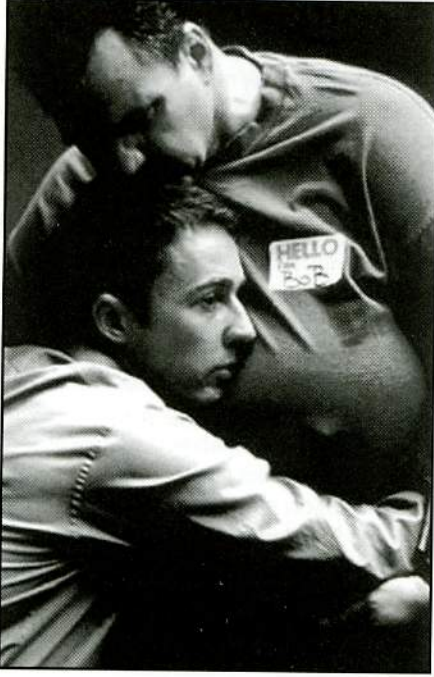
İlgili ve anlaşılabilir yanıtların geniş ölçüde sorunun uygun çerçevelenmesine bağlı olduğunu söylemek, çok açık bir gerçeği tekrarlamaktır. Aynı şekilde, birçoğumuz kendi yaşantımızda, bir çıkmaza saplanıp en baştaki önermelere dönmek zorunda kaldığımız kimi anları biliriz. Genelde hatanın, çözüm üretmek için olan istegimizden değil soruna yaklaşma çerçevemizden kaynaklandığını fark ederiz. Bu geçici başarısızlıklar, bir bireyin yaşamındaki küçük olaylardır.

Öyleyse uygun olup olmadığına aldırmadan, birçok durumda aynı belirli çerçeveyi uygulayan bütün bir ulus söz konusu olduğunda biraz durup düşünmeliyiz. Yakın bir zaman önce yayınlanan Amerikan terapi kültürünün eleştirel tarihi, Amerikan toplumunun problem çözmede terapiyi nasıl en önemli paradigma olarak kullandığını ele alıyor. Yazar Eva Moskowitz şöyle yazıyor:

Tarihsel olarak, ruhbilime, çabuk ve kesin çözümlere olan saplantımız, başka düşünce yollarına yer bırakmamıştır. Alta yatan ekonomik ve politik gerçekleri görmemizi engellemiştir. Psikolojik yorumlar ekonomik yorumların yerini almış hatta önlerine geçmiştir. Terapötik kutsal kitap sınıf gerçekliği ve pazar ekonomisinin kusurlarını üstünü örtmüştür. (Moskowitz, p 7)

Terapinin potansiyel "müşteri"sinin bakış açısından, kimi insanların kayıplarının ortasında kazandıklarını ya da olumsuz durumlardan olumlu yanlar çıkardıklarını düşünmemek mümkün değildir. *Fight Club* (Dövüş Kulübü) filminin anlatıcısı ve

baş karakteri Edward Norton uykusuzluktan ötürü acı çektiğini iddia etmektedir. Doktoru ona eğer gerçek acıyı görmek istiyorsa, testis kanseri olanlar için düzenlenen kendi kendine yardım grubuna katılmasını önerir. Katılımcıların bir araya gelerek birbirlerine destek verdikleri ve dertlerini anlattıkları ikili seanslar sırasında, anlatıcı kendini, sorunu vücut geliştirmede kullandığı steroidlerden kaynaklanan kendini geliştirme kurbanı Bob'a sarılmış bulur. Başta ağlayamaz, sonra gözyaşlarına boğulur ve "tüm umudunu kaybetmenin özgürlük olduğunu" keşfeder. Bu deneyimin bağımlısı haline gelir ve benzer grupların toplantılarına katılmaya başlar. Sadece diğerlerinin beklentilerini karşılayarak etrafını çevreleyen bu dünyadaki yaşamın sıcak merkezi haline gelir.

Bu zincir, Moskowitz'in "Amerika'nın saplantısı" olarak tanımladığı bir hiciv olarak anlaşılabilir; aslında yönetmen David Fincher, Edward Norton karakterinin "herhangi biri" olabileceğini göstermiştir (Smith, p 3.) Filmdeki ironi, başta Norton'un "kurban bağımlılığına" karşı önerilen, aslında bir terapi değil ancak bir karşı terapidir. Filmdeki iki terapi stratejisi de hayaller dünyasında barınır, gerçek onlardan kaçır. Ayrıca film, özellikle kişisel kendi kendine doyum ve toplumsal yenilenme arasındaki daha sonra yine üzerinde duracağımız bağları ve yukarıdaki sahnelerde ironik bir dini ve ruhsal boyutla ilgili ipuçlarını gösterir. Bu sahnelerde, anlatıcının rahatlaması sırasında, ilahiler söyleyen bir rahip korusu arka plandan duyulur.

Zaman zaman metodolojik kavrama eksiklikleri olsa da, Moskowitz'in kitabı bize, tedavi yöntemlerinin Amerikan toplumuna ve kurumlarıyla birleşmesine ilişkin çok sayıda detay sağlıyor. Kendisi ilk olarak bizce önemi olan bir konuyu (Amerikan tedavi düşüncesinin en derin temellerindeki psikolojik ve dini etkileşimleri) 1830'larda yazan ve aşağıda anlatılan yaklaşımın Hz. İsa tarafından uygulandığını düşünen Phineas Quimby'den alıntı yaparak ele alıyor:

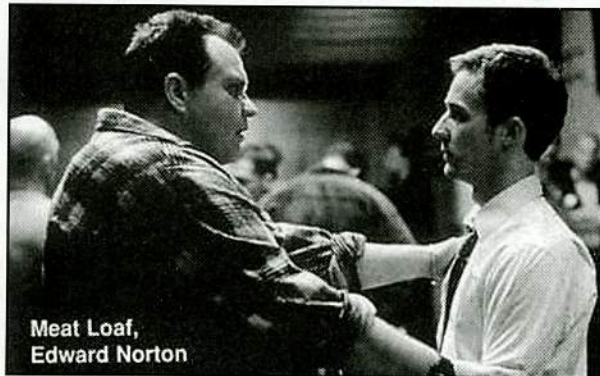
Quimby "Manevi Bilimi"ni tedavi edici bir din olarak düşünmüştür. O, insanın kendini anlamasına yardım etmeye çalışıyordu. Takipçilerini (Müritlerini) inanç yoksulluğundan kurtarmaya ve içinde dua etmeye zorlanma ya da günah çıkartma değil kendilerini tanımalarını sağlayacak bir bilim ya da bilincilik olan yeni bir bilim krallığıyla tanıştırmaya çalışıyordu. (Moskowitz, p 12)

Kitap, Amerikan tedavisinin Avrupa'daki ilk Freud'cuları gibi çok zorluk yaşamayan dindarları içine alma eğiliminin planını çizer.

Moskowitz'in tedavi yöntemleri ve amaçlarının "Resmi Amerika" ile bütünleşmesinin 20yy'ın başlarında yoksulluğu azaltma yönündeki reform hareketleriyle başlar. Betim, yardımı alanların karakterlerinin sistematik araştırması ile tepkisel davranışlarının daha disiplinli davranışlara dönüştürülmesinde kullanılan stratejileri kapsar. (Moskowitz, p 39) Bu araştırmada evlere sık sık ziyaretler ve mülakatlar yapılarak bunların kayda geçirilmesi sağlanmış, hatta ilginç bir şekilde polisle işbirliği yapılmıştır (Moskowitz, p 38.)

Yoksul olan ama artık belirleyici özellikleri yoksulluk olmayan bu insanların çevresinde, tedavi reformcuları, anormal psikolojileri olanlara yardım sağlamak zorunda olan yeni devlet kurumları yaratırlar. (Moskowitz, p 40)

Foucault'nun *Disiplin ve Ceza*, delilik ve suç hakkında *Delilik ve Uygarlık* ve *Ben, Pierre Riviere* adlı yapıtlarında ortaya konulan, davranışın düzenlenmesiyle ilgili iddialar ve bu noktanın vurgulanması bizim için önemli içermeler taşır. Sınıflama, gözlem ve disiplinli bir rejim, hem devletin otoritesi

Meat Loaf,
Edward Norton

hem de bireyin görevlerinin karşılıklı bir tanımının yapılmasında anahtar bir rol oynar. Aynı şekilde, filmlerimizden ikincisi olan *Matrix*'te anlatılan dünyada bizim için önemli olan bazı içermeler taşır. Baş karakter Thomas Anderson (Keanu Reeves) gündüzleri bir yazılım şirketinde çalışır, geceleri ise tanınmış bir hacker olan Neo kimliğine bürünür. Dünyanın en çok aranan bilgisayar teröristi Morpheus'la temas kurmak onda saplantı haline gelmiştir. Ne var ki Thomas Anderson görünüşte insanüstü güçleri olan polisler tarafından kovalanmaya başlar. Morpheus'un ajanları yardımıyla polislerden kaçmayı başaran Neo, sonunda Morpheus'la karşılaşır ve onun sayesinde *Matrix*'ten kurtulur.

Morpheus: Bir hayal dünyasında yaşıyorsun, Neo,

... Matrix nedir? Kontrol

Neo yavaş yavaş, bu noktaya kadar gerçek dünya zannettiğinin aslında 20yy'ın sonundaki dünyayı model alan bir "nöral etkileşimli simülasyon" olduğunu farkeder. 21 yy'da insanlık bütünüyle yapay zekaya sahip bir ırk yaratır, bu ırk gezegeni ele geçirir, yapay ırkı güneş enerjisinden mahrum bırakma girişimi sırasında, insan ırkı güneşi kavurur, çürümüş bozulmuş ve kurak bir dünya oluşur. Makineler enerji kaynaklarını değiştirir ve insan vücudunun yarattığı enerjiyi kullanmaya başlar. Makinelerin hüküm sürdüğü bu dünyada, şimdi insanlar ısıları ve elektrik enerjileri için yetiştirilmektedirler ve *Matrix*'in bilgisayar kaynaklı sanal dünyasında pasif bir itaat durumunda tutulmaktadır. Çok az sayıda özgürlük savaşçısı vardır ve Morpheus belli başlılarından biridir. Neo da onlara katılmak için özgür bırakılır. Bu hikayeyi diğerlerinden ayıran anlatılma biçimidir. Vurgu sürekli topluca bir eylem girişiminden çok kişisel uyanıstadır. Aslında, Neo "özgür" bırakıldığını bilmediği kimseye güvenmemesi için açıkça uyanılır çünkü herkes potansiyel bir *Matrix* ajanıdır. Sonuç olarak özgürlük savaşçıları aydınlananların öncüsüdür.

Terapötik kontrolün oluşumunda, akıl hastanelerinin (Moskowitz, p 41 ff) ve çocuk mahkemelerinin (p 45 ff) yayılmasıyla ilgili raporunda Moskowitz, Morpheus tarafından ana hatları çizilen kontrol resmine büyük destek vermiştir. Bu sürecin nihai aşaması, İkinci Dünya Savaşında ordu tarafından psikolojik ve tedaviye yönelik tekniklerin tümüyle kullanılmaya başlanmasıyla oluşmuştur. Psikiyatristler kendilerine yalnızca savaşta zarar gören askerler konusunda değil ayrıca, asker seçme politikası ve hem sivillerin hem askerlerin morallerini düzeltme konularında da önemli bir yer açmışlardır (Moskowitz, p 103 ff.) Hizmetlerin hızla yayılması gerektiğinden kriterler basitleştirilmiştir. Bunun sonucu olarak terapötik metodlar

doğrultusunda standartlaşmış testler, anketler, sorular oluşmuş içinde grup tedavisini de içeren yöntemler ve komutanların sorunları hızlı olarak teşhis etmesine ve hem askeri hem sivil personel arasında savaşa dönük akıl sağlığını artırmaya yardım eden psikolojik özlü broşürler ortaya çıkmıştır. Bu işlemler daha önce benzeri görülmemiş ölçüde yayılmış ve belli bir amaca hizmet etmiştir. Moskowitz bu sürecin önemli bir bilgi yanlışlığına yol açtığını belirtmektedir (p 118.)

Savaşın sonunda, bu süreçte yaşanan ve kimi zaman şüpheli görünen bu beceriler, çoğunlukla serbest mesleklerde ve reklam, halkla ilişkiler, ve barış ekonomisinin yeni baştan tesisıyla hızla büyüyen medyada, ve gerekse de Savaş Gazileri Birliği'nin rehabilitasyon planlarında barış ortamının yeniden sağlanmasında kullanıldı (Moskowitz, p 149 ff.) Geçmişte insanlardan yürekleri ve uslarıyla savaşa destek vermeleri beklenirken, aynı destek artık bir şirket ya da ürün için isteniyordu; öte yandan standart askeri görevlendirme sınavı, yeni çıkmaya başlayan kadın dergilerindeki, 'lyi bir eş misiniz?' konulu yirmi soruluk testlere dönüşmüştür.

Böylece günümüz Amerikası'nın oluşumunda *Matrix*'in paranoid atmosferini haklı gösteren bazı gerçeklerin varlığı ortaya çıkar. Dolayısıyla iyileşerek *Matrix*'ten kurtulmak, tanımlı gereği muhaliflik olacaktır. Gerçekten de, genel eğilimi oluşturan parlak tüketim 'normalliğini' seçmeyip de, terk edilmiş otellerin ve boş arsaların pejmürde, adi dünyasını seçen iki filmin muhalif tavrı inandırıcılık kazanmaktadır.

Foucault'cu kontrol temasına döndüğümüzde bu rol için terapinin uygun olup olmadığını irdelemeliyiz. Bu, uyumlu bir toplumda olması gereken davranışla 'uygunsuz' davranış arasındaki çelişkileri çözümlenmeye yönelik bir eylem olarak görülebilir; bunun yanısıra, bireyin kendisiyle barışık, özerk, toplumdaki ve onu çevreleyen değerlerden daha bağımsız olmasını sağladığı da söylenebilir. Bu yüzden tedavi, bir disiplinli itaat rejiminin kurulması için oldukça 'sızıntılı' bir araçtır, ve dolayısıyla potansiyel bir mücadele alanı oluşturabilir. Bana göre bu iki film de, biri 'normalliğe', diğeri bireyin kendisini en üst düzeyde gerçekleştirmesine yöneltilmiş iki karşıt tedavi kültürünün ele alındığı bir tedavi söyleminin tasarlanmasını gerektiriyor. Bu, belki aşırı şematik bir betimleme olabilir, ancak tedavinin gerçek uygulamasında az ya da çok uzlaşabilen çelişkili tedavi amaçlarının uç noktalarını betimleme erdemi de vardır.

İki filmimizde de bu uçlara karşılık gelen farklı seçenekler var. *Matrix*'te, bize, anladığımız biçimiyle gerçekliğin, aslında, itaatimizi güvenceye almak için bilincimize yerleştirilmiş bir bilgisayar programı² olduğu önermesi

sunulurken, *Fight Club*'da acıyı doğrudan yaşamak amacıyla benliğin, ayınlar yoluyla yeniden yapılanması önermesi var; eşya fetişizmi üzerine kurulmuş bir dünyanın köleliğinden filmde kullanılan sözcük "Alışveriş" ve anlatıcının, kontrolü sağlayan tedavi kültürüne bağımlılığından doğan hayali acısından kurtulması için, acımızın doğrudan farkına varmamızın amaçlandığı bir yapılanma bu. Bu projenin bir bölümü, anamal ortaklığını yıkmaya yönelik, faşist-benzeri askeri bir organizasyonun oluşumunu içeriyor. İki film de, baş rol oyuncusunun zihnini özgürleştirme sürecine odaklanıyor. Hatta *Matrix*'te, hastanın terapistle ilk görüşmesiyle doğrudan paralellik kurulacak kadar ileri gidiliyor.

Neo'nun Morpheus'la ilk karşılaşmasında, aşağıdaki olaylar gelişiyor. Neo'nun dünyaya dair huzursuzlukları tanılanıyor. O bu duyguyu, yaşamı boyunca '(kendini) usunda, (kendisini) çılgına çeviren bir kıymık gibi' taşımış. Bir teşhis konuluyor ve tedavi sürecinin başarı şansı belirleniyor; bunun sonucunda, ilaçların kontrolünü de içeren tedaviyi kabul edip etmeme seçeneği sunuluyor. Ne var ki tedaviye yönelik görüşmeler, geleneksel olandan önemli bir noktada ayrılıyor; hastanın durumuyla ilgili bilgilerin tümü, Neo'dan değil Morpheus'tan geliyor. Sahnenin tümünde, gizemli, karizmatik bir göreve yönlendirilen Fishburne'nin yüzüne odaklanılıyor.

Her iki filmde de, terapist figürü büyük önem taşıyor. *Fight Club*'ta, bilge Morpheus'a alternatif olarak, sorumsuz, anarşist Tyler Durden'ı (Brad Pitt'i) buluyoruz. Burada, anlatıcının tabi olduğu öğrenme egzersizleri, onlara eşlik eden tanıya yönelik konuşmalar gibi, Tyler'la başlıyor. Filmin neredeyse üçte ikisi boyunca, Tyler'in anlatıcının egosunun bir yansıması olarak sunulmasında filme dair önemli bir çarpıtma var. Bu unsur, anlatıcının anlaşılabilir sorunlarını kendisinden daha akıllı ve yeterli olan bir başkasına, *Matrix*'te, temelde Morpheus'un temsil ettiği türden bir figüre aktarma arzusuna işaret ediyor. Burada dini öğenin tedavi unsurunun yardımı geldiğini görüyoruz.

Her iki terapist figür de, günümüz kültürünün, Moskowitz'in ele almakta başarısız olduğu önemli bir özelliğine yöneliyor; belki de en etkili Zen olan doğu dinlerinin, Amerikan

terapisinin dine dayalı çizgisinin tahtına oturması. Bunun nasıl gerçekleştiğini bugün için tam olarak açıklayamayacağımı itiraf etmeliyim; ancak Amerika'da ilk itici gücünü Beat kuşağının Budizm'e ilgisinden alan ve daha sonra 1960'ların büyük 'karşı-kültürel' kaosunda baş gösteren doğuya ilginin bir parçası olduğunu söyleyebilirim.

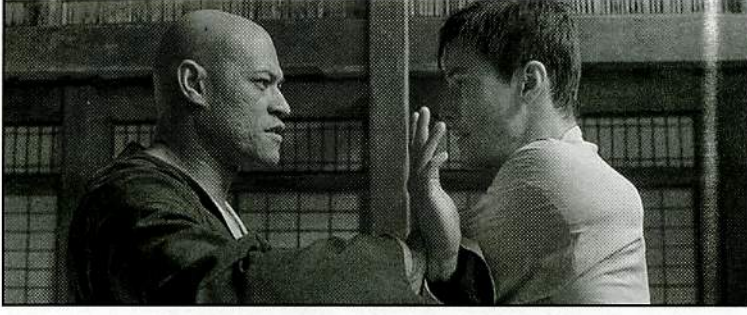
Bu noktadan sonra, kapı şamanizm ve dini tören için de aralanıyordu. Kontrolü elinde tutan devlete 'alternatif', hatta 'karşıt' olarak

tanımlanabilecek olan bu terapi kültürü çizgisinde, terapist figürü 'dünyevi müşavirlik'ten magus, guru ya da Zen öğretmenliğine geçiyor. Bu gelişmenin, geleneksel Hıristiyan ahlakına sadık olmayanlar açısından cazip olan yönleri tahmin edilebilir. İthal edilen gelenekler arasında, gözlemlenebilecek belki de en önemli unsur, etik, ahlak ve tinselciliğin, Hıristiyanlıktan oldukça farklı kriterlere göre değerlendirilmesidir. Örneğin Budizmin, batı Hıristiyan düşüncesinin, etik ve felsefe alanlarına atfettiği uygulamaları içeren bütün bilimlerin, Quimby'nin 'ruhun bilimi' hedefine daha çok yaklaştıkları görülebilir. Böylece bu uygulamaların terapötik gündeme oturtulması yalnızca bir yöntem sorunu haline gelir. Ne var ki, bunun büyük çoğunluğunun oldukça zayıf ön bilgilere dayandığı iddia edilebilir. Önemli ölçüde Budist 'us' ve Batı düşüncesine ait 'ruh' kavramları pek de uyumlu değildir. İkincisi, us, madde ve ruh ayrılıklarına dayanırken, ilki usun ve maddenin sürekliliğine dayanır. Dahası,

Ruh, Beden ya da Atmanın varlığını reddeden Budizm, insanın düşünce tarihinde eşsiz bir yere sahiptir. Buddha'nın öğretilerine göre, ben düşüncesi, gerçekte ilişkisi olmayan, yanlış bir düşüncedir...Dünyada, hayali, kişisel çatışmalardan, uluslar arasındaki savaşlara kadar bütün sorunların kaynağı odur. (Rahula, p 51)

Fight Club, batılı ön bilgiler üzerine temellenen bir anlatım biçiminde, fazlaca çelişki ve karşıtlığa malzeme olsa da, en azından bu önemli ayrımları ciddiye alıyor. Filmin, bu noktada tedaviye yönelik ve politik olan arasındaki ilişkiler bağlamında karmaşık oluşu, bazı tahminler yürütmeyi mümkün kılıyor. Örneğin Tyler Durden figürü, gerçekliğe, anlatıcının böyle bir figürün olmasını istemesinden ötürü gönderildiği gerçeğine bağlı olarak, kendi rolünde guru olarak etkisi azaltılmıştır. Dahası, Tyler'in filmdeki varlığı, izleyicinin filmde ('arka planda') gidip gelen görüntülerle ("büyük, güzel bir sik") böyle bir figür görme isteğinin Oedipal kökenini sorgular; Tyler, bu figürü, aile filmlerine soktuğu gibi, *Fight Club*'a da, özellikle filmin sonunda sokar. *Matrix*'te sunulan çok daha basit bir önermedir: bilgisayar

programının sahte bilincinden kurtulan birey, büyük sıçramalar ya da bedeninin havada asılı kalması gibi, usun 'kontrol altındaki' haliyle yapılması imkansız olan şeyleri yapabilmektedir. Bunun yalnızca metin dışında pek az anlamı olan kibirli bir anlatım olarak görülmemesi için, tedavi hareketinin yakın tarihli bir yayınından bir alıntıyı sunuyorum:

Dünyanın, algıladığım şekliyle, tümüyle usal ve sadece benim için var olduğunu görebiliyordum. O, benim buluşumdu. Eger kimliğimi, inançlarımı, iç dünyamı değiştirseydim, dışımdaki dünya da eş zamanlı olarak değişecekti, bu ikisi arasında dolaysız bir ilişki vardı. (Spezzano, p 34)

Her iki film de, bu maddecilik anlayışının, toplumsal ve politik eylemin, 'özgürlük savaşçılığı'yla 'şehir terörizmi' arasında bir yerde olan maddi dünyasını gasp etmesi üzerine kurulur. Her iki film de, kahramana yapılan 'Oluruna bırak' ihtarlarıyla ve 'inanmak'la 'bilmek' ya da 'yapmak' arasındaki ayrımlarla dopdoludur, onaylama, kavrayışın sonraki biçimlerine ertelenir. Burada, *Fight Club*'in karmaşıklığı, kendini en açık biçimde istenmeyen kişi Marla Singer'in (Helena Bonham Carter) kişiliğinde hissettirir. Anlatıcı, Marla'nın yaşamına girişini, öyküsünün temelini oluşturan bölünmenin başlangıcı olarak tanımlar. ("*O her şeyi mahvetti.*")

Filmdeki tek önemli dişi figür olan Marla'nın, aşırı boyuttaki erkek egolarının reddettiği ya da bastırdığı dişil figür olduğunu öne sürmek kolay olurdu. Bu, onun temelde dişil olarak değil, dişi olarak, yani yetkileri elinden alınan, marjinalleştirilen ve genelde görmezlikten gelinen bir toplumsal varlık olarak daha büyük olan önemini yanlış yorumlamak olurdu: toplumun boşluk ve çatlaklarında var olmaya mecbur bırakılan, ama karşısına çıkan fırsatları istismar eden bir varlık. Açıkça hiçbir destek görmeden, bir çamaşırhaneden çaldığı çamaşırları bir ikinci el mağazasına satıyor ve oldukça yaşlı, öldü ölecek kadınlar için yapılan yoksullara yardım yemeklerini alıyor. Anlatıcı, fark edilme ihtiyacını doyumak için pek çok terapi grubuna katılıyor. Marla'nın bunu yapma sebebi, sinemaya gitmekten daha ucuz gelmesi ve bedava kahve veriliyor olması.

Tyler, Marla'nın davranışında, kendi 'onlara yaklaşma' eğilimlerinin yansımalarının olduğunu fark ediyor ve Tyler gibi

onun da anlatıcının kişiliğinin bir parçası olduğu fikri bile öne sürülüyor. Marla onlarla beraberken anlatıcının hiçbir zaman diğer karakterle bir arada görülmemesinin, anlatıcının karakterinin farklı yönlerini biçimlendirdiği fikri ortaya atıldı. (Smith,p 6) Ama bu aynı zamanda, Marla ve Tyler'in anlatıcının arzusunun, aynı tarafta yer alamayan çelişkili ifadeleri olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Dahası, Marla'nın anlatıcının terapi grubuna girmesi ile anlatıcıya, daha önce yaşadığı uykusuzluğu tekrarlatacak kadar

rahatsız eder.Anlatıcı bir gece, Marla'yı yürürken arkadan görür, ve bu figürün gözden yitmesiyle beraber, araya Tyler'in gidip gelen figürlerinden bir girer bu figür, dönüşümlü olarak ya Tyler'in öykü üzerindeki etkisini, ya da anlatıcıyla ilişkisiyle, yerine geçtiği karakterle ilişkisi arasındaki bazı benzerlikleri gösterir. Ancak işaret ettiğimiz şekilde Tyler ve Marla'nın davranışları arasındaki benzerliğin altında yatan çok önemli bir farklılık vardır. Tyler'da bu tür etkinlikler ideolojik ve politik perspektifin bir parçasıdır. Marla da ise kendi varoluşunun temel koşullarıdır.

Filmin sonuna doğru anlatıcı ve Tyler'in aslında aynı kişi olduğunu anlıyoruz. Bu durum bizi Marla'yla yaşadıkları ortak alışılmış erkek-kadın ilişkisini geçmişe bakarak değerlendirmeye itmektir. Bu ilişki bir taraftan cinsel performans saplantısı, öte yandan ise Marla'nın ayrı bir sosyal varlık olduğunun tamamen inkârından oluşur. Bu durum filmin sonunun önemini vurgular. Tyler ve diğer adamın aslında aynı insan olduğunu anlayan anlatıcı Marla'yı korumak için bir otobüse bindirerek şehir dışına gönderir ve Tyler'in kredi şirketlerinin bulunduğu binaları havaya uçurma planını (Mayhem Projesi) durdurmaya çalışır, ancak Tyler (yani diğer kişiliği) onun her hareketini önceden görmüştür. Onu etkisiz hale getirme emriyle polise gider, ancak polisin de bu işin içinde olduğunu anlar. Kaçmayı başarır ve Tyler'in planını gerçekleştirmek için son rötüşları yaptığı boş ofise doğru gider. Sonunda kendisinin Tyler kişiliğini silahı ağızına sokup ateş ederek öldürmeyi başarır, kendisini neredeyse ölümün eşğine getirmiştir.

Böylece, "müşteri" kendisinin tedavi isteği olan sözde hekimi öldürerek kendisine tamamen sahip olur. Sonunda artık yanlış soruları sormaktan kurtulur. Hayat, Evren ve Herşeyden yukarıya bakmaz, doğrudan Marla'ya bakar ve gerçekten onunla karşılaşır. Marla yakalanmıştır ve diğer komplocular onu geri getirirler, ancak ne yazık ki artık, çok geçtir. Tyler'in devrimci planı artık durdurulamaz. Bombalar patlar. Filmin sonunda Kuleler çökerken, 11 Eylülde olduğu gibi, Marla ve Tyler'ı birbirlerinin ellerini tutmaya çalışırken görürüz.

Hem *Matrix* hem de *Fight Club* sonuç olarak tedavi modelinden kaçamamıştır. *Matrix* daha çekici bir fantezi sunar. Neo makinelerin yarattığı sanal dünyada yarı kanun-dışı bir bilgisayar hackeri konumundan "Seçilmiş", yani insanlığı özgürlük mücadelesinde kurtaracak her bakımdan güçlü bir Mesih-figürü, olmak için yükselir. Bu noktaya onu kendi varlığının gerçek koşullarını görmesini sağlayan Morpheus getirir. Oracle'ın zekice müdahalesi bunu onaylar. Oracle onun kaderini çizerken kendi başına hareket etmesine yetecek kadar bilgi almasına izin verir. Bu duruma ölüm ve yeniden dirilme temaları ile daha mistik dini bir parlaklık eklenmiştir. (Neo = yeni insan.)

Fight Club bu fanteziden Tyler'in başkentin terapötik bir girişim olmasına karşı bir askeri mücadele verdiğini ortaya çıkarmasıyla kaçır, bir tür rol yapma. Gerçekte, Tyler'in devrimci tavsiyeleri ciddiye alınacak türden değildir. İsyan planı olarak ütopya şeklinde betimlenir (kredi şirketinin çöküşünün yol açtığı sıfıra dönüş) ve özellikle hizmet sanayilerinde çalışan etkilenmeyen erkek işçiler tarafından yürütülecektir. Gerçekte bu işçiler arasında en büyük eyaletlerin ekonomilerinde sömürülmüş olanlar vardır; ancak filmde bunların ekonomik veya maddi koşullarına pek değinilmemiştir. Önemli olan onların ruhsal durumları, yani artık bezmiş olmalarıdır.

Daha önceki alışveriş ve terapi grup saplantılarının aksine anlatıcının hayali isteklerinin bir parçası olarak Tyler'in planına karşı koymakla film ayrıca dolaylı olarak dezavantajlı konumda olanların sorunlarına siyasi çözümler bulmaya yönelik herhangi bir sürükleyici kuvvete de şiddetle karşı koymaktadır. Aslında filmdeki hiç kimse, hatta iflas eden Bob bile, bir sosyalistin anlayabileceği anlamda ciddi şekilde dezavantajlı durumda değildir. Film birey ruhuna değişme fikrini sınırlandırırken maddi değişikliğin gerekli olduğu çok sayıda insanın varlığını göz ardı ederek, özellikle Amerikan tarzı bir at gözlüğü takar. Ancak film olumlu bir şey de sunar, bu da Marla ve anlatıcı arasındaki ilişkinin çözümünün tedavi alanının meşruluğunu geçerli kılmasıdır. Hem devletin hem de alternatifinin hayali tedavi acendalarının reddi, anlatıcının Marla görünümündeki gerçeklikle yüzleşip uzlaşmasını sağlar. Bastırılan ve marjinalleşmiş olan bireyin hayatının merkez aşamasında yer almak için tereddüt ederek öne çıkar. Bu noktada filmin şu andaki duruma bir katkısı olur: ancak burada vurgulanmalıdır ki, bu sadece *Fight Club*'in sonu ve Amerika'nın günümüzdeki durumu arasındaki belirli yapısal benzerliklerden yararlanılarak yapılan bir analogiden ibarettir. Sonuçta siyasi ve ekonomik sorunlar siyasi ve ekonomik yollarla çözülmelidir.

Fight Club'in son sahnesinde hem pek çok Amerikalı için hem de hangi kökenden gelirse gelsin 11 Eylül olaylarından etkilenen insanlar için acı veren görüntüler vardı. Çok az

insan saldırılardan doğrudan etkilenen binlerce kişiye yardım etmede tedavinin oynadığı önemli rolü sorgulardı. London Review of Books dergisinin 4 Ekim tarihli sayısında olaydan hemen sonra daha Afganistan'a saldırılar başlamadan önce düzenli olarak katkıda bulunanlara ayrılmış kısa yazıların bir kısmında New York'tan Hal Foster şöyle yazar:

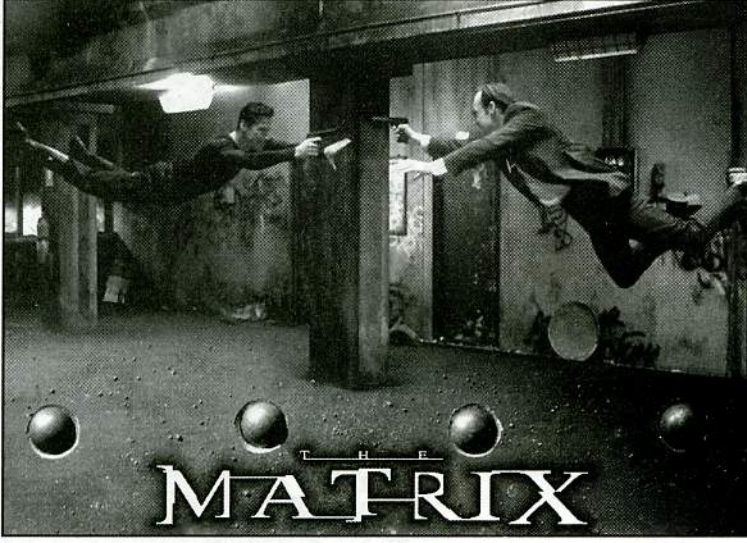
Su an için felaket filmleri ertelendi: Onlar "gerçek". Daha önce komikti, şimdi ise gerçek televizyonu saldırgan, hepimiz stres altında ve son derece endişeli olduğumuz için bir şeyler seyredip heyecanlanmaya ihtiyacımız yok. Tedavi kültürü gün boyu süren bir eğlence şeklinde yeni bir perspektife oturdu. Çerçevesi değişti. (Foster, p 22)

Bu yazıda tartışılan böyle bir tedavi değildir, ancak burada sözü edilen terapi kültürü pek çok Amerikalının gözlerini Amerika'nın sesinin en yüksek çıktığı global ekonominin boşluk ve çatlaklarında aynen Marla gibi yaşam mücadelesi verenlerden başka yere çevirmesini sağlayan unsurlardır. Bu Tyler'in tarafında olmak anlamına gelmiyor. Aksine, geldiği yön farketmeksizin hayat, evren ve herşey üzerine odaklanan militarist bakışın marjinalleşmiş olanı göz ardı ederek baştan savmacı retorik bir tavrı takındığı anlamına gelir.

Filmde, Tyler'in kendini vurarak öldürmesinden önce, anlatıcı Tyler'in var olmasından sorumlu olduğunu kabul eder. Bu tür itiraflar siyasi sahaya kolaylıkla aktarılmaz. Önemli olan pek çok Amerikan vatandaşının ülkesinin günümüzdeki global eşitsizliklerde yapıcı bir rol oynadığını düşünmesidir. London Review of Books'un aynı sayısında Berkeley'den Thomas Laqueur şöyle yazar:

...belki de tarihle daha olumlu bir ilişki düşünülebilir. New York'u eski haline sokmak için harcamakta olduğumuz 40 milyar doları, iflas eden havayolu şirketlerini kurtarmak için hazırlanan 20 milyar doları, önümüzdeki günlerde yapılacak savaşta harcanacak söylenmeyen milyarları alsak ve büyük bir kısmını Filistinliler ve İsrailliler arasında

Amerikalılar için en önemli konu olacaktır. Aynı bu bildiri için söz konusu olduğu gibi Amerikan Kültürü üzerine veya alanı ile ilgili olarak gerçekleştirilen çalışmaları, seslerinin işitilmesini mümkün kılacak ortamların oluşturulması yönünde azami ölçüde teşvik edilmelidir. Tüm siyasi retorik bir kenara bırakıldığında, Birleşik Devletler kadar güçlü bir ulus toplumsal adalete ancak kendi içinden doğru yönlendirilebilir.

↓

paylaşıp, barışa bir altyapı oluşturmaları için versek nasıl olurdu? Bu miktarla bir çok tuzlu su arıtma fabrikası, okul ve belki de daha uzlaşma yanlısı bölge insanları satın alınabilirdi. Bu miktar en azından yerlerinden edilmiş olanlara yeni evler almaya yeterdi. Irak'taki başlarındaki diktatörün yerinde kalmasını sağlayan, ama onları da aç ve hasta bırakan boykotun zarar gören çocuklara da birkaç milyar verilebilirdi. Pek çoklarının radikal olarak ilerleme karşıtı görüşe yakınlık duymasına neden olan en çaresiz fakirliğin yer aldığı Pakistan'a da birkaç milyar verilebilirdi. John Wayne filmlerindeki basmakalıp retorik olmasın da ne olursa olsun.

(Laqueur, p 24)

Tabii ki burada önemle belirtilmelidir ki, bu impulsun pratik uygulaması beraberinde Amerikan hegemonyasını ilerletmek için gösterilen bir çaba olarak yorumlanma riskini de getirir. Ancak bu güdü marjinalerdeki hayatın pratik yanlarına yoğunlaştığı ve Amerikan'ın bu yöndeki katkısını iyileştirmek üzere adımlar attığı ölçüde yerindedir.

Son yirmi beş yıl içinde farklı sürelerle çeşitli tedavilere katılmam sebebiyle tedavi konusuna özel bir ilgim olduğunu burada belirtmeliyim. Bu tecrübemden öğrendiğim önemli bir şey oldu: Kişi için tedavinin işlevini yerine getirmesindeki başlıca zorluk tedavi sürecinde edinilen anlayışların günlük hayata geçirilmesinde yatmaktadır. Bunun için kişinin sabırlı olması, ayrıntılara dikkat etmesi ve önceki davranış ve görüşleriyle yüzleşerek, bunun üstesinden gelmeye hazırlıklı olması gerekir. Kişinin normal halinin içinde tedavi yardımı aradığı davranışa eğilimlerin bulunduğunu unutursak "Normale dönmek" çok kolaydır. Kabil'in ele geçirilmesi muhtemelen siyasi seçimlerin yakın gelecekte gündemi belirleyebileceği yeni bir çağ açmaktadır; özellikle gelecek yirmi-otuz yıl içinde ayrıntıya sessiz ve sürekli dikkat etme özellikleri "tarihle daha olumlu bir ilişki" arayışında olan

ÇALIŞMA METİNLERİ

Adams, Douglas, *The Ultimate Hitchhiker's Guide*, Wings Books/ Random House, New York, 1996

Foster, Hal, *Untitled contribution to London Review of Books*, Volume 23 No. 19, October 4 2001, p 22

Foucault, Michel, *Madness and Civilisation: A History of Insanity in The Age of Reason* (trans. Richard Howard) Random House, New York, 1971

Foucault, Michel, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* (trans. Alan Sheridan), Penguin, London, 1977

Foucault, Michel (ed.), *I, Pierre Riviere, having slaughtered my mother, my sister, and my brother...; a case of parricide in the 19th Century*, Peregrine, London, 1977

Jones, Ernest, *The Life and Works of Sigmund Freud* (edited and abridged by Lionel Trilling and Steven Marcus), Pelican/ Hogarth Press, London, 1981 (4th reprint)

Laqueur, Thomas, *Untitled contribution to London Review of Books* op.cit., p 24

Moskowitz, Eva S., *In Therapy We Trust: America's Obsession With Self-Fulfillment*, Johns Hopkins University Press Baltimore, 2001

Rahula, Walpola, *What The Buddha Taught*, Gordon Fraser, London, 1982

Smith, Gavin, *Inside Out: Gavin Smith Goes One-on-One with David Fincher in Film Comment*, September 1999 located through <http://www.findarticles.com>

Spezzano, Lency, *Make Way for Love: A Story to Open Your Heart*, Psychology of Vision Press, Kaneohe, Hawaii, 1995

Filmler

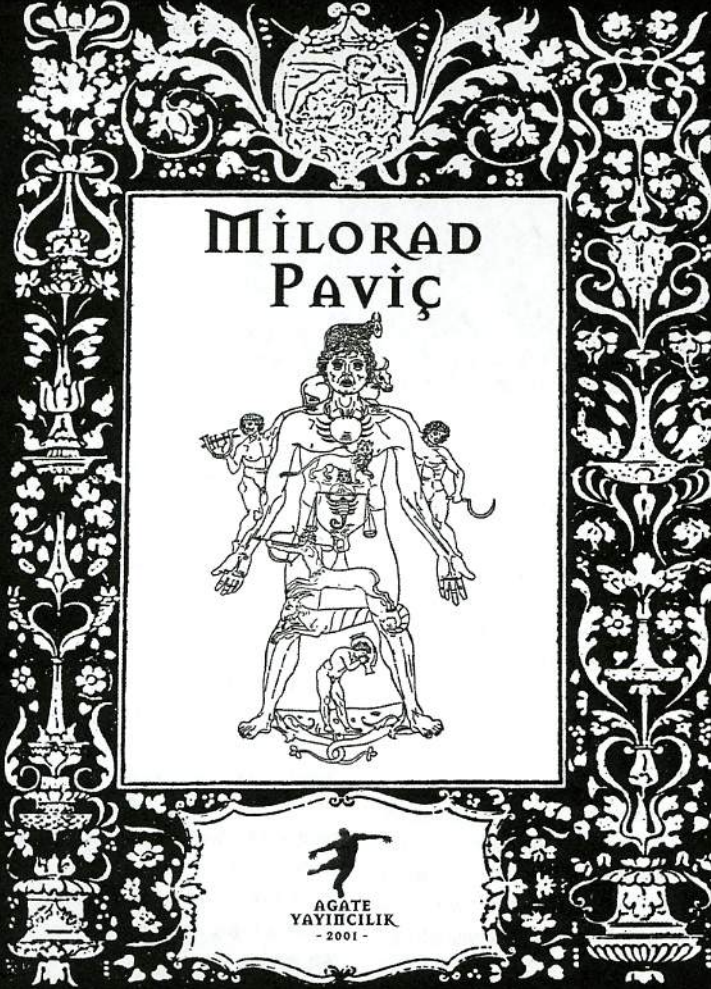
Fincher, David *Fight Club*, Fox 2000 Pictures/ Regency Enterprises, USA, 1999

Wachowsky Brothers *The Matrix*, Warner brothers/Village Roadshow Pictures – Groucho Film Partnership, USA, 2000

HE WRITES THE WAY WE DREAM

HAZAR SÖZLÜĞÜ

Bu ERİL basımdır. Dişil basımdan yalnızca bir paragraf tamamen farklıdır. Seçim sizin

SEÇKİP KİTAPÇILARDA

SİPARİŞ TELEFONU 0212-282 78 09
0212-281 44 29
FAXS 0212-283 66 78

ÇAMLIK SOK. No: 17 3. LEVENT - İSTANBUL

AGATE
YAYINCILIK
- 2001 -

Belki de bu yüzden,
sabahın sütsü griliğinde
kapı dövülürcesine
çalınıp ben
uyuyakaldığım koltukta
kendime gelip kapıya
koştuğumda, kapını
önünde hiç kimseyi
bulamadığımda ama
kapı koluna asılmış mor
renkli bir Cevşen'den "
Onu bul." diye artık
haber diyemeyeceğim
ricamsı bir emir
çıktığında durumun
tuhaflığını hiç fark
etmedim; sanki o
Cevşen'i oraya ben
asmışım, o emir
bilinmedik bir yerden
değil benim içimden
geliyor gibi bir an bile
duraksamaksızın şehrin
sokaklarına vurdum
kendimi.

"Yok bu şehir içre senin vasfettiğin
güzel Nedim

Bir peri-sûret görünmüş, bir hayal olmuş sana"

Nedim

FANTAZYA-Araştırma ve Danışmanlık A.Ş.' de pencere önünde durmuş şehri seyrediyordum: Spot lambaları ile ışıklandırılmış Ulucami, onun yan tarafındaki fıskiye havuz, Zafer Plaza'nın çevresine mavimsi yeşil bir ışık yayan cam piramidi ve uzakta, As Merkez'in çatısından çıkıp gökyüzünü dilim dilim doğrayan ışık huzmeleri. Şehrin bu yeni yüzüne bayılıyordum. Luis Armstrong'un kara buğulu sesi ve trombonun nağmeleri odayı doldurdukça seyretmekte olduğum manzaranın tüm boşlukları doluyor, gecenin yardımıyla tüm çirkinlikleri kapıyor ve sanki tüm şehir içinde bulunduğum dedektiflik bürosunun ne kadar gerekli olduğunu ve babamın emekli ikramiyesine mal olan mobilyaların ne kadar uygun bir seçim olduğunu onaylamak için özel bir çabaya girişmiş gibi geliyordu.

Her ne kadar danışmanlık şirketi adı altında hizmet versem de, bu benim değil; hayatın akışına ayak uyduramayan yasaların hatası. Üniversiteyi bitirdikten sonra kendi işimin patronu olmak istedim. Şehrin, hatta ülkenin ilk dedektiflik bürosunu açmak istediğimi öğrenince hem, babam hem de bütün arkadaşlarım delirdiğime hükmettiler. Oysa ben başka bir iş yapamayacağımı biliyordum: Sadece ve sadece "Mavi Ay" dizisindeki benzer bir büroda özel dedektiflik yapıp belalara bulaşıp bu arada inceden inceye bir saksafon ya da trombon sesi dinleyerek mutlu olabileceğimi biliyordum. Baş komiserlikten emekli büyük amcamı eski günleri hatırlatıp macera duygusunu kamçılıyarak birlikte çalışmaya ikna ettikten sonra babamın direnci de kırıldı. Babamın emekli ikramiyesini ve amcamın kefen parası diye sakladığı paranın hepsini filmlerde gördüklerime benzer bir dedektiflik bürosu döşeyebilmek için harcadım. Özellikle Tophane civarında, şehri tepeden gören bir yerde kiraladım büroyu. Deri koltuklar, bir sürü dolap, odada klima olmasına rağmen tavanda aheste aheste dönen bir vantilatör ve ortama kendiliğinden bir gizem katan yumuşak ışıklarla donattım. Kocaman çalışma masamın üstüne müşterilerin kolaylıkla görebilecekleri şekilde üstünde "Can Demirebilek" yazılı pirinç levhayı koyup üstüme en pahalısından koyu lacivert bir takım elbise alınca her şey tamam oldu. Tek yapacağımız oturup müşteri beklemektir.

İlk bir kaç müşteriyi bulmanın zor olacağını sanıyordum ama daha ilk günden dökülmeye başladı müşteriler. İşe başladıktan sonra asıl zor olanın müşteri bulmak değil, önümüze gelen vakaları çözmek olduğunu anladım. Şehir hızla herhangi bir batı şehrine benzemeye başlasa da, derinden derine işleyen gizli kurallar ve gizli güçler vardı karanlık sokaklarında. Hangi vakaya el atsak arkasından ya eli silahlı bir kabadayı çetesi ya da yüksek mevkilerde tanıdıkları olan bir kalantor çıkıyordu. Oysa bizim ne yüksek mevkilerde tanıdıklarımız ne de amcamın beylik çakaralmaz tabancası dışında doğru dürüst silahımız vardı. Gerçi ben koltuk altımdaki kılıfta dokuz mm'lik kocaman bir Remington

taşıyordum daima ama silah ruhsatı almak çok zor olduğundan, gerçeğine tipatıp benzemekle birlikte sadece kurusıkı mermiler patlatabilen başarılı bir taklitti o da. Çaresiz, çok belalı olacağını düşündüğümüz davaları kabul etmemeye, daha çok kocasını aldatan kadınlar, karısını aldatan kocalar ve kayıp vakaları ile ilgilenmeye başladık. Macera duygumuzu biraz köreltse de bu konulardaki başarılarımız duyuldukça müşterilerimizin sayısı arttı. "Günde elli dolar ve masraflar" formülüyle oldukça iyi paralar kazanmaya başladık. Bir şekilde polisle karşı karşıya geldiğimizde ya da bilgiye ihtiyacımız olduğunda amcamın eski ilişkileri ile üstesinden gelmeye çalışıyorduk.

Gündüzleri sevgili sekreterim (pek güzel değil ne yazık ki) ve yardımcım (asıl işi sadakatsiz eşleri fotoğraf makinasıyla görüntülemek) ile birlikte bin bir belanın üstesinden gelerek en karmaşık vakaları çözüyor, akşamları onlar gittikten sonra ben bir süre daha büroda kalıp eserimi ve şehri seyrediyordum. Giderek bir Paris'in, bir Londra'nın ışıklarını andırmaya başlayan güzelim şehir ışıkları parıltısını bürodaki mobilyalarda ve tavanda gezdirirken yaptığım işe saygım biraz daha artsa da, teypte çalan Jan Garbarek'in gecenin hüznüyle karıştığı bazı anlarda, yanımda beni sevecek ve takdir edecek sarı saçlı, uzun boylu bir sevgilim olmamasına kendimden bile gizleyerek hayıflanıyordum. İşte o anlarda, öğleden sonraları çay yada kahve içmek, biraz sakinleşmek veya iş için gittiğim çay bahçelerinde eli yüzü kirlili, üst başı perişan çocukların yalvarmayla miyavlama arası bir sesle rica minnet elime tutuşturdukları Cevşen'ül Kebir muskalarını çıkarıyor, deri taklidi kılıflarını özenle yırttıktan sonra okumaya başlıyordum. Keyifli ve rahatlatıcıydı Cevşen okumak

Cevşen okuma alışkanlığı büroyu açmadan önce başlamıştı sanıyorum. Ben de yaşitlarım gibi Koza Han'da ya da Hüsnügüzel'de çay içmekten, siyaset konuşmaktan ve kızlara bakmaktan hoşlandığım için sık sık giderdim bu tür mekânlara. Gidince de, bir anda masanın dibinde biten bu çocuklardan başımın gözümün sadakası, sevdiğimin hatırı ya da o anda tekerleme gibi tek nefeste sıraladıkları sebeplerden biri yüzünden; aslında çaresizlikten tabii, Cevşen almak kaçınılmaz oluyordu. Böylelikle annemi de bir parça mutlu ediyordum galiba. Cevşen'in koruyucu olduğunu, almakla çok iyi ettiğimi söylüyordu her aldığımda. Ama odamda elimi nereye atsam deri kolye şekline sokulmuş bir Cevşen buluyordum. Hele annemin otuzdan fazla muskayı derli toplu olarak masa lambamın boynuna asması yok mu, kutsallıklarına duyduğum saygı olmasa onları orada tutmazdım sanıyorum. Her neyse, bir gün bu kadar çok aldığım şeyin içinin boş olduğundan, o çocukları sokaklara Cevşen satsın diye salanların deri kılıfın içine bir parça kâğıt katlayıp koyacaklarından şüphelendim

ve hafifçe ürpererek, dilimde her ihtimale karşı besmele, birini açtım. O anda kendimden ne kadar utandığımı anlatamam. Kılıfın içindeki sekiz kez katlanmış kâğıtta Arap harfleri ile bir sürü şey yazılıydı. Hiç anlamadığım bir yazıya bakmanın sıkıntısı insanların böyle kutsal bir nesnenin bile sahtesini yapacaklarını düşünmüş olmamdan kaynaklanan utanca karıştı. Deri kılıfı annem görmesin diye sakladım. Ama ertesi gün akşam annem masada unuttuğum o tuhaf kâğıdın ne olduğunu sorunca başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Mecburen yalan söyledim: Cevşenlerden birinin kılıfı yırtılmıştı, ben de yeni kılıf yaptırmak için çıkarmıştım. "Ne Cevşen'i oğlum? "dedi annem, "o kâğıtta Cevşen'ül Kebir yazılı değil ki!" "Ya ne?" Pek anlayamamış, gazete haberi gibi bir şeymiş.

Bir koşu anneme getirdim Cevşen'i, okudu: " Şehrimizde Şenlikli Günler. Aslen Bursa doğumlu olan ve yıllardır İstanbul sahnelerini kırıp geçiren kantocu Firuze, bir daha ayrılmamak üzere şehrimize döndü. Geçen ay aramıza katılan Miralay Yavuz ve yeni katılan Firuze, kendileri için düzenlenen törende ata-baba toprağında oldukları için had safhada mesut olduklarını belirtmişlerdir. Şehrimiz ahalisi kendilerini iftiharla karşılamış ve bağrına basmıştır."

Ağzım bir karış açık dinledim annemi. Okumasını bitirdikten sonra dilim dolaşarak kâğıdın Cevşen kılıfının içinden çıktığını söyledim. O, zamane insanların böyle olduğunu, para için her şeyi yapanların sonunda manevi değerlere de el attıklarını filan söyleyerek odasına gitme hazırlığı yaparken tüm Cevşen kolyelerini kucağına yığdım. Ben makasla açtıkça o okudu. Dedğine göre Arapça filan değilmiş yazılanlar, Osmanlıca imiş. Tüm kâğıtlarda gazete haberine benzer kısa yazılar vardı: Şehri şerefliendiren önemli bir konuktan, yağmurların bolluğundan, mezarlıklarda başıboş otlayamaya bırakılmış ineklerden, şehri ikiye bölen çok geniş bir yol açıldığından, öteki şehirlerdeki ahlak bozukluğundan (ama şükür ki şehrimizde böyle şeyler olmadığından) , nüfus artışından bahsediyordu tüm Cevşen haberleri. Ama annem sıklıkla yarıda bıraktı okumayı, ona göre birileri saçmalıyordu ve de bunun cezasını öte dünyada, hiç kaçarı yok, ödeyeceklerdi. Yalvardım, yakardım fayda etmedi. Sonraki iki ayı Osmanlıca kursuna giderek geçirdim ben de. Artık iyi kötü okuyabiliyordum Cevşen kılıflarından çıkan ilginç mesajları. Zamanla bir alışkanlık haline geldi bir sürü Cevşen alıp yalnız kaldığımda okumak. Üstelik yeni şeyler de keşfettim: Şehrin farklı noktalarından aldığım kolyelerden farklı türden mesajlar çıkıyordu. Aslında anlamıştım meseleyi: Şehirde bir kaç tane Cevşen üreticisi vardı ama bırakın Arapça'yı, Türkçe bile bildiğinden emin olamadığım bu adamlar kim bilir hangi antikacıdan aldıkları eski gazetelerdeki haberleri oturup aynen kâğıda aktarıyorlardı. Herkes farklı gazeteler

bulabildiğinden farklı mesajlar çıkıyordu Cevşen kılıflarından. Satıcı çocukları takip ederek üreticiye ulaşmak, kullandıkları eski gazeteyi parasını bastırıp almak da mümkündü. Ama o zaman şehrin her tarafında Cevşen satıcısı çocuklar arayıp sonuçta ne çıkacak diye beklemenin keyfi kaybolacaktı. Ben de uydum oyuna; kendimi şehrin ışıklarının karşısında yalnız hissettiğim anlarda çekmecemden o gün satın aldığım Cevşen kolyelerini çıkarıp birer birer okuyordum. Bir kaç yıl önce birisi kendimi bir gün eski ve başka şehirlerin bayat haberlerine kaptıracığımı söylese ona gülerdim ama oluyormuş demek ki.

Büronun kapısı geç saatte telaşla çalındığında yine pencerenin önünde durmuş şehri seyrediyordum. Tavandaki pervane dönüyor, teypte hüznü bir caz şarkısı çalıyordu. Büroda benden başka kimse yoktu. Biraz ürkütüm; bazen foyası meydana çıkan bir eşin öfkesinin bize yöneldiği olurdu çünkü. Yine de, her zaman yaptığımı yaptım: Koltuğa oturup ayaklarımı ve tabancamı masanın üstüne koydum. Girin, dedim kapıyı telaşla çalan kişi ya da kişilere. İçeri giren adam elli yaşlarında ve iyi giyimliydi. Terlemişti, yüzü kıpkırmızıydı. Kendini misafir koltuğuna atıp anlatmaya başladı: Üstüne titreyerek büyüttüğü, en iyi okullarda okuttuğu kızı kaybolmuştu. İki gün önce arkadaşına gitmek için evden çıkmış ama geri dönmemişti. Meraklanmışlar ama arkadaşında kaldığını düşünerek kendilerini rahatlatmışlar. Ama ikinci gün de ortaya çıkmayınca kızlarının darılmasını göze alıp arkadaşını aramışlar ve ne yazık ki oraya hiç gitmediğini öğrenmişlerdi. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Kendisi oldukça varlıklıydı. Birileri fidiye için kaçırılmış olabilirlerdi kızı. Bu durumda polise haber vermeye de çekinmişti. Sonunda bir arkadaşının tavsiyesiyle bana gelmişti işte. Son umudu bendim.

Adamı dinlerken işi kabul etmemeye karar vermiştim aslında. Kızı gerçekten birileri kaçırılmışsa, büyük ihtimalle eli silahlı, gözü kara kişiler olmalıydılar. Belki bir mafya çetesi. Bizim onlarla başa çıkacak gücümüz yoktu. Bu yüzden adama , elbette yardımcı olmak istediğimizi ama talep ettiğimiz ücretin biraz tuzlu olduğunu söyledim. Önemli olmadığını söyledi. "Günlük iki yüz dolar ve masraflar." dedim, bu fiyatı kesin reddedeceğinden emin bir edayla. Adam , günlük beş yüz dolar vereceğini, hatta kızı bulduğumda ödül olarak on bin dolar daha vereceğini söyledi. Aylarca çalışsam kazanamayacağım bir paraydı bu; birden kızın belki de babası tarafından onay görmeyeceğini bildiği gizli sevgilisiyle kaçtığını, şımarık zengin kızlarının sık sık yaptığı gibi ebeveynlerini kasten meraklandırmak için bir arkadaşının evinde kaldığını filan

düşünmeye başladım. Eğer basit bir vaka ise onca parayı boşuna kaçırmış olacaktım. İş kabul ettim. Müfit Bey bir kâğıda kızın arkadaşlarından tanıdıklarının adlarını, sık sık gittiği yerleri yazdı. Sonra cüzdanından bin dolar para ve bir fotoğraf çıkarıp masaya koydu .Ben de iyi bir özel dedektif gibi adamı sakinleştirecek şeyler söyledim, Fantasya'nın başarılarından bahsettim ve çıkıp gitti. Benden haber bekleyecekti. Eve gitmeye üşendiğimden bürodaki kanepeye uzandım. Uyumadan önce bir kaç Cevşen daha okudum; sıkılınca kayıp kızın -Rüya Kalyoncu- resmine baktım bir süre. Resmi kafama kazımaya çalıştım.

Sabah kapıdan ilk önce amcam girdi ve bir an bile soluklanmaksızın artık alıştığım azarlarına başladı: " Eşek herif, insan şurayı havalandırır biraz!" Mahmur hareketlerle kalkıp pencereyi açtı. Şehrin üstüne soluk bir sonbahar güneşi doğuyordu. Aslında amcam ben severdim ama soyadımı değişmemi hiç affetmedi. Onu anlıyordum ancak ülkenin ilk dedektiflik bürosunu açmış biri olarak " Fıtkıoğlu" soyadıyla müşterilerin saygısını kazanmam mümkün değildi. Her neyse, ona gece olanları anlattım. Özellikle alacağım ücreti duyunca gözleri parladı ama bir kere daha azarlamaktan kendini alamadı: " Eşek herif, düşüncesizce iş yapıyorsun... Bizim etimiz ne budumuz ne? Biz kim mafyayla uğraşmak kim?" Kendimi avutmak için kullandığım bahaneleri ona da sıraladım, biraz sakinleşti. Sonra da Müfit Bey'in kâğıda yazdığı isimler hakkında araştırma yapmak için Emniyet'e gitti. Kapıdan çıkarken bir şey unutmış gibi duraksadı, ceplerini karıştırdı, "Al, " dedi, " bu tür şeyleri niye sevdiğini anlamış değilim ama binanın önünde duran bir çocuktan senin için aldım bunu, belki uyanmana yardımcı olur." Elime tutuşturduğu, patlıcan moru renginde iki Cevşen kolyesiydi. İlk Cevşen'i açarken amcamı aslında çok sevdiğimi fark ettim . Ne yazık ki ikisinden de aynı haber çıktı: Saygısız hazine avcıları şehrin her tarafını delik deşik ettikleri yetmiyormuş gibi şimdi de mezarlığa dadanmışlardı. Oysa şehrimiz insanı altın diş taktıramayacak kadar yoksul, taktırsa bile o dişle gömülmeyecek kadar çok çocukluydu.

Öğlene doğru kızın resmini cebime koyarak çıktım bürodan. Akşama kadar kızın gitme ihtimali olan tüm kafelere, barlara baktım. Kültürpark'ta dolaşp oradaki öğrenci kahvelerinin kalabalığında kızın yüzünü aradım. En sonunda iyi haberi amcamın getireceği umuduyla bir kaç Cevşen alıp büroya döndüm. Oysa amcam da kayda değer bir şey bulamamıştı. Kızın tüm arkadaşları hiç bir sabıkası olmayan, sıradan öğrencilerdi. Bir kaçını ziyaret etmişim amcam, ama polis kimliğini görünce dudakları kokuken titreyen bu gençlerin hepsi Rüya'yı dört gündür, bir haftadır, bir aydır görmediklerini; erkek arkadaşı olmadığını,

derslerinin çok iyi olduğunu, uyuşturucu filan kullanmadığını ve melek gibi bir kız olduğunu söylemişlerdi. Keyfim kaçtı, kızı bir çetenin kaçırdığı kesin gibiydi. Ama bir çete kaçırmış olsa arayıp fidye istemez miydi? Müfit Beyi aradım, gün boyunca telefon başında beklemiş ama kimse aramamış. Araştırmalarımın nasıl gittiğini sordu, iyi gittiğini söyledim sıkılarak. Herkes gidinceye kadar sıkıntıyla oturdum büroda, sonra yine pencerenin önüne geçip şehrin ışıklarını seyrettim giderek koyulaşan bir hüznle. O akşam biraz soluk ve durgun görünüyordu şehir. Koltuğuma oturdum, biraz sıkıntımı dağıtır umuduyla çekmeceден gündüz aldığım Cevşen'i çıkardım. Kısa bir haberdirdi; şehrimiz sakinleri melek yüzlü bir kardeşlerinin gelişini hasret ve sabırsızlıkla beklemekteydiler.

Haberdeki melek yüzlünün aklıma niye cebimdeki fotoğrafı düşürdüğünü düşünmedim bile. Elim cebime gitti, fotoğrafı çıkarıp saatlerce seyrettim: İpeksi sarı saç, kırılmalı bir yüz, masmavi gözler ve Modigliani'nin elinden çıkmışçasına uzun, ince bir boyun. Gözlerinde bu dünyanın üstesinden gelmenin bir yolunun da kırılmalı ve masumiyet olduğuna yemin billah ettirecek zaman dışı bir mavilik. Saatlerce baktım fotoğrafa; kendimi onu bulabileceğim yerleri düşünmeye zorladım, olmadı. Gözümü gözlerinden alıp şehrin ışıklarına sığınmak istedim; olmadı. O gözlerde şehrin ışıklarını hükümsüz kılacak bir zarafet vardı, ne ettiysen olmadı. Kendimi onu düşünürken, onu yanımda hayal ederken; başarılarımı takdir edecek, hüznümü kavrayacak, sigaramın külünü yere silkelediğim için beni paylayacak, sonra ben çok üzülürüm diye boynuma sarılıp şımartacak, görev için dışarı çıkarken bir gün bir köşede kurşunlanırım diye kaygılanacak melek yüzlü candan sevgili olarak düşünürken yakaladım hep. Anladım birdenbire: O melek yüzlünün benim şehrimde, yalnız benim şehrimde gelmesini istiyor ve bekliyordum ben de, hasret ve sabırsızlıkla. Belki de bu yüzden, sabahın sütsü griliğinde kapı dövülürcesine çalınmış ben uyuyakaldığım koltukta kendime gelip kapıya koştuğumda, kapı önünde hiç kimseyi bulamadığımda ama kapı koluna asılmış mor renkli bir Cevşen'den "Onu bul." diye artık haber diyemeyeceğim ricamsı bir emir çıktığında durumun tuhaflığını hiç fark etmedim; sanki o Cevşen'i oraya ben asmışım, o emir bilinmedik bir yerden değil benim içimden geliyor gibi bir an bile duraksamaksızın şehrin sokaklarına vurdum kendimi.

Şehrin her yerinde onu aradığımı sanıyordum; öğlene kadar taban teptikten sonra fark ettim ki onu tüm şehirde değil, benim şehrimde arıyorum. Her zaman gittiğim kafelerde, parklarda, Tophane'ye çıkan ve düş gücümü daima gıdıklamış olan merdivenlerde, Arap Şükrü sokağında, alışkın olduğum sinemada arıyordum onu. Bir süreliğine vazgeçtim bundan, şehrin bana aşına olmayan yerlerinde aradım; bu defa da ona yakıştırdığım yerlerde aradığımı ve ona yakışan yerlerin benim şehrimle pek az örtüşüğünü kendime acıyarak fark ettim. Sonunda bir kitapçıdan Bursa şehir haritası alıp onu tüm şehirde aramaya koyuldum. Herkesin Bursa'sının ana caddelerinde, ara sokaklarında dolaştım. Tekinsiz insanların oturup hergele sohbeti yaptığı loş birahanelerde oturup siyasetçilere, işverene ya da samimi arkadaşlara yönelmiş galiz küfürlerin ve tembel isyankârlığın içinde bir ipucu bekledim. Stadyumda herkesle birlikte maç seyredip rakip takıma ve taraftarlara - önce utanarak, sonra arsızca küfür ettim. Tophane sırtlarındaki fundalıklarda tiner çeken adamlarla şehrin eskiden ne kadar sakin, ne kadar temiz olduğu hakkında uzun uzun sohbet ettim. Kenar mahallerdeki kahvehanelerde Bursaspor ile oynayan bir doğu şehrimizin futbol takımını tümü o doğu ilinden olan mahalle sakinleri ile birlikte seyrettim. Bir internet kafede tarihe meraklı üç genç ile tanıştım: Eski Bursa fotoğrafları ve resimleri ile yeni çekilmiş fotoğrafları karşılaştırıyor, yeni fotoğraflardan tüm modern ayrıntıları bilgisayar yordamıyla silip onların yerine eski mimari üslûpta yapılmış cumbalı, eliböğründeli binalar oturtuyor ve böylece hayallerindeki şehri inşa ediyorlardı. Ama günler geçtikçe ne onların sade ve güzel şehrinde ne de şimdiki karmaşık yapılı şehirde bulamayacağımdan korkmaya başladım melek yüzlü Rüya'yı. Üstelik çok yorulmuştum, büroya dönüp kaç gündür alıp cebime tıktığım Cevşenleri birer birer okumak ve biraz sakinleşmek istiyordum. Ama büroya döndüğümde cebimdekilerden önce okumam gereken başka bir Cevşen olduğunu anladım: Kaç gündür ortada görünmediğim için çok meraklanan amcam, bir sürü ters laf ettikten sonra bir Cevşen uzattı ve sabah geldiğinde kapı koluna asılı bulduğunu söyledi. Aceleyle açtım: Beş gündür şehrimizi şereflendirmesini beklediğimiz melek yüzlü kardeşimiz hala gelmedi. Melek yüzlü kayıp.

Bir taraftan amcamın azarlarını dinlerken bir taraftan da benim melek yüzlüm ile eski bir gazetede haberden aşırılmış kayıp melek yüzlü arasındaki benzerliği

düşünüyordum. Nasıl olabilirdi bunca benzerlik? Ya sabah kapı koluna asılan emir neydi? Birdenbire, kendimden hiç beklemediğim kadar diğer insanlar gibi, çözüldüm. Amcama Cevşen mesajlarını anlattım ve bizim aradığımız kızla son Cevşen mesajları arasındaki ilişkiye yönelik şüphelerimi . Perişanlığım dokunmuş olacak ki, yüzü yumuşadı, "Eşek sıpası," dedi, " sapla samanı karıştırmakta üstüne yok. Şimdi de Cevşen ile bozdun. Şuna açıkça aradığım kızı fotoğrafından aşık oldum, saçmalıyorum desene. Neyse, getir bakalım şu Cevşenleri." İtiraz edemedim, biraz da umutla o güne kadar aldığım tüm Cevşen haberlerini önüne yığıdım. Ben bir köşede mızıldanırken o Cevşenleri anlamadığım bir düzene göre ayırmaya başladı. Ayırdığı mesajları birlikte okurken hep dar kafalı ve şişman bir polis eskisi olarak gördüğüm amcamı ne kadar yanlış tanıdığımı anladım: Ayırdığı destelerdeki haberler farklı ellerden çıkmıştı. Hepsisi şehir haberlerine benzer bir üslûpla yazılmış olsalar da sanki başka başka şehirlere ilişkin haberlerdi bunlar. Amcama Cevşenlerin eski gazetelerin kopyalanması yoluyla yazıldığını tahmin ettiğimi söyledim. "Olabilir. " dedi, Gerçekten de bazı haberlerin bildiğimiz Bursa'ya ait olduğu açıkça belliydi. Ama ya diğerleri? Hiç de eski sayılmayacak ayrıntılardan bahsedener olduğu gibi sanki yabancı bir şehirde olup bitenleri yazanı da vardı. Bazı destelerde yol kesen haramilerden, gerekli rüşvetler dağıtıldığı için isteyen herkesin orman arazisini yakıp gecekonduğunu yapmasının serbest olduğu bölgelerden ; diğerinde en kaliteli tiner ve ballynin hangi dükkânlardan temin edileceğinden; ötekisinde şehir camilerden ve tarihi eserlerden ibaretmiş gibi sadece bunlardan bahsedilirken, bir diğerinde cemaatin sadece altmış kişi kaldığından, bunların çoğunun da şehirdeki tek ibadethaneye gelmediklerinden şikâyet ediliyordu. Başka bir destede, yatırım yapılacak karlı alanlara ve oradan metro geçeceği için değer kazanacak semtlere işaret ediliyordu. Hele bir deste vardı ki hepsinden ilginçti: Şehirdeki ucuzcu lokantaları, öğrenci kahvelerini, kız arkadaşınızı alıp gidebileceğiniz kuytu yerleri anlatıyordu haberler. Tüm Cevşenleri önümüze yığıp bakarken bana hem aşına hem yabancı gelen bir şehrin içiçe geçmiş zamanları karşısında ürperdim.

"Belki de sadece eski gazetelerini değil, yeni gazeteleri de kullanmışlardır." dedim amcama. "Niye gidip öğrenmiyorsun, sen dedektif değil misin?" dedi . Haklıydı ama nereden başlayacağımı bilemiyordum. Cevşen satıcısı çocukları takip etmemi söyledi amcam, ne kadar aptal olduğumu fark edip etmediğimi merak eden bir bakışla. "Peki ya Rüya?" dedim, Rüya'nın kim olduğunu sordu, hatırlattım. "Boş ver o işi " dedi, "bulunacak olsa şimdiye kadar mutlaka bir haber çıkardı. " dedi. O zaman cebimde sakladığım " Bul onu" diye emreden Cevşen'i çıkarıp

gösterdim, bunu hayırlı bir işaret sayması umuduyla. Birden ciddileşti, suratı asıldı. "Onu bulsan bile sana yar olur mu yavrum? Siz onunla ne aynı şehirde, ne de aynı dünyada yaşıyorsunuz. Çok zengin onlar. Babasının Bademli'deki malikânesini görmedin galiba." Başımı eğdim, bir şey demedim; o melek yüzlüyü sürekli omzumda oturan bir melek kadar yakın hissettiğimi söylesem, Cevşen satıcısı çocukların peşinden gitmeme bile izin vermezdi yoksa.

Yeniden sokaklara vurdum kendimi. Şehirdeydi, yakınlarda bir yerdeydi aradığım peri sûret; hissediyordum bunu. Belki karanlık adamların elinde tutsaktı, babasının zenginliğine bedel ödüyordu; belki bir arkadaşının evinde oturmuş , bir çocuk hınzırlığıyla kendisi için meraklananları düşünerek ve beklemekten sabrı tükenmiş olarak anne- babasının ya da sevdiği birinin kendisini sobelemesini bekliyordu. Veya gerçekten kayıptı, doğduğu şehirde kaybolmanın tuhafılığından evi arayamıyor, kendisi gibi kayıp bir prensin gelip onu bulmasını, bunca tuhafılığı itirazsız kabul edecek tek şey bir peri masalı olabileceğinden o prensle birlikte bu güzelim şehirde yaşanacak bir peri masalının baş kahramanı olmayı arzuluyordu. Birdenbire kendimi onu kötü adamların elinden kurtaran kahraman olarak görmeye başladım: Elimde alev alev yanan Remington, kötü adamların arasına dalıp onu kurtarıyordum. O sırada tabancayı nasıl tutacağımı, hareketlerimi hatta sesimin güven verici tonunu bile düşündüm. Hemen ardından ; yani, sokaklarda, parklarda, çay bahçelerinde dolaşıp Cevşen satan çocuklardan ellerindeki tüm Cevşenleri satın alırken; o kayıp meleğin rastlamayı umduğu prens olmayı da kurdum aklımda ama hiç bir peri masalı büromun penceresinden gördüğüm ışıltılı manzaranın içinde can bulamazdı ki! En doğrusu ona kendimi sert , aramaktan yılmayan kişilikli detektif olarak sevdirmektir galiba.

Nerede Cevşen satıcısı bir çocuk görsem elindekilerin tümünü satın aldım, yenilerini almak için Cevşenler'in üretildiği ya da dağıtıldığı o kaynağa gitsin diye. Cevşen'i biten her çocuğu izledim ama akşama kadar izlediğim her çocuk sonunda evine gitti. Son izlediğim çocuktan sonra hem dizlerimde derman kalmadığımdan hem de içimde bir yerdeki usta detektiflere yakışır bir içgüdü'nün feryadına uyarak bir duvar dibine oturdum, sabaha kadar çocuğun derme çatma evinin kapısına diktim gözümü. Sabah güneş doğmadan çocuk, yüzünde bir iş adamının ciddi ifadesi ile çıktı evden ve ara sıra miskin bir köpek ya da sigara öksürüğünden boğularak işe gitmekte olan bir adama rastladığımız ıssız, uykulu ara sokaklardan geçerek o kenar mahallenin iyice dışındaki derme çatma bir kulübeye yöneldi. Kulübenin kapısından girmeden önce etrafı şüpheli bakışlarla kolaçan etmesinden anladım doğru iz üzerinde olduğumu. O girdikten iki dakika sonra koltuk altımdan

Remington'u çekip içeri daldım ben de. Acınası bir yoksulluk içindeki kulübenin ortasında bir minderin üstüne bağdaş kurup oturmuş beyaz sakallı, yaşlılıktan beli bükülmüş bir adam vardı. Kulübedeki onlarca kutunun birinden çıkardığı Cevşenleri çocuğa uzatıyordu. Filmlerdeki gibi sert ve patlamaya hazır bir ses tonuyla kıpırdamamalarını söyledim. Adam umursamadı bile; göz ucuyla bana bakarken bir yandan da elindeki Cevşenleri sayarak çocuğun torbasına doldurmaya devam etti. Ne yapacağımı bilemedim. Bir süre sonra çocuğa çıkmasını işaret etti, çocuk torbasını alıp gitti. Oturmamı söyledi, kirli, eprilmiş bir mindere oturdum. Pencere önüne konmuş salça tenekesi içindeki begonyaya, dışarıdaki soluk sonbahar güneşine, pencereden görünen Buttım binasının cam yüzeyinden yansıyan parlak güneşe bakınca anladım: O adamla aynı şehirde yaşıyorduk.

Ne aradığımı bildiğini söyledi. "Evet" dedim, "Cevşenlerin içinden neden Cevşen duası değil de, tuhaf haberler çıktığını merak ediyorum." Neyi merak ettiğim umrunda değildi, benim bütün şehirde melek yüzlü sevdiğimi aradığımı biliyordu. İtiraz ettim, sevdiğim değil, bir müşterimin kayıp kızını aradığımı. Biliyormuş zaten "Onu bul" mesajını gönderen de kendisiymiş. Silahımı yüzüne doğrultup kızı nereye sakladıysa çıkarmasını söyledim, oyun bitti, dedim. Yüzüme küçümseyen bir edayla baktı, "Seni gözümde büyütmişim. Kızı saklayan ben olsam niye "Onu bul." diye mesaj göndereyim ki sana? Ama belki de kötü bir dedektif değilsin, kızı duyduğun aşk gözlerini kör etti sadece. Kız kayıp, olması gereken yerde değil. Onu bulman lazım. Ama bunun için Cevşenlerden medet ummayı bırak." Kıza aşık filan olmadığını, sadece işimi yapmaya çalıştığımı, bu meselenin onu hiç ilgilendirmediğini söyledim. Hem o kim oluyordu ki? Yaşlı bir adammış sadece, o da işini yapmaya çalışıyormuş, onların bana ihtiyacı olduğu kadar benim de onlara ihtiyacım varmış. Ama Cevşen meselesini unutmalymışım. Cevşenlerle ilgili sırrı ehil olmayan insanlara anlatıp durmaktan vazgeçmeliymişim. Bir anda kafamda bir şimşek çaktı; ona Cevşenler ile ilgili gerçeği bana anlattırsa rahatlayacağımı, artık kimseye bu meseleden bahsetmeyeceğimi söyledim. "Bak evlat" dedi, filmlerdeki bilge Kızılderili büyücüyü anımsatan bir edayla, "Cevşenleri gazeteye benzetebilirsin, senin gibi Batı eğitiminden geçmiş, şehrin ışıltısından başka bir şey görmeyenler ancak böyle anlayabilir Cevşen'i. Bu şehir eskiden bir taneydi. O vakitler tek bir şehir gazetesi yeterdi herkesin sesi olmaya. Sonradan, şehre dışardan gelenler şehrin kıyısında hatta göbeğinde başka şehirler kurdular. Değişik okullardan dünyayı farklı algılayan insanlar mezun oldu ve onlarda kendi şehirlerini kurdular benzerleriyle birlikte. Başka dille konuşanlar, başka dinle yaşayanlar kendi

şehirlerini kurdular şehrin içinde. Zenginler yoksullardan uzakta kendi şehirlerini; öğrenciler mevcut şehirlere dağılmalarına rağmen öğrenci evlerinden ve onları birbirine bağlayan yollardan ibaret kendi şehirlerini oluşturdular. İşte Cevşen, şehrin içindeki şehirlerin gazeteleridir. Gazete bayilerinde satılanlar sadece ortada olanları, görünenleri yazar. Cevşense görünmeyen şehirlerin sadece o şehrin sakinleri için önemli olan ve sadece onlar tarafından anlaşılacak haberlerini. Bu kadar basit. Benim işimse bu gazeteleri dağıtmak. Şimdi git ve vaktini o kızı bulmaya harca. Anlattıklarımı unutmak için verdiğin sözü de unutma. Yoksa..."

Sormasam ölecektim: Peki o melek yüzünün kayıp olduğunu yazan hangi şehrin gazetesiydi? Onu hasretle bekleyenler kimlerdi? Duraksadı. "O Cevşenlerin ait olduğu şehir, şehrin içindeki şehirlerin belki en eskisi ve herkesin ait olduğu tek şehirdir. Ama sana söyleyemem neresi olduğunu. Onların kızın kaybolmasıyla ilgisinin olmadığını, sadece onu beklediklerini bil yeter." Daha fazla dayanamadım, tabancamı tekrar yüzüne doğruttum: Ya bana melek yüzüyle ilgili gerçeği söyleyecekti ya da ölecekti. Hiç bir şey söylemedi, ben de tetiği çekemedim. Çekseydim ne olacaktı ki sanki! Elimdeki bir oyuncak tabancaydı sadece. Onu ve aptal Cevşen yalanını polise bildireceğimi söyledikten sonra çıktım o pasak ve yaşlılık kokan kulübeden.

Tekrar benim şehrimin sokaklarına döndükten sonra anladım yaşlı bunağın tehditkar tavrının anlamını. Nereye gitsem ardıma sokak çocuklarından, tinerçilerden ve Cevşen satıcısı çocuklardan oluşan bir grup takılıyordu. Üstelik her ara sokakta bir kaç çocuk daha katılıyordu çeteye. Giderek daha yakına sokuluyorlardı. Ta ki başka bir semtin, başka bir mahallenin, başka bir şehrin sınırına kadar: Orada beni başka bir çocuk güruhuna devredip kendi semtlerine dönüyorlardı. Onlardan çok korktuğumu söyleyemem, ne yapabilirlerdi ki, silah taşıyacak halleri yoktu ya; muhtemelen o koca bunak beni taciz etmelerini istemişti, onlar da denileni yapıyordu. Zaten onlara ayıracak vaktim de yoktu; Rüya Kalyoncu dosyasını alalı tam on bir gün olmuştu ve ben bir takım aptalca takıntılar yüzünden çok vakit kaybetmişim. Üstelik kızın neredeyse yüzünü unutmuştum: Amcamın ve o ihtiyarın ona aşık olduğumu söylemelerinin ardından ya gerçekten aşık olduysam korkusuyla ceketimin iç cebinde taşıdığım fotoğrafı çıkarıp bakmaya cesaret edemediğim için aradığım kızı, fotoğrafının aklımda kalan kısmıyla aramaya çalışıyordum ki, bu tamamen faydasızdı. Aklımdaki bulanık görüntü özlediğim sevgilinin yüzü ve Cevşen mesajlarında bahsedilen melek yüzünün tarifi ile karışa karışa sonunda gerçekten de bir melek suretine bürünmüş; ışıltılı bir surete,

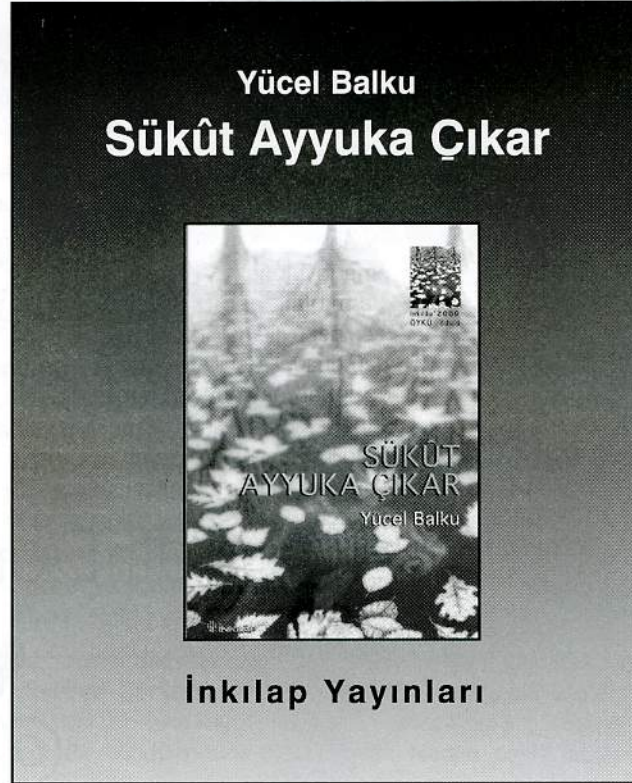
bana güzel görünen tüm kadınlara benzeyen bir gölgeye dönüşmüştü. Yine de bir gece sokakları arşınlamaktan bitkin halde büroya dönerken zayıf turuncu ışığıyla kendinden başka bir yeri aydınlatmayan bir sokak lambasının dibinde durup ceketimin cebinden fotoğrafını çıkardım o melek yüzünün. Gördüm; tam da aklımdaki hayali gibiymiş. Ona aşık olmaktan korkmadığımı anladım artık. Anladım: Seviyorum onu, ne Rüya Kalyoncu imiş aradığım, ne Cevşenlerin sırrı. Ben onu arıyordum işte, o melek yüzlüyü. Ruhuma direk, canıma yoldaş olacak, şehrin içindeki tüm şehirlerde benden ona, ondan bana bulaşacak bir sevdayla el ele dolaşacağımız; büromun penceresinden şehrin tüm şehirlerini birlikte sevgiyle izleyeceğim melek.

Ancak o melek yüzünün fotoğrafına gönlümce bakmama bile izin yoktu. Yolun aşağısından bir grup çocuk düşmanca yaklaşıyordu. Fotoğrafi sevgiyle okşayıp cebime koydum. Yoluma devam ettim gittikçe hızlanan adımlarla. Çok geçmeden karşıdan da bir güruh yaklaşmaya başladı. Mecburen bir ara sokaktan büroya doğru koşmaya başladım. Onlar da peşimden koştular. Korkmaya başlamıştım. Büromun olduğu caddeye çıkmama çok az kalmıştı ki önüm kesildi; birden bire otuz-kırk çocuğun arasında kalıverdim: Acemice diklenmeler sataşmaya, sataşma küfre döndü. Bacaklarıma atılan küçük tekmelere aldırış etmeden uslu olmalarını, bu yaptıklarının çok ayıp olduğunu söyledim. Ben öyle babacan tavsiyelerde bulununca grubun içinden yaşları diğerlerinden büyük, artık çocuk denemeyecek iki delikanlı çıktı ve ben onların baygın bakışlarına ve dengesiz hareketlerine bakarak tiner çekip çekmediklerine karar vermeye çalışırken, onlar bir anda ellerinde parlayan kelebek çakıları afilli hareketlerle sallayıp avuçlarında döndürmeye başladılar. "Son haberi kapına bıraktık." dedi biri, son haberi okumamı istediklerine göre öldürmeyecekler diye düşündüğüm sırada baldırına saplandı o ışıltılı bıçaklar. Ardından daha küçük çocukların tırnak çakısı ile yaptığı saldırılar geldi. Yere yığıldım. Tekmelemekten yorulunca çekip gittiler. Çocuklardan biri giderken dönüp "Niye bulamadın ağbi ya, niye bulamadın ya?" dedi, sevdiğini kaybetmiş bir çocuğun mızmız masumiyeti ile.

Kendime geldiğimde gün doğmak üzereydi. Pantolonum kan içindeydi ama yaralarım derin değildi. Zor bela doğruldum, ayağımı sürüye sürüye büroya doğru yürüdüm. Ana caddenin köşesindeki gazete bayiinden bir Bursa Expres gazetesi aldım. Oradaydı, ilk sayfada. "Şehrimizde yas var. Hunharca cinayet. On iki gün önce ortadan kaybolan Rüya Kalyoncu' nun cesedi tecavüz edilmiş ve boynu kırılmış olarak şehir çöplüğünde bulundu. Adli Tıp

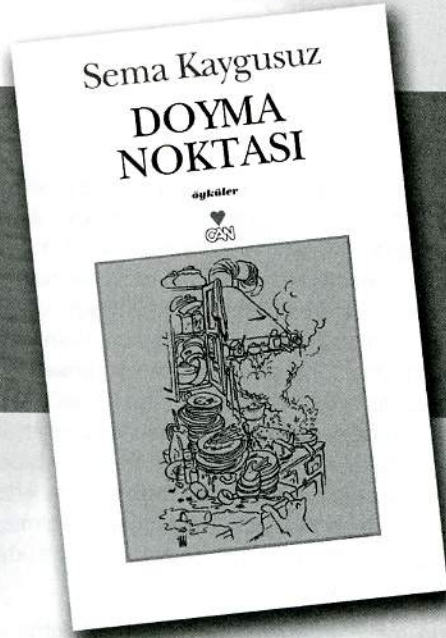
uzmanları genç kızın yaklaşık olarak on bir gün önce öldürülmüş olduğunu tahmin ettiklerini söylediler..." Oradaydı, ilk sayfada. Bendeki fotoğrafın aynısı, babası vermiş olmalı. Ama bendeki fotoğraf kadar ışıltılı ve meleksi durmuyor artık; sanki ölmekle diğer insanlara benzemiş. Saçları ipeksi sarı değil, kumral. Gözleri masallardaki yaşı belli olmayan periler gibi değil, yirmili yaşlardaki bir genç kızın şaşkın edasıyla bakıyor. Ama aynı masumiyet, bu dünyayla baş etmenin bir yolunun da masumiyet olduğuna inanan aynı safca duruş. Ağlayarak büroya gittim, kapıda bir Cevşen aslıydı yine. Bunun son Cevşen okumam olacağına kendi kendime yemin ederek açtım: "Beklenen melek yüzümüz şehrimize geldi. O artık şehrimizde huzur ve sükunet içinde yaşayacak."

Bir başıma dikildim pencerenin önüne. Pencere çerçevesine sığıldığı kadarıyla şehre, şehirlere sevgiyle, muhabbetle baktım; Rüya'yı barındırması muhtemel olan her şehre. Yaşayanların ve ölülerin ortak şehirlerine. Öteki şehirlere.

İçimizdeki en ıslak şey ruhsa...

"Sema Kaygusuz

şimdiden ustalaşmış bir hikâyecisi."

Fethi Naci, 12 Ekim 2000 Cumhuriyet Kitap

"Öyküde kendine özgü bir çizgide üslupçuluk yaratmayı başarmış (...) İnsanın karşısına dikilip onu sorgulayan, günlük yaşamın içindeki çeşitli konumlarını, hallerini öyküye getiren bir yazar. (...) gerçeklikle fantastik anlatım arasında gidip gelen bir atmosferde anlatıyor."

Doğan Hızlan, 20 Ocak 2001 Hürriyet

"Anlattığı insanların tasavvur ve tahayyül iklimlerinde gezinebilmek, dahası okuyanı da o iklimle hemen kaynaştırmak gibi yabana atılmayacak bir meziyete sahip Kaygusuz."

M.Salih Polat, 2 Ağustos 2000 NTV-MSNBC

"Kaygusuz, her öyküsünde değişik bir öykü dünyası kurmada ve bu dünyalara uygun dili bulmada son derece başarılı. Ayrıntıların seçimindeki titizlenmesi, dikkati ve farklı dünyaları inandırıcı bir biçimde yansıtmaları Kaygusuz'un gözlem gücünün göstergesi olarak karşımıza çıkıyor."

Cemil Kavukçu, 13 Temmuz 2000 Cumhuriyet Kitap

"Yeni gibi durmayan ama tam da bu nedenle yeni bir şey yaptığını düşünmüştüm(...) Şehrazat soyundan gelen bir hikâyecisi, her şeyden önce. Aynı cinsten olmak başka, aynı soydan olmak başka. Kaygusuz'u Şehrazatlaştırın, hikâye etme hali, tutkusu ve belki de zorunluluğu.(...) Tutkuyla bilincin, istekle zorunluluğun keşiştiği yerde kuruyor hikâyesini."

Zeki Coşkun, 16 Mart 2001 Radikal

"Bir Marquez öyküsüyle karşı karşıya olduğumu sandım açıkçası. Temiz, duru bir Türkçe'nin mükemmel bir tümce yapısı içinde anlatılana, anlatılacak olana, olaya, nesneye, duyguya sınıksız sarılması, yapışması.(...) Bir ilerlemeyi temsil ediyor bence Kaygusuz."

Ahmet Yıldız, Edebiyat Eleştiri Mayıs-Haziran 2000

"Kaygusuz, öykünün ilk satırlarından itibaren Marquez'vari bir üslupla yakaladığı okurunu, oldukça etkileyici bir atmosferin içine hızla çekiyor."

Mustafa Konur, Ocak 2002 Varlık

Türk Edebiyatı Denince Can Yayınları

www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

Tuzluğun Tıpası

Pınar Öğünç

pinaritsa@whoever.com

Atölyenin patronu olan iki ortak, kadının ve sekiz çocuğun aklının ermeyeceği bir mesele yüzünden birbirine girmiş, niyeysen ustabaşı daha onlar kavga ederken altı işçiye dönüp "Bundan sonra altı gün, on saat çalışılacak. Haftalığınızı da indirdim yarıya..." diye kestirip atmıştı.

Her şey ayın 19'una denk gelen o pazartesi başladı diye lafa girmek, bütün olan biteni o melûn şubat gününe bağlamak safdillik olur. İyisi mi, elimizdeki kurşun kalemi kasedin sol yanındaki deliğe sokup, akrebin yelkovanı izlediği yönde çevirelim de çevirelim...

Anlatıcının cehaletini hoşgörün; biraz da kayıttaki cızırtıdan, dedelerinin ve onların da büyük dedelerinin vakti zamanında Orta Anadolu'da bozkırların ortasına kurulmuş bir köyün ileri gelenlerinden olduğu dışında, ne kadının, ne adamın geçmişi üzerine söylenecek sözümüz var. Muhtemelen "büyükşehre" gelip de küçük bir hayat kurana kadar çok çekti onların analarıyla babaları. Çektiler ki en azından ölmeye önce genç çifte, şimdi oturdukları bu apartman dairesini bırakabildiler. Hiçbir şeyleri olmasa, bir yanından çevreyoluna, diğer yanından sahil yoluna çıkılan köşenin tam başında, yaz kış kapıdan içeri doktor sokmayacak kadar güneşin davetsiz girdiği, balkonundaki saksılara ne ekilse çiçeklenip çoşuverdiği bu evleri var, yetmez mi? Sahile inmek için çok yürümek lazım, yayan çevreyoluna çıksan ne olacak; ama olsun, herkesin gözü bu evin üzerinde...

Uzaktan akrabaydı bizimkiler. 1980 yılının sonbaharında, pastalı limonatalı, küsüp banışmalı sıradan bir düğünle evlendiler. Şimdiki neslin aslında kimin nesi olduğunu tam olarak bilemediği, 86 mı, 96 mı ne yaşındaki "Büyük Gündük Amca"ları aralarını yapmakla kalmamış, kiralık gelinliğin gül desenli danteline bir cumhuriyet altınıni elleri titreyerek iğnelerken, damada da evlâdiyelik nasihatini vermişti: "Tuzluktan üç piriñç tanesini, kızımızın karnından bebeyi eksik etme. Onlar çoğaldıkça sen büyürsün, tuzsuz ayrıni her gece şekersiz içersin."

Büyüğün lafı bu kadar mı dinlenir? Bizimkiler bu beyni sulanmışın lafından çıkmayıp, hiç ara vermeden ikişer yıl arayla tam sekiz çocuk yaptılar. En büyüğü 19 yaşında bugün, en küçüğü 5. Mart ayının kendisinin bile unuttuğu bir gününde daha yeni kırkına basan kadıncağız, beş yıl önce sonuncuyu doğururken "yeteer" diye öyle bir inletmiş ki doğumhaneyi, rivayete göre normal doğum yapacak dört kadın "sezaryen" isteriz diye tutturmuşlar o sıra.

Bu kadar mideyi nasıl doyurur sekiz kat büyümüş bu baba dersiniz, eve giren parayla ayın onundan sonra gün sayıldığını, muhtelif yerlerde borç yazdırılan muhtelif renkli kaplarıyla bir sürü defterin olduğunu baştan söyleyelim. Daha evlenir evlenmez bir hemşeri vasıtasıyla bu plastik atölyesine girmiş adam işçi olarak. Bir ara musluk contası yapıyorlardı, bir ara oyuncak bebek yüzleri, elleri, iki yıldır da tuzlukların altına takılan tıpalardan basıyorlar. O yüzden salondaki aynalı büfenin bir çekmecesini, bir eve elli yıl yetecek kadar musluk tıpasıyla dolu, o yüzden kızlar oyuncak diye bu bebek yüzlerini bildiler, o yüzden küçük oğlan iki kere tuzluk tıpası yutup hastanelik oldu.

O pazartesi günü, daha adamın damatlık siyah deri terliklerini giyişinden belliydi hayra alâmet şeyler olmadığı. Çocukların sekizi sustu masada yemek yerken, kadın kuru fasulyenin fazlasını kocasına koydu, hayatta en nefret ettiği şey, adamın Samsun'unu çay tabağında söndürmesine ses etmedi. Neden sonra adam çözüldü...

sirenelerinkâbusu

75

Atölyenin patronu olan iki ortak, kadının ve sekiz çocuğun aklının ermeyeceği bir mesele yüzünden birbirine girmiş, niyeyse ustabaşı daha onlar kavga ederken altı işçiye dönüp "Bundan sonra altı gün, on saat çalışılacak. Haftalığınızı da indirdim yarıya..." diye kestirip atmıştı.

Kasedin bu kısmını hızlı sarmayalım derseniz. Büyük başın derdi büyük. Uzun vakittir bu iki ortak da bir sancı ile kıvrınmaktaydı. Şimdi, bunların atölyesinin olduğu yer, irili ufaklı sürüyle plastik atölyesiyle doluymuş bir zamanlar. Sonra günlerden birgün, içinde çok plastik tezgahı, fazla fazla işçisi, kasasında züğürdün çenesini yoracak kadar para olanların patronları bir araya gelmiş, etraflarını parmaklıklarla çevirip, "Biz artık 'Plastik Sanayi Sitesi' oluyoruz" demişler. Böyle yapmışlar çünkü kiminin sıraya koyamadığı müşterileri paylaştıkları ay gelmiş, birinin işçisi yaralansa diğerinden yardım gitmiş, birkaç ay içinde bir örnek tabelalar bile yaptırmışlar kendilerine. Onlar gibi olurlarsa parmaklığın diğer yanındakileri de içeri alacaklarmış bir bir.

Bizim adamın patronu olan iki ortağın işleri azalmaz olur mu, daha önce ne matah iş yapıyorlardıysa, sonunda tuzluk tıpasına kadar düşmüşler işte. Ama onlara en çok koyansa hemen yanlarındaki, onlardan bir fazla tezgahı, ama bir eksik işçisi olan atölyenin de "siteye" alınması olmuş. Depoları ortak olduğundan aralarında muhabbet de, kavga dövüş de eksik olmayan iki komşu iyice bir tuhaf olmuşlar sonra. Velhasıl sitedekilerin işleri açıldıkça, bizimkilerin kapanmış. Hatta ortaklardan yaşlıcası, birgün sinirinden "Allahsızlar, utanmasalar kendi paralarını basacaklar" deyip durduğu yerde duramamış. "Şu işçilerin sigortalarını tamamlasak bari" demiş küçüğü, "o zaman belki...". Kağıda yazılmayacak küfürleşmeler geçmiş sonra aralarında. Ama o şubat günü başka.

Dönelim bizimkilerin yemek masasına... Adam ucu ucuna

bir sigara daha yakıp, "Bakın" dedi, o pazartesi gecesi, "Benim elimden başka iş gelmez, bu yaşımda başka iş arasam belamı bulurum ancak, kılımı kıpırdatamam. Siz büyükler harçlıklarınızı yarıya keseceğim, küçüklere ıvır zıvır alınmayacak, Hanım sen de kuru fasulyeyi pilavsız yapacaksın bundan sonra. Bakarsınız bir iki ay içinde düzelir işler". Çocukların sekizinden de çıt çıkmadı o gece, usulca yataklarına gittiler. Gözleri yaşardı hatta kadınla adamın "Başkasının çocuğu olsa yeri göğü ineltir, anneye babaya karşı gelir. Bizimkilerin tabiatı bir başka, neler duyuyoruz vallahi" diyerekten...

İki ay geçti, üç ay, on üç ve on dört ay. Birgün en büyük oğlan geldi "Ben üniversiteye gitmek istiyorum" diye. İkincisi "İsteyenim var, evleneyim artık" dedi. Diğerleri durur mu? Biri "haftasonu sinemaya gitmek" dedi, diğeri "takım çağırıyor, forma babal". En küçüğünün lastik yeşil ördeğine gelinceye kadar adam fırlamıştı tek bacağı yaylanan sandalyesinden: "Ama çocuklarım, evi mi satayım?". "Biz anlamayız" diye lafa girdi gene büyüklerden biri bulûğ sesiyle "dogurmasaydınız o zaman, hiçbir şeyden anlamayız".

Ertesi sabah altıyı çeyrek geçe saat çaldı, ama adam da kadın da kalkmadılar yataktan; bir daha hiç kalkmadılar. Kimisi "zaten onlar karı koca hastaydı" dedi, kimi "zavallılar koyun koyuna canlarına kıymışlar". Bir hin fikirli, kalbi kara "sakın bu sekizi birleşip..." diye bir cümle kuracak oldu ki, cenaze evinden üçüncüsü çıkacaktı az kaldı. Hem ne farkedirdi ki bu saatten sonra...

Şimdi bu lüzümsüz hikayeyi, hem de kaset her şeyi kaydetmiş diye böyle teferruatıyla niye anlattım? Tuzluğun tıpasını görünce aklıma geldi desem?

↓

Hayalet Gemi'ye

katılın :

hayaletgemiciler@yahoo.com

Gelecek Limanlar

MEKTUP Son gönderme tarihi: 1 Haziran

İLÜZYON Son gönderme tarihi: 1 Ağustos

İLK Son gönderme tarihi: 1 Ekim

kâinatın tüm...

seslerine

renklerine

titreşimlerine

94.9 AÇIK RADYO

BİLSAK TİYATRO KUMPANYASI

YOLCU

NÂZİM HİKMET

MUHARRİR: Nâzım Hikmet Bey

REJİSÖR: Giritli Alp Bey

TEMSİL HEY'ETİ: Ayşe Hamm, Giritli Alp Bey, Şehsuvar Bey, Akhisarlı Şerif Bey

3 Mayıs Cuma	20:30
4 Mayıs C.tesi	18:30
18 Mayıs C.tesi	18:00
19 Mayıs Pazar	18:00
20 Mayıs P.tesi	20:30
21 Mayıs Sah	20:30

ISM 2.Kat

Tarlabaşı Blv. No: 120-122 / Beyoğlu

Tel: (0212) 254 96 96

bilsak
tiyatro
atölyesi

P_{aranoya:}

Bir çitirtı duyar gibi oldu. Etrafına bakındı, kimseler yoktu. Çelik kasasını dikkatle kilitledi. Anahtarını boynundaki kolyeye geçirdi. Kalabalığa karışmak için Balo Salonuna doğru yöneldi. Odadan çıkmadan önce elini boynuna götürüp anahtarını bir kez daha yokladı, çevreyi gözleriyle taradı ve alarm sistemini devreye soktu.

Balo salonu hıncahınç doluydu. Zarif ve alımlı kadınlar, şık erkekler. Kalabalığın içinde sanki tanıdık birine doğru yürüyormuş gibi yapıyordu, herkes de öyle zannediyordu, ama gerçekte bir hedefi yoktu. Hepsisiyle, onları evindeki bir baloya çağırarak kadar tanışıklığı vardı, oysa hiçbirini tanıyamıyordu. Tek amacı meşgul gözükme. Eskiden konuklarıyla ilgilenir, tanışın tanımasın, sevsin sevmesin hepsiyle sohbet ederdi. Fakat her sıcak sözde bir art niyet, her samimi harekette ona karşı tasarlanmış gizli bir planın izlerini görmeye başladığından beri bu huyunu bırakmıştı. (Büyük Gummersheimer Soygunu, William Chisholm, sayfa 33)

P_{arafili:}

Tarih boyunca görülmüştür ki, refaha erişen cemiyetlerin (ve tabii olarak, fertlerin) mücadele etmek mecburiyetinde kaldıkları en büyük illet ne hasımları, ne de iktidar çekişmeleridir. Medeniyetlerin en büyük düşmanı ahlaksızlık, bilhassa cinsi sapıklıktır. Bunun en müstesna misalleri, Yunan, Roma, ve maalesef Osmanlı medeniyetlerinde yaşanmıştır. Refaha ve paraya erişen bu medeniyetlerin çöküş sebepleri, artık beynel minel kabul görüldüğü üzere, oğlancılık sevicilik gibi illetlerle yozlaşan ahlak anlayışının devletin ve cemiyetin bütün seviyelerine nüfuz etmesi, bu koca cınarları içten içe çürütmesidir. (Kuyumuzu Kazanlar, Nafiz Niyaz, Tekke Yayınları, sayfa 666)

P_{aravan:}

1- Beş kardeşi ve ana-babasıyla tek göz bir odada yatardı. Bazen gecenin bir yarısı, garip seslerle uyanırdı. Bir karaltının (Battaniye?) olduğu yerde debelenip durduğunu seçerdi hayal-meyal; kısıp kısıp çıkan sesler, hızlı hızlı nefesler duyardı. Şenol, anlam veremediği bu manzaranın rüya mı gerçek mi anlayamaz, bir yerinde uyuyakalırdı... (Varoşların çocuğu Şenol, Cengiz Tekin, sayfa 148)

2- Lüks arabasıyla siteden içeri girerken güvenlik görevlisinin başıyla verdiği selamı alır. Bakımlı bahçelerin arasından geçer, evine girer. Terasta içkisini yudumlayıp önünde uzanan büyüleyici manzaraya bakarken "Gizli Bahçe VIP Evleri'nde bir villa almakla ne kadar da iyi etmişim!" diye gülümser. "Yemyeşil

bahçelerin içinde; şehrin gürültüsünden, pisliğinden uzak; 24 saat en son teknoloji güvenlik sistemiyle korunan Gizli Bahçe VIP Evleri, açık alanları, eşsiz manzarası, özel sineması, yüzme havuzu, ve spor salonu ile nezih ve güvenli bir ortam!. Üstelik ikinci köprüye sadece 15 dakika uzaklıkta. Gizli Bahçe VIP Evleri: hem şehrin içinde, hem de dışında!* (Gizli Bahçe VIP Evleri reklam filmi metninden)

Zampara:

Armatör Levent Beceren'den kendisini manken-aktris-şarkıcı-gazeteci-TV yıldızı Sevda Çokyönlü ile aldatması üzerine ayrılan manken Pelin Delta'nın adı, son günlerde sosyetenin hızlı *playboylarından* Şahin Bolsever'le birlikte anılıyordu. Geçen haftasonu İstanbul'un gözde mekanlarından PumpkinLand'den çıkarken paparazzilere yakalanan çift, dün gece de Yalçın Kıvrıkcık'ın yeni albümünün tanıtımı için düzenlenen davete birlikte katıldılar. Son derece düzeyli bir ilişki yaşadıklarını açıklayan çiftin mutluluğu gözlerinden okunuyordu. (Şamdan,13 Nisan 2002, sayfa 21)

Parantez:

Ülkemizde biraz parası olan herkes her yazılana, her çiziline, her söylenene müdahale etme hakkı olduğuna inanır. Parası=Özgüveni çok, bilgisi kit bu kişiler konu kendilerini ilgilendirse de ilgilendirmese de basın toplantıları düzenlerler, telefonla veya bizzat televizyon programlarına katılırlar. Hatta yazıların ortası(Efendim, siz sakın bu servet düşmanının ithamlarına, iftiralarna kanmayın! Topluma nifak tohumları atan bu bölücülerin oyununa gelmeyelim. Biz bu filmi daha önce de görmüştük.)nda bile karşımıza çıktıkları görülmüştür. (Hayalet Gemi Mayıs-Haziran 2002, "Para-Graf'lar", Engin Türkgeldi)

Parazit:

1- Ülkemizde ve tüm dünyada emekçiler, yüzyıllardır boyunduruk altında tutulmakta, sömürülmektedir. Kimi zaman kral, kimi zaman ağa, kimi zaman patron adı verilen bu kan emici parazitler biz emekçilerin kanını, canını emmekte, şiştikçe şişmektedirler. Öte yandan sefalet içinde, sosyal güvence ve adaletten yoksun bırakılan bizler

her geçen gün biraz daha yorgun düşmekteyiz. Bizi ayakta tutan tek şey ise sömürünün olmadığı, halkların ve insanların eşit, kardeş olduğu bir dünyanın hayalidir. Böylesine onurlu bir hayalin sahibi olan biz emekçiler, bugüne kadar yılmadık, bundan sonra da yılmayacağız! (Kızıl Çekiç Dergisi Nisan 2002, "Parazitler Alaşağı!", Devrim Yumruk)

2- Geçenlerde yürürlüğe giren işsizlik sigortası uygulaması, bizim gibi sırf vatanın kalkınması için çalışan, ter döken, para-lananların hakkını yemekten, başka birşey değildir. Yıllardır sosyal adalet yalanına sığınarak sendika adı verilen yasal mafyanın dayatmasıyla az emeğe çok para verdiğimiz yetmedi; şimdi de hiç çalışmayanlara bizim verdiğimiz vergilerle para dağıtılacakmış. Hükümet Robin Hood kılığına girip bir dahaki seçimler için oy dileniyor. Fakat bu populist yaklaşım memleketimizi dibe biraz daha yaklaştırmaktadır. Nasıl ki barsaklarında parazit olan bir çocuk sağlıklı gelişemez zayıf düşerse, memleketimiz de işsizler ve kaytaran işçiler tarafından zayıf düşürülmektedir. Çalışmaya, kalkınmaya her zamankinden çok ihtiyaç duyduğumuz şu günlerde, işsizlik sigortası gibi uygulamalar tembelliği teşvik etmekten başka bir işe yaramamakta, parazitlerin katlanarak çoğalmasına imkan sağlamaktadır. (*Ne Olacak Bu Memleketin Hali?" Tartışma Programı, 28 Nisan 2002, İşadamı Tosun Semiren'in konuşmasından bir bölüm)

Parafin:

"Çirkin kadın yoktur, güzelliği keşfedilmemiş kadın vardır!" ilkesiyle yola çıkan merkezimiz, 1988 senesinden beri siz seçkin müşterilerimize en kaliteli hizmeti vermektedir. Solaryum, okyanus yosunuyla sellülit tedavisi, lazerle epilasyon, Kleopatra'nın efsanevi süt banyosu, pasif jimnastik gibi yıllardır siz değerli müşterilerimizin güzelliğine güzellik katan uygulamalarımıza bir yenisini daha ekledik: Parafin Banyosu! Uzman dermatologlar gözetiminde yapılan Parafin Banyosu ile 12 seansta 6 beden incelmeyi garanti ediyoruz! Yanlış okumadınız, tam 6 beden! Aksi takdirde paranızı iade edeceğiz! (Cleopatra Güzellik Merkezi tanıtım broşürü)

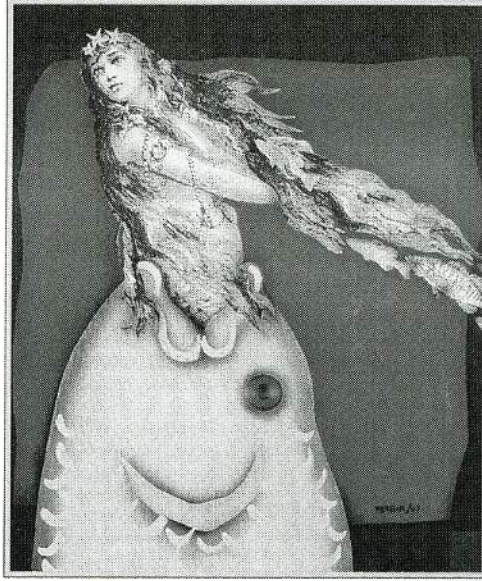
↓

MURAT GÜLSOY

Murat Gülsoy
ÂLEMLERİN
SÜREKLİLİĞİ
VE
DİĞER HİKÂYELER

♥
CAN

♥ CAN
YAYINLARI

<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Elden Ele

Murat Gülsoy

gulsoy@boun.edu.tr

Bankamatikten hızla dört adet banknotu çekip aldı, kartı ile birlikte üçünü cüzdanına yerleştirdi ve dördüncüsünü cebine koydu. Kabinden dışarıya çıkarken yakalarını kaldırdı. İlbahara yakışmayan, soğuk, sert bir hava vardı. Gözlük camlarının yüzeyi hırslı yağmur damlaları ile hızla kirleniyordu. Bu berbat şehirden çekip gitmenin bir yolu olmalı, diye geçirdi içinden. Belirsiz bir yakın gelecekte tepelerine yıkılacağını söyleyen deprembilimcilere inat, şehir umursamaz bir kararlılıkla caddenin hemen karşısında dikiliyordu. Yolun diğer tarafı uçsuz bucaksız bir çayırdı. Böyle bir açıdan bakmanın getirdiği kendine güvenle şehre doğru yürüdü. En ufak bir tehlikede arkasına dönüp koşarak kaçabilirmiş gibi geliyordu. Hiç bir mühendislik hesaba dayanmadan yapılmış toplu konut binalarının şaşkın bakışları altında gazete bayisine girdi. Civarın tek bakkalı, gazetecisi, marketi olan bu kaçak dükkan onun için sadece gazete bayisiydi. Sigara ve gazete almak üzere girdiği dükkanda, önce açık olan televizyondaki çizgi filme sonra da tezgahın arkasında duran çamyarmasına hayretle baktı. Adamın huzurunu bozmamak için gazetelerini dikkatle raftan aldı. Pazar ekinde kitabı ile ilgili bir haber ya da duyuru olacağını umarak heyecanla cebindeki parayı çıkarıp tezgahın üzerine koydu.

Bakkal parayı alıp kasa niyetine kullandığı çekmeceye yerleştirdi. Üzerini verirken gazeteleri göğsüne bastıran gözlüklü adama şöyle bir baktı. Haftasonları gazete almak için uğrayan tipler listesinden adama ait yüz kayıtlarını çok çaba sarfetmeden kontrol edip 37 ekran televizyona çevirdi bakışlarını. Adam dükkana girmeden az önce ormanın kralı olan aslan derede bir sepet içinde küçük bir bebek bulmuş, onu timsahlara yem olmaktan kurtararak ormanın kalbine taşımıştı. Az sonra da ormanın diğer sakinleri, aslanın eski zamanlardan kalma bir taşın üzerine koymuş olduğu sepetin çevresinde toplanmış, ne yapacaklarını tartışmaya başlamışlardı. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Bakkal kendini önce aslanla, sonra da olaylara ağırlığını koyan fille özdeşleştirmişti. Geçmiş meyhane akşamlarından birinde yumruğunu masaya vurduğu bir sahne belli belirsiz zihninden geçti. Sonra ekranda, bebeği bir an önce yemek istediklerini dile getiren kurt ve çakalın iğrenç yüzleri görüldü. Şerefsiz hayvanların ağızlarının suyu akıyordu. Her cuma sabahı uğrayıp haraçlarını alan karanlık herifler bunlardı işte. Aslan akıllara ziyan bir kükreyişle alçak kurtla çakala haddini bildirirken, küçük bir an için de olsa damarlarında dolaşan kanın hızlandığını hissetti. Oysa kendisi -ne olur ne olmaz diye elinin altında bulundurduğu tekerlek kaşar kesmekte kullandığı satırı saymazsa- korumasızdı.

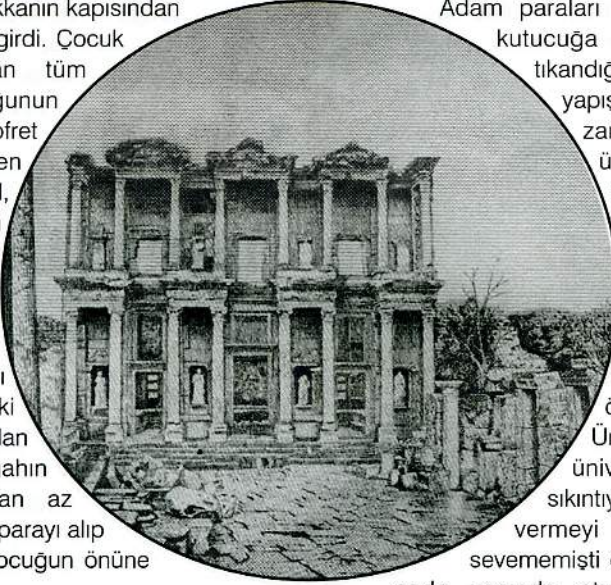

Evet her şeyi vardı, işleri iyi gidiyordu, evin ikinci katını da tamamlamıştı, eniştesine yardım ediyor, köydekilere para gönderebiliyordu. Üstelik onlardan peynir, pestil, fasulye gibi kolayca üretebildikleri yiyecekleri satın alıyor, buradaki müşterilerinin doğal yiyeceklere olan talebini pek güzel karşılıyordu. Kolileri her açışında yüzüne vuran keskin peynir kokusu onu çocukluk günlerine götürür, babaannesinin şimdi unutmaya başladığı ağır bir aksanla anlattığı masalları hatırlatırdı. Nuh'un gemisini fareler basmış... Nuh Peygamberin sabrı taşıdığında aslanın alnını bir okşaması yetmiş. Masalın burasında babaannesi de kendi alnını okşardı. Ve aslan hapsirmiş. İki tane kedi fırlamış ağzından. Hemen fareleri kovalamaya başlamışlar. Çizgi filmdeki aslan, bebeğin bakımını üstlenerek bir

mağaraya doğru ilerlerken dükkanın kapısından on-oniki yaşlarında bir oğlan girdi. Çocuk insan kaynakları eki olan tüm gazeteleri toparlayıp koltuğunun altına sıkıştırırken iki tane gofret isteyip bozulması gereken parayı bakkala uzattı. Bakkal, oğlanın babasının dükkanın karşı kaldırımının yanında park etmiş olduğu arabasının içinde telefonuyla konuştuğunu gördü. Çocuğun bozuk parası olup olmadığını sormaya üşendi, belli ki üzerindeki tek para babasından az önce aldığı şu tezgahın üzerindeki paraydı. Kasadan az önceki adamın vermiş olduğu parayı alıp yanına bozuklukları katarak çocuğun önüne koydu.

Çocuk paraları aldıktan sonra cebine koyup koymamakta tereddüt etti. Nasıl olsa arabaya binince tamamını tüm bozukluklarla birlikte babasına teslim edecekti. Babasının en önem verdiği şey buydu. Para konusunda güvenilir biri olması için özel bir eğitim programı uyguluyormuş gibi... Birazdan şehrin öbür ucundaki büyük alışveriş merkezine doğru yola çıkacaklardı. Yolda kendisine okul durumu ile ilgili sorular soracaktı. Babasının canını sıkacak cevaplar vermeyecekti elbette. Okulda her şeyin süt liman olduğunu söyleyecekti. Geçen haftaya damgasını vuran çete savaşından söz etmeyecekti. Özenle uzak durmaya çalıştığı bu olayları anlatmak sadece haftasonları gördüğü babasını endişelendirmekten başka bir işe yaramayacaktı. Zaten hepsini harfiyen bildiği öğütleri sabah sabah duymak istemiyordu. Babasını seviyordu. Babasını seviyordu.

Durduk yere kendine bu cümleyi tekrarladığını biliyordu. En çok da üvey babası ile hoşça zaman geçirdikten sonraları... Babasını içten içe suçluyordu belki. Bilmiyordu. Babası ile annesini artık zihninde bile yanyana getiremiyordu. Ne vakit bir aile resmi düşlese annesinin yanında üvey babası beliriyordu. Ve yine karmakarışık duygularla sevmeye çalıştığı küçük üvey kardeşi... Annesinin bir uzantısı, bir devamı gibi geliyordu ona. Biyoloji kitabında uzun uzun seyrine daldığı döllenmeyi gösteren resimlerdeki dişi hücrenin büyüklüğü kendisini babasından çok annesine, küçük kardeşinin de kendi babasından çok yine annesine ait olduğuna inandırıyordu onu. Bakkaldan çıkıp arabaya biner binmez paraları babasına uzattı.

Adam paraları el freninin bitimindeki küçük kutucuğa koydu. Bozukluklar trafik tıkanıldığında cam silmek için arabaya yapışan çocuklar için... Arabayı her zamanki güzergahında sürmek üzere çalıştırdı. Radyodaki müzik bir an için sustu ve arabanın yola koyulması ile çalmaya devam etti. Müziği kısarken çocuğa okulu ile ilgili sorular yöneltti. Sorun olmadığını söyledi çocuk. Matematikten biraz yardıma ihtiyacı vardı ve özel bir hoca tutmuşlardı. Üniversiteli bir ağbi. Adam kendi üniversite yıllarını düşündü sıkıntıyla. Bir kaç kez kendisi de ders vermeyi denemiş ama bir türlü sevememişti çocuklarla ilgilenmeyi. Oysa şu

anda yanında oturan çocukla pazar gününü geçirmek için haftasonunu sabırsızlıkla bekliyordu. Gittikçe kendinden uzaklaştığını hissettiği oğlanı bu hale annesinin getirmiş olabileceğini düşünüyordu. Onları kıskandığını kendine itiraf etmeyecekti. O zamanlar öyle gerekiyordu, evlenmişlerdi. Daha ilk zamanlarında pişman olmuşlardı, ama gençlik ve tecrübesizlik sonucu bu çocuğu dünyaya getirmek zorunda kalmışlardı. Çocuğun doğumundan çok önce kopmuşlardı karısıyla. Hep dost kalmak üzere boşandıklarında -birbirlerine öyle söylüyorlardı- oğlan beş yaşındaydı. Kötü bir yaş... Hiç bir şey verememişti çocuğuna. Daha kendi gelişimini tamamlayamamıştı ki. Yanlış bir evlilik, yanlış başlamış bir iş hayatı, yanlış giden ilişkiler... Saçma sapan kadınlarla düşüp kalkması bir yana, dostlarını da elinde tutamamıştı. Arabayı alışveriş merkezinin otoparkına park ederken bunları düşünüyordu. İnmeden önce arabanın içini kontrol etti. Kutuya koyduğu

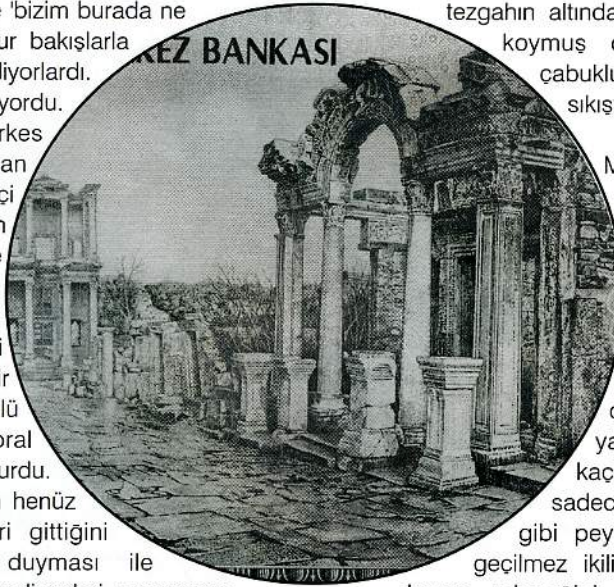

bozukluklarla birlikte duran kağıt parayı oğlana verdikten sonra arabada hırsızların iştahını kabartacak bir şey kalmamıştı.

Hep böyle oluyordu. Önce parayı teslim alıyor sonra da geri veriyordu. Babasının huylarını iyi tanıyordu. Sinema koltuğuna oturup kendini filme kaptırana kadar babasının huylarının bir listesini çıkardı. Sonra da gelecek programların başlaması ile aklını kurcalayan tüm sorunlar birer birer önemlerini kaybetti. Sabah okul formasını giyerken montunun cebindeki dün babasının vermiş olduğu harçlığı kontrol etti. Yerinde duruyordu. Öğlen yemeğini kantinde yemeye karar verdi. Sabah dersler her zamankinden de sıkıcı geçti. Kimsenin keyfi yok gibiydi. Öğretmenler de öğrenciler de 'bizim burada ne işimiz var' gibisinden mahmur bakışlarla pencereden dışarıya dalıp gidiyorlardı. Upuzun bir hafta onları bekliyordu. Yıl sonu yaklaştığı için herkes yorgundu. Yemek arasında önceki son derste matematikçi sözlü yapmaya başladı. Adam her seferinde numara sırası ile kaldırıyordu. Bu çok saçmaydı çünkü hep aynı on öğrenci kalkıyordu tahtaya. Kendi numarası ortalardaydı. Bir gözü saatte bir gözü çözümlü örneklerde heyecan ve moral bozukluğu içinde bekleyip durdu. Saat 11:50 olmasına rağmen henüz zil çalmamıştı. Saatinin ileri gittiğini düşünürken zilin sesini duyması ile bambaşka birine dönüştü. Merdivenleri uçarcasına inerken kantine en önce kendisi varmak istiyordu. Bir an önce karnını doyurup kaç haftadır üzerinde çalıştığı bir işe zaman ayıracaktı. İki sıra arkasında oturan kızla yakınlaşma çabasıydı bu. Diğer oğlanlara ve kızlara belli etmeden bu işi başarmak o kadar zordu ki. Belki kendisi gibi belli etmeden ona yaklaşmaya çalışan başkaları vardı... Bilemezdi ki. Nereye kadar yaklaşabileceikleri konusunda kararsızdı. Parasını bozması için kantinciye uzatırken kızın kantinden içeriye girdiğini fark etti.

Kantinci parayı alıp hızla üzerini verdi. Büyük paraların durduğu tezgahın altındaki çekmeceye yerleştirirken gözucuyla hasıllata baktı. Bu hafta daha çok kazanmaları gerekiyordu. Bir sürü ödeme bu aya denk gelmişti. Üstelik haftasonu eşya bakmaya gitmeleri gerekiyordu. Evlilik hazırlıkları, hesaplarını sürekli bozan bir canavar gibiydi. Eksikler bitmek tükenmek biliyordu. Oysa sözlüken ne

kadar rahattılar. Tatil günlerinde gezip tozuyorlardı. Geleceğin de böyle pırl pırl olacağını sanıyordu. Oysa şimdi, tahsilat için gelen pastaneci ya da meşrubatçı gibi konuşmaya başlıyordu nişanlısı... Herkes nasıl başa çıkıyordu tüm bunlarla? Çalıp çırparak her halde. Gözünü tostları basan, meşrubatları açıp öğrencilere veren çocuktan ayırmama kararını kendine bir kez daha hatırlattı. Geçen yıl çalıştırdığı oğlanlardan biri kız öğrencilerden birine asılmış, büyük olaylar çıkmıştı. Kızın arkadaşları az kalsın kantini kafalarına yıkıyordu. İyi ki o dönem evlilik hazırlıkları yoktu. Otomatik hareketlerle para üstü verirken müstahdemlerden en çekingen olanının sıranın yanında bitiverdiğini gördü. Belli ki öğretmenlerden birinin siparişi vardı. Adama öncelik verdi. Paranın üzerini vermek için tezgahın altındaki çekmeceyi aralayıp en son koymuş olduğu paralardan birini el çabukluğu ile alıp müstahdemine eline sıkıştırdı.

Müstahdem paraları sayıp cebine koyduktan sonra tost sırasına seyirtti. Tostçuyu ismiyle çağırarak uyardı. Izgarada cızırdayan köfteler dikkatini dağıtıyordu. Bir an önce tostları alıp öğretmenler odasının yolunu tutmazsa fena olacaktı. En son sahilde mangal yapmışlardı... Çocuklardan kaçırabildiği iki köfte yiyebilmişti sadece. Yine top yumurta, yine kireç gibi peynir... Öğlen yemeklerinin vaz geçilmez ikilisi... Ne zamana kadar böyle devam edeceğini sordu kendine. Merdivenleri çıkarken zihninde isimsiz bir mezar taşı görüntüsü belirdi. Evet, ancak mezarda huzur bulacak bir hayat. Belki oğlanları askere yollarsa biraz kafa dinleyebilirdi. Akşam kavgalarının dineceğini düşünerek avundu. Genç çocuklar, her şeyi istiyorlar tabii, diyerek içinden onlara hak verdi. Kendisi aza kanaat etmişti de ne olmuştu? Başka seçeneği olmuş muydu peki? Yapanlar yapıyordu. Namussuzların bu dünya diye söylenerek tostları tarih öğretmenine verdi. Paranın üzerini kuruşu kuruşuna adamın eline sayarken adam bütün parayı alıp bozuklukları ona bırakarak teşekkür etti.

Tostların paketini açmadan önce parayı cüzdanına yerleştirdi. Bir yandan da kendini beğenmiş İngilizce Öğretmeni, cüzdanının kenarına ilaştirmiş olduğu karısının beş yıl önce çekilmiş fotoğrafını görsün istiyordu. Benim karım senden bin kat güzel diye bağırırdı içinden. Sonra da

ceketinin omuzlarına yağmış olan kepeklere aldirmaksizin tostunu yemeye başladı. Öğleden sonra tek dersi vardı. Tost beklenmedik bir çabuklukta tükenince somurtarak bir sigara yaktı. Tek dersi de tost gibi çabucak bittikten sonra soluğu evde aldı. Sınav kağıtlarını okumaya girişti. Önce ödevler bitmeliydi. Sonra bütün akşam kendisine ait olabilirdi. İlk bir kaç kağıdı okurken hızla yorulduğunu hissetti. Çocukların cevap niyetine karaladıkları ezberlenmiş bilgiler canını sıkıyordu. Ne kadar uğraşırsa uğraşırsın çocuklara tarihi istediği gibi öğretmiyordu. Anlatırken her şey iyi gidiyor gibi geliyordu, ama sınav sorularının cevapları önüne geldiğinde acı gerçekle yüzleşmek zorunda kalıyordu. Hiç birinin umurunda değildi. Okumayı sevmeyen, öğretmeye çalıştığı bilgilerin hayatta her hangi bir yararı olduğuna inanmayan nesiller yetiştiriyordu. Geçenlerde

çocuklardan en zıppır olanı, öğretmenlerin en yumuşak olanını yani kendisini seçmişti bu inançsızlıklarını dillendirmek için. "Hocam, bu bilgiler hayatta ne işimize yarayacak?". İyi niyetli olmadığı halde kendisinin iyi niyetle cevaplaması gerektiğine inandığı soruya uygun bir karşılık ararken, zıppır oğlanın arkadaşı yüksek sesle cevabı vermişti: "Bilgi yarışmalarına katılırsın be ağbi..." Gülüşmeler olunca sorunun cevaplanmaya değer bir tarafı kalmamıştı tabii. Oysa onlara anlatabilirdi. Tabii ki anlatabilirdi. Mercidabık Savaşı'nın nerede ne zaman kimler arasında olduğu

bilgisinin önemini açıklayabilir miydi peki? Daha genel bir cevap verirdi. Gerçi ne söylesen söylesin inandırıcı olamayacaktı. Bir grup ümitsiz, geleceksiz çocuğun karşısında kendini çok yalnız hissedirdi. Öğretmen masasının ortasında, sınıf defterinin yanında açık olarak duran kitabı öğretmesi için onun eline sıkıştıranlar daha sonra ortadan kaybolmuş gibi... Ya da böyle bir görev verdiklerini unutmış gibi... Ya da artık gerçekten de hiç bir önemi kalmamış gibi... Bir Yunan adasına padişah tarafından casus olarak görevlendirilen adamın orada unutulduğu bir hikayeyi hatırlıyordu sınıftaki umarsız görüntüsünü zihninde canlandırırken. Bu acıklı ve yararsız düşünceleri karısının eve gelmesi ile son buldu. İçeri adım attığı andan itibaren aralıksız konuşan karısını çok sevdiğini tekrarlardı kendine. Aniden beliren kendini beğenmiş İngilizce Öğretmenin kokusunu telaşla zihininden kovmaya çalıştı. O sırada karısı, bilmemkimhanımların

kızının düğün hediyesi için bir fon oluşturduklarını anlatıyordu. Sonuçta hesapta olmayan bir harcamanın açıklaması yapılıyordu. Cüzdanından parayı çıkarırken karısının son zamanlarda fazla kilo almış olduğunu düşündü.

Kadın parayı alıp son zamanlarda yeniden moda olmaya başlayan eski model tombul para çantasına koydu. Bu iş de haloldu diye düşündü içinden. Yemek yapmak için mutfığa girdiğinde soğan almayı unutmuş olduğunu fark etti. Hep bir şeyler eksik kalıyordu. Üzerine dar gelen bir etekle bir sürü erkeğin arasına düşmüş gibi hep bir takım eksiklikleri kapatmak için çektişirdikçe başka bir yer açılıyor, bir başka eksiklik görünür hale geliyordu. Aslında hiç de fena olmazdı. Bir oda dolusu erkek ve kendisi. Üzerinde kırmızı bedenini saran mini bir elbise. Orada elinde sigarası ile başının arkaya atarak gülüyor.

Cevresini sarmış olan erkekler onu güldürecek espriler yapmak için yarışıyorlar. Kocasının ne kadar ciddi bir adam olduğunu düşünüp hayıflandı. Oysa her zaman gurur duyardı bu özelliğiyle. Erkek dediğin kendine güvenli ve kararlı olmalıydı. Kocasını da öyle bir adamdı. Bu düşüncelerini ertesi gün, hediye fonunu oluşturdukları arkadaşları ile buluştuğunda, kocasının başka kadınlarla gezip tozduğu bilinen zengin arkadaşlarına parayı verirken bir kez daha gururla hatırladı.

Paraları sayıp çantasının gizli köşesine yerleştirirken fonun kendisinde toplanmasının nedeninin içlerindeki en zengin kadın olduğunun farkındaydı. Her şeyin farkındaydı. Kendisinin değil aslında kocasının zengin olduğunun, yüklü bir tazminat almadan asla boşanmayacağını da farkındaydı. Tabii diğer kadınların ona nasıl baktıklarının da... Hiç önemsemiyordu. Yarın zengin bir dul olduğunda bakışları da değişecekti. İşler umduğu gibi gitseydi... Kocasını allahınbelası bir adamdı. Bundan emindi. Kendinden küçük kızlara meraklı, uçkuru düşük bir sonradan görme. Belki babası o hastalığı geçirmeseydi annesi de evdeki iktidarını ilan edip kendisini bu adamla evlenmeye ikna etmezdi. Zengin damadına toz kondurmuyordu. Biraz dertleşmeye kalksa hemen lafı ağzına tıkıveriyordu. Çok üstelese, erkeğin elinin kiridir deyip kesip atacağından o kadar emindi ki. Elinin körüdür oysa. Aslında annesi haklıydı. Zenginlik tüm ayları

örtmeye yetiyordu. İşte arkadaşları en çok ona güveniyorlar, grubun kasası olma görevini ona veriyorlardı. En azından kendisine ait bir arabası vardı ve sokakta çantasını kaptırma olasılığı diğerlerinden daha azdı. Arabayı iyi ki kendi üzerine yapması için ısrar etmişti. Keşke evin yarısını da... Gerçi suç üstü yapabilseydi evin yarısından daha fazlasını alabilirdi. Ama hayvan herif bir kadına takılıp metres hayatı yaşamıyordu ki. Hep başka kızlar... Hep başka küçük kızlar. Akşam arkadaşlarından topladığı paraları bütünlemesi için kocasına uzatırken soğukkanlı olmaya, birazdan çıkıp cirkin alevlere gidecek adamın kocası değil bir banka görevlisi olduğuna kendini inandırmaya çalışıyordu.

Adam bozuklukları cüzdanına yerleştirdikten sonra şişkinliği memnuniyetle seyretmeye daldı. Üzerini değiştikten sonra bir kaç gündür takıldıkları bara gidecekti. Bu bara ilk gittiklerinde orada birine takılabileceği aklında hiç yoktu. Bir arkadaşı ile dertleşmeye gitmişlerdi. Her zaman takıldıkları yerlerden farklı bir yer olsun diye düşünmüşlerdi. Hatta iyi bir canlı müzik olduğunu söylemişti birleri. Fakat o sarışın barcı kız daha mekana adımını atar atmaz onu göz hapsine almıştı. Böylesi de ilk kez başına geliyordu. Her zaman kovalaması gereken kendisi olurdu. Bu sefer durum başkaydı. Önce biraz tereddüt etti. Durumun tersliği onu temkinli olmaya davet ediyordu. Fakat kııda garip bir şey vardı. Gizemli bir şey. Anlatacak uzun bir hikayesi olduğu besbelliydi. Acaba onun dinlemeye niyeti var mıydı? Kızlarla zamanında neden bu kadar rahat olmadığını sordu kendine. Cevabını çok iyi biliyordu: cebinde parası, evde onu bekleyen namuslu bir karısı ve bedeninin her yanında hissettiği geçmişinden süzülüp gelen engin tecrübesi vardı. Bir kızın dikkatini çekmek için nasıl davranması gerektiğini çoktandır öğrenmişti. Evde planladığı gibi gerçekten de o akşam bara gitti. Bu gece kararlıydı. Onu istiyordu. Uzun zamandır işler yoğundu ve hiç yaramazlık yapma fırsatı olmamıştı. Karısının inanmadığı bir çok iş toplantısı yapmak zorunda kalmıştı. Bara vardığında kız tezgahta görünmüyordu. Beklerken bir şeyler içmek üzere bar taburesine ilişti. Bir bira söyledi ve şişkin cüzdanından karısının parfümünün sinmiş olduğu bir dizi banknottan birini çekip barmene uzattı.

Barmen parayı kasaya tam yerleştiriyordu ki bir önceki gece çalan ve dün gece parasını eksik alan kemancı yanında bitiverdi. Daha uzatmasına fırsat vermeden çocuk parayı havada kaptı.

Unutturacaklarını sanıyorlarsa yanılıyorlar, diye düşündü içinden. Gerçi son zamanlarda çaldığı en iyi yerdı. Belki de... Belkisi var mı! En iyi yerdı işte. Kimlere kimlere para kaptırmamıştı ki... Ama artık işler düzeliyordu. Hem ücretini kuruşu kuruşuna alıyor hem de iyi kazanıyordu. Yeteneğinin meyvelerini toplamaya başlamıştı. Devlet memuru olmayacaktı. Bağımsız bir yorumcu, adı önce karanlık barlarda duyulmaya başlamış sonradan sanat çevrelerinin önünde eğildiği bir keman virtüözü olacaktı.

Fakat önce kira borcunu kapatmalıydı. Bardan çıkıp kestirme olur diye saptığı karanlık sokakta düşünceler ve geleceğe dair planlarla meşgul yürürken arkasından yaklaşanların farkına varmamıştı. Sessizce üzerine çullanıp boğazını keserek onu karanlık bir apartman girişine doğru sürükleyenlerden elleri bir fare gibi hızlı olanı cebindeki tüm parayı alırken de kendinden değildi. Çünkü ölmüştü.

Bir gölge gibi sessizce, yanyana, hızlı hızlı soluyarak, her şeyden ve en çok da yanlarında yürüyen katilden korkarak beş on sokak yürüdüler. Kapağı olay yerinden uzağa atmalarında yarar vardı.

Tamamen ortadan kaybolmaları da göze batabilirdi.

Bir çöp konteynırının arkasında parayı bölüştüler. Bu işi paradan çok, başka bir zevk için yaptıklarını birbirlerine itiraf etmemek için zıt yönere yürüdüler. Bankamatikten çeken adamın bakkala, bakkalın gazete alan çocuğa, çocuğun babasına, babasının tekrar çocuğa, çocuğun kantinciye, kantincinin müstahdeme, müstahdemin tarih öğretmenine, öğretmenin karısına, karısının zengin arkadaşına, arkadaşının kocasına, kocasının barmene ve barmenin kemancıya verdiği banknotu taşıyan adam son tanık olduğu korkunç olayın etkisi ile buruşmuş olan o parayı çıkarıp yirmidört saat içki satan büfeden bir şişe sarap aldı.

Büfecinin becerikli ellerindeydi şimdi. Adam kalın parmaklarıyla kırıksıklıklarını düzletip kasaya koyarken henüz korkusu geçmiş değildi. Tam yeni evsahibinin arzularına uyum sağlamaya çalışırken, o kemikli soğuk el kendisini

hızla çekip çıkarmıştı zavallı çocuğun göğüs cebinden. Sonrası karanlık sokaklar...

İnsandan insana, olaydan olaya sürüklenen maceraları kesintiye uğradığında, yani böyle bir yazar kasanın haznesinin içinde veya bir cüzdanın suni deri hücrelerinde hemcinsleri ile bir araya geldiğinde bazı şeyleri öğrenme fırsatı doğuyordu. Her birinin anlatacak, öğretecek o kadar çok şeyi vardı ki... Kimisi tüm ülkeyi bir kaç kez kat etmiş olmanın tecrübesi ile uzak diyarlardan destanlar anlatır, kimisi sidik kokan bir pantolonun arka cebinde geçirdiği geceden dem vurur, kimi bir hayat kadınının terli göğüslerinin arasında bulunduğu insan sıcaklığını hiç bir yerde bulamadığını ballandırır ve hikayeler hikayelere eklenirdi. Kimi zaman, geçici bir süre için de olsa birilerinin hayatını paylaşmanın güzelliğinden kimi zamansa bu ilişkilerin uçuculuğundan, bu kısacık anların bir insanı anlamaya asla yetmediğinden dem vurulur, hüzünlendirirdi. Sonra ortamda bulunan en yaşlı kağıt para, bilgece başladığı konuşmasına geçmiş güzel günlerin debdebesi ile devam eder; orta yaşlıların moralini bozardı. Yaşlılar, her el değiştirdiklerinde kendilerinden bir şeyler kaybedip nasıl inceldiklerini, insanlar gibi nasıl buruş buruş olduklarını anlatırken piyasaya yeni sürülmüş büyük banknotlar böyle bir geleceğin kendileri için asla mümkün olamayacağı inancıyla kendi aralarında şıkırdayıp gülüşürlerdi. Bir çoğu bankadan çıktıkları günden bu yana sadece belli çevrelerde bulunmuş olduklarından, anlatılan karanlık hikayeleri hep başkalarının başına gelen tuhaf olaylar

olarak dinlerlerdi. Bazen, en yaşlı olanlarının tedavülden kalkmak üzere olduğu o yıkım günlerinde, ortamın en yaşlı ikinci parası acıklı bir konuşma yapar, en gençlerin bile neşesi kaçardı. "Doğum ve ölüm" derdi yaşlılar, "hepmiz içindir. Doğarız. Dünyaya gözlerimizi açtığımızda sonsuz bir hayatın bizi beklediğini, her şeyin hep toz pembe olacağını sanırız. Oysa zaman yavaş yavaş öldüren bir zehirdir. Maceradan maceraya koşarken zamanın nasıl geçtiğini fark etmeyiz bile. Kendimizi bir tuvaletçi tezgahında, en adisinden bir peçetenin ortasında yorgun bir şekilde yapayalnız yatarken bulduğumuzda artık çok geçtir. Ömrümüzün sonuna gelmişizdir. O zaman kirli bir tavana bakarak, nasıl olup da her geçen gün kendimizden bir şeyler kaybettiğimizi şaşarak hatırlarız. Artık güçsüz, kimsenin sevmediği, insanlara ağırlık veren bir hiç olarak ölüme hazırızdır. Günü gelir, hepimiz sırtımızda taşıdığımız resmin içine gömülürüz."

Sonra sabah olur, konuşmalar kesilir, hayat kaldığı yerden devam eder.

M U R A T G Ü L S O Y

Kitmiir Kitmiir

Kadınların Gölgesinde

Keşifler ve İcatlar Ansiklopedisi

Körebe

Randevu

Açık Çek

Gecenin ve Yazın Bilgelğine Dair

Kendisini Orhan Pamuk Sanan Adam

Gala ile Tanışma

Mahşerin Otuzbeş Dakikası

Değiştikçe Aynı

Kağıttaki İz

Bu Kitabı Çalın

Kayıp Eşyalar Bürosu

Hindistan Yolculuğu

Hızlı Düşünme Sanatı

54 Numaranın Esrarı

Kötü Yola Düşen Ev

Yazarın Belleği

Hasta Bir Konak

Birkaç Dolar İçin

Kukla

Sakla Beni

Yasadışı Öyküler

C A N Y A Y I N L A R I

www.abonet.net

1 aydan 12 aya kadar deęişen dergi abonelięi...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0 212 210 01 10

Hayalet Gemi

Abonelięi için;

0212 210 0 110

Perpa Ticaret Merkezi 11. Kat B Blok No: 1752 Okmeydanı / İstanbul
www.abonet.net abonet@abonet.net Faks: 0212 222 27 10

YEKTA KOPAN

Yekta Kopan
AŞK MUTFAĞINDAN
YALNIZLIK TARİFLERİ

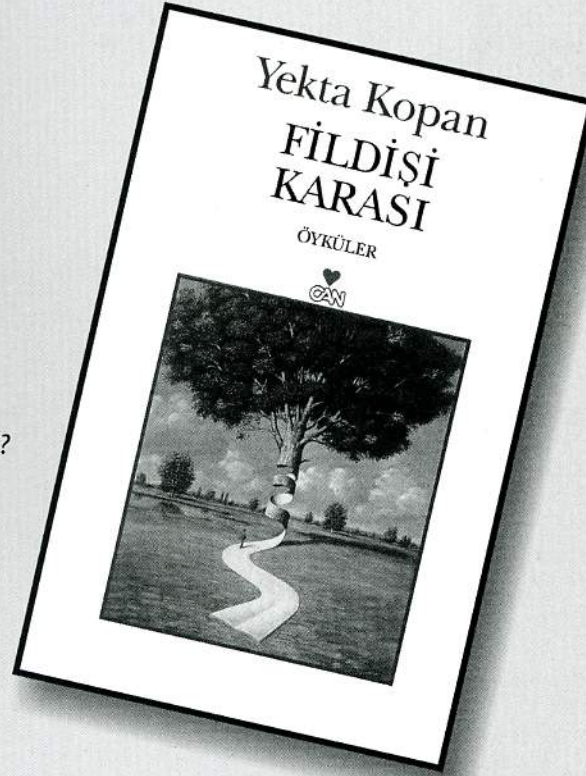

Yeni Öyküleri

"Sabah oluyor. Hastaneye gitmeye karar veriyorum. Şirketten çıkar çıkmaz, tatlı bir esinti yüzümü yalıyor. Bir çöp arabası gürültüyle geçiyor önümden, nefesimi tutuyorum. Yürümek iyi gelecek. İçimde Akın'ın hayati tehlikeyi atlattığı yolunda bir umut var. Tabii ya... Akın güçlüdür. Atlatacaktır. Geçen yıl bir öğrenci yürüyüşünde kafasına cop yediği halde çekime devam eden o değil miydi? Yarın yine açılışları, seminerleri, yürüyüşleri, muhabbetkuşlarını, üfürükçüleri, travestileri çekmeye beraber gideceğimiz o değil mi? Sefalıköy halkının mahkemesi sırasında, "Onlara o kadar çok yalan haber sunduk ki, sonunda onlar da kendi yalan haberlerini yaptılar. Bizler de onlar kadar suçluyuz, o yüzden davacı değilim hakim bey," diyecek olan o değil mi?"

Aşk Mutfağından Yalnızlık Tarifleri

İlk öykü kitabı olan 'Fildişi Karası' ile çok olumlu tepkiler alan Yekta Kopan, duru, abartısız, akıcı dili, yaşamın içinden seçilmiş, şaşırtıcı ayrıntılarla zenginleştirilmiş konuları, hüznün ve duygusallıkla mizah ve ironiyi dengede tutmayı başaran kurgularıyla, Türk edebiyatı içinde kendine özgü yolunu bulmuş görünüyor. A. Ömer Türkeş'in dediği gibi, "Yaşam kurgulanmalıdır" anlayışından yola çıkıp yazma serüvenine ağırlık verdiği hikâyelerinde anlatısını olaysız bir oyun olarak bırakmıyor. Bir kurmaca metin içerisinde olduğumuzu hiç unutturmadan hayata dair, biraz hüznü, biraz kırık, bazen ölümcül, zaman zaman da mizah yönü olan öyküler anlatıyor."

"Fildişi Karası'ndaki dünyalar, yazarın hayalgücünün zenginliğini, kaleminin kıvraklığını, dildeki ustalığını ve tüm bunların yanısıra iyi bir edebiyatçının sahip olması gereken en önemli özelliklerden biri olan alçakgönüllülüğünü ve samimiyetini yansıtıyor. Merakı sürekli ayakta tutan kurgular okurun da yaşama başka pencerelerden bakabilmesine zemin hazırlıyor."

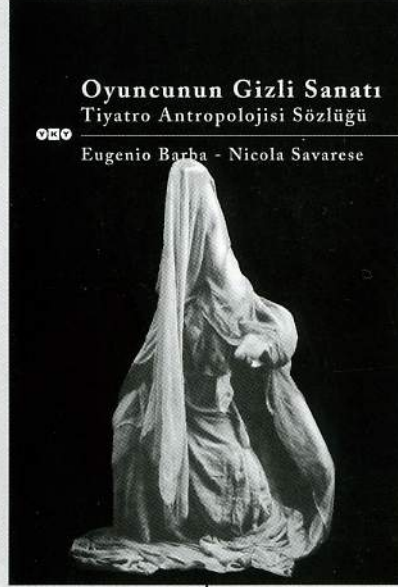
YAYINLARI

<http://www.canyayinlari.com>

e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Oyuncunun Gizli Sanatı için bir Güzelleme

Oyuncunun Gizli Sanatı
Tiyatro Antropolojisi Sözlüğü
Eugenio Barba-Nicola Savarese
392 s.

Oyuncunun Gizli Sanatı - Tiyatro Antropolojisi Sözlüğü, Doğu ve Batı kaynaklarına giderek gösterim sırasında ortaya konan eylemlere ilişkin bilgi birikimini derliyor. Eugenio Barba ve Danimarka'daki Uluslararası Tiyatro Antropolojisi Okulu ISTA'nın on yıllık araştırmasının sonucu olan bu yapıt, bir sözlük olmanın ötesinde, tiyatroyla profesyonel olarak uğraşanlar için bir el kitabı, öğrenciler ve araştırmacılar için bir kılavuz niteliği taşıyor.

Son derece zengin ve açıklayıcı görsel malzemeyle desteklenmiş olan kitap, hem bugüne dek hakkında pek az şey bilinen Dünya tiyatrosu hakkında bir kaynak yapıt, hem de oyuncunun gizli sanatı için bir güzelleme.

YAPI KREDİ YAYINLARI KİTAPBEVLERİ: • İSTANBUL: 212-293 08 24 / 502 • İZMİR: 232-463 82 90 • ANKARA: 312-435 85 94
E-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr • Web Sitesi: www.yapikrediyayinlari.com • **İnternet satış:** www.estore.com.tr/bulvar/yky
YAPI KREDİ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK TIC. VE SAN. A.Ş. 212-293 08 24, 252 47 00